

BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI

No. Curent 56097 Format.....

No. Inventar..... Anul .....

Secția..... Raftul .....

1947

64479

Poetica 56099
CURS DE LIMBA ROMÂNĂ PENTRU ȘCOALELE SECUNDARE

Ino. 88.607.

7259 Poetica
P O E T I C A

DE

MIHAIL DRAGOMIRESCU

Docent și conferențiar de Estetică și Literatură
comparată la Universitatea din București

ȘI

GHEORGHE ADAMESCU

Profesor la Liceul Sf. Sava.

115470

EDIȚIUNEA IV

APROBATĂ DE ONOR. MINISTER AL INSTRUCȚIUNII PUBLICE
PENTRU ELEVII CLASEI VI SECUNDARE.

TIPĂRITĂ ÎN 2.000 EXEMPLARE

BUCUREȘTI

Editura Librăriei „H. STEINBERG”, Str. Șelari, 7.

1906

16.587

BUCURESTI

Cota

56097

Inventar

115470

CONTROL 153

1958

B.C.U. Bucuresti

C115470

POETICA

A. POEZIA LIRICĂ

I. IMNUL.

I. PSALMUL 103

de

Regele David.

David, regele Iudeilor, care a trăit cu 1000 de ani înainte de Is. Cr. este în deobște considerat ca autorul a vreo 150 de imnuri religioase, de-o profunzime de simțire ce rar se întâlnește în istoria literaturilor. Ele, sub numele de psalmi, formează colecțiunea numită „*Psaltire*“, care este primită printre cărțile noastre religioase. Psalmii au fost traduși în versuri în mai toate limbile și chiar au fost puși pe muzică de cei mai însemnați compozitori.

Laudă, suflete, pe Iehova! Laudă, suflete, pe Iehova și nu uită toate binefacerile lui! El iartă toate fărădelegile tale, el vindecă toate boalele tale.

Iehova, Dumnezeuul meu, măritu-te-ai foarte! În slavă și strălucire te-ai îmbrăcat, tu cel ce cu lumina te-ai învălit, ca și cu o mantie; cel ce ai întins cerul, ca un covor; cel ce cu ape zidit-ai lăcuințele tale cele mai de sus; cel ce din nori faci carul tău; cel ce plutești pe aripile vântului; cel ce faci vânturile, trimișii tăi și focul arzător îl supui poruncilor tale!

Tu ai întemeiat pe temeliiile sale pământul, pe care veacurile în veac nu-l vor clăti. L-ai acoperit cu adâncul, ca și cu o haină. Apele erau nemișcate pe vârful munților: muștrarea ta le-a pus pe fugă; glasul tunetului tău le-a făcut să tremure de spaimă. Indată munții s'au ridicat și văile s'au plecat spre locurile, în care tu le-ai întemeiat. Pus-ai hotare peste care să nu treacă, să nu se întoarcă spre a acoperi pământul.

Trimis-ai izvoarele în văi, și apele lor se strecoară printre munți. Aci se adapă fiarele câmpiei. Măgarii sălbatici își potolesc setea lor. Aproape lăcuiesc pasărilor cerului, care fac să răsune glasul lor printre ramuri. Tu adăpi munții cu apele tale din cer; cu roadele lucrurilor tale, sături pământul.

Tu faci să crească iarba pentru vite și verdeața pentru trebuința omului. Tu scoți pâinea din pământ și vinul, ce veselește inima omului, și untdelemnul, care-l bucură, ungând fruntea sa.

Tu ai sădit pădurile și cedrii Libanului, unde pasările își vor face cuibul. Cocosârcii vor locui brazii, căprioarele, munții cei înalți, iar șoarecii de munte se vor adăposti printre stânci.

Tu ai făcut luna, ca să se măsoare vremea, și soarele, care-și cunoaște timpul apusului său. Făcut-ai întuneric noptii, în care să se miște toate fiarele pădurii; puii de lei mugesc după pradă, căutând dela Dumnezeu mâncarea lor. Soarele răsare: ei se ascund și se culcă în vizuinile lor. Omul iese la lucru său până seara.

Ce frumoase sunt faptele tale, Doamne! Toate cu înțelepciune le-ai făcut; plin este pământul de bunătățile tale.

În marea întinsă și largă sunt pești fără număr, mari și mici, și balaurul, pe care l-ai făcut ca să se joace într'însa.

Toate pe tine te așteaptă ca să le dai hrană la timpul lor. Le dai, ele adună; deschizi mâna ta, ele se satură de bunătăți. Ascunzi fața ta, ele se neliniștesc. Le iei suflarea, pier și se reîntorc în pulbere. Trimiți duhul tău, ele din nou se fac; așa tu înnoiești fața pământului.

Vecinică fie mărirea lui Iehova; bucure-se de faptele sale! Privește spre pământ, și acesta se cutremură; atinge munții, și ei fumegă.

Cânta-voi lui Iehova în toată viața mea! Cânta-voi Dumnezeului meu, cât voi trăi!

Plăcută fie-i lauda mea! El e bucuria și nenorocirea mea. Piară păcătoșii, și cei nelegiuiți să nu mai fie! Laudă suflete, pe Iehova; lăudați toți pe Iehova!

Analiză. I. Autorul acestei compozițiuni, care după tradițiune este David, regele Iudeilor, caută să-și exprime aci iubirea și entuziasmul său față de nemărginita putere a lui

Dumnezeu care a făcut toate, care îngrijește de toate și care pe toate le stăpânește. El își îndeamnă mai întâiu sufletul ca să-și arate recunoștința către Iehova, Domnul Dumnezeu, care-i iartă greșelele și-l scapă de rele. După această introducere scurtă, el își îndreptează toate puterile sufletului său către Dumnezeu și și le concentrează, plin de uimire și de căldură, asupra faptelor ce i se par că vin dela Dânsul și care arată mai limpede măreția Lui. În această parte — care e însuși miezul compozițiunii — întâlnim mai întâiu entuziasmul lui David pentru mărirea lui Dumnezeu în *manifestările cerești*. El ne este arătat îmbrăcându-se, ca într'o mantie, în nemărginita strălucire a luminii; călcând pe ceruri, ca pe un covor; zidind, din ape, palatele sale cele de sus; umblând pe nori și pe aripele vântului; supunând poruncilor sale, focul cerese. Tot ceea ce provoacă admirația noastră, privind înălțimile cerești: lumina sorilor și planeteilor, albastrul nesfârșit de adânc al cerului, frământarea prăpăstioasă a norilor, rostogolirea apelor ce cad la pământ și sgomotul și puterea neînfrănată a furtunilor, toate, nu sunt pentru Dumnezeu decât ceea ce pentru noi sunt vestmintele, covoarele, locuințele, trimișii și slugile noastre.

După aceasta, autorul se entuziasmează de puterea lui Dumnezeu, așa cum se manifestă în *viața pământului*. El ne înfățișează pe Dumnezeu zidind pământul, care va dură deapururi; acoperindu-l cu adâncul cerurilor, ca cu o haină; făcând cu mustrea, ce s'a auzit în bubuitul tunetului lui, să se ridice munții, să se scoboare văile și să se repeadă apele de pe vârfurile cele înalte, dar fără să treacă hotarul pe care El li l-a pus.

David își arată apoi entuziasmul pentru Puterea dumnezeiască, așa cum se vedește în *facerea vietăților și în grija pentru traiul lor*. Dumnezeu trimite izvoarele, ca să ude munții, să adape fiarele și să dea rod pământului; face să răsară iarba pentru vite, iar legumele, pâinea, vinul și undele pentru mângâierea omului; adăpostește căprioarele în munți, șoarecii din munte, printre stânci, iar pasările, în codri și pe marginile apelor, unde încântă auzul cu cântecele lor și dă farmec frunzișurilor.

În fine, David admiră pe Dumnezeu, arătând *ordinea* pe

care El a pus-o în viața ființelor și lucrurilor. Luna măsoară timpul, soarele cunoaște apusul său, ziua și noaptea dă vreme muncii și repaosului: întunecul nopții, pentru hrana fiarelor și odihna omului; lumina zilei, pentru munca lui și odihna lor.

Autorul își sfârșește compoziția, cu o ultimă parte, în care, glorificând pe Dumnezeu, rezumă impresia sa față de El, arătând, cu o concizie rară, cum toată viața ființelor și lucrurilor din lume atârnă de voința Lui:

«Le dai, ele adună; deschizi mâna ta, ele se satură de bunătăți. Ascunzi fața ta, ele se neliniștesc. Le iei suflarea, pier și se reîntorc în pulbere. Trimiți duhul tău, ele din nou se fac; așa tu înnoiești fața pământului. . . . Privește spre pământ, și el se cutremură; atingi munții, și ei fumează.

II. Din această analiză vedem că fondul acestei compozițiuni este constituit mai întâiu de un *sentiment*: puternicul entuziasm al Regelui David față de atotputernicia lui Dumnezeu; și scopul, pe care l-a urmărit acest autor în primul rând prin scrierea sa, a fost de a-l exprima cât mai clar și mai puternic, și cât mai armonios, așa încât cine ar citi-o să fie mișcat de aceeași simțire. Compozițiile, în al căror fond găsim ca element esențial un sentiment și au de scop să-l provoace și în noi, se numesc *poezii*. «Psalmul 103» este dar o poezie, iar autorul lui este un *poet*.

Tot din această analiză mai observăm că, în afară de sentimentul amintit, fondul acestei poezii mai e constituit de un al doilea element care slujește să concretizeze, să dea trup și ființă aceluși sentiment.

În adevăr, entuziasmul lui David e provocat de un anume *obiect*—de puterea lui Dumnezeu, pe care el o admiră, enumerând deosebitele fapte prin care ea se manifestă. Poetul însă nu le enumără pe toate, ci numai pe cele mai izbitoare, pe cele mai *caracteristice*. Astfel, ca să ne arate puterea lui Dumnezeu în cerul vizibil, nu enumără toate corpurile și fenomenele cerești, ci zice simplu dar izbitor:

«Tu, cel ce cu lumina te-ai învălit, ca cu o mantie; cel ce ai întins cerul ca un covor; cel ce cu ape zidit-ai lăcuințele tale cele mai de sus; cel ce diu nori faci carul tău; cel ce plutești pe aripele

vântului; cel ce faci vânturile, trimișii tăi și focul arzător îl supui poruncilor tale».

Tot așa, mai departe, ca să arate puterea lui Dumnezeu în viața pământească, poetul se mărginește să spună numai că Dumnezeu a întemeiat pe veci temelile pământului, și că numai cu musturarea Sa a ridicat munții, a scoborit văile și a dat mișcare apelor. Aceste puține fapte caracteristice se adaugă la cele de mai înainte și provoacă din ce în ce mai mult în sufletul nostru acel entuziasm, de care poetul e cuprins. Și tot așa procede el și mai departe până la exprimarea desăvârșită a acelui sentiment.

Aceste fapte caracteristice, ce constituie obiectul, de care se entuziasmează poetul, se numesc *imagini poetice* și sunt datorite *imaginațiunii* lui. Sentimentul poetului față de un anume obiect i-a pus în mișcare imaginațiunea și i-a provocat starea sufletească numită *inspirațiune*. În această stare, din numeroasele imagini ce se găsesc în memorie și prin care se poate vădi acel obiect, el a ales numai pe cele mai *poetice*, adică pe acelea, care pot exprima mai puternic, mai armonios și mai clar sentimentul său. Ceeace e de luat aminte în această poezie este extrema ușurință cu care poetul trece de la unele imagini poetice la altele, mulțimea și varietatea lor, fără ca sentimentul să se slăbească câtuși de puțin. Aceasta însemnează că sufletul poetului eră foarte bogat, mintea îi eră cultivată, imaginația îmlădioasă, iar credința în Dumnezeu neclintită. Cu alte cuvinte, *izvoarele inspirațiunii* sale erau foarte bogate.

Acum, din faptul că poetul își întrupează simțirea sa, numai în imagini luate din obiectul *inspirațiunii sale*, se înțelege de la sine că aceste imagini *nu sunt reale*, ci *imaginare*, adică plăsmuite sau create de imaginațiunea lui. De altminteri, vorba «poet», luată din grecește (*poietes*), însemnează tocmai acest lucru: făcător, plăsmuitor, creator. «Psalmul 103» este dar poezie, nu numai pentru că exprimă un *sentiment*, ci cu deosebire pentru că-l exprimă cu ajutorul unor fapte *imaginate* în legătură cu un obiect.

III. Dacă analizăm și mai de aproape această poezie, observăm că sentimentul ce conține nu este întrupat de poet în vreun personagiu sau în vreo acțiune, ci este arătat ca

izvorând din însuși sufletul său. El vorbește, și în numele său el vorbește; el e pătruns de mărirea puterii lui Dumnezeu, el o laudă, el o prea mărește. Pe de altă parte, deși poezia conține mai multe tablouri în care se zugrăvește puterea lui Dumnezeu, totuși ceea ce ne interesează pe noi într'însa nu sunt atât aceste tablouri, cât entuziasmul nemărginit al poetului, pe care simțim că îl are pe măsură ce imaginația lui combină imaginile, din care vedem cât de mult simte el puterea dumnezeiască. Această poezie deci se caracterizează prin faptul că exprimă un sentiment *personal* al poetului. Este o poezie *lirică*. Aceste poezii, în antichitatea greacă, se recitau însoțite de acordurile unui instrument cu coarde numit *liră* — și de la această împrejurare vine numele lor.

IV. În fine, mai observăm că sentimentul personal exprimat în această poezie lirică e provocat de puterea cea mai înaltă ce poate impresiona pe un om — *Puterea divină*. Niciodată nu se simte mai înălțat și mai curățit sufletul omenească decât atunci când contemplă Dumnezeirea veșnică și nemărginită; niciodată nu se ridică mai presus de sine însuși decât atunci când, contopindu-se cu această putere fără margini, ia cunoștință de propria sa micime. Această poezie lirică, întrucât are de fond un sentiment puternic și însemnat, este o *odă*, (dacă se cântă se mai numește și *imn*); — iar întrucât acest sentiment e provocat de Divinitate, obiectul cel mai măreț ce poate impresiona pe om, este o *odă sacră*.

Numirea de *psalm* pe care o găsim în titlul acestei poezii însemnează tot imn — dar nu se aplică decât la imnurile cuprinse în «Psaltire.»

Teorie.—§ 1. Compozițiile, în care se întrupează frumos, adică clar, puternic și armonios, un sentiment, se numesc *poezii*.

§ 2. Orcă poezie trebuie să aibă un **fond**. Fondul poeziei e constituit dintr'un *sentiment* și dintr'un *obiect* (materie) ce-l provoacă. Sentimentul se mai numește și *idee* și el deosebete poeziile de celelalte feluri de

compoziții. Obiectul este lucrul, ființa sau fapta dela care poetul împrumută *imaginile poetice* sau *caracteristice*, cu ajutorul cărora se întrupează acea idee.

Orce poezie, ca să fie bună, adică frumoasă, trebuie să exprime cu claritate *un singur* sentiment fundamental. Cu alte cuvinte orice poezie trebuie să fie, mai 'nainte de toate, *unitară*.

§ 3. Spre a fi poet, scriitorul trebuie să aibă o mare putere de *sensibilitate* și o mare putere de *imaginațiune*. Sensibilitatea crează sentimentul din poeziile sale; imaginațiunea, obiectul lor; sensibilitatea face pe poet să fie la un moment dat cuprins de o simțire puternică; imaginațiunea îl pune în stare de a găsi imaginile poetice sau caracteristice, potrivite cu acel sentiment. Starea sufletească, în care se află poetul când sensibilitatea sa se unește cu imaginațiunea pentru a da expresiune unui sentiment, se numește *inspirațiune*.

Inspirațiunea poate să fie mai profundă sau mai variată, după cum poetul e pătruns de sentimente mai adânci, după cum are cunoștințe mai multiple, porniri mai precise, o imaginațiune mai mlădioasă și mai bogată. Sentimentele, cunoștințele și pornirile, pe care poetul izbutește să le întrebuițeze sub formă de imagini poetice în poezia sa, se numesc *izvoarele inspirațiunii* sale.

§ 4. Obiectul, pe care poetul, când e inspirat, îl plăsmuiește cu imaginațiunea, pentru ca să dea expresiune sentimentului său, trebuie conceput ca *imaginar*, chiar atunci când are o existență reală. El se deosibește de toate obiectele, prin care alți poeți exprimă sentimente analoage; imaginile, care-l constituiesc, sunt adică *originale*. Cu cât un poet are o mai mare imaginațiune, cu atât imaginile, prin care își exprimă sentimentele sale, sunt mai originale. *Originalitatea* dar este o calitate care derivă din imaginațiune și constituie unul din caracterele esențiale ale poeziei.

Două calități esențiale trebuie să aibă dar o compo-

ziție poetică pentru ca să fie frumoasă: 1) să exprime un sentiment și 2) să-l exprime clar, puternic și armonios prin imagini originale.

§ 5. Arătarea sentimentului și imaginilor poetice dintr'o poezie se numește analiza fondului ei.

§ 6. Poeziile, care exprimă un sentiment a cărui frumusețe o înțelegem pe deplin numai raportându-l la poet, ca fiind propriul lui sentiment, se numesc *lirice*.

§ 7. Poeziile lirice, care exprimă sentimente puternice, provocate de ființe sau lucruri ce inspiră respect și admirațiune, se numesc *ode*. Când sunt puse pe muzică, spre a fi cântate, odele se mai numesc și *imnuri*.

Odele, care exprimă sentimente în legătură cu puterile divine se numesc *religioase* sau *sacre*.

Exercițiul I. Să se citească, să se analizeze și să se caracterizeze «Carmen saeculare». Analiza va privi sentimentul și obiectul acestei bucăți, și anume, se va răspunde la următoarele întrebări:

Care este sentimentul (ideia) fundamentală din această poezie? Care sunt imaginile poetice mai însemnate ce se găsesc într'însa?

Cum este acest sentiment, din punctul de vedere al intensității, față de sentimentul exprimat în «Psalmul 130»; și cum sunt imaginile poetice, din punctul de vedere al vioiciunii și măreției, față de imaginile poetice din aceeași bucată? Care poet, prin urmare, are o imaginație mai puternică și o originalitate mai vie?

Care sunt izvoarele de inspirațiune ale poetului roman, în deosebire de izvoarele de inspirațiune ale poetului evreu, și care dintre ele sunt mai prețioase?

I. CARMEN SÆCULARE

de

Horățiu

Horățiu, care a trăit între anii 64—7, înainte de Crist, este cel mai însemnat poet liric roman. El imită pe Greci, mai ales pe Sappho, Alceu și Pindar, dar, pe lângă o formă originală, el găsi multora din poeziile sale lirice, și un fond original. Mai

mult încă : cele mai izbutite, dintre odele lui, sunt cele în care cântă faptele romane contemporane. El cântă amicitia, amorul, dar cântă și pe Zei, precum și pe eroii patriei sale. În „Carmen sæculare“ se roagă Zeilor protectori ai Romei, cetatea sa, ca ea s'ajungă stăpâna lumii.

O Phœbus, tu, Diană, a codrilor Regină!
 Păreche mult iubită, izvoare de lumină,
 Podoabe minunate, ce străluciți în cer,
 Dați rugăciunii noastre prielnică-ascultare
 Și 'ndepliniți-o astăzi la sfânta sărbătoare,
 Când, potrivit scripturii, Sibilele ne cer ¹
 Ca tineri feciorelnici și nobile virgine
 Să 'nalțe o cântare
 Protectorilor Romei cu mândrele-i coline! ²

Mănos și falnic Soare³, ce zilei dai lumină
 Și 'n carul tău de aur pe bolta mult senină
 Dispari și vii iar tânăr și bun, de ne'ncâlzești;
 Dea Zeii, decât Roma să nu mai întâlnești,
 Putere, 'n veci, mai mare!

Și tu, ce cu blândețe sosești la timp anume,
 Să scoți din sân copiii, buni de venit în lume,
 Ilithyo, ⁴ Lucino, de-ți place-a te numi,
 Zeiță Genetrice, ⁵ prielnică ocrotește
 Pe mame, și copiii cu bine fă-i a crește
 Și dă-le fără număr putere-a se 'nmulți.
 Așa statornic cereul de ani o sută zece
 Aduce-va mulțimii, ce râde și petrece,
 Aceleași cânturi sacre și-aceleași sărbători
 De trei ori în zi albă și noaptea de trei ori!⁶

Iar voi, eterne Parce, cu vorbă nesmintită,
 A căror prevestire, odată făurită,
 Mergând s'adeverește de soartă necurmat,
 Adăogați acuma, la cele câștigate,
 Și alte bunuri nouă!—Câmpiile bogate
 De holde și de turme, pe capul nestimat
 Al Cererii, să pună cununi de spice pline,
 Iar apele și vântul îngrașe-le cu bine!

1 Sibilele = Cărțile Sibyllei de la Cumae în care Romanii credeau că se găsește prevestit viitorul Romei.

2 Altruine la cele șapte dealuri pe care era clădită Roma. (Nota Trad.)

3 E vorba tot de Phoebus.

4 Ilithya, unul din supranumele Dianei, când se socotia că priveghiază la nașterea copiilor.

5 Lucina, Genetrice — nume date Dianei ca zeiță a luminii și a nașterii copiilor,

6 Jocurile seculare țineau trei zile și trei nopți. (Nota Trad.)

Apolon, blând și dulce, arcul de-oparte-ți pune
 Ș'ascult'a tinerimii romane rugăciune!
 Regină printre stele cu discul argintiu,
 O! Lună, tu, ascultă al fetelor graiu viu! ¹
 Și, dacă Roma este a voastră așezare
 Și cetele troiane, sub tainica 'ndemnare
 Ce-ați dat-o voi, venit-au pe-al Etruriei mal,
 Și, părăsindu-și țara și vetrele străbune,
 Uitându-și Zeii casei, purtați de vânturi bune,
 Venit-au cu Enea, scăpat de-al Morții val;
 Și dacă, fără teamă, deschisu-le-a el cale
 Prin focurile crunte a tristei țării sale,
 Pergamul cel fatal,

Și le dădu aicea mai mult decât produse;—
 Puternici Zei, junimii cuminte și supuse,
 Dați harnice deprinderi, iar bătrâneții dați,
 In liniștea-i, odihnă. . . . o! Zei, Impărăție
 Poporului lui Romul să-i dați, și 'n bogăție
 Cu gloriile toate, eroi nenumărați!

Iar celui ce se trage din viță strălucită ²
 Din Venus și Anchise, la ruga lui smerită,
 Pe când aduse jertfă doi tineri albi juncani,—
 Să-i dați orce v'o cere, căci seamăn el nu are
 In luptă cu vrăjmașii și-i plin de îndurerare
 Cu cei ce cad în mână-i învinși, dintre dușmani.
 De mult stăpân el este pe țarmuri și pe ape,
 Din brațul lui puternic nici Partul n'o să scape:
 El tremură acuma de-a Romei largi securi;
 De mult și Inzii, Schiții, cei ce erau alt'dată
 Atât de mândri dușmani, sub mâna-i ferecată,
 Ca să-i asculte voia, aleargă din păduri!
 De mult Onoarea, Pacea, Increderea antică,
 Virtutea și Credința, ce stau ca o nimică
 De lung timp părăsite, acum iar se ivesc
 Și Abundența varsă din Cornul ei cerese
 Pe noi, comoara-i toată!

Dar Phœbus Augurul, în mâna cui lucește
 Un arc plin de lumină, el ce, iubit, ³ iubește

¹ Acest vers este adresat Dianei, care personifică luna.

² August, de care e vorba aci, eră socotit că aveă această origine.

³ căru.

Pe cele nouă Muze și știe-a vindecă
 Cu meșteșug prielnic a trupului bolire ;
 Pe Palatin de-asupra să 'ndrepte-a lui privire
 Și cu noroc să ducă, prin bunătatea sa,
 Romana 'mpărăție și Lațiuul, s'ajungă
 La veacuri fără număr de fericire lungă,
 La timpuri de mărire !

Diana ce Algidul și Aventinul ține
 Să 'ndeplinească ruga Pontifilor, și 'n bine
 Să ia al tinerimii glas blând și rugător !

Dar Joe și toți Zeii ne-au ascultat cântarea.
 Aceasta e speranța, aceasta-i consolarea
 Statornică și bună, ce feciorescul cor
 Iși dă, plecând acasă, el ce-a 'nvățat să cânte
 Lui Phœbus și Dianei azi laudele sfinte !¹

(Traducere de D. C. Ollănescu).

3. IMN RELIGIOS.

de

V. Alecsandri

Alecsandri (1821 -- 1890) și-a început cariera poetică inspirându-se din producțiunile poporului, publicând *Doine* cu subiecte din popor și în formă populară. Aci vedem pe haiduc, ca Român aprins de setea libertății, a dreptății și a frăției, cu suflet nobil și generos, precum și obiceiuri și superstiții interesante de-ale poporului. Odată cu acestea, publică „*Lăcrămioarele*“, care cuprind poezii lirice sentimentale mai puțin izbutite. Din acestea fac parte: „Dedicatie“ care e cunoscută și devenită populară sub numele de „Steluța“.

Mai târziu apar „*Mărgăritărele*“, în care se vede tinerețe în simțiri, dar și superficialitate, lucru ce se dă pe față și prin prea mare dragoste a poetului pentru cuvinte desmierdătoare.

Cele mai frumoase poezii ale sale sunt însă „*Pastelurile*“, în care într'o limbă simplă și fermecătoare, ne arată cu o caldă vioiciune și cu liniștită fericire, deosebite tablouri ale frumoasei naturi din țara noastră.

Mai toată viața sa de scriitor el și-o închină Patriei, și ia parte și ca om politic la mai toate faptele importante ale istoriei contemporane.

Nevoit să se exileze la 1848, el plânge această despărțire în versuri duioase:

Cine știe, cine știe,
 Dacă 'mpins d'al soartei vânt
 M'oiu întoarce 'n veselie,
 Să sărut al tău pământ ?

¹ În anul 455 a. Cr. s'au înființat la Roma jocurile seculare, care se celebrau la 110 ani.

La 1856, când, și Muntenii, și Moldovenii, ardeau de dorința de a aicătui o singură țară, el traduse în versuri acest sentiment general, prin „Hora unirii“:

Hai să dăm mână cu mână
Cei cu inimă română,
Să 'nvărim hora frăției
Pe pământul României !

După ce în „*Legende*“ cântase cu multă simțire gloria trecută („Dumbrava Roșie“, „Dan, căpitan de plaiu“), și cu multă imaginație unele legende și basme populare („Legenda ciocârliei“, „Legenda rândunicii“, „Grui-Sânger“, „Noaptea albă, etc.) el cântă în „*Ostașii noștri*“ gloria soldaților Români, care, prin sângele vărsat pe câmpiile Bulgariei, asigurară independența României.

Alecsandri a pășit pe calea publicității într'o epocă în care poezia devenise o necesitate socială și eră încurajată. El însă aducea o notă nouă; aducea, pe lângă sinceritatea simțirii, o formă plină de farmec, cuvinte potrivite cu ideile, adică sugestive, și, mai presus de toate, o limbă curată, mare lucru pentru acel timp, în care neologismele și barbarismele franceze, italiene și cu deosebire latine erau în mare cinste.

Toată poezia lui este reflexul vieții și caracterul său. Fericit în viață, cunoscând mizeria și nevoile numai de departe, vesel din fire, el a transmis operelor sale acea veselie care te încântă, acea tinerețe și fericire care fac din ele un adevărat tezaur pentru literatura educativă. De aci nu urmează însă că e lipsit de energie, că e fără entuziasm și fără adâncime: „Groza“, „Pahod na Sibir“ ș. a. dovedesc contrariul.

Etern, Atotputernic, o Creator sublim,
Tu, ce dai lumii viață și omului cuvânt,
În tine crede, speră întreagă Românie...
Glorie ție 'n ceruri, glorie pe pământ !

Sub ochii tăi în lume lungi valuri de-omenire,
Pe marea vecinicii dispar, ca nori în vânt,
Și 'n clipa lor de viață trecând, strigă 'n uimire,
Glorie ție 'n ceruri, glorie pe pământ !

Tu din sămânța mică înalți stejarul mare;
Tu junelor popoare dai un măreț avânt,
Tu 'n inimile noastre ai sacre, vii altare...
Glorie ție 'n ceruri, glorie pe pământ !

În tine-i viitorul, trecutul și prezentul !
Tu duci la nemurire prin tainicul mormânt,
Și numele-ți cu stele luminează firmamentul...
Glorie ție 'n ceruri, glorie pe pământ !

Etern, Atotputernic, o! Creator sublim,
Tu, care ții la dreapta pe Ștefan, erou sfânt,
Fă 'n lume să străluce iubita-i Românie...
Glorie ție 'n ceruri, glorie pe pământ.

Analiză. I. Spre a compune această poezie, Alecsandri a trebuit să aibă un sentiment clar și puternic: dorința ca Inaltul Creator să dea viață și putere Poporului Românesc. Spre a întrupă acest sentiment el a trebuit să găsească mai multe imagini poetice pe care le-a împrumutat dela anume obiect—dela Atotputernicia divină față de slăbiciunea omului în genere și a neamului nostru în special.

II. Acest sentiment, cât și deosebitele imagini poetice, prin care se exprimă, au avut mai întâiu o existență pur *ideală*. Ele au cuprins sufletul poetului, i-au mișcat simțirea și i-au aprins imaginația, l-au încântat și l-au entusiasmat, fără ca nimeni altcinevă să știe, afară de el însuși. În acest stadiu, Alecsandri, firește, eră poet în sufletul lui, pentru dânsul, dar nu eră poet pentru ceilalți oameni. El nu a dobândit această din urmă calitate decât din momentul ce a putut să-și întrupeze sentimentul și imaginile legate de el, într'un material de care să poată lua cunoștință și ceilalți oameni, și anume—în *vorbire*: în propozițiuni și fraze. Spre a fi dar desăvârșit poet, el a trebuit să găsească fondului ce aveă în sufletul său, o expresiune *materială* înțeleasă și de ceilalți oameni, adică o formă.

Numai prin cunoașterea acestei forme noi putem pătrunde în sufletul poetului și putem gustă fondul ce s'a zămislit într'insul. Forma este puntea de trecere dintre sufletul nostru și sufletul lui, ea unește simțirea noastră cu a lui și ea ne dă puțința să fim mișcați de aceleași simțiri ca și el.

Forma este dar cel mai important element pentru transmiterea unui fond și poetul trebuie să-și dea toată silința ca să găsească, pentru sentimentul și imaginile ce-l exprimă, *cea mai potrivită formă*. Numai în acest caz putem să luăm printr'insa deplină cunoștință de sentimentul ce întrupează și să-l simțim și noi în toată tăria, pe care a avut-o în sufletul poetului.

III. Cercetând acum mai de aproape forma acestui imn, observăm că ea consistă mai întâiu într'o serie de fraze compuse mai totdeauna din acelaș număr de propozițiuni (trei sau patru) și cam de aceeași lungime, cu alte vorbe, dintr'o serie de fraze cu înfățișare de perioade simple; al

doilea, dintr'un şir de cuvinte dintre care numai un număr moderat sunt neologisme (etern, creator, sublim, spera, glorie, june, sacru, prezent, firmament, erou), dar dintre care niciunul nu e provincialism sau barbarism, — cu alte vorbe, dintr'un material limbistic *literar* şi relativ *pur*. Cuvintele, propoziţiunile şi frazele, întrebuiţate de poet în poezia sa constituiesc primul element al formei şi anume *limba*. Limba acestei poezii este corectă, periodică fără complexitate, literară şi relativ pură.

În afară de limbă, mai deosebim la forma acestui imn, un al doilea element care constă în deosebitele figuri de cuvânt, de construcţie şi de cugetare, cu ajutorul cărora poetul a avut putinţa să exprime sentimentul său de entusiasm. Enumeraţia exclamativă cu care începe, apostrofa umilă ce se întinde peste toată poezia, repetiţiunile simetrice ale pronumelui, elipsele, metaforele, comparaţiunile, etc., ce se pot uşor deosebî, constituiesc al doilea element al formei acestei poezii. Spre a-şi putea exprima simţirea sa, poetul nu s'a putut servi de limba obicinuită, consacrată, ci a trebuit s'o modifice în deosebite chipuri: în înţelesul cuvintelor şi al frazelor, şi în întorsăturile construcţiunilor, adică a trebuit să-şi creeze o *limbă originală*. Originalitatea limbii, cerută de originalitatea imaginaţiei, cu deosebire prin figuri se vădeşte. Figurile constituiesc dar al doilea element al formei: *stilul* (propriu zis).

În fine, mai observăm la forma acestei poezii, că, în deosebire de «Psalmul 103», prezintă oarecare simetrii în vorbirea în care este exprimată. Astfel, vedem că această vorbire este întretăiată la intervale putem zice *egale* de nişte *pauze* evidente, care o împart în 24 de unităţi. Prima pauză este după 14 silabe, după vorba «sublime»; a doua e după 13 silabe, după vorba «cuvânt»; a treia, după 14 silabe, după vorba «Românime»; a patra după 13 silabe... şi așa mai departe;

E-tern-A-tot-pu-ter-nic-o-Cre-a-tor-su-bli-me |

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

Tu-ce-dai-lu-mii-via-ță-și-o-mu-lui-cu-vânt |

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13

In-ti-ne-cre-de-spe-ră-in-trea-ga-Ro-mâ-ni-me |
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14
 Glo-ri-e-ți-e'n-ce-ruri-glo-ri-e-pe-pă-mânt |
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13

Aceste unități de vorbire, aproape egale din punctul de vedere al numărului silabelor și care în genere se despărțesc unele de altele prin pauze mari, se numesc *versuri*.

Dacă cercetăm mai de aproape alcătuirea acestor unități, vom observa, că, deși nu au perfect tocmai acelaș număr de silabe, au (în orice caz ar trebui să aibă) acelaș număr de accente care cad la aceeași distanță unele de altele, precum și aceleași pauze. Din aceste două puncte de vedere — numărul și poziția accentelor, pauzele interioare și poziția lor—toate versurile acestei poezii sunt făcute după următoarea schemă, în care silabele sunt arătate prin linii, silabele accentuate prin linii cu accent, pauzele mai mici printr'o linie verticală, cele mari prin două, iar cea finală prin tre:

$$-\frac{'}{1} | -\frac{'}{2} | -\frac{'}{3} | - || -\frac{'}{4} | -\frac{'}{5} | -\frac{'}{6} | (-) |||$$

Silaba finală poate lipsi, dar numărul accentelor rămâne cum ar trebui să rămână, pretutindeni nealterat, ca buni-oară în versurile:

Sub ò-chii tăi în lù-me || lungi vâ-luri de-ò-me-ni-re |||

$$-\frac{'}{1} | -\frac{'}{2} | -\frac{'}{3} | - || -\frac{'}{4} | -\frac{'}{5} | -\frac{'}{6} | - |||$$

Pe mà-rea vèci-ni-ci-ei || dis-pâr ca nòri în vânt |||

$$-\frac{'}{1} | -\frac{'}{2} | -\frac{'}{3} | - || -\frac{'}{4} | -\frac{'}{5} | -\frac{'}{6} | (-) |||$$

Succesiunea regulată a accentelor într'un vers se numește *rîtm*; numărul silabelor unui vers se numește *măsură*; pauza evidentă de pe la mijlocul versurilor mai lungi și care le împarte în câte două jumătăți egale sau aproape egale, numite *emistihuri*, se numește *cezură*. Pe lângă aceste trei elemente, ce dau simetrie vorbirii din această poezie, mai deosebim potrivirile silabelor finele dela două sau mai multe versuri, începând cu ultima vocală accentuată a fiecărui vers:

- ... subl-ime
- ... Român-ime
- ... cuv-ânt
- ... păm-ânt
- ... m-are
- ... alt-are

Această potrivire se numește *rimă*. Ritmul, măsura, cezura, rima precum și versurile pe care le alcătuiesc prin împreunarea lor, constituiesc al treilea element al formei unei poezii—și anume *versificația*, *simetria* sau *metrica*. Versificația însă nu este indispensabilă exprimării poetice, și ca probă am avut «Psalmul 103», unde găsim limba și stilul propriu zis, dar nu găsim simetria. Totuși ea dă o perfecțiune mai mult formei.

Teorie. § 8. Spre a comunica *fondul* unei poezii, poetul trebuie să găsească o *formă* de exprimare, potrivită cu el. Această formă consistă într'un material sensibil, și anume în *vorbitură*. Vorbirea sau forma, care exprimă perfect fondul unei poezii, se numește *plastică*. O asemenea formă ne dă putință de a înțelege imaginile poetice și sentimentul poetului. Forma corespunzătoare fondului se mai numește și *stil în genere*.

§ 9. Forma unei poezii are în deobște trei elemente: *limba*, *stilul* (propriu zis) și *simetria* (*versificația* sau *metrica*).

Limba constă în felul cuvintelor, propozițiilor și frazelor, ce întrebunțează poetul în exprimarea sa.

Stilul propriu zis consistă în *figurile* de cuvânt, de construcțiune și de cugetare, prin care el modifică limba obișnuită, spre a putea exprima clar fondul poetic.

Simetria consistă în regularitatea unor elemente materiale ale vorbirii, precum pauzele, accentele, potrivirea silabelor finale, numărul silabelor.

§ 10. Cu cât fondul este mai original, cu atât și forma prin care ar trebui să se exprime este mai originală. *Originalitatea formei* se găsește cu deosebire în stilul propriu zis, dar se găsește, deși mai puțin vizibil, și în limbă, și în simetrie.

§ 11. Dintre cele trei elemente ale formei sau stilului în genere, versificația poate să lipsească. Sunt opere poetice însemnate, și chiar specii întregi poetice, cum e bunioară Romanul și Novela, care nu sunt versificate. Cu toate acestea versul dă unei producțiuni poetice niște contururi mai definite. El desăvârșește plasticitatea poeziei și-i dă astfel putință să trăiască mai mult în mintea oamenilor. Din acest punct de vedere versificația merită un studiu special.

§ 12. *Simetria* sau *versificațiunea* se descopere mai întâiu în descompunerea vorbirii în mai multe unități asemenea, și în orice caz asemănătoare, numite *versuri*.

Versurile se deosebesc unele de altele prin mari pauze finale. Cele mai lungi, au o pauză și în corpul lor și astfel se împart în două părți egale ori aproape egale numite *emistihuri*.

Elementele simetrice cu ajutorul cărora putem determina felul versurilor sunt: 1) *ritmul* sau felul regulat în care se succed accentele tonice înăuntrul lor; 2) *măsura* sau numărul silabelor, ce cuprind; 3) *cezura* sau pauza însemnată din corpul unor versuri și anume după sfârșitul unui cuvânt și 4) *rîma*, sau potrivirea silabelor finale a două sau mai multe versuri, începând cu ultima lor vocală accentuată.

Exercițiul II. 1. Să se caracterizeze din punctul de vedere al fondului poezia «Rugăciune», arătându-se în această privință asemănările și deosebirile dintre ea și cele precedente.

2. Să i se analizeze forma: limba, *stilul propriu zis (figurele)* și impresia generală ce face versificațiunea ei, în deosebire de aceea a «Imnului religios».

4. RUGĂCIUNE.

de

Grigorie Alexandrescu.

Gr. Alexandrescu (1812—1885), pe lângă alte feluri de poezii de-o mare valoare, ne-a lăsat și un însemnat număr de poezii lirice, dintre care unele sunt inferioare și ca fond poetic, și ca formă, pe când altele se disting printr'o simțire puternică,

07451470

exprimată într'un mod plastic, având însă pe ici pe colo versificația cam neîngrijită, mai cu seamă în privința ritmului. El simte adâncă durere pentru durerile omenirii și ar voi s'o vază fericită, ar voi ca tirania să înceteze și libertatea să se întinză la toți („Anul 1840“). Alexandrescu simte și frumusețea trecutului nostru istoric și-l cântă în mod măreț („Mircea la Cozia“, „Răsăritul lunii la Tismana“). Cu toate acestea, uneori se arată sceptic și arată că adesea ceea ce noi lăudăm ca „virtute“ izvorăște din „patimi“, („Meditație“).

Religiunea i-a inspirat uneori poezii frumoase „Rugăciune“, „Candela“. Cele mai slabe sunt cele inspirate de amor.

Al totului Părinte, tu a cărui voință
La lumi ne'nființate ai dăruit ființă,
Stăpâne creator!
Putere fără margini, izvor de vecinicie,
Al căruia sfânt nume pământul nu îl știe,
Nici omul muritor!

Dacă la cer s'aude glasul făpturii tale,
Fă ca întotdeauna pe a virtuții cale
~~Să merg nestrămutat :~~
Când soarta mă apasă, cum și când îmi zâmbește,
Când veselă m'ajută, când aspră mă gonește,
Să pociu fi neschimbat.

Mândria'n fericire să nu mă stăpânească.
Măhnirea în restriște să nu mă umilească;
Dreptatea să o știu;
Conștiința să-mi fie cereasca ta povață:
Prin ea tu mă'ndreptează și când greșesc mă'nvață,
Cum trebuie să fiu.

Fă să doresc de obște al omenirii bine,
Să mă cunosc pe însumi, și p'altul decât tine
Să nu am Dumnezeu;
La oameni adevărul să-l spun fără sfială,
De cel ce rău îmi face, de-acela ce mă 'nșală
Să nu îmi răsbun eu.

Și fă ca totdeauna al meu suflet să vază
Lumina așteptată, a nemuririi rază,
Dincolo de mormânt;
Acolo, unde viața cea vecinică zâmbește,
Sărmanului acela ce 'n viață pătimește,
Gonit p'acest pământ.

Știu cum că lumea noastră, între globurile multe,
Ce sunt pentru mărirea-ți cu un cuvânt făcute

După un vecinic plan,
Nimica înainte-ți nu poate să se crează
C'așă de puțin este ș'atăta însemnează
Un val în ocean.

Cunosc cu toate-acestea și văz cu 'ncredințare,
Că'n fapta cea mai mică și 'n lucrul cel mai mare

De o potrivă ești;
Că la a ta dreptate nu este părtinire,
Că îngrijești de toate, că fără osebire
Ș'asupra mea privești.

Cu tunetul din ceruri tu ocolești pământul,
Inflorești cu natura și răcorești cu vântul,

Ești viața ce ne-ai dat,
Ascultă dar, Stăpâne, supusa rugăciune
Ce sufletul o 'nalță, ce inima depune
La tronul-ți ne'ncetat!

Până 'n ceasul din urmă, amorul tău să-mi fie
Comoară de nădejde, de dulce bucurie,

Izvor de fericiri;
El singur să-mi stea 'n față în acele minute
Când planuri viitoare și amăgiri trecute
Se șterg ca năluciri.

5. IMN CATRE SOARE.

de

V. Alecsandri

1. O! Soare, Creatorul, când, de pe tronul său,
Ți-a zis să *fi*, vrând lumii să dea supremul bine,
Atunci El cu mândrie s'a oglindit în tine
Și chipu-I sfânt rămas-a în veci pe discul tău.
2. Atunci o liniștire profundă s'a lățit
Pe neagra frământare ce clocotiă în haos,
Și lumile gustat-au întâiul lor repaos,
Și cea întâiu zâmbire sub ceruri s'a ivit.

3. Atunci o armonie sublimă la auz
Ieși din a ta harpă cu strunele de rază,
Și 'n noaptea-i universul fu vesel ca să vază
Pe calea vecinicii eternu-i călăuz.
4. O! Soare fără umbră, o! splendide izvor
De viață, de rodire, de cânt și de credință,
Prin tine se afirmă înalta Provedință,
Din tine-a plecat sborul cerescului amor!
5. Tu geniului falnic dai aripi și cununi,
Tu omului ce moare însufli dor de zile,
Tu dai un dulce farmec la flori și la copile,
Ce sunt a tale fice, minune 'ntre minuni.
6. A tale zori sunt dalbe, măreț al tău apus.
Pășind cu maiestate în calea-ți ideală,
Formezi o luminoasă arcadă triumfală,
Prin care omenirea zărește Domnul sus.
7. Din toți nenorociții, cel mai nenorocit
E orbul, ce nu vede sublima ta splendoare;
Din toți cel mai cu parte și cel mai fericit
E vulturul, ce poate să te aținte,— o, Soare!
8. Eu, mic atom, în lume pierdut, neînsemnat,
Te port în al meu suflet cu 'ntreaga ta mărire,
Căci vecinic el se 'nalță spre tine 'n strălucire,
Ca razele-ți la cuibul, de unde au plecat.
9. In tine cred o! Soare, de tine mi-este dor,
Prin tine cunoscut-am vâpăiele iubirii,
Cu tine-am fost tovarăș pe calea fericirii,
In tine-am sorbit viața, în tine vreau să mor!

Observări metrice. Cercetând versificația acestei poezii în comparație cu aceea a poeziilor precedente, vedem că unitățile, în care se descompune vorbirea versificată, adică *versurile*, sunt grupate în *strofe* în deosebite chipuri. Astfel, în această bucată, observăm că versurile se grupează câte patru-patru, și în fiecare grupă de patru versuri (în afară de strofa 7) rimele sunt dispuse așa că primul vers rimează cu al patrulea, care *îmbrățișează* pe al doilea și al

treilea, ce rimează împreună. Versurile acestei bucăți sunt grupate dar în strofe cu *rime îmbrățișate*:

— a
— b
— b
— a.

Strofa 7, precum și strofele din «Imnul religios», deși sunt compuse tot din câte patru versuri, au totuși altă fizionomie care rezultă din dispozițiunea rimelor în alt mod și anume: primul vers rimează cu al treilea și al doilea cu al patrulea: sunt strofe cu rime *alternante* sau *încrucișate*:

— a
— b
— a
— b

În «Rugăciune», strofele sunt ceva mai complicate. Mai întâiu, versurile sunt grupate câte șase într'o strofă. Pe lângă aceasta, nu toate au aceeași măsură: patru sunt mai lungi, iar două mai scurte și fiind numai cât jumătatea celor lungi. În fine, dispozițiunea rimelor e cu totul deosebită: primele două versuri rimează împreună, sunt adecă rime *împerechiate*; al patrulea și al cincilea rimează iarăși *împerechiat*, dar sunt în acelaș timp îmbrățișate de versurile cele mici—al treilea și al șaselea—care rimează între dânsese:

— a
— a
— b
— c
— c
— b

Dispozițiua rimelor e regulată, dar complicată. Rimele se zic *amestecate*. În «Carmen saeculare», succesiunea rimelor, măsura versurilor cum și numărul celor ce sunt grupate la un loc, nu prezintă nicio regularitate vizibilă. Strofa e *neregulată*; iar rimele sunt tot *amestecate*. Din aceste observații rezultă că, spre a caracteriza felul cum se grupează versurile în strofe, trebuie să ținem seamă de *numărul* versurilor ce se grupează, de *măsura* lor și mai cu seamă de

ordinea în care sunt dispuse rimele lor. Tot de aci mai urmează, că poeții au puțința de a-și grupă versurile în foarte multe chipuri. Examinând bucățile poetice, ce vom întâlni mai departe, vom vedea însă că foarte puține au versurile grupate în strofe; cele mai multe au versurile împerechiate două câte două, un vers după altul, fără nicio altă intenție de grupare.

Rezumat. 1. Deși unitatea cea mai răspicată a simetriei este versul, totuși mai putem avea și unități superioare versului și anume *grupele de versuri*. Grupele de versuri, când sunt alcătuite după anume reguli, se numesc *strofe*.

Regularitatea, pe care trebuie s'o prezinte versurile, ce se grupează în strofă, privește numărul versurilor, măsura lor, precum și succesiunea rimelor.

2. Rimele se pot grupă într'o strofă regulată în mod *încrucșat* sau *alternant* (1—3: 2—4), *îmbrășișat* (1—4: 2—3), *împerechiat* (1—2: 3—4). Intr'o strofă regulată sau neregulată rimele sunt *amestecate*, când succesiunea rimelor e complicată. Când versurile nu se grupează în strofe, rimele de obicei sunt împerechiate.

Exercițiul III. Să se facă analiza fondului poeziei «Imn către soare» și să se determine, dacă e odă sacră și în ce se deosebete de celelalte ode de mai înainte.

Exercițiul IV. Să se determine felul strofelor câtorvă bucăți poetice următoare.

2. ODA EROICĂ

6. ODA LA STATUA LUI ȘTEFAN CEL MARE

de

V. Alecsandri

Tu ești! Tu, Ștefane! Tu, străbune,
De patru secolî adormit
De patru secolî, o! minune
In veci de noi nedespărțit!

Tu ești, pe smeul tău călare,
 Cum te-am visat, cum te-am dorit,
 Ah! iată-te, lumea tresare!
 Erou, Domn, oaspe înzeit!

Când ni se duce gândul la timpurile-acele
 De traiu fără odihnă, țesut cu zile rele,
 În care plugul morții trăgea pe-al țării sin
 Lungi brazde roditoare de mult amar și chin
 În patru orizonturi cuprinși cu nori de sânge, —
 Zărim cerescu-ți paloș, ce dușmanii înfrânge,
 Și te vedem pe tine, învingător viteaz,
 De pază, treaz la soare și 'n noapte încă treaz!

Mulți seculi lăncezit-am sub a peirii ceață,
 Dar te-am avut pe tine, fecund izvor de viață,
 Simbol al bărbăției în neamul tău ascuns,
 Și-a fost destul... în ceruri un soare-i de ajuns!
 Zadarnic sboară norii și fulgerii detună
 Pe fruntea maiestooasă a munților Carpați;
 În zarea limpezită după orcare furtună,
 Ca tine printre seculi, ei par mai înalțați.

O! de-ți eră statura cât inima de mare,
 Ai fi întins o umbră din munți și până 'n mare,
 Tu ce-ai putut cu brațul în veci neobosit
 Să aperi Occidentul de cruntul Răsărit;
 Tu, ce, prin curecubeul de fapte colosale,
 Legat-ai revărsatul cu-apusul vieții tale;
 Tu, aclamat în Roma cu glas triumfător:
 «Mare-al Creștinătății erou nemuritor!»

O! Ștefane, Românul crește,
 Văzându-te azi lângă el;
 Azi țara mândră te primește,
 Purtând coroană de oțel.
 Tu, ca viteaz, ai apărat-o,
 Privește-o!... demnă-i s'o privești:
 Independentă ai lăsat-o,
 Independentă o găsești!

Analiză. În această poezie, Alecsandri își exprimă sentimentul său de admirațiune pentru marele domn al Moldovei, cu ocaziunea înălțării statuii lui la Iași (1883). Și

mai întâiu, poetul se arată atât de uimit de apariția eroului, care par'că i se înfățișează înaintea lui, nu în bronz, ci în carne și în oase, încât mintea i se turbură, imaginile poetice i se izbesc și i se izgonec nedepline, una după alta. Pentru ca să le exprime, e nevoit să întrebuițeze expresiuni scurte, abrupte, deslegate. Nu-i vine să-și creadă ochilor, când vede pe Ștefan cel Mare, cel mort de patru secolii, că se înalță deodată, ca și când de patru secolii ar fi fost nedespărțit de noi, ar fi trăit lângă noi și ne-ar fi apărat, călare pe smeul său, ca în vechile vremuri. Așa l-a visat poetul, așa l-a dorit, așa îl vede acum, și sufletul lui se uimește, pe când lumea tresare, ca și dânsul, de o așa de mare minune.

Dar după această exploziune de uimire, poetul lasă drum entuziasmului liniștit, pe care îl exprimă legându-l de imaginea paloșului, cu care Ștefan, ziua și noaptea, se ridică în contra dușmanilor ca să semene, în nori de sânge, moartea la hotarele țării, să-i izgonească și să dea în sfârșit odihnă amarității și chinuitului traiu al Românilui.

După aceasta, entuziasmul său devine mai cald, arătându-ne cum, în vremurile de restriște, cu toate că munții noștri au fost involburați de nouri, detunați de trăsnete, frământați de furtuni, figura lui Ștefan a dăinuit unică și strălucitoare, ca unicul și strălucitorul soare, și ne-a ținut strînși de trecutul nostru, statornici în credința și în firea noastră.

Dar poetul nu vede în Ștefan numai pe viteazul apărător al țării sale și pe luminătorul glorios al urmașilor săi. Figura lui e și mai măreață: cu strălucirea faptelor sale, care, ca un curcubeu leagă «revărsatul cu-apusul vieții sale», el a apărat creștinătatea în contra «Răsăritului crunt» — în contra Musulmanilor—și a fost glorificat în străbunul scaun al străbunilor săi, în Roma.

În fine, poetul sfârșește arătând că admirația entusiastă a Țării pentru Ștefan, e vrednică de el, căci, îi zice el :

Independentă ai lăsat-o,
Independentă o găsești!

II. Din această analiză, observăm că, spre a înțelege sentimentul, ce se întrupează în această poezie, trebuie să-l ra-

portăm la poet. Este dar o *poezie lirică*. Afară de aceasta, sentimentul exprimat este puternic și important. El este în legătură cu figura unui erou, ale cărui fapte ele însele sunt în legătură cu viața unui întreg popor și chiar cu a mai multor popoare—cu Creștinătatea. Poezia, care întrupează un asemenea sentiment, e dar o *odă*, și anume o *odă eroică*, o *poezie lirică*, în care se glorifică faptele unui om mare.

Mai observăm că sentimentul din această *odă eroică*, fiind însemnat și puternic și având de obiect o figură eroică, ce a făcut multe și însemnate fapte, ar fi putut oferî poetului bogate izvoare de inspirație. Alecsandri însă nu le-a utilizat în destul, și de aceea poezia sa nu are tot relieful, toată adâncimea, pe care ar fi putut-o avea.

Teorie. § 13. Poeziile lirice, care cuprind sentimente însemnate de iubire, admirațiune, entusiasm, față de un erou, de un popor sau de un grup de eroi sau de popoare, se numesc *ode eroice*.

Notă. Unele ode eroice sunt făcute, spre a fi cântate. Acestea poartă atunci, firește, și numele de *imnuri*. Astfel e, buni-oară, *Imnul lui Ștefan cel Mare*, compus tot de Alecsandri. Odele eroice, care, cântate sau nu, cuprind îndemnuri entusiaste la luptă, se numesc *marșuri*. Astfel sunt «Deșteaptă-te Române» de Andrei Mureșanu, «Marșul Oștirii române» de Cârlova, «Deșteptarea României» de V. Alecsandri.

Exercițiul V. Să se analizeze «Cinci Maiu 1821» și «Odă la statua lui Mihaiu Viteazul», și să se arate ce deosebire în privința adâncimii sentimentului și bogăției de inspirație este între ele.

Exercițiul VI. Să se analizeze versificația poeziei «Cinci Maiu 1821» în privința rimei.

7. CINCI MAIU 1821.

de

Alessandro Manzoni.

Manzoni, unul dintre cei mai însemnați poeți ai Italiei, a trăit între anii 1785—1873 și a devenit celebru prin romanul său *Logodnicii* (*I promessi sposi*). El fu un spirit entusiast, un creștin fervent, care surprinse prin imnurile sale scrise cu simplitatea și sinceritatea adevăratului credincios, rămânând totuși un patriot infocat. Adânc impresionat de soarta unui popor mare, numeros, dotat cu multe calități și totuși îmbucățit în infinite provincii sfâșiate între ele prin ambițiunea unui rege sau a unor demagogi fără scrupul,—el strigă: „Nu vom fi liberi, până nu vom fi o nație.

De aceea să nu mai fie despărțire între Italia și Italia! "Manzoni fu poetul, care personifică sentimentele Italianilor moderni, ale aceluia care aveau să se lupte sub steagul lui Garibaldi—de aceea fu foarte iubit și prețuit de contemporanii săi.

Totuși șederea sa în Franța îl făcu să fie adesea ecoul evenimentelor de acolo, și putu să plângă în bucata „Cinque Maggio 1821“, de-o sublimă duiosie, tristul sfârșit al lui Napoleon I cu tot răul ce știa că acest erou făcuse patriei sale.

Ca trăsnetul ce pică
A fost! . . . In nemișcare
Când corpul îi rămase,
De sufletu-i cel mare
Pustiu, și vestea tristă
In lume s'auzi, —
Atuncea, de mirare,
De jale și de frică,
Pământu 'ncremeni.

Gândindu-se 'n tăcere
La ceasul cel din urmă,
Când omului vieța
Fatal i se precurmă,
Nu știe de vr'odată
Țărâna i sângerată
D'un pas, c'al lui, puternic,
Călcată va mai fi.

Pe tronul i în splendoare
Eu l-am văzut. Deplină
Păstraiu atunci tăcere.
Când soarta schimbătoare
L-a răsturnat, ca 'n urmă
Din nou să-l aridice
Ș'apoi să cadă iară, —
In șgomotul de glasuri
Ce-atuncea răsunară,
Al vocii mele sunet
Eu n'am amestecat.

Curat de lingușire
Precum și de insulte
Nevrednice, murdare,
Acum, când văd că piere,
Că pentru veci apune
Atâta strălucire,
Innalț la groapă-i astăzi
Un cântec, care, poate,
In lume va rămâne
D'apăruri neuitat.

Din Alpi la Piramide,
Din Rin la Manzanare,
Din Scila la Tanai,
De la ocean la mare,
A minții lui scânteie
Ca fulger a sclipit.

Fu glorie-adevărată?
Sentința-anevoioasă,
Urmașilor se cade
S'o dea. Plini de sfială
Noi fruntea 'n jos plecată
Ș'o ținem înaintea
Artistului din ceruri,
Ce urma cea mai mare
Din mintea-i creatoare
In el a 'ntipărit.

Cuprins de un gând mare
Și ars adânc în suflet
D'o nouă frământare:
De dorul de domnie, —
Un vis el împlinește,
Pe care nebulie
Eră să-l fi sperat.

Așă trecu prin toate,
Avu în parte-i gloria
Ce crește în primejdii,
Și fuga, și victoria,
Domnia ș'amăritul
Exil. In două rânduri
Căzû, dar, doborîtul
Din pulberea nemernică,
De două ori fu iarăși
Pe-altare ridicat.

Veni să se arate
Și numele își spuse,

Și 'ndată două veacuri
 Se 'ntoarseră supuse
 Spre el, ca spre destinul
 Ce par'că-l așteptase;
 Tăcere le impuse
 Ș'arbitru, între ele,
 Măreț se așeză.

Pieri. Trândavă ziua
 Rămase sfâșiată
 D'o rană ce arată
 Ș'invidie adâncă
 Și milă fără margini,
 Și ură 'nverșunată,
 Ș'amor nemărginit.

Precum s'adună unda,
 Se 'nvolvoră ș'apasă
 Pe capul celui care
 S'afundă în vultoare,
 Și în deșert și 'ndreaptă
 Privirea-i doritoare
 Spre țărnul depărtat;

Așa se grămădiră
 Aducerile-aminte
 In suflatu-i. In urmă,
 De câte ori nu vruse
 Urmașilor să lase,
 De el destăinuită,
 Vieța-i uriașă;
 Dar mâna-i ostenită
 Pe pagini a căzut.

De câte ori, când ziua
 Deșartă scăpătase,
 Cu gene aplecate
 Pe ochii lui de fulger,
 Cu brațe 'nerucișate
 Pe gânduri nu rămase,
 In zilele trecute
 Cu mintea lui pierdut!

Vedeă ca'n vis oștirea-i
 Sub corturi rândnită,
 Iși auziă comanda
 Sunând însuflețită,
 Zăriă prin fum soldați-i
 Sburând ascultători...

Sdrobit d'un dor prea mare,
 Energicul lui suflet
 Căzû în desperare.
 Din ceruri îns'o mână
 Cu milă se întinse
 Și-l duse în alt aer,
 Să poată respiră.

Și-l duse pe-a speranței
 Potecă înflorită,
 La loc de vecinicie,
 In care e sădită
 Răsplata, care 'ntrece
 Dorința omenească,
 Iar gloria trecută
 Un fum e, un nimic.

O, bine-făcătoare
 Credință, la triumfuri
 D'apururea deprinsă,
 In cărți neperitoare
 Inscie-l și p'acesta,
 Căci, la neîntrecuta
 Golgotei dezonoare,
 O ast-fel de 'nălțime
 Pân'azi nu s'a plecat.

In jurul obositei
 Țărâne, să lipsească
 Cuvintele de hulă,
 Blestemul s'amuțească,
 Căci Dumnezeu, acela
 Ce 'nalță și cufundă,
 Sdrobește și mângâie,
 Pe patu-i singuratic
 Alături s'a culcat.

(Traducere de N. Țincu).

8. ODA STATUII LUI MIHAIU VITEAZUL

de

V. Alecsandri

I.

Mărire, adorare, îngenuchiere ție,
 Gigant din alte timpuri, fruntaș între eroi!
 Mihaiu, frate de arme cu dalba vitejie,
 Oaspe de bronz scump nouă, sosit iar printre noi!
 Pe 'ntinsul țării astăzi e splendidă serbare
 Copiii se simt oameni, bătrânii 'ntineresc,
 Chiar țărna din morminte s'animă și tresare
 Și umbre înarmate prin aer se 'ntrunesc.
 Azi noi, Români, cu toții, pătrunși de-o nouă viață
 Umbriți de al tău nume feeric, legendar,
 Cu-o falnică uimire stăm, te privim în față,
 Căci tronul tău prin secolii a devenit altar.
 Și vulturul cu sboru-i din ceruri te 'ncunună,
 Țintind în zare ochii l'Apus, la Răsărit,
 Și codrii, antici marturi de gloria străbună,
 Se mișcă 'n sgomot mare de freamăt oțelit!
 — «Ce este 'n România? Ce vifor o pătrunde?»
 Intreabă pe Danubiu, Balcanul speriat.
 — «Sunt Paștele române!» Danubiul răspunde.
 «Privește! Mihai Bravul în bronz a re'nviat!»

II

O! da, așa-i cu dreptul: să te revadă iară
 Și muntele, și codrul, și vulturul din el,
 Mihaiu, Mihaiu, tu care avut-ai pentru țară
 O inimă de aur și brațul de oțel.
 Așa este cu dreptul: să reaparî la lume
 Măreț, superb, răsboinic, călare pe un smeu,
 Având pe scut prestigiul crescutului tău nume
 Și cap, și pept, și umeri de bronz, ca gândul tău.
 O! mare Domn, pe timpul de fapte colosale,
 Când te luptai, la vântul, produs de spada ta,
 Nimic nu sta 'n picioare, nimic nu rezistă,
 Căci ea cântăria 'n pumnu-ți cât soarta țării tale,
 Și toți care 'n orbire căleau țara română,
 Ca spice secerate cădeau pe câmpul ei;

Chiar moartea, moartea crudă scâpă coasa-i din mână
Sub fulgerul teribil ieșit din ochii tăi!

III

Feerică splendoare, de vulturi domnitor!
Atât avânt îți dase al patriei amor
Și gloria te puse l'atâta înălțime,
Că n'aveai tu de-asupra-ți ș'alătura pe nime!...
Sigmund Bathor Maghiarul a fost un mare ducă
Ce nu 'ncepea în lume de tine și, aprins,
El vru să te eclipse, vru țara să-ți reducă...
Suflat-ai peste dânsul și 'n clipă tu l-ai stins.

Murad erà puternic! Sangeacul lui Murad
Lăția o neagră umbră pe lumea spăimântată.
Iar tu ziceai, în față cu furia-i turbată:
«Murad se crede-un cedru și nu-i decât un brad.»

Mehmed erà teribil, ca un torent de sânge
Pornit, ca să înnece, creștinii pământeni...
Cine cutezà, cine visà de a-l învinge?
Tu l-ai secat în codrii dela Călugăreni,
Căci fost-ai dintre oameni cu semne suverane,
Ce mor în apărarea popoarelor sărmene,
Și sceptrul luà grabnic, în mâna-ți de monarc,
Când forma unui paloș, când forma unui arc.

IV

Precum arhipăstorul, ce poartă daruri sfinte,
Purtai moșia 'ntreagă în inima-ți ferbinte.
Și-având lâng' al tău umăr poporul viu și tare,
In patru părți a lumii strigai în gura mare:
«Voi Turci, Tătari și Unguri, unelte-ale prădării,
«Românul e ca stânca în valurile mării!
«Veniți cu falca în ceruri... Pe-acest viteaz pământ
«Nu tremură, nici fuge decât paloșu 'n vânt.
»La noi, bătrân, muiere, bărbat, copil de țiță,
»Nepăsători de moarte, au inimă de criță.
«Sunt copti, de tineri încă, l'al vitejiei soare;
«Ei știu să cate 'n față, iar niciodată 'n urmă,
«Și 'n ochii lor dușmanii nu sunt decât o turmă.
«Priviți! în al lor suflet nu este nicio pată,
«Nicio rușine nu e pe fruntea lor săpată:
«In ei, pe ei lucește de-o vie strălucire
«Și inimă, și armă, și frunte, și gândire!»

Apoi, lăsându-ți ochii să sboare cu mândrie
 Pe bravii tăi tovarăși, vultani de Românie,
 Ziceai: «Țara e mamă dulce, copiii mei!
 «Ferice care moare, luptând pe sânul ei!
 «Din țara lui vor crește odoare vitejești
 «Ștejar cu lemn de arce, de ghioage românești!»

V

August erou, a cărui memorie augustă
 Trecut-a peste seculi cu margine îngustă
 Și s'a înscris în raze pe fruntea omenirii
 Afara din domeniul uitării și-a peirii!
 Precum odinioară pe toți electrizai
 Cu glasul și ochirea-ți de-Arhanghel, o! Mihai,
 Privește împrejuru-ți cum vine 'ntreg poporul,
 Cum vine să admire în tine salvatorul,
 Vezi cum țara, ferice de-a există pe lume,
 Se simte 'ncoronată cu falnicul tău nume!
 Mihaiu! devină iarăși, sub cerul strămoșesc,
 Ecoul prea puternic de glas dumnezeiesc.
 Și-aprinde iar scânteia de-antică vitejie
 În noi, care aducem ingenuchiere ție,
 Gigant din alte timpuri, fruntaș între eroi,
 Oaspe de bronz, scump nouă, sosit iar printre noi!

Observări metrice. Dacă cercetăm versurile din această poezie, vedem că au măsura de 14 și 13 silabe, cele 14 având la sfârșit o silabă neintonată, care lipsește celor de 13. Spre a obține numărul de 14 silabe pentru versurile, care sfârșesc cu silaba neintonată, și numărul 13 silabe pentru cele ce sfârșesc cu silaba intonată, poetul a trebuit să se folosească de oarecare libertăți. Astfel, versul din partea V a acestei poezii:

Privește împrejuru-ți cum vine 'ntreg poporul,
 n'ar fi putut fi de 14 silabe, ci de 15, dacă poetul n'ar fi făcut *eliziunea* lui «î» din cuvântul «întreg». Dacă ar fi avut trebuință de 13 silabe, fără să strice ritmul, ar fi putut face același lucru cu «î» din «împrejur». De fapt, chiar în vorbirea obicinuită acel «î» se elidă, dar poetul având trebuință de o silabă, poate să-l păstreze. În acest caz vin

una după alta două vocale, dintre care una sfârșește cuvântul anterior («e» din «privește»), iar cealaltă începe cuvântul următor, («î» din «împrejur»). O asemenea întâlnire de vocale se numește *hiat*.

Mai departe, versul de 14 silabe:

Ș'aprinde iar scânteia de-antică vitejie,

ar fi putut avea 16 silabe:

Și aprinde iar scânteia de antică vitejie.

Poetul, având trebuința să-l scurteze, dă afară, *elide*, mai întâiu pe «i» din «și»: «ș'aprinde», și în acelaș timp *contopește* într'un diftong vocalele «e» și «a» din «de antică», care altfel ar fi făcut hiat. Dacă ar fi avut trebuință de un vers mai lung, n'ar fi făcut nici eliziunea nici contopirea, și în locul lor ar fi rămas câte un *hiat*. Aceste hiaturi în alte limbi, cum e bunioară limba franceză, nu se permit. În românește ele sunt îngăduite, iar când poetul, pentru trebuința sa, vrea să le suprimе, întrebuițează, precum am văzut, *eliziunea* și *contopirea*.

Rezumat. 1. Poetul, spre a potrivî măsura versurilor, se servește de hiat, eliziune și contopire.

Hiat se numește întâlnirea a două vocale, dintre care una sfârșește un cuvânt, iar cealaltă începe altul.

Eliziunea e înlăturarea hiatului prin suprimarea uneia dintre vocale.

Contopire se numește înlăturarea hiatului prin diftongarea vocalelor ce-l formează.

2. Hiatul este îngăduit în versificația română; și nu trebuie evitat decât dacă pronunțarea vocalelor, ce se întâlnesc, ar produce o cacofonie.

Aceeași regulă cârmuiește, și eliziunea, și contopirea.

Ele trebuiesc evitate când par nefirești, sună rău la auz sau sunt greu de pronunțat.

Exercițiul VII. Să se caute hiaturile, eliziunile și contopirile din poezia «Cinci Maiu 1821», deosebind pe cele bune de cele rele.

Exercițiul VIII. Să se analizeze și să se caracterizeze în scris «Oda ostașilor români».

ODA OSTAȘILOR ROMÂNI

de

V. Alecsandri

Juni ostași ai țării mele, însemnați cu stea în frunte,
 Dragii mei vultani de câmpuri, dragii mei șoimani de munte,
 Am cântat în tinerețe strămoșeasca vitejie,
 Vitejie fără seamăn pe-acel timp de grea urgie,
 Ce, la vechiul nostru nume, au adaos un renume
 Dus pe Dunăre în Mare și din Mare dus în lume.

Vin acum, la rândul vostru, să v'aduc o închinare;
 Vin cu inima crescută și cu sufletul mai tare;
 Ca eroi de mari legende, vin să vă privesc în față,
 Voi, nepăsători de moarte, desprețuitori de viață,
 Ce-ați probat cu-avântul vostru lumii, pusă în mirare,
 Că din vultur vultur naște, din ștejar ștejar răsare!

Dela Domn pân'la Opincă, duși de-o soartă norocoasă,
 V'ați legat în logodire cu izbânda glorioasă
 Ș'ați făcut ca să pricepem a trecutului mărime,
 Măsurându-vă de-o seamă cu-a strămoșilor 'nălțime;
 Ș'arătând, precum prin nouri mândrul soare se arată,
 Cine-am fost odinioară, cine iar vom fi odată!

Să trăiți, feciori de oaste! Domnul sfânt să vă ajute
 A străbate triumfalnic în cetăți și în redute,
 Ca la Rahova, cu tunul, ca la Grivița, cu sborul,
 Ca la Plevna, unde astăzi cei întâi ați pus piciorul,
 Infruntând pe-Osman Gaziul și, prin fapt de bărbăție,
 Ridicând o țară mică peste-o mare 'mpărăție!

O viteji de viță vechie! Auziți în depărtare
 Acel vuiet fără nume, ce răsună ca o mare?
 Sunt bățiile de inimi al întregul¹ neam al nostru,
 Ce adună zi și noapte dorul lui cu dorul vostru;
 Sunt vărsările de lacrimi pentru-acel care se stinge,
 Sunt urările voioase pentru-acel care învinge!

¹ În loc de : *al întregului*. E o *apocopă* = suprimarea unei silabe finale. O îngăduire sau *licență poetică*, pe care, spre a potrivi măsura versului, și-o poate permite numai poezii însemnați.

O! Români, în fața voastră, colo 'n tainica cea zare, ¹
 Vedeți voi o rază vie, care 'ncet, încet răsare,
 Străbătând prin umbra deasă de lungi secolii adunată?
 E voiosul fapt de ziuă mult dorită, mult visată,
 E lumina re'nvierii, ² e luceafărul sperării,
 E triumful luptei voastre, soarele neatârării!

Dragii mei! din focul luptei oțeliți când vă 'ți ³ întoarce
 La cămin, unde Româncea așteptând suspină, toarce, —
 Tot poporul: rudă, frate, soră, mamă și părinte,
 Ca la Domni, cu pâni și sare, vor ieși vouă 'nainte,
 Căci din voi fieștecare poartă 'n frunte o cunună,
 Și de gloria de astăzi, și de gloria străbună!

Pas dar! pas tot înainte! timpul vechiu din nou zorește ⁴!
 Viitorul României dat-a mugur ce'ncolțește!
 O! copii, de voi sunt mândru, simt acea mândrie mare,
 Care crește cu mărirea unui neam în deșteptare.
 Mi-am văzut visul cu ochii, de-acum pot să mor ferice!
 Astăzi lumea ne cunoaște: Român zice, Viteaz zice.

Observări metrice. I. Toate poeziile citate până la «Oda ostașilor români» sunt compuse în versuri care au acelaș fel de ritm, fie că sunt mai lungi, fie că sunt mai scurte.

Astfel în «Imn către Cel Prea Înalt», am găsit următoarea succesiune de accente :

$$-\frac{'}{2} \quad -\frac{'}{4} \quad -\frac{'}{6} \quad - \quad || \quad -\frac{'}{9(2)} \quad -\frac{'}{11(4)} \quad -\frac{'}{13(6)} \quad -$$

Etèrn, A-tòt-putèrníc || o Crèatòr sublime,

unde vedem că în primul emistih, înainte de cezură, accentele cad pe silabele 2, 4 și 6,—iar în al doilea emistih, după cezură, ele cad pe silabele 9, 11 și 13, sau începând numărătorela dela cezură, tot pe silabele 2, 4, 6.

Aceeași succesiune o găsim și în celelalte bucăți :

$$\text{Mândòs și fâlníc Soàre} \quad || \quad \text{ce zìlei dàì luminâ}$$

$$2 \quad 4 \quad 6 \quad || \quad 9(2) \quad 11(4) \quad 13(6)$$

1 Inversiune cam forțată.

2 În loc de: „re'nvierii.” E o *sincopă* = suprimarea unei litere sau silabe din mijlocul unei vorbe.

3 În loc de: „vă veți”. E o *contractiune* rezultată din *afereza* (scoaterea unei silabe dela începutul cuvântului) silabei „ve” din “veți”.

4 dă în de ziuă; se ivesc zorile.

De cël ce rău îmi face, || de cëla cë mă 'nșală
 2   4   6 || 9(2)   11(4)   13(6)

Gonit pe-acëst pământ

2   4   6

(„Rugăciune“).

Acùm când văd că pîere

2   4   6

(„Rugăciune“).

Că pëntru vëci apune

2   4   6

Atăta strălucire

2   4   6

(„Cinci Maiu 1821“).

Chiar țârna dîn mormînte s'anîmă și tresăre

2   4   6   9(2)   11(4)   13(6)

(„Odă la statua lui Mihaiu-Viteazul“).

În toate aceste versuri, observăm că prima silabă cu care începe versul e totdeauna neaccentuată, pe când *a doua este accentuată*, iar accentele următoare cad din două în două silabe până la cezură; al doilea emistih al versului, în privința accentuării, este organizat în acelaș chip. Acest fel de ritm se numește *iambic*, prin analogie cu versurile antice iambice. Să nu uităm însă că ritmul iambic antic era întemeiat pe cantitatea silabei, (— — — — —), pe când acesta este întemeiat pe accent (— / — / — / — /). I-am mai putea zice ritm *cu accente pare* sau ritm *suitar*.

Dacă trecem acum la versurile, în care este scrisă «Oda ostașilor Români», observăm că ritmul nu mai e iambic. Succesiunea accentelor din aceste versuri se poate vedeà ușor din următoarea schemă :

$\frac{/}{1}$ — $\frac{/}{3}$ — $\frac{/}{5}$ — $\frac{/}{7}$ — || $\frac{/}{9(1)}$ — $\frac{/}{11(3)}$ — $\frac{/}{13(5)}$ — $\frac{/}{15(7)}$ —

Jûni ostășî ai țării mèle || însemnățî cu stea în frunte

$\frac{/}{1}$ — $\frac{/}{3}$ — $\frac{/}{5}$ — $\frac{/}{7}$ — || $\frac{/}{9(1)}$ — $\frac{/}{11(3)}$ — $\frac{/}{13(5)}$ — $\frac{/}{15(7)}$ —

Drăgii mîi vultâni de cîmpuri, || drăgii mîi șoimâni de munte.

Acî accentele cad tot din două în două, și chiar în toată lungimea versului, dar silaba dela care începe seria accentelor, nu este cea de-a doua, ca la ritmul iambic, ci *cea d'intâi*. Cu alte cuvinte, silabele accentuate sunt cele *impare* și, în pronunțarea versului, vocea se scoboară, iar nu se

Acî, în loc de 8 accente tonice, pe toate silabele impare, din cele 16 silabe ale versului, nu întîlnim decât 7, 6, 5 și chiar numai 4 accente în deosebite pozițiuni, rămânând însă constante acelea de pe silaba 7 de dinaintea cezurii, și de pe silaba 15 de dinaintea pauzei finale.

Aceste nepotriviri, care în versificație sunt foarte numeroase, nu fac ca versurile să fie rele cîtă vreme se păstrează regula ca *toate* silabele accentuate *ale cuvintelor din vers*, multe-puține câte sunt, să corespundă cu silabele accentuate cese găsesc în *schema* lui. Această regulă e păstrată perfect atît în versurile iambice, cît și în cele trohaice citate mai sus, și ca probă e că numărul de ordine al tuturor silabelor accentuate în fiecare vers se potrivește cu numărul de ordine al accentelor ritmice din schemă. Astfel, fiecare silabă accentuată din primele emistihuri ale versurilor iambice poartă unul din numerile 2, 4 și 6; fiecare silabă accentuată din emistihurile finale ale versurilor iambice poartă unul din numerile 9, 11 și 13; și fiecare silabă accentuată din versurile trohaice poartă unul din numerile 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13 și 15, toate numere ce se găsesc și în schemele respective. Niciun accent tonic dar nu cade alături de accentul ritmic, ci fiecare cade în dreptul unui asemenea accent, și cîtă vreme se păstrează această regulă, versul este corect din punctul de vedere al ritmului.

O excepțiune însă la regula de mai sus. Sunt anume două accente ritmice din schemă (cel de dinaintea cezurii și cele de dinaintea pauzei finale), cărora, pentru ca versul să fie corect, trebuie neapărat să le corespundă câte un accent *tonic* în vers. Aceste accente se numesc *accente fundamentale*, spre a le deosebî de celelalte, care pot să lipsească și care pentru aceasta se numesc numai *accente principale*.

În pronunțarea unui vers însă, adică în *scandarea* lui, mai apar, în afară de accentele fundamentale și cele principale, și alte accente ceva mai slabe, și anume pe silabele neîntonate care însă se întîmplă să fie în dreptul vreunui accent ritmic din schemă. Astfel în versul iambic analizat mai sus.

4

Mărire,		adorare,			îngenuchiere ție,
2	4	6		9(2)	11(4) 13(6)

pe lângă cele 4 accente principale de pe silabele 2, 6, 11, 13, mai avem și două accente secundare, pe silabele 4 și 9, care apar când vrem să aflăm elementele versului, scandându-l:

Mări— re a—dorà — re || inge — nuchè — re ție.

Tot așa în versul trohaic :

Voi nepăsători de moarte. desprețuitori de viață,
 1 3 5 7 9 11 13 15

pe lângă accentele principale 1, 5, 7, 13, 15, mai avem și trei accente mai slabe pe silabele 3, 9 și 11. Aceste accente mai slabe, care sunt impuse de schemă, iar nu de accentul tonic al cuvântului, se numesc *accente secundare*.

Dacă însă cercetăm versul iambic :

3
 Mihaïu frăte de arme || cu dalba vitejie

— $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{6}$ — || — $\frac{1}{9^{(2)}}$ — $\frac{1}{11^{(4)}}$ — $\frac{1}{13^{(6)}}$ —

sau versul trohaic :

10 14
 Astăzi lumea ne cunoaște: || Român zice, Viteaz zice

$\frac{1}{1}$ — $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{7}$ — || $\frac{1}{9^{(1)}}$ — $\frac{1}{11^{(3)}}$ — $\frac{1}{13^{(5)}}$ — $\frac{1}{15^{(7)}}$ —

observăm că nu toate accentele tonice cad în dreptul accentelor ritmice din schemă. Astfel, în versul iambic găsim un accent tonic pe silaba 3, când ar fi trebuit să cadă pe silaba 4; iar în versul trohaic, găsim două accente tonice, 10 și 14, care trebuiau să cadă pe silabele 9 și 13. Aceste accente tonice sunt *greșite*. Versurile, care au această particularitate, sunt defectuoase din punctul de vedere al ritmului.

Rezumat. I. Ritmul versurilor române se prezintă cu două forme mai însemnate: 1) cu forma *iambică* și 2) cu forma *trohaică*.

Ritmul este *iambic* când succesiunea accentelor ritmice din vers se face în fiecare emistih din două în două silabe, începând cu *a doua* silabă a fiecărui emi-

stih. Ritmul iambic se mai numește și *ritm cu accente pare* sau *ritm suitor*.

Ritmul este *trohaic* când succesiunea accentelor ritmice din vers se face în fiecare emistih tot din două silabe, dar începând cu *prima* silabă. Ritmul trohaic se mai numește și *ritm cu accente impare* sau *ritm coborîtor*.

În versurile scurte, lipsite de cezură, firește, succesiunea accentelor rămâne aceeași de la începutul până la sfârșitul versului,— adică din două în două silabe— cu singura deosebire că la ritmul iambic primul accent, dela care se face numărarea lor, cade pe a doua, iar la ritmul trohaic, pe cea dintâiu silabă.

2. Silabele accentuate din schemă, ce se găsesc imediat înaintea cezurii și a pauzei finale și căroră, pentru ca versul să fie corect, trebuie să le corespundă *neapărat* niște accente tonice din vers, se zice că au *accent fundamental*.

Silabele accentuate din schemă, căroră le corespund întâmplător un accent tonic din vorbirea ce constituie versul, se zice că au *accent principal*.

Silabele care într'un vers, după arătarea schemei lui, ar trebui accentuate, dar care, în pronunțarea obișnuită a cuvintelor, nu sunt accentuate, se zice că au *accent secundar*.

Silabele care sunt accentuate în vers, dar care, după schema versului, n'ar trebui accentuate, se zice că au *accent greșit*.

3. Regulele unui ritm corect sînt următoarele:

I) Versurile cu cezură trebuiesc să aibă cel puțin două accente tonice, care să corespundă cu accentele ritmice din schemă, și anume cel de dinaintea pauzei finale și cel de dinaintea cezurii; versurile fără cezură, trebuiesc să aibă cel puțin accentul de dinaintea pauzei finale;

II) Fie că au sau n'au cezură, versurile trebuiesc să conțină numai accente tonice care să corespundă exact cu accentele ritmice din schemă.

p-h

3. PASTELUL.

10. MALUL SIRETULUI.

de

V. Alecsandri.

Aburii ușori ai nopții ca fantasma se ridică
 Și, plutind de-asupra luncii, printre ramuri se despică;
 Râul luciu se 'ncovoiaie sub copaci, ca un balaur
 Ce, în raza dimineții, mișcă solzii lui de aur.

Eu mă duc în faptul zilei, mă așez pe malu-i verde
 Și privesc cum curge apa și la cotituri se pierde,
 Cum se schimbă 'n vălurele pe prundișul lunecos,
 Cum adoarme la bulboace, săpând malul nisipos;

Când o salcie pletoasă lin pe baltă se coboară,
 Când o mreană saltă 'n aer dup' o vespe sprinteoară,
 Când sălbaticile rațe se abat din sborul lor,
 Bătând apa 'ntunecată de un nour trecător.

Și gândirea mea furată se tot duce 'n cet la vale
 Cu cel râu care 'n vezi curge făr' a se oprî din cale.
 Lunca 'n juru-mi clocotește! O șopârlă de smarald
 Cată țintă lung la mine părăsind nisipul cald.

Analiză. În această poezie, Alecsandri și-a întrupat sentimentul *de liniște și fericire senină*, ce caracterizează sufletul său în genere. Spre a întrupă acest sentiment, el a trebuit să-l lege de un obiect plăsmuit de imaginația lui, în care acel sentiment să se străvadă cât mai clar și mai puternic. Acest obiect este constituit din deosebite imagini poetice, pe care poetul le-a ales din amintirile ce i-au lăsat plimbările lui, în zilele de vară, pe malul Siretului, și-apoi le-a îmbinat în mai multe momente din care a alcătuit un tablou: *malul Siretului, cu frumusețile lui într'o dimineață călduroasă de vară.*

Această poezie, în deosebire de cele de până acum, vedem că se caracterizează, pe de o parte, prin faptul că sentimentul e mult mai moderat decât la cele de până acum; iar, pe de alta, prin faptul că acest sentiment este întrupat într'un

obiect care constituie un tablou din natură, ce par'că are o existență de sine stătătoare. Această poezie face parte din poeziile lirice numite *pasteluri*.

Teorie. § 14. Poeziile lirice, în care poetul exprimă sentimente moderate cu ajutorul unui tablou din natură, ce par'că are o existență independentă de sensibilitatea poetului, se numesc *pasteluri*.

§ 15. De aci rezultă că un pastel e cu atât mai bun cu cât sentimentalitatea poetului este mai ascunsă, mai discretă, și cu cât tabloul are contururi mai precise.

Exercițiul IX. Să se citească și să se analizeze fondul poeziilor «Iarna», «Oaspeții Primăverii», «Căderea Rinului» și «Veneția», și să se arate care dintre ele îndeplinesc mai bine regula pastelului.

Exercițiul X. Să se spună în ce ritm sunt scrise versurile din «Căderea Rinului» și care dintre ele sunt necorecte din punctul de vedere al ritmului.

II. IARNA

de

V. *Aleksandri*.

Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare, adunate 'n cer grămadă;
Fulgii sbor, plutesc în aer, ca un roi de fluturi albi,
Răspândind fiori de ghiață pe ai țerii umeri dalbi.

Ziua ninge, noaptea ninge, dimineța ninge iară !
Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară;
Soarele rotund și palid se prevede printre nori,
Ca un vis de tinerețe printre anii trecători.

Tot e alb, pe câmp, pe dealuri, împrejur, în depărtare;
Ca fantasme albe, plopii înșirați se pierd în zare,
Și pe 'ntinderea pustie, fără urme, fără drum,
Se văd satele pierdute sub clăbucii albi de fum.

12. OASPEȚII PRIMAVEREI

de

V. Alecsandri

In fund, pe cer albastru, în zarea depărtată,
La Răsărit sub soare, în negru punct s'arată:
E cocostârcul tainic, în lume călător,
Al primăverii dulce iubit prevestitor.

El vine, se înalță, în cercuri line sboară
Și repede ca gândul la cuibu-i se coboară;
Iar copilașii veseli, cu pieptul desgolit,
Aleargă, sar în cale-i și-i zic: „Bine-ai sosit!”

In aer ciocârlia, pe case rândunele,
Pe crengile pădurii un roi de păsărele,
Cu-o lungă ciripire, la soare se 'ncălzese,
Și, pe de-asupra bălții, nagâții se 'nvârtesc.

Ah! iată primăvara cu sânu-i de verdeată!
In lume-i veselie, amor, sperare, viață,
Și cerul, și pământul, preschimbă sărutări
Prin raze aurite și vesele cântări.

13. CADEREA RINULUI

de

V. Alecsandri

Măreț, adânc și luciu călătorește Rinul
Prin munți cu fruntea albă, prin văi cu lunci frumoase;
Nepăsător gigantic de timpuri furtunoase,
El curge 'n liniștire, nesocotind Destinul!

Ca un balaur verde, ce mișcă-a sale noduri,
Trecut-au prin orașe cu mândre catedrale,
Prin sate care poartă stigmatuiri feudale,
Pe lângă vechi casteluri, pe sub boltite poduri.

Și vecinic el văzut-a sârmana omenire
Luptându-se cu moartea în viața-i trecătoare:
Văzut-au căzând tronuri și dispărând popoare
Ce se credeau eterne pe culmea de mărire,

«O! lume schimbătoare! O! tristă vanitate!
 «Se darmă munți, cetatea se darmă, omul piere!
 «Eu singur, martur pacinic de-a globului mistere,
 «Curg mândru 'n nepăsare, cu-o lină maiestate!

«Nimic nu mă oprește în calea triumfală,
 «Și timpul adormit-a de seculi lângă mine!»
 Astfel, voios și falnic șoptește Rinu 'n sine,
 Dar iată sub picioare-i prăpastia infernală!

El cade!... din 'nălțime în fund se prăbușește
 C'un muget lung, sălbatec, grozav răsunător,
 Din stânci în stânci el saltă zdrobit, se risipește
 Precum o 'mpărăție de glorios popor.

Frumoasa-i limpezime în clipă turburată
 Se schimbă 'n largi troiene de spume argintii,
 Ce valmeș se răstoarnă cu-o furie turbată,
 Formând o avalanșă de cataracte mii.

Și valuri peste valuri s'asvăr! spumegătoare,
 Se sparg țâșnind în aer și fierb scoțând scânteii,
 Și pulbera de apă, alin plutind la soare,
 Se 'ncinge, ca o nimfă, cu brâu de curcubeii.

O aspră clocotire, o cruntă detunare
 Anunță catastrofa și 'nsuflă reci fiori;
 Iar munții de zăpadă, treziți în depărtare,
 Privind acea cădere, își pun un vâl de nori.....

Sublim, sublim spectacol! Bătrânul fluviu pare
 C'a să dispară vecinic în haos sgomotos;
 Dar Rinul e puternic, dar Rinul nu dispare:
 El a umplut abisul și trece maiestos!

Luându-și cursul pacinic, din nou se 'ndreaptă Rinul
 Prin sate și orașe, prin munți și văi frumoase:
 Nepăsător gigantic de timpuri furtunoase,
 El pasă cu mândrie, căci a învins Destinul!

Exercițiul XI. Să se caracterizeze sentimentul ce constituie fondul «Căderii Rinului» și să se arate deosebirea dintre el și dintre acela ce constituie fondul poeziei «Veneția».

Exercițiul XII. Să se facă un studiu asupra «Pastelurile» lui Alecsandri, arătându-se deosebitele izvoare de inspirație ce se descopere într'insele.

14. VENEȚIA

de

Mihail Eminescu

Mihail Eminescu (1850—1889) este cel mai profund și cel mai artist poet al nostru. N'are așa de multe izvoare de inspirație ca Alecsandri, iar inspirația lui nu este, ca a acestuia, în strânsă legătură cu faptele exterioare ale progresului nostru ca popor. Dar niciun alt poet român n'a avut sentimente mai adânci și n'a găsit imagini mai caracteristice pentru intruparea lor, ca dânsul. Această poezie el a știut apoi s'o exprime într'o formă plină de plasticitate, care, deși pe ici pe colea are oarecare incorectitudini superficiale, uimește prin originalitatea ei. El a înnoit limba română și i-a dat o strălucire nebănuită.

Cele dintâi poezii — fără valoare — le-a publicat în revista „Familia“. Maturitatea sa artistică se revelează însă după 1870 în bucățile „Venere și Madona“, „Epigonii“, „Mortua est“, „Inger și demon“, „Împărat și proletar“ și mai cu seamă în „Scriitori“ și „Luceafărul“ pe care le publică în „Convorbiri literare“, revista „Direcției nouă“ inaugurată de societatea Junimea. Talentul său a fost dela început levat de d. T. Maiorescu, dar nu i-a fost recunoscut decât de puțini, iar poeziile lui au ajuns la popularitate numai când el, din pricina unei crude boale ce-l izbise, nu se mai putea bucura de ea. De altminterea Eminescu niciodată n'a iubit și n'a vănat popularitatea. („Scrisoarea II“).

O mare parte din poeziile lui Eminescu sunt elegii erotice. Amorul, ce constituie fondul lor, este de o curăție serafică, și farmecul lor este mărit prin măiestria cu care poetul pune iubirea în legătură cu frumusețile naturii, pe care le simte puternic și le zugrăvește cu culori de o strălucire fără seamăn. Sentimentul fundamental ce circulă însă în adâncul celor mai multe din aceste poezii, dar mai cu seamă în poemele citate mai sus, este acela al deplinei conștiințe, că viața este zădărnică, că farmecele ei sunt iluziuni, că toate manifestările ei mari și mici nu prețuiesc nimic, și plânge soarta omului care se naște, luptă, se jertfește, pentru ca să moară. Acest sentiment deprimant, pesimist, dă un farmec amar poeziilor lui, și mulți au crezut că ele sunt un pericol pentru dezvoltarea tinerilor. Trebuie să observăm însă că poezii sunt făcuți ca să fie gustați în frumusețile lor, iar nu imitați în tendințele lor, și de fapt, dacă mulți au imitat poezia lui Eminescu, niciunul nu a pus în practică credințele lui.

S'a dus vieața falnicei Veneții, a
 N'auzi cântări, nu vezi lumini de baluri; b
 Pe scări de marmură, prin vechi portaluri b
 Pătrunde luna, înălbind păreții. a
 Okeanos se plânge pe canale, b
 El numa 'n veci e 'n floarea tinereții, a
 Miresei dulci i-ar da suflarea vieții, a b
 Izbește în ziduri vechi, sunând din valuri. b
 Ca 'n țintirim tăcere e 'n cetate; c
 Preot rămas din a vechimii zile, d
 San Marc sinistru miezul nopții bate. c
 Cu glas adânc, cu graiul de Sibile, d
 Rostește lin în clipe cadențate: c
 «Nu 'nvie morții — e 'n zadar, copile! d

subiect
 mării

Observațiuni metrice. Cercetând forma acestei poezii din punctul de vedere al versificației, observăm că toată este compusă din 14 versuri iambice de câte 11 silabe fără cezură, grupate în 4 strofe, două de câte patru și două de câte trei versuri. Atât primele două strofe, cât și cele două din urmă, se aseamănă între ele prin faptul că au numai câte două rime, care la cele d'întâi două strofe sunt dispuse înbrățișat, iar la cele din urmă sunt dispuse încrucișat («—ètii» și «—âluri» pentru cele două d'întâi și «—âte» «—île» pentru cele din urmă). Aceste particularități de versificație se găsesc întocmai așa într'o mulțime de poezii. Ele au astfel ceea ce se numește o *formă fixă*. Această formă *fixă*—mai sunt și altele—poartă numele de *sonet*.

Rezumat. Se numește *sonet* o formă fixă de versificație constând în 14 versuri iambice de 11 silabe, de regulă fără cezură, împărțite în 4 strofe, două de câte 4 versuri rimând înbrățișat și având numai două rime, și două de câte 3 versuri, având iarăși numai două rime, dar rimând încrucișat.

4. ELEGIA.

15. MELANCOLIE

de

Mihail Eminescu.

Părea că printre nouri s'a fost deschis o poartă
Prin care trece albă regina nopții moartă;
O dormi, o dormi în pace printre făclii o mie
Și în mormânt albastru și 'n pânză argintie,
In mausoleu-ți mândru, al cerurilor arc,
Tu, adorat și dulce al nopților monarc!
Bogată în întinderi stă lumea 'n promoroacă
Ce sate și câmpie c'un luciul văl îmbracă;
Văzduhul scânteiază și, ca unse cu var,
Lucesc zidiri, ruine pe câmpul solitar.
Și țintirimul singur cu strâmbe cruci veghiază,
O cucuvaie sură pe una se așează,
Clopotnița trosnește, în stâlpi izbește toaca,
Și străveziul demon, prin aer când să treacă,

Atinge 'ncet arama cu zimții-aripii sale,
De-auzi din ea un vaiet, un aiurit de jale.

Biserica 'n ruină —

Stă cuvioasă, tristă, pustie și bătrână,
Și prin ferestre sparte, prin uși țiuie vântul;
Se pare că vrăjește și că-i auzi cuvântul.
Năuntru ei pe stâlpi-i, păreți, iconostas,
Abiã conture triste și umbre au rămas;
Drept preot toarce-un greier un gând fin și obscur,
Drept dascăl toacă cariul sub învechitul mur.

.....
Credința zugrăvește icoanele 'n biserici —
Și 'n sufletu-mi pusese poveștile-i feerici,
Dar, de-ale vieții valuri, de al furtunii pas,
Abiã conture triste și umbre au rămas.
In van mai caut lumea-mi în obositul creer,
Căci răgușit, tomnatic, vrăjește trist un greer;
Pe inima-mi pustie zadarnic mâna-mi țiu,
Ea bate ca și cariul încet într'un sicriu;
Și când gândește la viața-mi îmi pare că ea cură
Încet repovestită de o streină gură,
Ca și când n'ar fi viața-mi, ca și când n'aș fi fost....

Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost,
De-mi țin la el urechia și rîd de câte-aseult
Ca de dureri străine?... Par'e'am murit de mult!

Analiză. În această poezie, Eminescu exprimă unul din cele mai profunde, mai întunecate și mai pesimiste sentimente ale sale: simțirea omului, care a pierdut toate credințele copilăriei, tot farmecul și iluziunea vieții și s'a înstrăinat atât de mult de ceea ce eră odată, că nu-și mai dă seama de sine însuși, și nu se mai recunoaște; par'că în viața sufletului său ar fi viața altui suflet, iar el însuși par'că ar fi murit de mult. Obiectul e constituit din mai multe imagini a căror ordonanță e foarte clară. Poetul ne înfățișează plastica imagine a unei biserici vechi și pustii, care, tristă și părăsită, bătută de vânturi și bântuită de spirite misteroase, se înalță în mijlocul unui cimitir, pe când în depărtări, clădirile albe și câmpiile brumate lucesc rece sub luna care trece, regină moartă, printre porțile norilor, printre făcliile miriadelor de stele și sub arcul de mausoleu al ce-

rurilor albastre. Această înfricoșătoare, dar totuși strălucitoare și plină de poezie, imagine, compusă din mai multe momente din ce în ce mai restrânse (cerurile cu luna, întinsul câmpiilor brumate și casele albe, cimitirul, biserica) ar putea fi luată drept un pastel, dacă ar fi de sine stătătoare. Ea însă nu este decât o parte a obiectului, e numai o proiecțiune în afară, a ceea ce constituie partea esențială a obiectului, starea sufletească a poetului. Ea, cu alte cuvinte, numai un termen de comparație, pentru ca poetul să ne facă să înțelegem pustiul din sufletul său, prin pustiul acestei biserici. Precum ea e părăsită și nu mai are nimic din splendoarea slujbei dumnezeiești, ce-o umplea altă dată de lumină și de credincioși, tot așa sufletul lui, din care a perit credințele și iluziunile copilăriei, și-a pierdut înțelesul și rostul. În locul luminii bucuriei a intrat întunericul desgustului și al morții — și a devenit străin și necunoscut de propriul său stăpân. Din alăturarea și combinarea aceluia tablou al lucrurilor din afară cu acela al stărilor lui sufletești, răsare, cu o claritate și o putere neobișnuită, acel sentiment de profundă melancolie ce constituie fondul acestei poezii.

II. Din această analiză, se vede că sufletul poetului este departe de a fi cuprins de vreun sentiment entusiast în legătură cu Divinitatea sau cu vreun erou, și tot atât de departe este de a zugrăvi, de dragul lui, vreun tablou de sine stătător, din natură. De aceea, poezia sa nu este nici odă sacră, nici odă eroică, nici pastel. Poetul e preocupat de stările lui sufletești intime, de propria lui personalitate, de răsunetul, pe care împrejurările vieții îl produc în sufletul lui, iar nu de aceste împrejurări inesele. Privirea lui este puternic îndreaptă înăuntrul său, și dacă întrebuițează imagini din lumea din afară, e ca să întrupeze și mai clar stările sufletești care se împletesc adânc cu viața sa interioară. Acest fel de a fi: de a-ți analiza propriul tău suflet și de a te preocupa de tot ceea ce se petrece în el, te face să descoperi mai multe dureri decât plăceri în viață și te predispune să cânti mai mult nenorocirile decât fericirile tale. Poetul, care are acest fel de a fi e un poet elegiac, iar poeziile, în care găsim întrupate aceste sentimente, sunt *elegii*.

Teorie. § 16. Se numesc *elegii* poeziile lirice care exprimă sentimente în legătură cu viața noastră sufletească intimă. Amorul cu deosebitele lui forme, mulțumirea și nemulțumirea de sine, speranța și disperarea, liniștea și grija, etc., și cu deosebire dorul și jalea, cu un cuvânt, toate sentimentele ce interesează viața individului, constituiesc fondul acestor poezii.

Când aceste sentimente sunt adânci, poeziile care le întrupează se numesc *elegii propriu zise* și au caracterul de a fi triste. Când aceste sentimente sunt mai superficiale, poeziile care le întrupează se numesc *cântece*. Dar, fie adânci fie superficiale, când sunt de origine popular românească, se numesc *doine*.

Exercițiul XIII. Să se spună de ce «Dor și Jale» e o *elegie*, deși poetul se referă la trecutul și prezentul țării sale.

Exercițiul XIV. Să se analizeze și să se caracterizeze «Cea din urmă noapte în Roma».

16. D O R Ș I J A L E

de

N. Nicoleanu

Nicolae Nicoleanu (1833—1871). A fost profesor și funcționar. Colecția poeziilor sale s'a făcut într'o broșură sub inițialele N. N. Expresiunea sa are mișcare oratorică; are multă sinceritate, dar adesea e nemăsurat, uneori vulgar. Cele mai cunoscute sunt: „Dor și Jalé“, — „O victimă“.

Dacă soarta ne'mpăcată sau a cerului mânie
Te-a urzit să zaci în lacrimi, în durere și 'n sclavie
Pe-un pământ, al cărui soare, luminos și strălucit,
Te deșteaptă și te culcă, dezolat, desmoștenit,
Și pe care umbra nopții nu se 'ntinde, nu se lasă
Decât numai ca s'adoarmă disperarea ce te-apasă —
Nu-i așa că plin de jale și cu ochii la pământ
Simți că patria e 'n ceruri, libertatea 'ntr'un mormânt?
Și când, obosit de lume, într'un timp de nesimțire,
Din amor sau din credință pentru-o mare suvenire
Ai voi, călcând țărâna unei falnice ruini,
Pe altarele virtuții să te pleci și să te 'nchini;
Dar, văzând că pretutindenî pacea morții predomină,
Că nici umbra nu se mișcă, nici un suflet nu vorbește,

Că nu vezi măcar o cruce sau o palidă lumină
 Priveghind în miezul nopții pe-o eroică ruină —
 Nu-i așa că simți cu lacrimi, plecând fruntea la pământ,
 Că mărirea este 'n ceruri și virtutea 'ntr'un mormânt?!
 Toate trec, toate se schimbă, ziua 'n noapte se preface,
 Bucuria se renaște, plânsul și durerea tace¹;
 Dar nimic nu poate stinge, dintr'un piept nenorocit
 Suvenirea și dorința unui timp mai fericit.
 Astfel, tristă Românie, întorcând a mea privire,
 Cu suspin mi-aduc aminte de trecuta-ți fericire,
 Când prin drept și prin valoare strălucind măreață 'n lume
 Nu erai numai o formă, un gol, un zădarnic nume,
 Căci în inimi și 'n năravuri, în limbă și 'n cugetare
 Se simția ferbând puternic româneasca ta suflare.
 În zădar, coprins acuma de-a ta mare suvenire,
 Plin de vechia bărbăție și de-a faptelor mărire,
 În zădar ascult și caut, stau în loc și mă gândesc,
 Românie, țară scumpă, nicăiri nu te găsește!...
 Negreșit și-acum Carpații desvelesc o mândră frunte
 Și-acum floarea crește 'n vale, buciumpul răsună 'n munte
 Și din culmea ridicată, unde ochiul se oprește,
 Aud Oltul cum suspină și Dunărea cum mugește;
 Însă unde sunt eroii și valoarea lor divină?
 Unde-i vechia libertate? Unde-i fala de regină?
 Și-acel piept și-acea virtute și-acel sânge strămoșesc
 Ce dau cerului, naturii, trup și suflet românesc?
 Au perit s'au dus cu timpul! Azi, pe-acest pământ tăcut,
 Glasul patriei române e un glas necunoscut!...

Observări metrice. Cercetând felul rimelor din această poezie, observăm mai întâiu două feluri de rime. Astfel rimele: mân-*ie* — slav-*ie*, l-*ăsă* — ap-*ăsă*, nesimț-*ire* — suven-*ire*, predomn-*este*—vorb-*este* etc., au două silabe, având silaba penultimă, dela care începe rima, accentuată. Sunt rime *bisilabice*, *penultime*, *plane* sau, cum le zic Francezii, *feminine*. Din potrivă, rimele: străluc-*it* — desmoșten-*it*, pământ-*ânt*—morm-*ânt*, ru-*ini*—înch-*ini* gând-*esc*—găs-*esc* etc., au numai câte o silabă, care e accentuată. Sunt rime *monosilabe*, *ultime*, *trunchiate* sau, cum le zic Francezii, *masculine*

1 *Solecism* nepermis, în loc de „tăc“.

În versurile însă, din poezia de mai jos «Ce te legeni codrule»:

Și se duc ca el-îpele
Scuturând ar-îpele,

rîma începe su silaba antepenultimă și are trei silabe. Este rîma *trisilabică*, *antepenultimă* sau, cum îi zic Italianii, *sdruciolă*.

Rezumat. Din punctul de vedere al numărului silabelor, avem în românește trei feluri de rime:

1) Rime *monosilabice*, *ultime*, *trunchiate* sau *masculine*, care constau dintr'o singură silabă accentuată;

2) Rime *bisilabice*, *penultime*, *plane* sau *feminine* care constau din două silabe, din care penultima e accentuată; și

3) Rime *trisilabice*, *antepenultime* sau *sdruciole*, care constau din trei silabe, și avînd accentul pe antepenultimă.

Exercițiul XV. Să se caute în poeziile precedente și cele următoare câte 10 rime ultime și penultime și 2 antepenultime. Să se găsească greșelile de ritm din «Dor și Jale».

17. CEA DIN URMA NOAPTE ÎN ROMA

de

Ovidiu

Operele lui *Ovidiu* (născut la 43 a. Cr.) sunt în majoritate erotice, mai ales cele din colecțiunea intitulată „*Amoruri*”, și aflăm în ele mai mult desfrînare decît pasiune. Poetul ne apare sensual, vulgar și mai puțin sincer decît ceilalți elegiaci latini, Tibul și Propertiu. Cu toate acestea a lăsat și lucrări de altă natură. Cunoscut sunt, pe lângă „*Metamorfoze*”, care sunt poeme epice cu conținut mitologic, elegiile sale adunate în colecțiunile numite „*Triste*” și „*Pontice*”, în care descrie nenorocirile, ce a îndurat din pricina exilului său la Tomis (Constanța noastră de astăzi).

Când îmi aduc aminte icoana nopții triste,
Ce 'n Roma pentru mine cea de pe urmă-a fost,
În care-atâtea lucruri iubite părăsit-am,
Șiroaiele de lacrimi tot curg din ochii mei.
Eră aproape ziua când Cezar poruncise
De țara mea departe, departe să mă duc.
Pierdut îmi ereă capul, nici timp de pregătire
N'aveam: întîrzierea tîmpise mîntea mea.

Nu mi-am ales nici robii surgunului tovărăși,
 Nici hainele ce trebui pentru un isgonit;
 Stam împietrit ca omul, care, lovit de trăsnet,
 Trăiește și el seamă de viața sa nu-și dă.
 Dar când durerea însăși gonî din suflet ceața
 Și simțurile iarăși pe 'nčetul mi-au venit,
 Vorbii, de ducă gata, mânășilor prieteni,
 Ce, dintre mulți, doi numai cu mine mai erau;
 Soția-mi mult iubită, de-amar nemângăiată,
 Plângând strângea în brațe-i pe soțu-i ce plângea;
 În Africa departe eră a mea copilă,
 A tatălui ursită cumplită neștiind.
 Orunde ți-arunci ochii e jale și durere,
 Cum e când duc la groapă pe-un om de mult jelit;
 Plâng moartea mea bărbații, femeile, copiii;
 Un colț nu e în casă de lacrimi neudat:
 De pot un lucru mare cu unul mic s'aseamăn,
 Când Troia fu cuprinsă astfel de față-avea.
 Și oamenii și câinii dormiau acum în pace,
 Iar luna sus pe ceruri mână fugarii săi.
 Spre dânsa 'nălțând ochii ș'apoi spre Capitoliu
 Ce în zadar cu casa-mi alătura eră:
 «O zeităși vecine, zisei, lăcașuri sfinte,
 «Pe care 'n veci de-acuma eu n'oiu să vă privesc,
 Voi, zei ai Romei mândre, ce părăsesc eu astăzi,
 «In lunga vecinicie cu bine rămâneți!
 «Rănit, deși de geaba în mână mai iau scutul,
 «Scăpați de cruda ură măcar surgunul meu!
 «Lui Cezar rătăcirea, ce m'a 'nșelat pe mine,
 «Spuneți-i-o: greșala-mi drept vină să n'o ia.
 «Ce știți voi, toți să știe, și cel ce-mi dă pedeapsa:
 «Nu pot fi neferice, de 'mpac pe acest zeu 1.»
 Astfel rugat-am zeii, mai mult însă soția,
 Cu vorbe 'nnădușite de geamăt, i-a rugat.
 Ea, stând îngenunchiată cu părul dat pe umeri
 Ș'a zeilor de casă altare sărutând,
 Rugatu-i-a de mine să aibă îndurare;
 Dar în zadar; Penații 2 erau nesimțitori.
 Iar noaptea 'naintează, nu-i chip de 'ntârziere;
 Pe ceruri Ursa 'ntoarse acuma carul său.

1 E vorba de August.

2 Zeii familiei.

Dar ce să fac? Mă ține iubirea dulce-a țării:

E noaptea de pe urmă, ce-aicea mai petrec.
De câte ori, ah! zis-am eu robilor: «Ce grabă?

Gândiți-vă de unde plecăm și în ce loc!»
De câte ori mințit-am că mi se hotărîse

Un ceas pentru plecare ce-ar fi mai potrivit.
Pășii de trei ori pragul, de trei ori însă pasul,

Unit cu al meu suflet, se 'ntoarse înapoi.
Luându-mi ziua bună, ades vorbiam iar multe,

Ades ca de plecare pe toți îi sărutam;
Apoi porunci dam iarăși, mă înșelam eu însumi,

Privind cu ochii toate ce 'n urma mea lăsam,
«Ce grabă?—atunci strigat-am, nu merg eu în Sciția

«Și nu las oare Roma? Am drept să zăbovesc.
«Viu, pentru totdeauna eu pierd soția-mi vie,

«Și casa și dintr'însa tot ceeace mi-e scump.
«Prietenii, pe care eu i-am iubit, ca frații,

«Căci pentru mine-avut-au credința lui Tezeu,¹
«Să-i strâng la piept, căci poate nu-i voiui mai strânge încă:

«Ca un câștig e ceasul ce-acuma mi se dă».
Să 'ntârzii nu e vreme. Las vorba nesfârșită

Și 'mbrățișez pe-aceia, care mi-erău mai scumpi.
Pe când vorbim și plângem, stăluitor răsare

Luceafărul pe ceruri, stea tristă pentru noi.
Din mine par'că silnic o parte-i deslipită,

Simt par'că mi se rupe cevă din trupul meu.
Astfel gemut-a Mețiu când, pentru-a sa vânzare.

L-au sfâșiat în patru răsunătorii cai².
Ai mei, strigări atuncea și gemete, înaltă,

Cu mâinile lovindu-și adânc mahnitul piept.
Iară soția scumpă, lipită de-ai mei umeri,

Imi zice cu glas jalnic de plâns înnădușit :
«Nu, nu, ah! nu te duce, vom merge împreună.

«Voiui fi și eu cu tine soție de surgun;
«E una calea noastră spre țara 'ndepărtată,

«Corăbiei povară prea grea eu nu voiui fi.
«Pe tine te alungă a lui Cezar mânie,

«Pe mine, datorita și dragostea de soț».
Aceasta și 'nainte ea încă încercase;

Cu greu înduplecată de mine s'a lăsat.

¹ Tezeu, erou din mitologia greacă, a fost foarte prieten cu Peritou, regele Lapților. Prietenia lor e tot așa de celebră, ca și a lui Oreste și Pilade.

² Mețiu Sufețiu a fost sfâșiat astfel în urma poruncii regelui Tului Hostiliu.

Calc pragul sau, mai bine, sunt dus, ca la 'ngropare.
 Nerasă îmi e barba și părul 'n cap sburlit.
 De ea aflai în urmă că, moartă de durere,
 Vederea i se stinse și la pământ căzû.
 Când se trezi, cu părul în neorânduială,
 Și trupul său ca ghiața își ridică de jos,
 Pe dânsa 'ntâi se plânse, apoi Penații noștri,
 Chemând ades pe nume pe soțul ei răpit.
 N'ar fi jelit ea altfel, de-ar fi văzut, gătite
 Spre ardere, sau trupul copilei, sau al meu.
 Vroî să moară, chinul vrând astfel să sfârșească,
 Dar numai pentru mine vieța mai păstră.
 Trăiască și pe soțu-i mereu să-l tot ajate
 În lipsa lui, căci astfel ursitele-au voit.

(Tradusă de St. Vârgolici).

Observări metrice. Cercetând versurile de mai sus în privința deosebitelor elemente ale versului, observăm că au ritm, măsură și cezură bine caracterizate, dar n'au nicio rimă. Versurile sunt nerimate. Sunt versuri *albe*. Cu toate însă că n'au rimă, totuși acestor versuri, la citit, par'că nu le lipsește nimic, par'că ele au toată armonia trebuitoare unui vers. Aceasta provine, pe de o parte din pricină că celelalte elemente ale versului sunt corecte, iar pe de alta—și mai cu seamă, din pricină că traducătorul a avut grijă prin construcțiunea propozițiilor și frazelor, ce întrebunțează, să indice cât mai clar, prin pauze hotărîte, sfârșitul fiecărui vers. Astfel serviciul pe care-l face de obicei rima, de a marcă sfârșitul versurilor, devine de prisos. În acest caz lipsa rimei se simte prea puțin.

Rezumat. 1. Versurile care nu au rimă se numesc *albe*.

2. Versurile albe sunt izbutite, când poetul are grija de a indică, prin pauze hotărîte și firești, sfârșitul lor.

L A U R A

de

Petrarca.

Petrarca a trăit între anii 1304—1374. El a scris în limba latină multe opere erudite, cum și poezii, ca bunăoară „*Africa*”, poemă epică, în care vorbește de victoriile lui Scipio Africanul cel dintâiu și pe care el o consideră drept cea mai importantă operă a sa.

Astăzi e cunoscut mai ales prin poeziile sale lirice scrise în limba sa maternă.

El eră un Florentin exilat de tână, din cauza certelor politice și luptelor neimpăcate între partide. Fiind nevoit să-și părăsească patria, se duse la Avignon, unde părintele său ocupă o funcțiune. Aci cunoscu o tână, Laura, care, se spune, făcea parte din una dintre cele mai însemnate familii nobile ale ținutului aceluia. Pentru ea scrise cele mai însemnate din producțiile sale lirice, mai toate sonete, ce sunt cuprinse în colecțiunea numită *Canzoniere*. Aceasta se divide în două: *Rime in vita di Laura*, poezii adresate Laurei în timpul vieții; și *Rime in morte di Laura*, poezii pentru Laura moartă. Bucățile primei părți sunt expresiunea sentimentelor lui în fața diferitelor întâmplări în legătură cu amorul său. Om cu o cultură foarte întinsă, un adevărat savant pentru timpurile acelea, Petrarca strecoară o sumă de cugetări filozofice în scrierile sale.

În ce parte a cerului, în care Ideie e modelul după care Firea a plăsmuit acest chip prin care voiește să arate, aici jos, aceea ce ar putea să facă acolo sus?

Ce nimfă în fântâni, ce zeiță în codri, și-a desfăcut vreodată un păr de aur mai frumos? Ce alt suflet poate avea atâtea virtuți?

În zadar ar căută altă frumusețe dumnezeiască acela care nu i-a văzut ochii ei, când îi întoarce cu o nespusă grație.

Iar cel ce nu cunoaște dulcele ei suspinări, glasul ei dulce și dulcele ei zâmbet, nu va putea niciodată ști nici cum fericește, nici cum ucide amorul.

19. SONET.

de

Mihail Eminescu.

Trecut-au anii, că nouri lungi pe șesuri,
Și niciodată n'or să vie iară,
Căci nu mă 'ncântă azi, cum mă mișcară
Povești de doine, ghicitori, erezuri,

Ce fruntea-mi de copil o 'nseninară,
Abiă 'nțelese pline de 'nțelesuri.
Cu-a tale umbre azi în van mă 'mpresuri
O ceas al tainei, asfințit de sară!

Să smulg un sunet din trecutul vieții,
Să fac, o suflet, ca din nou să tremuri?
Cu mâna mea în van pe liră lunec:

Pierdut e tot în zarea tinereții
Și mută-i gura dulce-a altor vremuri,
Iar timpul crește 'n urma mea. . . mă 'ntunec.

20. CE TE LEGENI CODRULE.

de

Mihail Eminescu.

Ce te legeni, codrule,
 Fără ploaie, fără vânt
 Cu crengile la pământ?
 -De ce nu m'aș legănă
 Dacă trece vremea mea!
 Ziua scade, noaptea crește
 Și frunzișul mi-l rărește;
 Bate vântul frunza 'n dungă—
 Cântăreții mi-i alungă;
 Bate vîntul dintr'o parte--
 Iarna-i ici, vara-i departe!
 Și de ce să nu mă plec,
 Dacă pasările trec!
 Peste vârf de rămurele
 Trec în stoluri rîndunele,
 Ducând gândurile mele
 Și norocul meu cu ele.
 Și se duc pe rînd pe rînd,
 Zarea lumii 'ntunecînd,
 Și se duc, ca clipele,
 Scuturînd aripele,
 Și mă lasă pustiit,
 Vestejit și amorțit
 Și cu dorul singurel,
 De mă 'ngăn numai cu el.

Observări metrice. Cercetînd versurile din această poezie, vedem că ea se deosibește de mai toate poeziile de până acum în privința versificației, prin faptul că versurile în care e scrisă sunt scurte. Sunt trohaice de opt și șapte silabe:

$$\frac{1}{1} - \frac{1}{3} - \frac{1}{5} - \frac{1}{7} (-)$$

Repetarea unui asemenea vers dă versul de 16 silabe, analizat mai sus, cu cezura după silaba a opta. Față de versul de 16 silabe, versul de 8 apare dar ca un vers sim-

plu, pe când versul de 16 este *complex*. Versurile trohaice pot fi dar simple și complexe, după cum n'au sau au cezura. Versul fundamental al poeziei populare române este versul trohaic simplu de 8 silabe.

II. Deși versurile de mai sus nu au cezura, totuși în scandarea lor, și mai cu seamă în unele versuri compuse din cuvinte scurte, simțim la mijloc o pauză care se deosibește de cezura numai prin faptul că uneori cade și la mijlocul cuvintelor, precum se vede în schema și exemplele următoare:

De ce nu m'aș		le gă na	(-)
Dacă trece		vremea mea	
Ziua scade		noaptea crește	
Și frunzișul		mi-l rărește	
Bate vântul		frunza'ndungă	
Cântăreții		mi-i alungă	
Bate vântul		dintr'o parte	
Vara-i ici iar-		na-i departe	
Și de ce să		nu mă plec	
Dacă pasă-		rile trec...	

Această pauză împarte fiecare vers în două părți, fiecare de câte patru silabe afară de finalele versurilor de șapte silabe, care nu au decât trei silabe. Amândouă părțile, și în versurile de opt și în cele șapte silabe, au însă câte două *accente ritmice*. Aceste grupe de silabe, în care se descompun versurile simple, precum și emistihurile versurilor complexe, se numesc *grupe metrice*.

Când scandăm mai rar versurile, observăm că și aceste grupe metrice, la rândul lor, se descompun prin pauze mai mici în câte alte două părți, după cum se vede din schema și exemplele următoare:

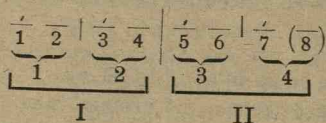
Dè ce—nù m'aș		lè gă —nà	(-)
Dăca —trèce		vrè—mea—meà	
Ziua —scàde		noàptea—crèște	
Și frun—zișul		mi—l rà —rèște.	

Aceste părți în care se descompun grupele metrice se numesc *unități metrice* sau, prin analogie cu unitățile co-

respondente din versificația antică, *picioare*. Unitățile metrice, în care se descompun grupele metrice din aceste versuri sunt *trohaice*: (˘ —) corespunzând troheului (— ˘) antic.

Versul trohaic simplu de 8 silabe se descompun dar în patru picioare sau unități metrice trohaice, sau în două grupe metrice, fiecare grupă compunându-se din câte două unități trohaice:

Mai e de observat că piciorul de la sfârșitul versului poate fi *necomplet* sau *nedeplin*, rămânând dintr'însul numai silaba accentuată. În acest caz versul trohaic de 8 silabe devine de 7 silabe, fără ca să i se schimbe întru nimic construcția ritmică.

Rezumat. 1. Versurile se împart în genere în două categorii: *a)* în versuri *simple*, care nu au cezura, și *b)* în versuri *complexe*, care au una sau mai multe cezuri.

2. Versurile trohaice cele mai însemnate sunt: 1) *versul trohaic simplu* de 8 (sau 7) silabe, care se găsește în cele mai multe poezii populare române: și 2) *versul trohaic complex* de 16 (sau 15) silabe, care este compus din două versuri trohaice simple: dintr'unul de opt, după care se găsește cezura, și dintr'un de opt sau șapte silabe, după care vine pauza finală.

3. Versurile trohaice se pot descompune, în scandare, prin pauze, în *grupări metrice*, compuse fiecare din câte patru silabe cu accente din două în două silabe și începând cu o vocală accentuată; iar grupările metrice se pot descompune, tot în scandare, dar prin pauze mai mici, în *picioare* sau *unități metrice trohaice* (fiecare grup având două unități metrice) analoage cu troheele antice, și deosebindu-se de ele prin faptul că în loc de

silabe lungi și scurte (— 0) au silabe accentuate și neaccentuate (˘ —).

Exercițiul XVII. Să se găsească grupele metrice și picioarele versurilor din poezia «O rămâi».

21. O RAMĂI . . .

de

Mihail Eminescu.

«O rămâi, rămâi la mine!
Te iubesc atât de mult!
Ale tale doruri toate
Numai eu știu să le-ascult;

«In al umbrei întuneric,
Te aseamăn cu un prinț
Ce se uită-adânc în apă
Cu ochi negri și cumiști;

«Și, prin vuietul de valuri,
Prin mișcarea 'naltei ierbi,
Eu te fac s'auzi în taină
Mersul cârdului de cerbi.

«Eu te văd, răpit de farmec,
Cum îngâni cu glas domol,
In a apei strălucire
Intinzând piciorul gol;

«Și, privind în luna plină,
La vâpaia de pe lacuri,
Anii tăi se par ca clipe,
Clipe dulci se par ca veacuri!»

Astfel zise lin pădurea
Bolți asupra-mi clătînând —
Șuieram l'a ei cântare,
Și-am ieșit în câmp râzând.

Astăzi chiar de m'aș întoarce
A 'nțelege n'o mai pot...
Unde ești, copilărie
Cu pădurea ta cu tot ?

Exercițiul XVIII. Să se studieze «O rămâi» și «Povestea Co-drului» și să se arate în ce fel de versuri e scrisă și care sunt versurile, care, din pricina facturii lor, ar putea să se reunească spre a forma cu adevărat versuri complexe.

22. S'A DUS AMORUL

de

Mihail Eminescu

S'a dus amorul, un amic
Supus amândorora ;
Deci cânturilor mele zic
Adio, tuturor.

Uitarea le închide 'n scrin
Cu mâna ei cea rece
Și nici pe buze nu-mi mai vin
Și nici prin gând mi-or trece.

Atâta murmur de izvor,
 Atât senin de stele
 Și un atât de trist amor
 Am îngropat în ele.

Din ce noian îndepărtat
 Au răsărit în mine?
 Cu câte lacrimi le-am udat
 Iubito, pentru tine!

Cum stăbăteau atât de greu
 Din jalea mea adâncă,
 Și cât de mult îmi pare rău
 Că nu mai sufer încă,

Că nu mai vrei să te arăți
 Lumină de'ndeparte
 Cu ochii tăi întunecați,
 Renăscători de moarte,

Și cu acel smerit surâs
 Cu acea blândă față, —
 Să faci din viața mea un vis,
 Din visul meu o viață;

Observări metrice. Cercetând construcția versurilor din această poezie, observăm că se aseamănă cu versurile din «Ce te legeni, Codrule», prin faptul că nu au cezură. Se deosibesc însă de acele versuri prin faptul că ritmul lor este *iambic*:

S'a dūs amō-rul ūn amīc

Su-pūs a-màn-do-rō-ra

Se mai deosibesc apoi prin faptul că, în scandare, nu se despart prin pauze în grupări metrice, ci numai în picioare sau unități metrice iambice (— —) corespunzătoare iambului antic (— —). Mai observăm că, pe când versul trohaic de opt silabe aveă ultima silabă neaccentuată, iar cel de șapte o aveă accentuată, versul iambic din contra are ultima accentuată, când e de opt silabe, și neaccentuată când

1 care poate să supună durerea.

Să mi se pară cum că crești,
 De cum răsare luna,
 În umbra dulcilor povești
 Din nopți o mie una!..

Eră un vis misterios
 Și blând din cale-afară
 Și prea eră de tot frumos,
 De-a trebuit să piară.

Prea mult un înger mi-ai părut
 Și prea puțin femeie,
 Ca fericirea ce-am avut
 Să fi putut să stee;

Prea ne pierdurăm tu și eu
 În al ei farmec poate;
 Prea am uitat pe Dumnezeu,
 Precum vitarăm toate, —

Și poate că nici este loc
 Pe-o lume de mizerii
 Pentr'un atât de sfânt noroc
 Străbătător durerii 1.

compus din trei, patru, cinci, șase unități metrice iambice pure (— —); 2) *Versul iambic simplu abundant* de 7, 9 și 11 silabe compus din câte două, trei, patru unități metrice iambice pure și câte una prelungită (— — | —). Aceste două feluri de versuri alternează de obicei: cele de 6 cu cele 7, cele de 8 cu cele de 9, cele de 10 cu cele de 11, dar se pot combina și altfel, ca bunioară cele de 8 cu cele de 7; 3) *Versul iambic complex de 14 silabe*, compus din două iambice simple abundente de 7 silabe, cu cezura după a șaptea silabă.

Exercițiul XIX. Să se analizeze versurile din «Cinci Maiu 1821» și să se caracterizeze.

23 POVESTEA CODRULUI

de

Mihail Eminescu

Impărat săvit e Codrul,
Neamuri mii îi crește sub poale,
Toate înflorind din mila
Codrului, Măriei sale.

Lună, soare și luceferi,
El le poartă'n al lui herb¹;
Imprejuru-i are dame,
Iar curteni din neamul cerb.

Crainci, iepurii cei repezi,
Purtători ei sunt de vești,
Filomele-i țin orhestrul
Și izvoare spun povești.

Peste flori ce crește în umbră,
Lângă ape, pe potoci,
Vezi bejării de albine,
Armii grele de furnici.

Hai și noi la craiul, dragă,
Și să fim din nou copii,
Ca norocul și iubirea
Să ne pară jucării.

Amândoi vom merge'n lume
Rătăciți și singurei,
Ne-om culcă lângă izvorul,
Ce răsare sub un teiu.

Adormi-vom, troeni-va
Teiul floarea peste noi,
Și prin somn auzi-vom bucium
De la turmele de oi.

Peste albele izvoare
Luna bate printre ramuri,
Imprejuru-ne s'adună
Ale curții mândre neamuri:

Cai de mare, albi ca spuma,
Bouri'nalți, cu steme'n frunte,
Cerbi cu coarne ramuroase,
Ciute sprintene de munte —

Și pe teiul nostru 'ntrebă
Cine suntem, stau la sfături;
Iară gazda noastră zice,
Dându-și ramurile 'n lături:

1 armoarie.

«O priviți-i cum visează
 «Visul codrului de fagi
 «Amândoi, ca 'ntr'o poveste....
 «Ei își sunt așa de dragi.»

Obsergări metrice. Cercetând rimele acestei poezii, găsim unele, ca bunioară: *v-ești — pov-ești* care nu prezintă potrivire numai în privința finalelor versului începând cu ultima lui vocală accentuată ci și în privința *consoanei*, pe care se sprijină aceasta vocală. Sunt așa numitele rime *bogate*. Celelalte sunt rime *sărace*.

Rezumat. Din punctul de vedere al potrivirii sunețelor, rimele sunt de două feluri: a) *rime bogate*, la care potrivirea de sunete se întinde și la consoana, pe care se sprijină vocala accentuată a rimei; și b) *rime sărace*, acelea care nu prezintă această potrivire.

Exercițiul XX. Să se caute în bucățile citite până acum 15 rime bogate.

Exercițiul XXI. Să se caracterizeze «Povestea codrului» și să se arate ce deosebire din punctul de vedere al fondului este între această poezie și celelalte poezii citate aci, ale aceluiaș poet.

Exercițiul XXII. Să se despartă în strofe versurile poeziei «Mai am un singur dor».

MAI AM UN SINGUR DOR

de

Mihail Eminescu.

Mai am un singur dor:
 In liniștea sării,
 Să mă lăsați să mor
 La marginea mării;
 Să-mi fie somnul lin
 Și codrul aproape,
 Pe 'ntinsele ape
 Să am un cer senin.
 Nu-mi trebuie flamuri,
 Nu voiu sicriu bogăt,

Ci-mi împlețiți un pat
 De tinere ramuri.
 Și nime 'n urma mea
 Nu-mi plângă la creștet;
 Doar toamna glas să dea
 Frunzișului veșted.
 Pe când cu sgomoț cad
 Izvoarele 'ntr'una
 Alunece luna
 Pe vârfuri lungi de brad.

Pătrunză talanga
 Al serei rece vânt ;
 De-asupra-mi teiul sfânt
 Să-și scuture creanga.
 Cum n'oiu mai fi pribeag
 De-atuncea înainte,
 M'or troienî cu drag
 Aduceri aminte;

Luceferi ce răsar
 Din umbră de cetini,
 Fiindu-mi prietini,
 O să-mi zâmbească iar.
 Va geme de patimi
 Al mării aspru cânt...
 Și eu voi fi pământ
 In singură-tate-mi.

Observări metrice. In această poezie, deosebim două feluri de versuri. Unul este iambicul simplu pur de trei picioare:

Mai àm | un sîn- | gur dòr

— / | — / | — /

Celălalt este un vers nou, tot iambic, compus din două unități iambice abundente, cu sau fără cezură între ele:

— / | — | — / | —

Pătrun-ză || talân-ga
 In lîn-iș- | tea să-rii
 La mâr-gi- | nea mării
 Din ùm-bra || de cè-tini

Acest vers, deși e scurt, din pricina construcției lui, cere imperios, în scandare, o pauză, care uneori e o adevărată cezură, între cele două silabe scurte ce rezultă din alăturarea celor două unități iambice ce-l compun. Deși e așa de scurt, acest vers este dar complex. El poate să fie privit ca derivând din versul iambic complex de 14 silabe, care și-ar fi pierdut toate unitățile iambice pure.

(— / | — / |) — / | — || (— / | — / |) — / | —

E un metru propriu lui Eminescu și cu greu s'ar putea servi de dânsul cu acelaș succes vreun alt poet.

Rezumat. Versul iambic complex de 14 silabe își poate pierde una sau amândouă unitățile iambice pure din fiecare emistih, și atunci rezultă două feluri de versuri iambice complexe, de 10 și de 6 silabe:

— / | — / | — || — / | — / | —

și

— / | — || — / | —

Acest din urmă se întrebuintează rar și nu i se respectă cu rigurozitate cezura după silaba treia.

Exercițiul XXIII. Să se studieze fondul poetic și izvoarele de inspirație ale următoarelor *doine*, și să se arate care ar putea fi adevărate *elegii* și care *cântece*.

25. DOINA

Doină, doină, cântec dulce,
Când te-aud nu m'aș mai duce;
Doină, doină, vers cu foc,
Când răsuni eu stau în loc!
Bate vânt de primăvară
Eu cânt doina pe afară,
De mă 'ngân cu florile
Și privighietorile.
Vine iarna viscoloasă,
Eu cânt doina 'nchis în casă,

De-mi mai mângâi zilele,
Zilele și nopțile.
Frunza 'n codru cât invie,
Doina cânt de voinicie;
Cade frunza, jos în vale
Eu cânt doina cea de jale!
Doina zic, doina suspin,
Tot cu doina mă mai țin;
Doina cânt, doina șoptesc,
Tot cu doina viețuiesc!

26. DOR DE VOINICIE

Funzuliță iarbă neagră
Taica, maica tot mă 'ntreabă;
Care muncă mi-e mai dragă?
Munca cea de haiducie,
Pistoale de Veneție
Și cal bun de călărie.
Geaba beau, geaba mânânc,
Geaba mijlocul mi-l strâng.
Dacă n'am arme să 'ncing
Și cal bun să mi-l înching.

Voinicelul nearmat
E ca știuca pe uscat;
Voinicelul fără cal
E ca peștele pe mal
Și ca mărul lângă drum,
N'are pace nicidecum:
Câți trec îl sburătăiesc.
Și de crengi îl sărăcesc.
Dar voinicelul înarmat
Și pe-un zmeu încăleceț

Drăgălaș e și frumos
Ca luceafăr luminos!

Observări metrice. Cercetând rimele acestei poezii observăm, că unele, ca *d-âlce* — *d-uce*, *zi-lele* — *n-òpfile* și chiar «*viscol-oasă* — *c-ăsă*», sunt imperfecte sau nu destul de perfecte, căci nu respectă definiția rimei. Astfel de rime imperfecte se găsesc foarte multe în poezia populară și se numesc *asonanțe*.

Rezumat. Rimele imperfecte se numesc *asonanțe*.

Exercițiul XXIV. Să se arate *asonanțele* din poeziile lui Eminescu citite până acum.

27. VOINICUL

Cine-i tânăr și voinic
Iese noaptea la colnic,
Fără par, fără nimic.
Fără paloș, nici pistoale
Numai cu palmele goale!
Cine-i tânăr și viteaz
Bujor poartă pe obraz

Și la poteri se arată
Pieptul gol, față curată,
Și, cât scoate un cuvânt,
Cad neferii la pământ,
Cum se scutur perele,
Perele și merele!

28. PRUTUL

Prutule, râu blestemat,
Face-te-ai adânc și lat
Ca potopul turburat!
Mal de mal nu se zărească
Glas cu glas nu se lovească,
Ochi cu ochi nu se ajugă
Pe-a ta pânză cât de lungă!
Lăcustele când or trece,
La ist mal să se înneece:

Holerile când or trece,
Pe la mijloc se 'nneece;
Dușmanii țării de-or trece
La cel mal să se înneece!
Iar tu 'n valurile tale
Să-i tot duci, să-i duci la vale
Pân'la Dunărea cea mare,
Până în Dunăre și 'n Mare.

29. JALE

Fă-mă, Doamne, ce mă-i face,
Sufletul să mi se 'mpace;
Fă-mă hulubaș de-argint
Cu aripile de vânt,

Să mai sbor de pe pământ
Pân' la maica pe mormânt
Și să stau, să m'odihnesc,
Să plâng și să mă jelesc

Și de bune și de rele
De aleantul vieții mele.

30. NECAZ

Ah! amar și vai de viață!
Nicio dragă dimineată,
Să nu vers lacrimi pe față!
Nicio dragă de cu seară
Lumea să nu-mi pară-amară!
Mare-i lumea, eu nu 'ncap
Și mă mir ce rău le fac?

Nici averea nu le iau,
Nici iubirea nu le vreau,
Ci tot plâng, jelesc mereu,
La mormânt la soțul meu.
Pe mormântu-i iarba crește,
În mormânt el putrezește,
Inima mi se topește!

31. DORINȚA

Frunză verde de pelin
 Tu streină, eu strein,
 Amândoi ne potrivim,
 Hai în codru să trăim,
 Haide, 'n codrii Bâcului,
 Pe marginea Prutului,
 Să ne facem bordeieș

Cu ușorii de cireș
 Și cu patul de măceș;
 Când vom vrea ca să dormim
 În departe s'auzim
 Buciumele păstorești
 Din câmpii moldovenești.

32. FLORICA

Frunză verde de ovăz
 Floricică de pe șes,
 Te-am îndrăgit după mers,
 Că ți-e mersul legănat,
 La inimă m'ai secat!
 Floricică, floare-albastră,
 Răsărită 'n calea noastră
 'Nălțișoară, subțireă,
 Tocmai de potriva mea,

Cărăușii te-or călcă
 Te-or călcă și te-or strică,
 La inimă m'or secă!
 Floricică, floriceă,
 Vină pe inima mea
 Lângă mine să 'nflorești,
 De pas rău să te ferești,
 Sufletul să-mi răcorești!

Exercițiul XXV. Să se traducă într'o limbă literară curată una sau două din următoarele poezii lirice :

33. LA JEUNE CAPTIVE

de

André Chénier.

Distins poet francez, născut la Constantinopol (1762) și decapitat (1794) în timpul marii revoluțiuni franceze din pricina ideilor sale politice. El este însemnat prin faptul că în poezia franceză secătuită, a secolului XVIII, a adus câteva accente nouă, în care se vede sufletul omului care a cunoscut și a priceput arta antică.

L'épi naissant mûrit de la faux respecté;
 Sans crainte du pressoir, le pampre, tout l'été,
 Boit les doux présents de l'Aurore;
 Et moi, comme lui belle, et jeune comme lui,
 Quoique l'heure présente ait de trouble et d'ennui,
 Je ne veux pas mourir encore.

Qu'un stoïque aux yeux sec vole embrasser la mort:
 Moi je pleure et j'espère; au noir souffle du Nord,
 Je plie et relève la tête.

S'il est des jours amers, il en est de si doux !
 Hélas ! quel miel n'a laissé de dégoût ?
 Quelle mer n'a point de tempête ?

L'Illusion féconde habite dans mon sein;
 D'une prison sur moi les murs pèsent en vain :
 J'ai les ailes de l'Espérance !
 Echappée aux réseaux de l'oiseleur cruel,
 Plus vive, plus heureuse, aux campagnes du ciel,
 Philomèle chante et s'élançe.

Est-ce à moi de mourir ! Tranquille je m'endors
 Et tranquille je veille; et ma veille aux remords,
 Ni mon sommeil ne sont en proie.
 Ma bien-venue au jour me rit dans tous les yeux,
 Sur des fronts abattus mon aspect dans ces lieux
 Ranime presque de la joie.

Mon beau voyage encore est si loin de sa fin!
 Je pars et, des ormeaux qui bordent les chemins,
 J'ai passé les premiers à peine;
 Au banquet de la vie, à peine commencé,
 Un instant seulement mes lèvres ont pressé
 La coupe, en mes mains encore pleine.

Je ne suis qu'au printemps, je veux voir la moisson,
 Et, comme le soleil, de saison en saison,
 Je veux achever mon année.

Brillante sur ma tige et l'honneur du jardin,
 Je n'ai vu luire encore que les feux du matin,
 Je veux achever ma journée.

O Mort ! tu peux attendre : éloigne éloigne, toi;
 Va consoler les cœurs que la honte, l'effroi,
 Le pâle désespoir dévore :
 Pour moi Palès encore a des asiles verts,
 Les Amours, des baisers, les Muses, des concerts ;
 Je ne veux pas mourir encore...

34 GEFUNDEN

de

Goethe.

Cel mai mare poet german și unul din cele mai însemnate geniuri ale omenirii
 alături cu tragicii greci, cu Dante, Rebelais, Shakspere, Cervantes, Victor Hugo.
 A trăit între anii 1749—1832 și a scris, pe lângă o mulțime de minunate poezii li-

rice, o operă dramatică grandioasă „Faust” și o admirabilă idilă „Hermann și Dorothea”. A scris și alte drame, precum și romane. Göthe a fost și un mare om de știință și un sârguitor om de stat.

Ich ging im Walde
So für mich hin
Und nichts zu suchen,
Das war mein Sinn.
Im Schatten sah ich
Ein Blümchen stehn,
Wie Sterne leuchtend
Wie Aeuglein schön.

Ich wollt' es brechen
Da sagt' es fein
Soll ich zum Welken
Gebrochen sein?
Ich grub's mit allen
Den Würzlein aus,
Zum Garten trug ich's
Am hübschen Haus.

Und pflantz' es wieder
Am stillen Ort...
Nun zweigt es immer
Und blüht so fort.

35. SCHÄFERS KLAGELIED

de

Goethe.

Da droben auf jenem Berge,
Da steh' ich tausend mal,
An meinem Stabe gebogen,
Und schaue hinab in das Thal.

Dann folg' ich der weidenden Heerde,
Mein Hündchen bewahret mir sie;
Ich bin herunter gekommen
Und weiss selber nicht wie.

Da stehet von schönen Blumen
Die ganze Wiese so voll;
Ich breche sie ohne zu wissen
Wem ich sie geben soll.

Und Regen, und Sturm, und Gewitter
Verpass ich unter dem Baum.
Die Thüre dort bleibet verschlossen;
Doch Alles leider ist Traum.

Es stehet ein Regenbogen
Wohl über jenem Haus!
Sie aber ist weggezogen,
Und weit in das Land hinaus.

Hinaus in das Land und weiter,
 Vielleicht auch über die See....
 Vorüber, ihr, Schafe, vorüber!
 Dem Schäfer ist gar so weh.

36. AD TALIARCHUM

de

Horatius

Vides ut altâ stet nive candidum
 Socrate, nec jam sustineant onus
 Sylvæ laborantes, geluque
 Flumina constiterint acuto.

Dissolve frugus, ligna super foco
 Large reponens: atque benigniùs
 Deprome quadrimum Sabinâ
 O Thaliarche, mœrum diotâ.

Permitte divis cætera: qui simul
 Stravere ventos æquore fervido
 Depræliantes; nec cupressi
 Nec veteres agitantur orni.

Quid fit futurum cras, fuge quærere; et
 Quem fors dierum cunque dabit, lucro
 Appone: nec dulces amores
 Sperne puer neque tu choreas

Donec viventi canities abest
 Morosa. Nunc et Campus et areæ
 Lenesque sub noctem susurri
 Compositâ repetantur horâ.

B. POEZIA EPICĂ

I. POEMA EROICĂ.

37. DAN CĂPITAN DE PLAIU

de

Vasile Alecsandri.

Frunză verde de mălaiu,
Cine merge sus la raiu?
Merge Dan, Șoiman de plaiu,
C'a ucis el mulți dușmani,
Un Vizir și patru Hani.
Frunză verde lemn de brad
Cine merge jos în lad?
Merge Tătarii lui Murad,
C'au ucis în zi de Maiu
Pe Dan, Căpitan de plaiu!

(Fragment de cântec poporan).

I

Bătrânul Dan trăiește, ca șoimul singuratic,
În peșteră de stâncă, pe-un munte păduratic
Privind cu veselie cum soarele răsare,
Dând viață luminoasă cu-o caldă sărutare,
Privind cu jale lungă cum soarele apune...
Așa și el apus-a din zile mari și bune!
Vechiu pustnic, rămas singur din timpul său afară,
Ca pe un gol de munte o stâncă solitară,
Dincolo de morminte, el trist acum privește,
O tainică fantasmă, ce 'n zare s'adâncește,
Fantasma drăgălașă a verzei tinereți
Ce fuge de răsufllul geroasei bătrâneți,
Și zice: «Timpul rece apasă-umărul meu,
«Și, cât m'afund în zile, tot simt că e mai greu.
«O! lege-a nimicirii, o lege nemiloasă,
«Când, când s'a tocii oare a vremii lungă coasă?»
Apoi el pleacă fruntea și cade în visare,
Iar munții albica dânsul se 'nclină 'n depărtare.

A timpilor eroici imagine augustă,
 Pe când eră el tânăr, lumea-i păreă îngustă
 Pentru bine, și largă, prea largă, pentru rău!
 El ar fi vrut-o bună, ca bunul Dumnezeu.
 Deci îi plăceă să 'nfrunte cu dalba-i vitejie
 Pe cei care prin lume purtau biciu de urgie,
 Și mult iubiă, când Țara strigă: «La luptă Dane!» —
 Să vânture, ca pleava, oștirile dușmane
 Atunci a lui mânie ca trăsnetul eră,
 In patru mari hotare tună și fulgeră,
 Iar țara dormiă 'n pace pe timpii cei mai răi,
 Când Dan veghiă 'n picioare la căpătâiul ei.
 Ades el plecă singur prin codrii fioresi,
 In care luciau noaptea oțeluri și ochi roși,
 Și, dacă murgu-i sprinten da 'n lături sforăind,
 Viteazul cu blândețe îl desmierdă grăind:
 «N'aibi grijă, măi șoimane! eu am și due cu mine
 «O vrajă rea de dușmani și bună pentru tine!»
 Și murgu-și luă calea în liniște deplină
 Pe codrii fără drumuri și fără de lumină,
 Iar vulturii carpatici cu sborul îndrăsneț
 Făceau un cortegiu falnic eroului drumeț.

Increderea 'nflorește în inimile mari !

II.

Bătrânul Dan ascultă grăind doi vechi stejari
 Crescuți dintr'o tulpină pe culmea cea de munte
 S'având, ca o coroană, un secol pe-a lor frunte.
 — «O! frate, zice unul, un vânt în miez de noapte
 «Adusu-mi-a din vale lung vaiet, triste șoapte !...
 «E sabie în Țară: au năvălit Tătarii
 «Ș'acum în bălți de sânge își joacă armăsarii!»
 — «Așă! răspunde altul, colò în depărtare
 «Zărit-am astă noapte pe cer lumina mare :
 «Ard satele române! Ard holdele 'n câmpii!
 «Ard codrii!... Sub robie cad fete și copii.
 «Și 'n fumul, ce se 'nalță cu larme sgomotoase
 «Sbor suflete gonite din trupuri sângeroase!»
 Bătrânul Dan aude, suspină și nu crede!
 Dar iată că pe ceruri din patru părți el vede
 Trecând un stol de vulturi, urmați de uli grămadă,
 Atrași în orizonuri de-a morșii rece pradă,

Un fulger se aprinde în ochii lui pe loc . .
 «La luptă, Dane! Țara-i în jaf, Țara-i în foc!»
 Bătrânul Dan desprinde un paloș vechiu din cuiu,
 Și paloșul lucește voios în mâna lui;
 Bătrânul Dan pe sânu-i apasă a lui mână
 Și simte că tot bate o inimă română.
 El zice cu mândrie, 'nălțând privirea 'n sus:
 «Pe inimă și paloș rugina nu s'a pus.
 «O! Doamne, Doamne sfinte, mai dă-mi zile de traiu,
 «Pân' ce-oiu strivî toți lupii, toți șerpii de pe plaiu!
 «Fă tu să-mi pară numai atunci paloșul greu,
 «Când inima 'nceta-va să bată 'n peptul meu,
 «Ș'atunci inima numai de-a bate să încete,
 «Când voi culcă sub țărână a dușmanilor cete!»
 Apoi el strânge chinga pe sdravenele-i șale,
 Iși face-o cruce, pleacă și se coboară 'n vale.

III

În scurtele răstimpuri, când soarele declină,
 Și noaptea-și pune stema feerică, stelină,
 E un moment de pace în care, neoprit,
 Se perde doru 'n umbra amurgului măhnit.
 Atunci zărește ochiul minunile din basme,
 Acele legioane de tainice fantasme
 Care 'ntre zi și noapte apar în loc oprite
 Cu mantii lungi și albe de-lungul învălitate.
 Așa apare 'n șesuri mărețul om de munte
 Călcând cu pași gigantici pe urme mai mărunte!
 Nu știu de el copacii tineri, creșeuți pe maluri,
 Dar râul îl cunoaște și scade-a sale valuri,
 Să treacă înainte viteazul Dan la luptă.
 Și astfel el tot pasă pe cale ne 'nteruptă,
 Pân' ce sosește 'n seară la casa lui Ursan.

Om aspru, care doarme culcat pe-un buzdugan
 Ursan, pletos ca zimbrul, cu peptul gros și lat,
 Cu brațul de bărbat, cu pumnul apăsat,
 E scurt la graiu, năprasnic, la chip întunecos: —
 Ele de peste Milcov pribeag misterios.
 Toți care știu de dânsul spun multe, dar șoptind
 Și cale de o zare îl ocolesc grăbind, —
 Deși-i place să crească sirepe herghelii
 Răslețe pe întinsul câmpiilor pustii.

Pe vremea lui, sub ochii lui Ștefan Domn cel Mare,
Intrând în dușmani singur, ca vierul 'n stuhul tare,
Au prins pe Hanul Mirza din fugă cu arcănul;
Iar Ștefan, dela dânsul în schimb luând pe Hanul,
I-a zis: «Ursane, frate, să-ți faci ochirea roată
«Și, cât îi vedeă zare, a ta să fie toată!»

De-atunci el stă de pază în mijlocul câmpiei,
Și nimeni nu s'atinge de smeii hergheliei.

Drumețul intră, zice: «Bine-am găsit Ursane! . . .».

Un aspru glas răspunde: — «Bine-ai venit, moș Dane!
«Ce vânt te aduse-aice?»

— «Vânt rău și de jălire!

«Ne calc păgânii, frate, și Țara-i la peire!»

Ursan tresare, geme, s'aprinde 'n gândul său.

Dan zice: «De pe munte venit-am să te ieu,

«Să mergem!»

— «Dar, să mergem!» adaogă Ursan

Și mult cu drag privește grozavu-i buzdugan;

Apoi un corn apucă și buciună în vânt.

IV.

Deodată se aude un tropot pe pământ,

Un tropot de copite, potop rotopitor!

Ursan cu al său oaspe în fund spre soare cată

Și văd sub cerul luciu, în zarea 'nflăcărată,

Sburând o herghelie de armăsari smejoși

Cu coamele în vânturi, cu ochii scânteioși

Și 'nfiorând câmpia de-o aspră nechiezare.

Un voinicel în floare pe-un alb fugar călare

Ii mână c' un harapnic ce 'n urma lor pocnește

Și, ca un șarpe negru, prin aer se 'nvârtește.

Ursan le-aține calea și caii stau în loc,

Apoi către voinicel, ce poartă busuioc,

El zice: «Fulgo, prinde-mi pe murgul cel țintat!

«Moș Dan și eu la Nistru ne ducem pe luptat.»

— «Dar eu, întreabă Fulga, eu să nu-mi cerc puterea?»

— «Tu să rămâi aice, ca să-mi păzești averea.»

Frumos odor e Fulga, și 'naltă-i e făptura!

Sub genele-i umbroase doi ochi lucesc, ca mura,

Și părul său de aur în crețuri lungi se lasă,

Ca pe strujanul verde un caier de mătăasă,

El are glas puternic în gură rumeioară
 Și mers cu legănare de gingașă fecioară.
 Orcine-l vede 'n soare cu pelița lui albă
 Purtând la brâu un paloș și pe grumazi o salbă,
 Se 'ntreabă ce să fie, fecior de smeu ori fată?

Voinicul e viteaza copilă-a lui Ursan.
 Ea intră 'n herghelie cu pasul îndrăsnet
 Și merge drept la murgul sălbatic și răslet,
 Zicând lui Dan ce'n treacăt îi dă povățuiele:
 «Moș Dane! tu cu-a tale și eu cu ale mele!»
 Sirepul o zărește, ridică narea 'n vânt.
 Incruntă ochiul, bate copita de pământ.
 Sburlește coama, saltă, în lături se izbește:
 Dar Fulga svârle lanțul, de gât îl arcănește
 Și, repede, ca gândul, s'aruncă ușurel,
 Ii pune mâna 'n coamă și 'ncalecă pe el.
 Gemând el sare 'n aer de patru-a lui picioare,
 Asvârle, se frământă, se spumegă 'n sudoare
 Și, 'n sbor plecând deodată, nebun de groază murgul
 S'afundă 'n largul spațiu și spintecă amurgul ...
 Dar, când steluța lunii apare viu la lume,
 Copila se întoarce cu murgul alb de spume
 Și zice: «Iată calul! El știe acum de frâu,
 «Ca paloșul de mijloc și mijlocul de brâu.»
 Ursan cu drag răspunde: «Aibi parte de noroc!»
 Apoi cu Dan bătrânul, arzând de mare foc,
 Incalecă și 'n umbră dispar, ca într'un nor, . . .
 Iar Fulga-i urmărește cu sufletul în dor.

V

E noapte înstelată, e caldă, liniștită !
 Se pare că din ceruri, pe lumea adormită,
 Plutește-o lină, dulce, divină îndurare;
 Dar ea nu poate stinge avântul de turbare,
 Ce duce călăreții pe 'ntinderea pustie.
 Precum doi spectri gemeni mânați de-o vijelie,
 Ei sbor' tăcuți sub ochii steluțelor trezite
 În orizonul negru, ce-i soarbe și-i înghite.
 S'afund' mereu în taina nopții, dar gândul lor
 De mult e cu Tătarii în lupta de omor.
 O țintă de lumină prin umbră viu înnoată,
 Ea crește, se înalță pe zare, ca o roată,
 Și umple de văpaie cereștile abisuri.

Păduri, movile, râuri apar căzute 'n visuri,
 Dar leul de la munte și vierul de pe vale
 Nu văd prin vis de sânge decât Moldova 'n jale.

—«E roșă luna!» zice din doi cel mai bătrân.

—«E luna însetată de sânge de păgân!»

Răspunde cel mai aspru. . . Și puii lor de smei

Se duc, trăgând doi spectri de umbră după ei.

Se duc vârtej, ca gândul plecat în pribegie,

Se duc, pân' ce-a lor umbră, întinsă pe câmpie,

Le trece înainte și pân' ce se lovesc

In ochi cu faptul zilei. . atuncia se opresc.

Și iată-i pe o culme nocturnii călători,

Lucind sub cerul palid în mantie de zori!

Ei lasă jos pe coastă, să pască armăsarii,

Și stau privind în vale cum fac pârjol Tătari'.

Cinci sate ard în flăcări pe câmp, și fumul lor

Se 'ntinde, ca o apă, plutește ca un nor,

Dealung pe șesul umed și sboară sus în aer

Ducând cu el un vuiet de larmă și de vaier.

Prin fum se zăresc umbre fuginde, rătăcite,

Copii mărunți, și mame, și fete despletite,

Și cai scăpați în fugă, și câni, și boi în turme

Goniți de Tătărimea, ce calcă pe-a lor urme.

Ici, colea, se văd cete în luptă înceștate,

Mișcări de brațe goale în aer ridicate,

Luciuri de arme crunte pătate roș de sânge;

Apoi din vreme 'n vreme o ceată luptătoare

Se 'mprăștie cu grabă, lăsând cadavre 'n soare;

Iar lângă Nistru multă urgie tătărească

Năprasnic se ucide cu gloata românească.

Dan zice: «Măi Ursane! acolo e de noi

•Acolo râde moartea în crâncenul răsboiu,

«Acolo să dăm proașcă, sub ochiul cel de sus,

•Tu despre faptul zilei și eu despre apus,

•Și cale-să deschidem prin aprigul dușman...

«La lucru-acum fârtate! la lucru măi Ursan!

—«Amin, și doamne-ajută!» Ursan, voios răspunde,

Și 'n gloată fiecare, ca viforul, pătrunde.

VI

Ursan năval s'aruncă în neagra Tătărime,

Croind o parte largă prin deasa ei mulțime.

Sub mână-i buzduganul, uneltă de peire.

Ca un balaur face în juru-i o rotire,
 Un cerc de moarte 'n care amar de cine-i prins:
 Sârmanu 'nchide ochii și soarele-i s'a stins!...
 În lături, înainte, în urmă-i, totul moare!
 Sbor creerii din tidve sub ghioaga sdrobitoare,
 Și'n urmă, și 'mprejuru-i, și 'n lături semădate,
 Zac sute de cadavre cu capete sfârmate.
 Și astfel ne 'mpăcatul Ursan mereu lucrează
 Și spre Apus, prin sânge, mereu înaintează.

Ca dânsul, Dan bătrânul, erou întinerit,
 Tot vine după paloș spre mândrul Răsărit.
 El intră și se 'ndeasă în gloata tremurândă
 Ca junghiul cel de moarte în' inima plâpândă,
 Și paloșul, ce luce, ca fulger de urgie,
 Tot cade 'n dreapta, 'n stânga și taie 'n carne vie...
 Fug toți și per din cale-i! El strigă: «Stee față
 Cui place vitejia, cui s'a urit cu viață!»
 Dar nimeni nu 'ndăznește la glasu-i să apară,
 Căci el se 'naintează, precum un stâlp de pară,
 Și cine-l vede falnic, aprins cu fruntea sus,
 Ii pare că alt soare se 'nalță din Apus.
 Și astfel ambii oaspeți ai morții ne'mpăcate
 Cosesc la vieți în floare pe straturi sângerate
 Și'ajung ei față 'n față prin apriga furtună,
 Și armele lor ude cruciș le împreună.
 — «Noroc ție, Ursane!»

— «Și ție, tot noroc!»

Dar n'a sfârșit cuvântul Ursan, și cade 'n loc,
 Străpuns de o săgeată ce-i intră 'n pept adânc;
 El scapă buzduganul, se pleacă pe oblânc
 Și greu se prăbușește c'un gemăt de pe cal.

Tătarii, ca zăvozii, pe dânsul dau năval!
 «În lături, lifte!» strigă la ei viteazul Dan,
 Punându-se de pază la capul lui Ursan.
 Cu calu 'n mâna stângă, cu pala 'n mâna dreaptă,
 Amenințând cu ochii Tătarii, mi-i așteaptă,
 Precum așteaptă zimbrul, de lupi înconjurat,
 Să-i svârle cu-a lui coarne pe câmpul spăimântat.
 Dar nici gândesc păgânii să dea pept cu el,
 Căci paloșu-i năpraznic e vultur de oțel.

Retrași în giur de-o parte, nemernici, sperieți,
 Ei scot din a lor arcuri un vifor de săgeți,
 Și Dan lovit în coaste șoptește cu oftare:
 «Ursane, pentru tine, de-acum nu e scăpare!»
 Zicând, el cade-aproape, se sprijină 'ntr'o mână,
 Și paloșul lui ține în loc ceata păgână.

O! Dane Căpitane, puterile-ți slăbesc
 Și norii, pe de-asupra-ți trecând, se învârtesc;
 Tu mori, și Tătărimea s'apropie de tine!

Dar iată din pustiu un alb vârtej că vine
 Și trece prin urdie, ca printr'un lan de grâu.
 E un voinic călare pe-un cal ce n'are frâu,
 Voinic, în brâu cu paloș și pe grumaz cu salbă,—
 E Fulga ce apare, ca o fantasmă albă,
 Și, grabnic, pe-al ei tată răpește din grămadă,
 Apoi cu el dispăre, ca șoimul cu-a sa pradă.

Alah! răcnesc Tătării cătând cu groază 'n urmă;
 Dar ce văd ei deodată, căci glasul lor se curmă?
 Ei văd curgând pe dealuri arcașii din Orhei
 Ce vin cu-o falcă 'n ceruri, aprinși ca niște smei!
 Un lung fior de spaimă pătrunde într'o clipă
 Prin deasa Tătărime ce-i gata de risipă,
 Și toți pe loc la fugă plec' iute, se duc orbi,
 Cum pleacă din câmpie un nor întins de corbi.
 Amar e de răslețul, ce 'n urma lor rămâne;
 Și cade, mic sau mare pe mâinile române!
 În față cu Românul nu-i milă, nu-i iertare,
 Nici chiar în sân de mamă nu poate-avea scăpare.
 O știu de mult Tătării, o știu de la bătrâni,
 Și fug, nevrând s'asculte de șefi, de-ai lor stăpâni,
 Tot omul vede moartea ș'aleargă 'nspăimântat,
 Cel viu uită și lasă pe mortul ne 'ngropat,
 Și, făr'a 'ntoarce capul, se duce orce păgân!
 Că 'n umbra fiecărui s'avântă un român!

Iar Hanu-și smulge barba, își rupe șalul verde,
 Privind urdia 'ntreagă în clipă cum se perde.
 Sub ochii lui în lacrimi, pe câmpul cel de lupte,
 Apar grămezi de leșuri, grămezi de arme rupte,
 De cai uciși, de care, de corturi risipite,
 Și tunurile oastei de oaste părăsite!

O ! pas cumplit al soartei! Tot ce-i erà de fală,
Cai, steaguri, cete mândre, strălucitoare arme,
Clădiri de visuri 'nalte, magie triumfală,
A fost de-ajuns o clipă cu totul să se darme!

VII.

Ghirai a trecut Nistrul înnot pe calul său,
Luând pe Dan rănitul ca pradă și trofeu.
El merge de se 'nchide în cortu-i umilit,
Precum un lup în codri ce-a fost de câni gonit.
Trei zile, trei nopți, Hanul nu gustă 'n suflet pace:
Intins, ca un cadavru, jos pe covor el zace.
Dar când revine, palid, din lunga-i desperare,
In ochii lui trec fulgeri de cruntă răsbunare.
El strigă să-i aducă sub cort pe Dan bătrânul.

Deși cuprins de lanțuri, măreț intră Românul!

— «Ghiaur!» zice Tătarul cu inima haină,

«Ce simte firul ierbeii, când coasa e vecină?»

— «Ea pleacă fruntea 'n pace», — răspunde Căpitanul,—

«Căci are să renască mai fragedă la anul!»

Ghirai cade pe gânduri, lăsându-și capu 'n piept,

Și, înblânzindu-și glasul: «O! Dan, om înțelept!

«Te știi de mult pe tine, cunosc al tău renume

«Din graiul plin de lacrimi orfanilor din lume.

«Pe mulți Tătari cuprins-ai de-ai morții reci fiori!

«Acum îți veni rândul și ție ca să mori.

«Privește lângă ușă călăul te pândește

«Cu ștreangul și cu pala, ce 'n mână-i zângânește.

«Un semn, și capu-ți sboară la câni și la vulturi

«Și sufletu-ți se perde în lumea de ghiauri!

«Dar însă îmi fac milă de ani și de-a ta minte,

«Gândind la bătrânețea, ce-apasă-al meu părinte,

«Și vreau, cu daruri multe, pe tine-a te iertă,

De vrei tu să te lepezi acum de legea ta!

Creștinul Dan, bătrânul cu suflet luminos,

Inalță-a lui statură și zice maiestos:

— «Ceahlăul sub furtună nu scade mușunoiu!

«Eu, Dan, sub vântul soartei să scad păgân, nu voi!

«Deci nu-mi convine viața mișelnic câșt găă,

«Nici pata făr' delegii în fruntea mea sâpata.

«Rușinea-i o rugină pe-o armă de viteaz,

«Un verme ce mănâncă albeața din obraz.

«Cui place să roșească, roșească... eu nu vreau
 «Nici pată pe-a mea armă, nici pe obrazul meu.
 «Alb am trăit un secol pe plaiul strămoșesc.
 «Și vreau cu fața albă, senin să mă sfârșesc
 «Ca după o viață lungă, ferită de rușine,
 «Mormântul meu să fie curat și alb ca mine.
 «Așa m'a deprins Ștefan, ușoară țărna-i fie!
 «La traiu fără' muștrare și fără' prihănie.
 «Nu-mi trebui a ta milă, nu vreau a tale daruri,
 «Tu îmi întinzi o cupă mult plină de amaruri.
 «Departea ea de mine!... Mai drept e ca să mor.
 «Iar, dacă ai tu cuget și-ți pasă de-al meu dor,
 «Ghirai, mă lasă, lasă în ora morții grele,
 «Să mai sărut o dată pământul țării mele!»

Uimit, Ghirai se scoală, cu mână lui desface
 Unealta de robie sub care leul zace,
 Cumplitul lanț ce-l leagă cu strânse noduri sute,
 Și zice grabnic : «Tată, ia calul meu și du-te!»
 Bătrânul Dan ferice se duce, Nistrul trece,
 Și 'n aerul Moldovei se umflă pieptu-i rece;
 Și inima lui crește, și ochi-i plini de jale
 Cu drag privesc prin lacrimi podoaba țării sale.
 Sărmanu 'ngenuchiază pe iarba, ce străluce.
 Iși pleacă fruntea albă, smerit își face cruce,
 Și pentru totdeauna sărută, ca pe-o moaște,
 Pământul, ce tresare și care-l recunoaște...
 Apoi el se întoarce la Hanul, întră 'n cort,
 Suspină, șovăiește, și — palid — cade mort!

Iar Hanul, lung privindul, rostește cu durere:
 «O! Dan viteaz, ferice, ca tine cine pere!
 «Având o viață verde în timpul tinereții!
 «Și albă ca zăpada în iarna bătrâneții!...

Analiză. I. Această poezie, precum se observă îndată, nu este *lirică*. Deși poetul pe ici, pe colea își exprimă și *direct* sentimentul său de admirație și entuziasm, totuși acest sentiment ne mișcă mai mult când poetul ne *povestește* pur și simplu faptele lui Dan, decât când se înflăcărează însuși pentru ele. Cu alte cuvinte, sentimentul, ce poetul voiește să ne transmită, nu ni-l arată ca al său, ci-l întrupează în niște persoane care fac un șir de fapte (*momente*) ce se țin

una de alta și alcătuiesc împreună *un singur fapt (acțiune)*. Sentimentul e tot de admirațiune și de entusiasm, ca și la oda eroică, dar imaginile în care se întrupează derivă dintr'un obiect care e constituit de un fapt. Eroul Dan, bătrân și retras de lume, văzând Țara călcată de Tătari, se duce la luptă împreună cu tovarășul său *Ursan*, se luptă cu vitejie în contra lor, apără pe *Ursan*, când acesta e ucis, și cade însuși el rănit și rob. Amenințat cu moartea ca să-și lepede credința, el rămâne statornic în legea sa, înduioșează cu tăria sufletului său pe Hanul Tătarilor și i se îngăduie, înainte de a primi moartea, să-și mai vadă o dată pământul țării sale, se duce, se întoarce și moare, fără a fi executat, în admirația vrășmașilor. Acest șir de fapte sau momente alcătuiesc un singur fapt sau acțiune: *statornicia credinței eroului Dan în iubirea lui de țară și credință strămoșască*. Arătarea acestui fapt în toate amănuntele lui, fără ca poetul să-și mai arate entusiasmul său pentru ele, e singură de ajuns care să deștepte în suflet acest sentiment. Poetul astfel nu-și exprimă direct și subiectiv simțirea sa, ca în poezia lirică, ci *indirect și obiectiv*, întrupând-o într'o persoană deosebită de dânsul, pe care o pune, prin combinațiile imaginațiunii sale, să săvârșască *un fapt care în mod natural este în legătură cu acea simțire* și care, tocmai din pricina acestei legături naturale, trebuie s'o deștepte în sufletul tuturor ce vor lua cunoștință de dânsul. Poezia, care exprimă un sentiment prin povestirea unui fapt, se numește *poezie epică* sau *epos*. «Dan căpitan de plai» este dar un epos sau o poezie epică.

II. Dacă cercetăm mai departe fondul acestei poezii, observăm, mai întâiu, că persoana, pe care poetul o imaginează spre a întrupă sentimentul său, are un suflet curat, tare și plin de vitejie, dar acțiunea sa, orcât de frumoasă ar fi, are o importanță mărginită. Spre a fi înțeleasă nu e trebuită de desvoltări mari cu privire la viața poporului, căruia aparține eroul. O asemenea poezie epică se numește *poemă eroică*. «Dan Căpitan de plai» este dar o poemă eroică.

Teorie. § 17. Se numește *poezie epică* orice compozițiune poetică, prin care poetul ne transmite un senti-

ment prin ajutorul povestirii mai pe scurt sau mai dezvoltat a unui fapt săvârșit de una sau multe persoane, fie că acest fapt e pe dea'ntregul imaginat, fie că conține și date reale.

§ 18. Poezia epică ia numele de *poemă eroică*, dacă faptul, ce constituiește conținutul său, cum și persoana eroică ce-l săvârșește, inspiră entuziasm și admirațiune, dar nu sunt așa de însemnate pentru viața unui popor.

§ 19. Poezia epică (și deci poema eroică) este cu atât mai de valoare, cu cât poetul se ferește mai mult să-și exprime direct sentimentele sale. Regulă generală: sentimentele trebuie să răsară din povestirea *liniștită* (lipsită de lirism) a faptelor. În măsură ce poetul nu respectă această regulă, în aceeași măsură, compoziția sa își pierde caracterul epic și ia caracter liric.

Exercițiul XXVI. Să se scoată figurile poetice mai însemnate din poema eroică «Dan, căpitan de plaiu», arătându-se cele care nu par destul de nemerite.

Exercițiul XXVII. Să se judece pe temeiul §-lui 19 valoarea *epică* a aceleeași poeme eroice.

Exercițiul XXVIII. Să se analizeze în scris acelaș poem, după următorul plan:

A. Introducere: Autorul, colecțiunea din care face parte poezia, data compunerii ei.

B. Tractarea. I. Fondul.

1. *Sentimentul fundamental.*

2. *Obiectul:*

a) *Analiza acțiunii:* înșirarea mai cu deamăruntul a faptelor (momentelor) ce cuprinde poema, motivarea și reducerea lor la unitate.

b) *Analiza personajilor:* persoanele ce iau parte la fapt și caracterizarea lor. Persoana principală (eroul), persoanele secundare. Persoanele simpatice și cele antipatice.

c) *Caracterizarea fondului compozițiunii* pe baza celor stabilite până acum. Calitățile și scăderile lui.

II. Forma. a) *Limba.*

b) *Stilul propriu zis.*

c) Simetria.

d) Caracterizarea generală a poeziei din punctul de vedere al formei.

C. Concluziunea. Insemnătatea poemei din punctul de vedere al culturii și educațiunii naționale.

Exercițiul XXIX. Să se citească «*Dumbrava Roșie*» de V. Alecsandri și să se spună de ce această poemă, cu toată însemnătatea figurii lui Ștefan cel Mare, nu este decât tot o poemă eroică.

38. MIORIȚA

Culeasă din popor și îndreptată

de

V. Alecsandri.

P'un picior de plaiu,
P'o gură de raiu,
Iată vin în cale,
Se cobor în vale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei:
Unu-i Moldovean,
Unu-i Ungurean,
Și unu-i Vrâncean,
Iar cel Ungurean
Și cu cel Vrâncean
Mări, se vorbiră
Și se sfătuiră,
Pe l'apus de soare,
Ca să mi-l omoare
Pe cel Moldovean,
Că-i mai ortoman
Și-are oi mai multe
Mândre și cornute,
Și cai învățați,
Și câni mai bărbați!...
Dar cea Mioriță
Cu lâna plăviță
De trei zile 'ncoace
Gura nu-i mai tace,
Iarba nu-i mai place.

— Mioriță laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile 'ncoace
Gura nu-ți mai tace,
Ori iarba nu-ți place!
Ori ești bolnăvioară,
Mioriță, Mioară?
— Drăguțule bace,
Dă-ți oile 'ncoace
La negru zăvoiu,
Că-i iarba de noi
Și umbra de voi.
Stăpâne, stăpâne,
Iți chiamă ș'un câne,
Cel mai bărbătesc
Și cel mai frățesc,
Că, l'apus de soare,
Vor să mi te-omoare
Baciul Ungurean
Și cu cel Vrâncean!
— Oiță bârsană,
De ești năsdrăvană
Și de-a fi să mor
In câmp de mohor,
Să spui lui Vrâncean
Și lui Ungurean

Ca să mă îngroape
 Aicea p'aproape,
 In strunga de oi,
 Să fiu tot cu voi;
 In dosul stâniei,
 Să mi-aud câinii.
 Astea să le spui,
 Iar la cap să-mi pui
 Fluieraş de fag,
 Mult zice cu drag!
 Fluieraş de os,
 Mult zice duios!
 Fluieraş de soc,
 Mult zice cu foc!
 Vântul când a bate
 Prin ele a răzbate
 Ş'oile s'or strânge,
 Pe mine m'or plânge
 Cu lacrimi de sânge.
 Iar tu de omor
 Să nu le spui lor:
 Să le spui curat
 Că m'am însurat
 Cu-o mândră crăiasa,
 A lumii mireasă;
 Că la nunta mea
 A căzut o stea;
 Soarele şi luna
 Mi-au ţinut cununa;
 Brazi şi păltinaşi
 I-am avut nuntaşi,
 Preoţi, munţii mari,
 Pasări, lăutari,
 Păsărele mii
 Şi stele făclii!
 Iar dacă-i zări,

Dacă-i întâlni
 Măicuţa bătrână
 Cu brâul de lână,
 Din ochi lăcrămând,
 Pe câmpi alergând,
 Pe toţi întrebând
 Şi la toţi zicând:
 «Cine-a cunoscut,
 Cine mi-a văzut
 Mândru ciobănel
 Tras printr'un inel;
 Feţişoara lui,
 Spuma laptelui;
 Mustăcioara lui,
 Spicul grâului;
 Perişorul lui,
 Pana corbului;
 Ochisorii lui,
 Mura câmpului...?» —
 Tu, Mioara mea,
 Să te 'nduri de ea
 Şi-i spune curat,
 Că m'am însurat
 Cu-o fată de craiu
 Pe-o gură de raiu;
 Iar la cea măicuţă
 Să nu-i spui, drăguţă,
 Că la nunta mea
 A căzut o stea,
 C'am avut nuntaşi
 Brazi şi păltinaşi,
 Preoţi, munţii mari,
 Pasări lăutari,
 Păsărele mii
 Şi stele făclii . . . . .

Analiză. In această poezie, care, în felul ei, este unică în literatura română,—poetul popular ne face să simţim adâncea dragoste a Românului pentru natură. Moldoveanul, care grăieşte aşă de dulce cu «Mioriţa», ce-i vesteşte că va fi ucis de tovarăşii săi; dragostea ce are pentru oile sale; liniştea, cu care priveşte moartea, ce-i va veni în mijlocul naturii

și care i se pare o mireasă; măreția morții sale, pe care el o vede ca pe o nuntă la care iau parte toate frumusețile firii; și, în fine, mila lui de mamă și totuși liniștea lui față de durerea ei — toate ne dau imaginea poetică a unui suflet a căruia dragoste de natură îl face să nu se deslipească de ea și să facă una cu ea. Mort, el nu va fi mort. Munții cei mari îi vor sta vecinic în zări, sub cerurile albastre și a-dânci, sau înfășurați de nori și încununați de fulgere; soarele îl va lumina necurmat cu coroana strălucitoare a razelor, și luna va lăsa să cază necurmat de-asupra-i dulcele zabranic de tainică lumină al searbedei sale priviri; codrii, cu brazii și paltinașii săi, îl vor încântă și de atunci înainte cu prelungul lor fâșâit de frunze sau cu muzica sălbatică a mugetului lor în furtună. Ziua, pasările cerului îi vor cântă mereu și de-acî înainte, iar noaptea îi vor clipi și de acî înainte stelele, din înaltul cerului. El își va auzi din când în când fluierașul sunând la capul său, câinii lătrând și oile plângând, și inima lui va fi ună cu cuprinsul nemărginit al Firii.

Exercițiul XXX. Să se deosibească elementele epice și cele lirice din această bucată și să se arate care sunt cele mai importante.

Exercițiul XXXI. Să se învețe pe dinafară.

Exercițiul XXXII. Să se studieze versificația poeziei «Miorița» în raport cu aceea din bucata «Codrule, codruțele».

39. EL-ZORAB.

de

G. Coșbuc.

G. Coșbuc, de origine dintr'un sat de lângă Năsăud (Transilvania), este cel mai însemnat poet al nostru de astăzi. Academia l-a onorat cu marele premiu de 12000 lei, care s'a oferit întâiu lui Alecsandri și a doua oară lui Odobescu. Colecțiile sale mai însemnate sunt: „Balade și Idile“, și „Fire de tort“. Cele mai cunoscute poezii: „Cântec Barbar“, „Noapte de vară“, „Vrem pământ“, „Nunta Zamfirei“, „El Zorab“, „Moartea lui Fulger“.

O lume cu totul deosebită, lumea țăranilor, este zugrăvită cu un adevărat talent în poeziile lui. În ele simți aerul curat, sănătatea locuitorilor de la munte, inimă caldă și dorință de viață. Aci întâlnim accente de bărbăție, indemn la muncă, la luptă, rare ori de descurajare. Lui Coșbuc îi lipsește adăcirea concepțiunii, dar în schimb are simplitate și frăgezime de sentimente uneori, iar alteori energie și avânt bărbătesc.

La pașa vine un Arab.
 Cu ochii stinși, cu graiul slab:
 «Sunt, pașă, neam de Beduin
 «Și de la Bab-el-Mandeb vin,
 Să vând pe El-Zorab.

«Arabii toți răsar din cort,
 «Să-mi vadă roibul, când îl port
 «Și-l joc în frâu, și-l las în trap.
 «Mi-e drag, ca ochii mei din cap.
 «Și nu l-aș da nici mort;

«Dar trei copii de foame-mi mor,
 «Uscat e cerul gurii lor;
 «Și, de amar îndelungat,
 «Nevestei mele i-a secat
 «Al laptelui izvor.

«Ai mei perduți sunt, pașă, toți,
 «O, mântuie-i, de vrei, că poți!
 «Dă-mi bani, pe cal, că sunt sărac,
 «Dă-mi bani dacă-l găsești pe plac,
 «Dă-mi numai cât socoți!»

El poartă calul dând ocol,
 In trap grăbit, în pas domol,
 Și ochii pașei mari s'aprind;
 Cărunta-i barbă netezind,
 Stă mut, de suflet gol.

— «O mie de țechini¹ primești?»
 — «O, pașă, cât de darnic ești!
 «Mai mult decât în visul meu!
 «Să-ți răsplătească Dumnezeu
 «Așa cum îmi plătești!»

Arabul ia cu ochii plini
 De zâmbet, mia de țechini : —
 De-acum, de-acum ei sunt scăpați!
 De-acum vor fi și ei bogați,
 N'or cere la străini!

¹ *Țechinul* eră o monedă de aur italiană în valoarea aproximativă a unui galben (11 l. 75).

Nu vor trăi sub cort în fum,
 Nu-i vor cerși copiii 'n drum,
 Nevasta lui se va 'ntremă,
 Și vor aveà și ei ce da
 Săracilor de-acum !»

El strânge banii mai cu foe
 Și pleacă, beat de mult noroc,
 Ș'aleargă dus de-un singur gând :....
 Deodată însă, tremurând,
 Se 'ntoarce, stă pe loc,

Se uită lung la bani, și pal ¹
 Se clatină, ca dus de-un val.
 Apoi la cal privește drept :
 Cu pașii rari, cu fruntea 'n piept
 S'apropie de cal.

Cuprinde gâtul lui plângând
 Și 'n aspra-i coamă îngropând
 Obrajii palizi : «Puiu de leu»,
 Suspină trist, «odorul meu»,
 «Tu știi că eu te vând ?

«Copiii mei nu s'or jucă
 «Mai mult cu frunze 'n coama ta ;
 «Nu te-or petrece la izvor ;
 «De-acum smochini din mâna lor,
 «Ei n'or aveà cui da !

«Ei nu vor mai ieși cu drag,
 «Să 'ntindă mânilor din prag,
 «Să-i iau cu mine 'n șa pe rând !
 «Ei nu vor mai ieși râzând
 «In calea mea șirag !

«Copiii mei, cum să-i imbun ?
 «Nevestei mele ce să-i spun,
 «Când va 'ntrebă de El-Zorab ?
 «Va râde 'ntregul neam arab
 «De bietul Ben-Ardun !

«Rairă, tu, nevasta mea,
 «Pe El-Zorab nu-l vei vedeà

«Mal mult urmându-te la pas,
«Nici în genunchi, la al tău glas,
«El nu va mai cădeà!

«Pe-Ardun al tău, pe Ben-Ardun
«N'ai să-l mai vezi în sbor nebun
«Pe urma unui șoim ușor;
«Ca să-ți împuște șoimu 'n sbor,
«Nu-i vei pofti drum bun!

«Nu vei zâmbi, cum saltă 'n vânt
«Ardun al tău în alb veșmânt;
»Și, ca să simți sosirea lui,
«Mai mult de-acum tu n'o să pui
«Urechia la pământ!

«O calul meu! Tu fala mea
«De-acum eu nu te voiu vedeà
«Cum ții tu nările 'n pământ
«Și coada ta fuior în vânt,
«In sbor de rânduneà;

«Cum mesteci spuma albă 'n frâu,
«Cum joci al coamei galben râu,
«Cum iei pământul în galop
«Și cum te-așterni, ca un potop
«De trăsnete, 'n pustiu!

«Știa pustiul de noi doi
«Și zarea se 'ngrozià de noi; —
«Și tu de-acum al cui vei fi?
«Și cine te va mai scuti
«De-arșițe și de ploi?

«Nu vor grăi cu tine blând,
«Te-or înjurà cu toți pe rând
«Și te vor bate, — odorul meu,
«Și te-or purtâ și mult și greu
«Lăsa-te-vor flămând!

«Și te vor duce la răsboiu,
«Să mori, tu cel crescut de noi! —
«Ia-ți banii, pașă! Sunt sărac,
«Dar fără cal eu ce să fac?
«Dă-mi calul înapoi!»

Se 'ncruntă paşa: — «Eşti nebun?

«Voeşti pe ieniceri să-i pun

«Să te dea cânilor? Aşa!

«E calul meu, şi n'aşteptă

«De două ori o să-ţi spun!»

— «Al tău? Acel care-l crescû

«Iubindu-l, cine-i, eu ori tu?

«De dreapta cui ascultă el,

«Din leu turbat făcându-l miel?

«Al tău? O, paşă, nu!

«Al meu e! Pentru calul meu

«Mă prind de piept cu Dumnezeu!

«Ai inimă! Tu poţi să ai

«Mai nobili şi mai mândri cai,

«Dar eu, stăpâne, eu?

«Intreaga mila ta o cer!

«Alah e drept, ş'Alah din cer

«Va judecă ce-i între noi,

«Că mă răpeşti şi mă despoi,

«M'arunci pe drum să pier.

«Şi lumea te va blestemă,

«Că-i blestem făptuirea ta.

«Voiu merge, paşă, să cerşesc,

«Dar mila voastră n'o primesc:

«Ce bine-mi poţi tu da?»

Dă paşa semn: «Să-l desbrăcaţi,

«Şi binele în vergi i-l daţi!»

Sar eunucii, vin, îl prind.

Se 'ntoarce-Arabul răsărind

Cu ochii inghieţaţi.

El scoate grabnic un pumnal,

Ş'un val de sânge, roşu val

De sânge cald a izvorit

Din nobil-încomatul gât —

Şi cade mortul cal.

Stă paşa beat, cu ochi topiţi;

Se trag spahiii 'ncremenîţi;

Ş'Arabul, în genuchi plecat,

Sărută sângele 'nchiegat

Pe ochii 'nţepenîţi.

Se 'ntoarce-apoi cu ochi păgâni
 Ş'aruncă fierul crunt din mâni :
 «Te-or răsbună copiii mei!—
 «Ş'acum mă taie, dacă vrei,
 Ş'aruncă-mă la câni!

Exercițiul XXXIII. Să se analizeze, să se caracterizeze şi să se studieze figurile mai însemnate şi simetria acestei poezii.

2. BALADA EPICĂ.

40. CORBEA

Baladă din popor

Foicică mărăcine,
 Ascultați, boieri, la mine
 Să vă spun pe «Corbea» bine!

Frunză verde peliniță,
 Zace-mi, zace în temniță,
 Pus de Vodă Ștefăniță,
 Zace-mi Corbea viteazul
 Zace-mi Corbea haiducul.
 În temniță la Opriș,
 Unde-mi zace Corbea 'nchis,
     Şade 'n apă
     Până 'n sapă,
     Şi 'n noroiu
     Până 'n țurloiu
 Cu lacăte pe la uşă,
 Cu mâini dalbe în cătuşe, .
 Iar la gât pecetluit
 Cu cinci lire de argint,
 Cum n'am văzut de când sunt!

Frunzuliță trei foi late,
 De ce în temniță-mi şade ?
 Pentru'un paloş ferecat,
 Numa 'n aur îmbrăcat,
 De nu ştiu cine furat;
 Pentru'un roşu bidiviu,
 Cal nebun, roşu, sglobiu,
 Ce-a fost prins de prin pustiu.

Şi 'n temniță de când şade ?
 De nouă ani jumătate
 Ş'alte trei zile de vară:
 Numele-i merge prin țară.

Azi e sfânta Sâmbătă,
 Măine mi-e Duminecă,
 Chiar Dumineca cea mare,
 Zi de sfântă sărbătoare.
 Ies din sfânta mânăstire,
 De la sfânta leturghie,
 Toți boierii la plimbare,
 Şi Vodă, la vânătoare.
 Frunzuliță lemn uscat,
 Iacă, măre, s'a 'ntâmplat
 Că chiar măiculița Corbii,
 Fugită 'n țara Moldovii,
 Babă slabă şi 'nfocată,
 Dar la minte înțeleaptă,
 La cuvinte-apropiată,
 Şi 'n zarafir îmbrăcată,
 Vr'o trei-patru ouşoare
 Duce Corbii la 'nchisoare
 Şi 'n temniță de mâncare.
     Luă târgul
     Tot d'alungul
 Şi uliți d'acurmezişul;
 Pe unele se'ndreptă,
 P'altele se rătăciă,

Pân' la temniță ajungeă,
 Iar, dacă mi-și ajungeă,
 Baba slabă și 'nfocată,
 Dar la minte înțeleaptă,
 La cuvinte-apropiată,
 Cu zarafir îmbrăcată,
 La fereastră s'așeză
 Și din gură tot strigă:
 — «Corbeo, maică, aici ești?
 Corbeo, maică, mai trăiești?
 Spune-mi, maică, de ești viu,
 Spune maichii, ca să știu;
 Că, d'ei fi, măicuță, mort,
 Să dau la popa de un ort,
 Cu popa să te citeșc,
 De pomeni să-ți îngrijesc!»
 Corbea dac'o auziă,
 Glasul că-i înțelegeă
 Și din gură-i răspundeă:
 — «Maică, măicuța mea,
 Maică, par'că tot sunt viu,
 Dar numai sufletu-mi țiu,
 In temniță m'am uscat,
 Că, 'n ea de când am intrat,
 Din chica, ce mi-a crescut,
 Mi-am făcut
 De așternut,
 Cu barba m'am învelit,
 Cu mustăți m'am ștergărit!¹
 Aicea, când am intrat,
 Ce-am văzut, când m'am uitat?
 Băjbăiau șerpoaicele
 Și erau ca acele,
 Broaștele, ca nucile,
 Năpârcei, ca undrelele.
 Acuma șerpoaicele,
 Maică, sunt ca grinzile,
 Broaștele, ca ploștile
 Și năpârcei, ca buțile.
 De când, maică, am intrat,
 Pic de vin n'am mai gustat,
 Somn nu m'a mai apucat!

Mă-sa dacă l-auziă
 Mă-sa, măre, ce-mi făceă?
 Nicio clipă nu perdeă,
 Ci de grabă că-mi plecă
 La cărciumă se duceă,
 Mâna pe cofă puneă,
 Cincisprece-oca vin turnă,
 Iute 'napoi se 'ntorceă,
 La fereastră c'o duceă
 Și 'n mâna Corbii c'o da.
 Corbea, dacă mi-o vedeă,
 Tocmai din adânc oftă,
 Ochii la cer îndreptă,
 La Dumnezeu se gândiă,
 La Dumnezeu se uită,
 Dumnezeu că se 'ndură
 Dumnezeu l-învredniciă
 Și putere că-i dădeă.
 El, dacă se odihniă,
 Cu ochi negri se uită,
 Cofa cu mâna luă,
 Intr'o parte se lăsă,
 Cam într'o rână se da,
 Cofa la gură duceă,
 Buze pe cofă puneă
 Și, din cofă când sorbiă,
 Tocmai 'n fund că răsuflă
 Și, când cofa aruncă,
 Peste cap cofa că da,
 Paisprece hoți doboră
 Și pe loc îi omoră.
 Apoi cu mă-sa vorbiă
 Și din gură ce-i ziceă?
 — «Maică, măicuța mea,
 Nu-i păcat de viața mea?
 Stau în temniță băgat
 Pentru'un paloș ferecat,
 De nu știu cine furat,
 Pentru Roșul bidiviu,
 Pentru Roșul meu sglobiu,
 Altă vină nu mai știu.
 M'am gândit m'am răsândit

¹ M'am șters.

Și iată ce-am plănuit :
 Azi e sfânta Sâmbătă,
 Măine e Duminecă,
 Chiar Dumineca cea mare,
 Zi de sfântă sărbătoare,
 Când ies Domni la vânatoare
 Și boierii, la plimbare.
 Tu, măieuță, să te duci
 Și pe Vodă să-l apuci,
 De departe să 'ngenuchi,
 Mână, poală să-i săruți,
 De d'aproape să te rogi
 Și din gură tu să-i zici:
 «Iartă, Doamne Stefan Vodă,
 «Iartă, Doamne, pe Corbea,
 «C'o da bir cu birnicii,
 «Găleata, ca nemeșii,
 «Bănetul, ca vameșii,
 «Ș'a fi 'n rând cu boierii!»
 Du-te, maică, și te 'ntoarce,
 Doar mânia i s'o 'ntoarce.»

Baba, unde-l auziă,
 Baba nu mai așteptă,
 Chiar atunci se duceă,
 Drumul lui Vodă-i țineă,
 De departe 'ngenuchiă,
 Mâna, poala-i sărută,
 De d'aproape se rugă
 Și din gură mi-i ziceă:
 — «Iartă, Doamne Ștefan Vodă,
 Iartă, Doamne, pe Corbea!»
 Stefan Vodă 'nțelegeă
 Unde baba l-atingeă,
 Și 'n gura mare-i ziceă:
 — «Babă slabă și 'nfocată,
 Ascultă, babo, la mine,
 Ca să-ți spuiu de Corbea bine:
 Azi e sfânta Sâmbătă,
 Măine e Duminecă,
 Chiar Dumineca cea mare,
 Zi de sfântă sărbătoare,
 Ș'ai să fii d'o soacră mare

Lui Corbea pecetluit
 Cu cinci litre de argint:
 Iată, măre, i-am găsit,
 Frumoasă cum nu e 'n lume
 Ș'o chiamă, babo, pe nume
 Jupâneasa Carpena
 Adusă din Slatina,
 Numai din topor cioplită
 Și din bardî bårduită,
 Pe la vârș cam ascuțită,
 Pe la mijloc e strujită,
 La tulpină văruiță,
 Pentru Corbea-al tău gătită.
 Babo, am mai îngrijit,
 Lăutari de i-am tocmit,
 Lăutari din București
 Pe galbeni împărătești,
 Cu papucii gălbiori,
 Cu ceacșirii roșiori,
 Când îi vezi te înfiori,
 Și te cutremuri să mori !»

Cât eră ea de bătrână,
 Săriă mai ca o copilă!
 Intr'o fugă alergă
 Și la Corbea se duceă,
 La temniță ajungeă,
 De fereastră se lipiă,
 Toate i le povestiă.
 Corbea, dacă-mi ascultă,
 Corbea greu se necăjiă
 Și oftând îi răspundeă:
 — «Ci taci, maică, la naiba,
 Că așa e femeia;
 Poale lungi și minte scurtă,
 Judecata mai măruntă.
 Jupâneasa Carpena,
 Adusă din Slatina
 Nu mi-e, maică, soția,
 Ci mi-este, maică, țeapa,
 Să mă cunune cu ea,
 Sărăcuț de viața mea!
 Lăutarii cine-mi sunt?

Vulturii ce zboară 'n vânt,
 Cu penele zăgrăvite,
 Cu boturi de pietre scumpe,
 Cu picioare
 Gâlbioare

Și de sânge roșioare.»
 Mă-sa, unde l-auziă,
 Imi oftă și îmi plângeă,
 Cu pumnii 'n cap se bateă.
 Iar Corbea ce mi-i ziceă?
 — «Lasă, maică, bocetul,
 Ca să nu-ți pierzi cumpătul,
 Că de păcatele mele
 Oiu da seama eu de ele.
 Văz că nu vrea Dumnezeu
 Ca să scape Roșul meu:
 D'o scăpa el, mă duc eu.
 De vrei, maică, eu să scap,
 Du-te iute și degrab,
 Du-te în țara Moldovii,
 La groapa cu șapte nuci,
 Pe Roșul să mi-l aduci
 Deseșelat și deșolat,
 Ca păunul nerotat;
 Și, cu el de te'i întoarce,
 Să vii la oraș încoace,
 Pe Vodă, de l-o vedeă,
 La suflet l'o săgetă:
 El pe mine m'o chemă
 Să-i încalec pe Roșul,
 Ca să-i vază umbletul.

Baba pe Roșu-l luă,
 De căpăstru l-aduceă,
 La oraș că-mi ajungeă.
 Când pe uliță intră,
 Roșul, mare, râncheză:
 Negustori se spăimântă,
 Boieri afară-mi ieșă,
 Toți de Corbea că-mi vorbiă
 Și din gură mi-și ziceă:
 «Par' c'ar fi scăpat Corbea!»
 Cine pe baba 'ntâlniă,

Cine pe Roșu-l vedeă,
 Tot mereu că-mi întrebă:
 — «Nu ți-e Roșul de vânzare,
 Să-ți dăm galbeni și parale,
 Ori să faci d'un schimb cu noi,
 Pentru unul, să-ți dăm doi,
 Ți-am plini până la trei!»
 Dar baba ce răspundeă,
 Dar baba ce le grăiă?
 — «Nu mi-e Roșul de vânzare,
 Nu mi-e Roșul de schimbare,
 Ci mi-este de dăruială
 Cui o da pe Corbea-afară.»
 Negustori când auzia,
 Boieri când înțelegeă,
 Babei, mare, răspundeă:
 — «Du-te, babo, la naiba!
 Nu ți s'ar plini vorba!
 Când ereă Corbea prin țară
 Ne făcea și de ocară,
 Că, dacă ne jefuiă
 Și dacă ne îmmuiă,
 Când îi mai ziceam ceva,
 Măciuca că-mi scutură
 Și de spete ne 'ndoia;
 Și neveste ne răpiă
 Și cu ele se plimbă.»
 Foicică ș'o lală
 Baba ici, baba coleă,
 Baba-mi bate ulița
 Tot cu Roșul după ea,
 Și mergeă, mare, mergeă,
 Pân'la curte mi-ajungeă;
 Dar la curte ce eră,
 Dar la curte ce găsiă?
 Vodă 'n palme că bateă
 Dișan mare c'adună:
 Toți boierii că-și chiamă,
 Toți boierii că-mi veniă,
 Ca să 'nsoare pe Corbea.
 Iacă, mare, se 'ntâmplă
 Că și baba mi-și trecea.
 Ștefan Vodă, de-l vedeă,

De fereastră se lipiă,
 Barba 'n gură sumeteă,
 La boieri că-l arătă.
 Râvna 'n suflet le intră
 Și ei, mare, ce-mi făcea?
 Slugulițele ce-aveă,
 Călărașii ce-i slujiă,
 Ei la babă-i trimeteă,
 Ca să 'ntrebe pe baba,
 De-i e Roșul de vânzare.
 Dar baba ce răspundeă?
 Baba una c'o țineă:
 — «Nu mi-e Roșul de vânzare,
 Nu mi-e Roșul de schimbare,
 Ci mi-este de dăruială
 Cui mi-o sta pe el călare».
 Vodă, dac'o auziă,
 Boierii, dacă vedeă,
 Pe slujbași că trimeteă,
 Să 'ncalece pe Roșul,
 Să le-arate umbletul,
 Că le-a rămnit sufletul.
 Slugi la Roșul se duceă,
 Slugi la el năvală da,
 Mâna pe dârlogi puneă,
 Pe spete mi-l neteziă,
 De șa că se sprijiniă.
 Roșul nimie nu făcea,
 Făr' de numai c'așteptă
 Călărețul când săriă,
 S'atunci bine că-i veniă
 Și departe l'asvârliă,
 Mort pe loc îl așternea.
 Trânti o dată, de două,
 Trânti, mare, pân'la nouă,
 Când baba dacă vedeă,
 Milă că i se făcea,
 La Ștefan Vodă mergeă
 Și din gură mi-și ziceă:
 — «D'alei, Doamne Ștefan Vodă,
 Copil ești ori tot mai crești?
 Nu-ți mai sfărâmă oastea,
 Că nimeni n'o 'ncălică,

Afar' numai de Corbea;
 El singur l-o 'ncălică.

Ștefan Vodă mi-auziă
 Și din palme că-mi băteă.
 Poruncă la slugi dădeă,
 Ca s'aducă pe Corbea.
 Că-l așteaptă și curtea,
 Și curtea și mireasa.
 Slujitorii că-mi porniă
 Și pe Corbea că-l scoteă,
 Și pe Corbea l-aduceă
 Pe două roate de plug,
 Cu lăntușul pus la gât
 Și la piept pecetluit
 Cu cinci litre de argint,
 Cum n'am văzut de când sunt!
 Corbea, 'n curte când intră,
 Cucoane se spăimântă,
 Boierii cruce-și făcea,
 De urit ce mi-l vedeă:
 Barba-i bate genuchiul,
 Chica-i bate călcâiul;
 Barba și mustățile
 I-acoperă mâinile;
 Genele, sprâncenele
 I 'nfășoară brațele.
 Atunci Vodă, de-l vedeă,
 Ce din gură că-i ziceă?
 — «Corbeo, nu mai suspină,
 C'a sosit și ziua ta;
 Că azi mi te-om cunună
 Ca să joci la nunta ta.
 Pân' s'o găti mireasa,
 Ia 'ncălică pe Roșul,
 De ne-arată umbletul!»
 Dar Corbea ce-i răspundeă
 Și din gură ce-i ziceă?
 — «Cum o vrea Măria Ta,
 Dar să 'ncalec n'oiu puteă,
 Că mi-e legată mâna;
 Iar, d'ai frică c'oiu scăpă,
 Zi-i să-mi lege pe dreapta,

Să-mi deslege pe stânga.
 Și, când vorba-și isprăviă,
 Ștefan Vodă porunciă
 Și pe stânga-i sloboziă.
 Corbea, măre, ce făcea?
 Iar la Vodă se 'ntorceă
 Și din gură-i mai ziceă:
 — «Să 'ncalic, Măria Ta,
 Teamă mi-e că n'oiu puteă.
 Când pe Roșu 'ncălicam
 Măinile 'n cătuși n'aveam,
 Nici eram pecetluit
 Cu cinci lire de argint
 De la piept până la gât.
 Ștefan Vodă d'auziă,
 Ștefan Vodă porunciă,
 Pe toate le fărâmă.

— «Incalică!» îi ziceă.
 Corbea, mări, îi răspundeă:
 — «Când pe Roșu 'ncălicam,
 Frumușel că mă tundeam:
 Rădeam barba voinicește,
 Lăsam chica haiducește,
 Dar acum nu mă cunoaște
 Și la mine nu se lasă!»

Ștefan Vodă ce făcea?
 Ștefan Vodă porunciă
 Și pe Corbea că-l tundeă,
 Și pe Corbea că-l rădeă.
 Corbea pe Roșu-l priviă
 Și din gură ce-i ziceă?
 — «Gata sunt, Măria Ta!
 Dar știi, Doamne, au nu știi,
 Când pe Roșu 'ncălicăm
 Ce fel de haine purtam?
 Ștefan Vodă d'auziă,
 Și mai mult se 'nfierbântă,
 Și mai mult la cal poftiă.
 Hainele că-și desbrăcă,
 Armele că mi-și scoteă
 Și lui Corbea le-aruncă,
 — «Ci 'ncalică!» îi ziceă.

Corbea, măre, se plecă
 De Roșu s'apropiă,
 Cruce mare că-și făcea.
 El la Roșul se ducea
 Frumușel că-l neteziă,
 Haiducește-i fluieră,
 Iar Roșul că-i râncheză
 Picioru 'n scară puneă,
 Dar piciorul nu 'ncăpeă.
 Ș'atunci semnul că-i făcea,
 Roșul, măre, 'ngenunchiă
 Până Codrea 'ncălică, —
 Toată curtea se miră!
 Dar Corbea ce mai făcea?
 Către Vodă se 'ntorceă
 Și din gură-i mai ziceă:
 — «D'alei Doamne Ștefan Vodă,
 De ți-e frică c'oiu scăpă,
 Zăvorește-ți curțile
 Și închide-ți porțile,
 De la poarta cea mai mică
 Pân' la poarta cea mai mare,
 Fiindcă Corbea e călare;
 Și 'ntărește-ți strejile,
 Să te lase grijile.
 Pune, Doamne, dorobanți
 Mai mărunți și mai înalți,
 Să dau Roșului drumul,
 Să v'arate umbletul,
 De ți-e drag ca sufletul!»
 Ștefan Vodă se 'ntorceă
 Cu boierii se sfătuieă,
 Și boierii ce-i ziceă?
 «Dac' ai face, Doamne,—așă,
 N'are pe unde scăpă,
 Că nu-i Ucigă-l crucea».
 Ștefan Vodă-i ascultă
 Și poruncă porunciă:
 Strejile că întăriă,
 Porțile că încuiă,
 Curțile că zăvoriă.
 Iată Corbea că 'ncercă,
 Iată Corbea că-mi porniă,

Drumul Roşului când da,
 Brazda neagră revărsă;
 Cu copita când loviă,
 Pietrele că scăpără,
 Brazda roşie vărsă;
 O dată curtea 'nvârta,
 Iar, când fu d'a doilea,
 Printre lume se băgă,
 De mă-sa s'apropiă,
 Mâna pe măsă puneă,
 D'a'călare-o aruncă,
 Lângă el c'o aşeză
 Şi-mi porniă, măre, porniă
 Curtea mare de 'nvârta,
 Ochi-şi negri şi-aruncă,
 Zid deacurmezis îmi sta.
 Şi, când bine că-i veniă,
 Unde zidul 'nalt eră,
 Pe Roşul că-l sprijiniă,
 Pe Roşul că-l repeziă,
 Şi Roşul că-mi sforăiă,
 Dincolo de zid săriă

Cu Corbea şi cu mă-sa —
 Toată curtea 'mmărmuriă.
 Atunci Corbea se opriă,
 Cu Ştefan Vodă vorbiă
 Şi din gură-l judecă:
 «D'alei, Doamne, Ştefan Vodă,
 Ce-ţi-am fost eu vinovat,
 De 'n temniţă m'ai băgat?
 Tu 'n temniţă m'ai băgat
 Şi m'ai ținut nemâncat,
 Nemâncat, neadăpat,
 Ca pe-un mare vinovat,
 Să stau cu şerpoiacele
 Şi să-mi cânte broaştele,
 Să hrănesc năpârcile!»
 Cum ziceă şi cum vorbiă,
 Pintenii Roşului că da
 Şi, măre, dacă-mi plecă
 Inc'odată mai ziceă:
 «Rămâi, Doamne, sănătos,
 Că la bune mâini ți-am fost».

Analiză. I. In această poezie poetul popular exprimă sentimentul de simpatie liniştită faţă de voinicia şi iscusinţa omului vinovat, dar prea mult asuprit de o putere superioară. Iar obiectul, în care întrupează acest sentiment, e faptul cum Corbea haiducul scapă din închisoare şi de țeapa ce i se pregătiă, cu ajutorul straşnicului său cal la care Domnul Ştefăniţă râvnise, dar care, de rău ce eră, nu puteă fi încălecat decât numai de Corbea. (Să se citească şi să se analizeze diferitele momente ale acţiunii).

II. Acest fapt are caracteristica că este în strânsa legătură cu soarta particulară a eroului, iar nu cu interesele neamului sau grupului social din care face parte. Admiraţiunea, ce simţim pentru el, e pornită din simpatia pentru nenorocirile lui, nicidecum din consideraţiunea, pe care am avea-o pentru aspiraţiunile lui. Eroii sânt ai popoarelor; înaltele lor calităţi sufleteşti, interesului acestor popoare sunt subordonate. Corbea însă este al lui însuşi, distinsele lui calităţi numai intereselor lui personale sunt supuse. Această poezie dar nu este o poemă eroică, ci un altfel de specie de

poezie epică, de o mai mică însemnătate socială, care se numește *baladă epică*.

III. Mai observăm că această poezie este de origine populară, românească. Ca ea avem multe în literatura noastră, Astfel sunt cunoscutele: «Oprișanul», «Constantin Brâncoveanu», «Toma Alimoș», «Dolca», «Mihul Copilul», «Mănăstirea Argeșului», etc. Deși unele din ele se ocupă cu faptele unor persoane istorice și deci ar putea prezintă un interes național, de fapt mai toate, dacă nu chiar toate, prezintă numai un interes individual, ca și «Corbea». Mai toate dar sunt niște adevărate balade. In popor aceste poezii epice sunt cunoscute sub numele de *cântece bătrânești*.

Teorie § 20. Se numește *baladă epică* (iar când este de origine populară, *cântec bătrânesc*) o poezie epică în care faptul, din a cărui alcătuire răsare sentimentul ce poetul vrea să întrupeze, are o importanță *individuală*, punând în relief calități sufetești care sunt folosite mai mult individului, decât națiunii sau grupului din care face parte acel individ. Intr'aceasta stă și deosebirea dintre poema eroică și dintre baladă.

Exercițiul XXXIV. Să se analizeze și să se caracterizeze în scris poezia «El Zorab».

Exercițiul XXXV. Să se spună ce fel de poezii ar putea fi «Miorița» și «El Zorab», dacă le-am privi din punct de vedere epic și am face abstracție de părțile lirice.

Exercițiul XXXVI. Să se cerceteze incorectitudinile de formă din «Corbea» cu privire la ritm și la rimă, și să se caracterizeze.

41. BLESTEMUL BARDULUI

de

Uhland

Uhland, poet german, a trăit în prima jumătate a secolului XIX și este renumit pentru baladele sale epice.

A fost de mult un mândru castel cu vâlfă mare,
Ce strălucia departe pân' la albastra mare,
Și 'n jurul lui prin parcuri cu înflorite-aleie
Săltau fântâni vioaie în joc de curcubee.

Domniã un craiu acolo, în țãri și prãzi avut,
Pe tron de fier sta palid și de supuși temut;
Cãci cugetu-i da spaimã, privirea lui, urgie,
Și biciu e tot ce spune, și sânge-i tot ce scrie.

Spre-acest castel venirã doi cântãreți de frunte,
Cu plete blonde unul, iar celãlalt, cãrunte.
Bãtrãnul bard cu harfa-i pe-un roib împodobit,
Pãșiã alãturi sprinten tovarãșul iubit.

«Copilul meu, fii gata!» grãl bãtrãnul lin,
«Adãnc din pieptu-ți smulge și cântã viers deplin!
«Revarsã dor și patimi, tot sufletul în el,
«Sã 'nduioșãm pe craiul cu inimã de-oțel».

Sub bolți strãvechi, în sala mãreață, ei intrau,
Și craiul, și crãiasa pe tron acolo stau.
El — fioros, ca zarea din norduri, sãngeratã,
Ea — gingașã, ca luna, la dreapta lui s'aratã.

Atunce prinde-a zice din strune bardul falnic,
Adãnc vrãjește 'n harfa, ce clocote nãvalnic;
Dar glasul tânãr urcã divin rãsunãtor,
Bãtrãnul par'cã chiamã al duhurilor cor...

Ei cântã veacul de-aur, mãrirea cea strãbunã,
Și dulcea primãvarã și dragostea nebunã;
Ei cântã tot ce 'ncântã vieața pe pãmânt,
Ei cântã tot ce-i mândru, și 'nãlțãtor, și sfânt.

Curtenii cei mai trufași stau cu plecate frunți,
Induioșãși ascultã oștenii cei mai crunți;
Crãiasa strãbãtutã de chin și dor nespus,
Aruncã dela sãnu-i un trandafir de sus.

«Mi-ați scos din minți poporul, acum femeia vreți?...»
Rãcnește-atunce craiul, turbat pe cântãreți.
De sus aruncã spada-i, ce fulgere rãsfrãnge,
Și, 'n loc de viers de aur, sbucnește-un val de sânge.

Ca risipiți de vifor, toți se trezesc din vis.
Bãtrãnul ia pe brațe tovarãșul ucis,
Il urcã 'n șa, așazã mantaua peste el,
Il leagã drept și iese cu dãnsul din castel.

Și 'n fața porții 'nalte stătù bătrânul bard;
De-un stâlp de marmur harfa cea fără preț și-a spart,
Apoi în glas puternic se 'ntoarce cu blestem,
Incât castel și parcuri înfiorate gem:

«Vai vouă, ziduri mândre! In veci să nu mai sune
«In încăperea voastră nici viers, nici glas de strune!
«Nu, ci fricoase pasuri de sclav, suspin și plângeri,
«Pân' veți cădeà trăsните de-ai răzbunării înger!

«Vai vouă, mândre parcuri strălucitoare 'n rouă!
«Cadavru-acestui tânăr vi-l pun în față vouă,
«Să veștejiți, ca dânsul, secând orce izvoare:
«Să fiți un loc de spaimă în zile viitoare!

«Vai ție, craiu sălbatec, a barzilor urgie!
«Deșartă lupta-ți cruntă de glorie să fie!
«Și piară negru-ți nume în negura uitării,
«Cum cel din urmă gemet se stinge 'n golul zării!»

Strigă bătrânul; cerul îi auzi cuvântul,
Zidirile-s ruină, prin săli vuieste vântul.
Din fosta slavă numai un stâlp mai stă dovadă,
Și-aceia, rupt în două, la noapte ca să cadă . . .

Zac parcurile moarte și-s prăzile pustiei;
Iar craiul n'are nume în cartea vitejiei:
Niciun hrisov nu-l serie și nici în cântec nu-i;
Pierdut, uitat! Acesta-i blestemul bardului.

(Trad. de St. O. Iosif).

3, LEGENDA

DANIIL SIHAȘTRUL

de

D. Bolintineanu.

Bolintineanu (1819--1872) a scris multe poezii, dintre care unele sunt și azi prețuite pentru simplitatea limbii, conciziunea reflexiunilor și armonia dulce a versului.

Poeziile sale pur lirice sunt intitulate: „*Reverii*” cuprinzând mai ales elegii, câteva filozofice și unele erotice.

Se mai află poezii lirice în colecțiunea intitulată „*Florile Bosforului*”, în care toate subiectele sunt orientale și scenele se petrec în special în Constantinopol.

Poeziile însă care îi susțin încă reputațiunea, cu tot prozaismul din cele mai multe din ele, sunt „*Legendele istorice*”, în care se observă cu deosebire calitățile relevate mai sus. Dar, deși aceste poezii poartă numele de „legende” numai o parte din ele sunt adevărate *legende epice*; celelalte sunt *balade* cu conținut istoric și chiar *poeme eroice*.

Iară Ștefan Vodă, mergând dela cetatea Neamțului în sus spre Moldova au mers pe la Voroneț, unde trăia un părinte sehastru pre anume Daniil, și bătând Ștefan Vodă în ușa sehastrului, să-i descuie, a răspuns sehastrul să aștepte Ștefan Vodă afară până și-o isprăvi ruga; și, după ce și-a isprăvit sehastrul ruga, l-a chemat în chilie pe Ștefan Vodă la dânsul, și, a întrebat Ștefan Vodă pe sehastru, ce va mai face, că nu poate să se mai bată cu Turcii. Inchina-va țara la Turci au ba? Iară sehastrul a zis să nu o închine, că războiul este al lui, numai, după ce va izbândi, să facă o mănăstire acolo, în numele sfântului Gheorghe, să fie hramul bisericii. Deci a și purces Ștefan Vodă în sus, pe la Cernăuți și pre la Hotin și a strâns oaste fel de fel de oameni și au purces în jos. Iară Turcii, înțelegând că vrea să vie Ștefan Vodă cu oaste în jos, au lăsat și ei cetatea Neamțului de a o mai bate și au început a fugi spre Dunăre; iar Ștefan Vodă a început a-i gonire în urmă și a-i batere, până i-au trecut de Dunăre. Și, întorcându-se înapoi, Ștefan Vodă s'a apucat de a făcut mănăstirea Voronețul și a pus hram bisericii Sfântul Gheorghe.

(Din «*O soamnă de cuvinte*» de I. Neculce).

Sub o râpă stearpă, pe un râu în spume,
Unde un sihastru a fugit de lume,
Cu vărsarea serii un străin sosi:
— «Ștefan al Moldovei vine a-ți vorbi!»
— «Ștefan al Moldovei», Daniil îi spune,
«Să aștepte-afară: sunt în rugăciune!»
— «Bunule părinte, sunt rănit și 'nvins,
Insăși a mea mamă astăzi m'a respins!
Viu să-ți cer povață, dacă nu-i mai bine
Turcilor Moldova d'astăzi să se 'nchine.»
Daniil sihastrul Domnului a zis:
— «Mă 'nșal' auzul, ori eu am un vis?
Capul ce se pleacă, paloșul nu-l taie,
Dar cu umiliță brațul l'inconvoaie
Ce e oare traiul, dacă e robit?
Sărbătoare 'n care nimeni n'a zâmbit,
Viața și robia nu pot sta 'mpreună:
Nu e totodată pace și furtună.

Doamne! tu ai dreptul a schimba 'n mormânturi,
 Pentru neatârnaire, oameni și pământuri,
 Dar nu ai p'acela, ca să-i umilești :
 Poți ca să îi sfărâmi, dar nu să-i robești:
 Dacă mâna-ți slabă sceptrul ți-o apasă,
 Altuia mai harnic locul tău îl lasă,
 Căci mai bine este supus lăudat
 Decât cu rușine Domn — și atârnat!»

După-aceste vorbe, Ștefan strânge-oștire
 Și, 'nvingând păgânii, 'nalț'o mănăstire.

Analiza. În această poezie, poetul *Bolintineanu* întrupează un sentiment: iubirea de țară, pe care ni-l arată în fapta sihastrului Daniil, care, deși călugăr și retras de lume, păstrează în sufletul său dragostea de țara și știe să dea Marelui Ștefan sfaturi care-i aprinde din nou în suflet sfânta ambiție de a-și liberă moșia de Turci. Fapta ce constituie obiectul acestei poezii nu a fost însă imaginată de poet pe dea 'ntregul, ci el a luat-o deagata dintr'o legendă, adică dintr'o povestire care a trecut din gură în gură, și pe care, precum se vede din *motto*, o găsim și în cântecul «*O seamă de cuvinte*» cronicarului Ion Neculce de pe la începutul secolului XVIII. Această poezie, având de obiect un fapt, este poezie *epică*. Nu este însă nici poemă eroică, nici baladă. Nu e poemă eroică, pentru că faptul ce ni se povestește în «Daniil Sihastru» nu cuprinde în sine *acțiuni eroice*, ci numai dispozițiuni sufletești pentru asemenea acte. Nu este nici baladă, pentru că faptul, ce constituie obiectul acestei poezii, elementele epice propriu zise, nu sunt imaginate de poet, ci tradiționale și cunoscute prin legende. Este o *legendă epică*.

III. Din cele de până aci, s'ar putea conchide că legenda epică are o valoare poetică mai mică decât balada și decât poema eroică, deoarece ea nu este *originală* în obiectul său. De fapt însă lucrurile nu stau astfel. N'avem decât să compărăm legenda așa cum ne-o dă *Neculce* cu poezia lui *Bolintineanu*, și vom vedea îndată că elementele, ce poetul împrumută legendei, sunt accidentale, exterioare, pe când sentimentul, ce poetul a pus în ele, este cu totul nou, original. În legendă, noi nu vedem de loc pa-

triotismul lui Daniil, ci numai credința lui religioasă. El sfătuiește pe Ștefan să nu se închine Turcului, nu pentru că aceasta ar fi rușinos, ci pentru că crede că Ștefan va învinge («al lui e războiul»), dacă va ridica la Voroneț o mănăstire. Din contră, în poezia lui *Bolintineanu* vedem credința religioasă, numai în faptul că după victorie Ștefan înalță în adevăr o mănăstire, dar acest fapt este așa de puțin esențial poeziei, că ar putea foarte bine să și lipsească. Ceeace însă nu se poate suprima, ceeace constituie esența poeziei, fără care toată întâmplarea povestită ar fi ceva fără interes și fără viață, este sentimentul patriotismului înverșunat ce se străvede în cuvintele Sihastrului, care înfruntă pe Domn într'un chip atât de îndrăzneț:

Doamne, tu ai dreptul de-a schimba 'nmormânturi
Pentru neatârnare, oameni și pământuri,
Dar nu ai pe-acela ca să-i umilești:
Poți ca să îi sfărâmi, dar nu să-i robești...

Plăsmuirea acestei figuri, în care arde patriotismul cel mai curat și cel mai neînfrânt, constituie adevărata originalitate a acestei poezii, și ea se datorește numai și numai lui *Bolintineanu*. Elementele legendei au fost numai un prilej, un cadru întâmplător, în care poetul a turnat creațiunea proprie a imaginației sale: sufletul patriotic al lui Daniil.

Teorie. § 21. Poeziile epice care nu conțin *acțiuni eroice* propriu zise și care își împrumută conținutul din povestiri care se cunosc se numesc *legende epice*.

§ 22. Valoarea poetică a unei legende epice nu stă în combinarea deosebitelor fapte ce-i constituie obiectul, ci în sentimentele originale, pe care poetul știe să le întrupeze cu ocazia expunerii acelor fapte.

§ 23. Poema eroică, balada și legenda epică constituiesc laolaltă o grupă de poezii epice, numite *narațiuni epice*.

Notă. Atât baladele cât și legendele epice pot să aibă conținuturi de deosebite naturi. Cele cu conținut istoric se numesc balade și legende *istorice*.

Exercițiul XXXVII. Să se analizeze oral: «Mircea cel Mare

și Solii», «Muma lui Ștefan cel Mare» și «Ștefan Vodă și Codrul», și să se spună care dintre ele sunt adevărate *legende epice*, și care dintre ele au mai multă *valoare epică*.

Exercițiul XXXVIII. Să se analizeze în scris, în comparație cu legenda raportată de *Neculce*, poezia «Altarul mănăstirii Putna» și să se arate în ce stă valoarea poetică a sentimentelor și imaginilor ei.

Exercițiul XXXIX. Să se caracterizeze poeziile «Pahod na Sybir», și «Legenda rândunicii.»

43. MIRCEA ȘI SOLII

de

D. Bolintineanu.

Intr'o sală 'ntinsă, printre căpitani,
Stă pe tronu-i Mircea încărcat de ani,
Astfel printre trestii tinere, 'nverzite,
Un stejar întinde brațe vestejite;
Astfel, după dealuri verzi și numai flori,
Stă bătrânul munte albit de ninsori.

Curtea este plină, țara în mișcare,
Soli trimiși de Poartă vin la adunare.
Toți stau jos: mic, mare, tânăr și bătrân . . .
Eră nobil omul când eră Român.
Soli dau firmanul, Mircea îl citește;
Apoi, cu mărire, astfel le vorbește:
— Padișahul vostru, nu mă îndoiesc,
Va să facă țara un pământ turcesc.
Pacea, ce-mi propune, este o sclavie,
Până când Românul să se bată știe! —
La aceste vorbe sala-a răsunat;
Dar un sol îndată vorba a luat:
— Tu, ce într'această nație creștină
Strălucești ca ziua într'a sa lumină,
Tu, o Doamne, cărui patru țări se 'nchin,
Alah să te ție, dar ești un hain! —
In murmure surde vorbele-i se 'nneacă,
Cavalerii trag spadele din teacă . . .
Mircea se îndreaptă iute către ei:
— Respectați solia, căpitani mei! —

Apoi către solii Porții el vorbește :
 — Voi, prin care Șahul astăzi mă cinstește!
 Mircea se înclină, de ani obosit,
 Însă al său suflet nu e 'mbătrânit.
 Ochii săi, sub gene albe și stufoase,
 Cu greu mai îndreaptă săgeți veninoase,
 Dar cu toate-acestea fieru-i va lovî,
 Ș'albele lui gene încă n'or clipi.
 Cela ce se bate pentru a lui țară,
 Sufletu-i e focul soarelui de vară!
 Mergeți la Sultanul, care v'a trimis,
 Ș'or ce drum de pace spuneți că e 'nchis! —
 Apoi către Curte Domnul se îndreaptă:
 — Fericirea țării dela noi s'așteaptă!
 De deșarte vise să nu ne 'nșelăm:
 Moarte și sclavie la străini aflăm.
 Viitor de aur țara noastră are,
 Și prevăd prin secolii a ei înălțare,
 Însă mai 'nainte trebuie să știm
 Pentru ea cu toții martiri să murim;
 Căci fără aceasta lanțul ne va strânge
 Și nu vom ști încă nici chiar a ne plânge!

Observări metrice. Comparând versurile din această poezie cu cele din «Miorița»:

lă tā — vîn în — că le
 Sè co — bõr în — vâle
 și

Ăstfel — prîntre — trêsti || tîne — rē 'nver — zîte

Ūn ste — jâr în — tinde || brățe — vête — jite,

observăm că și unele și altele sunt trohaice, că unele au 6 și altele 12 silabe și că cele de 12 sunt complexe, fiind compuse din repetiția versului simplu de 6, și având cezura după a șasea silabă.

Acest vers trohaic de 6 silabe este, după versul trohaic de 16 silabe, cel mai întrebuițat în poezia populară («Mihu Copilul», «Meșterul Manole», Miorița», «Negru-Vodă»), și Bolintineanu a avut o inspirație fericită ca să-l întrebuițeze sub o formă complexă în legendele sale istorice. Este

un vers în care vorbirea românească se toarnă fără sforțare, și recitarea lui nu numai că nu întunecă claritatea vorbirii, dar o și ajută. Este, cu alte cuvinte, împreună cu versul trohaic de 16 silabe, corespunzător simplului trohaic de 8, adevăratul *vers plastic* al vorbirii românești.

Rezumat. Versurile, în care se toarnă mai bine vorbirea românească, sunt versurile trohaice simple de 6 și 8 silabe și versurile complexe, ce le corespund, cu cezura după silaba 6 și 8. Ele sunt de origine populară și sunt adevăratele *versuri plastice* ale limbii române.

Exercițiul XL. Să se spună în ce fel de versuri sunt scrise baladele și legendele epice precedente și următoare, și ce defecte mai bătătoare la ochi se găsesc într'însele din punctul de vedere al simetriei.

44. ȘTEFAN VODĂ ȘI CODRUL

Ștefan Vodă, rătaicit,
 Intră 'n codrul înfrunzit.
 Codru-i zice:—«Domn viteaz,
 Ce-ți curg lacrimi pe obraz?»
 — «Ah! îmi plâng ostașii mei,
 Morți, luptând ca niște smei!»
 Codrul zice: — «Dragul meu,
 Incetează plânsul tău,
 Căci din brazii mei trufași
 Face ți-oiu voinici ostași,
 Ca să scapi biata moșie
 De păgâni și de urgie.»
 -- «Fă!» răspunde mult voios
 Domnul mândru, inimos.
 Codrul prinse a vuî,
 Brazii a-și însufleți,
 Pe stejari a mi-i trezi.
 Iar copacii mari și mici
 Se făceau oștași voinici
 Și spre Domn înaintau
 Și din gură cuvântau:

— «Să trăiești, Măria ta!
 Hai! la luptă, hai! Ștefane,
 Du-ne 'n oardele dușmane!»

Ștefan Vodă 'nveseliă
 Și la luptă purcedeă
 Peste munte și muncel,
 Cu tot codrul după el.
 Vai pe Ungurul semeț
 Ce lupta c'un brăduleț!
 Vai de Leah, vai de Tătar
 Ce lupta cu un stejar!

45. MAMA LUI ȘTEFAN CEL MARE

de

D. Bolintineanu

Pe o stâncă neagră, într'un vechiu castel,
 Unde cură 'n poale un râu mititel,
 Plânge și suspină tânăra Domniță
 Rumenă, suavă, ca o garofiță;
 Căci, la bătăile, soțul ei iubit
 A plecat cu oastea și n'a mai venit.
 Ochii săi albaștri ard în lăcrămele,
 Cum lucese în rouă două viorele;
 Însă Doamna soacră lângă ea veghiază
 Și cu dulci cuvinte o îmbărbătează.

Un orologiu sună noaptea jumătate;
 La castel în poartă oare cine bate?
 — «Eu sunt, bună mamă, fiul tău iubit,
 Eu, și de la oaste, mă întorc rănit:
 Soarta noastră fuse crudă d'astă-dată:
 Mica mea oștire fuse sfărâmată . . .
 Dar deschideți poarta, Turcii mă 'nconjur',
 Vântul suflă rece, rănilor mă dor.»
 Tânăra Domniță la fereastră sare.
 — «Ce faci tu, copilă?» zise Doamna mare.
 Apoi la fereastră singură-a ieșit
 Și 'n tăcerea nopții astfel a vorbit:
 — «Ce zici tu stăine? fiu-meu e departe:
 Brațul său prin taberi, mii de morți împarte.

Eu sunt a sa mamă, el e fiul meu ;
 De ești tu acela, nu-ți sunt mamă eu . . .
 Însă dacă cerul—vrând să 'ngreuieze
 Anii vieții mele și să-i întristeze—
 Nobilul său suflet astfel l-a schimbat ;
 Dacă tu ești Ștefan cu adevărat, —
 Apoi tu aicea, fără biruință,
 Nu poți că să intri cu a mea voință . . .
 Du-te la oștire, pentru țară mori,
 Și-ți va fi mormântu 'ncoronat de flori.

Ștefan se întoarce și din cornu-i sună,
 Oastea lui zdrobită de prin văi adună ;
 Lupta reîncepe. Turcii sunt goniți:
 Cad, ca niște spice, de securi loviți.

49. ALTARUL MANASTIREI PŪTNA

de

V. Alecsandri

Ștefan Vodă cel Bun, când s'au apucat să facă mănăstirea Putna, au tras cu arcul Ștefan Vodă dintr'un vârv de munte, ce este lângă mănăstire și unde au ajuns săgeata, acolo au făcutristolul în altar, și este mult loc de unde au tras până la mănăstire. Pus-au și pre trii boierinași de au tras : pre vâtaful de copii și pre doi copii din casă. Deci, unde au căzut săgeata vâtafului de copii, au făcut poarta ; iară, unde au căzut săgeata unui copil din casă, au făcut clopotnița. Iară un copil din casă zice să fi întrecut pe Ștefan Vodă și să-i fi căzut săgeata într'un delușel ce se chiamă Sion, ce este lângă mănăstire și este semn un stâlp de piatră. Și zic să-i fie tăiat capul acolo ; dară întru adevăr nu se știe ; numai oamenii așa povestesc. Fost-au și biserișcūță de lemn. Și așa au fost făcut mănăstirea de frumoasă, tot cu aur poleită : zugrăveală, mai mult aur decât zugrăveală, și pe dinăuntru și pe din afară, și acoperită cu plumb . . .

(Din „O seamă de cuvinte“ de I. Neculșe).

Domnul Ștefan, viteaz mare, ce-au dat groază prin păgâni,
 Locaș sfânt creștinătății astăzi vrea să facă dar
 Și, pe malurile Putnei, cu vitejii săi Români
 Insuși merge să aleagă locul sfântului altar.

Mare obștie-l urmează și pe culme se lățește,
 Precum aburii pe baltă când lumina asfințește.

Căpitani, ostași cu zale și cu paloșe de fer,
Pe-ai lor cai sirepi stau mândri ca la semnul de războiu.
Al Moldovii steag de fală fâlfăie falnic în cer;
Buciumul vuiște 'n munte, sună valea de cimpoi.

Iată că lâng'o movilă Domnul Ștefan s'a oprit!
Totul tace!... ochii țintă, stă poporul neclintit.

Trei ostași cu arce 'n mână pe movilă-acum se urcă;
Doi, ca zimbrul, ageri, mândri, 'nalți ca bradul de la munte
Pe-ai lor umeri poartă glugă, la brâu paloș și, pe frunte,
Cu-a lor lungi și negre plete, se coboară-o neagră țurcă.

Ei ades cu-a lor săgeată, repezită sus în nor,
Printr'a fulgerilor focuri au oprit vulturul 'n sbor.

Multe fiare din cei codri, mulți dușmanî tineri, semeți,
Drept în inimi, drept în frunte au simțit a lor săgeți,
Căci ei sunt arcașii vrednici ai lui Ștefan Domn cel Mare,
Ce-și gătesc acum săgeata s'o izbească 'n depărtare.

—«Copii, trageți... eu vreau astăzi să mă 'ntrec în arc cu voi!»
Astfel zise Domnul Ștefan; iar voinicii amândoi

Se plec', arcele-și 'ncoardă, trag . . . săgețile lor sboară,
Spintecă repede vântul, ce dă foc și vâjâiește,
Se tot duc, se duc ca gândul, și de-abiă ochiul zărește
Pe câmp departe, departe locul unde se coboară.

Ura 'n ceruri se ridică! Urlă dealul, clocotește.

—«Să trăiți, copii!»—le zice Ștefan ce-acum se gătește,

Sbârnâie coarda din arcu-i, fulgeră săgeata 'n vânt,
Piere, trece mai departe și 'ntr'un paltin vechiu s'a frânt.

—«Acolo fi-va altarul!»—zice falnicul monarc
Ce se 'nchină și se pleacă pe războinicul său arc.

—«Să trăiască domnul Ștefan!» mii de glasuri îi urează,
Și poporul jos, pe vale, umilit îngenuchiază.

47. POHOD NA SIBIR.

de

V. Alecsandri

Sub cer de plumb întunecos,
Pe câmp plin de zăpadă
Să trăgănează 'ncet pe jos
O jalnică grămadă
De oameni triști și înghiețați,
Cu lanțuri ferecați.

Sărmani!... de șase luni acum,
Ei merg fără încetare
Pe-un larg pustiu ce n'are drum
Nici adăpost, nici zare.
Din când în când un ostenit
Mort cade, părăsit!

E lung cel șir de osândiți!
Pe vânăta lor față
Neconținut sunt palmuiți
De-un crivăț plin de ghiață,
Și pe-al lor trup, de sânge ud,
Des cade biciul crud.

În urma lor și pe 'mprejur
Cazaci, Baschiri sălbatici
Cu sulii lungi, cu ochi de ciur
Alerg pe cai sburdatici,
Și 'n zarea sură stă urlând,
Urlând lupul flămând.

Dar unde merge-acest popor
Ce nu mai are 'n lume
Nicio sperare 'n viitor,
Nici patrie, nici nume?...
Se duce, șters dintre cei vii,
Să moară prin pustii.

Palid convoiu, pierdut uitat,
Coloană funerară,
Ea poartă 'n frunte un stigmat:
Amorul sfânt de țară!
O! sfânt sublim, ceresc amor,
Câți pentru tine mor!

Ah!câți martiri pentr'un cuvânt,
Un dor de libertate,
Cu zile mers-au la mormânt
Prin răzbunări turbate!
Câți au format grozavul șir,
Pohodul la Sbir!

Acum coloana s'a oprit
Sub crivățul de noapte;
Din sânu-i rece amorțit
Ies dureroase șoapte;
Toți se înșiră-acum în rând
Gemând și tremurând.

Un comandant, aprig călău,
I-adună, ca pe-o turmă,
Și 'nseamnă chiar pe biciul său
Câți au căzut în urmă,
Apoi în vânt cu aspru glas
Dă ordin de popas.

Convoiu 'ntreg, nedeslipit,
Ingenuchind se lasă
Pe câmpul alb și troienit.
Sub negura geroasă,
Și stă grămadă la un loc
Făr' adăpost nici foc.

Cu pieptul de omăt lipiți,
Sărmani-adorm îndată,
Visând de câmpii înfloriți,
De țara depărtată,
Și pieptul lor plin de amar
Se bate tot mai rar.

Unul prin vis vede plângând
O mamă 'mbătrânită,
Altul se 'ngână desmierdând
Soția lui iubită,
Și toți pe sub genele lor
Au lacrimi de dor.

Ei dorm adânc, ș'al nopții vânt
 Cu șuier viscoleşte;
 Ei dorm adânc, și pe pământ
 Mereu troianul crește,
 Și stelele, privind la ei,
 Plâng lacrimi de scânteii.

Treptat omățul spulberat
 Se 'ntinde ca o mare.
 Și crește și sub el, treptat,
 Convoiu 'ntreg dispare,
 Și 'n zori tot câmpu-i învelit
 C'un giulgiu nemărginit.

Au fost! acum ei unde sunt?...
 Un cârd de vulturi zboară
 Pe sus c'un repede avânt
 Și iute se coboară,
 Iar dintre brazi vine urlând
 Urlând lupul flămând!

48. LEGENDA RÂNDUNICEI

de

V. Alecsandri

Rândunică, rânduneă,
 Ce bați la fereastra mea?
 Du-te-ți pune rochița,
 Că te arde arșița,
 Te suflă vântoaiele

Și te udă ploaiiele,
 Mergi în câmpul inverzit,
 Că rochița a 'nflorit
 Și o calcă turmele,
 Și o pase oițele.

(Cântec popular).

I

Când se născu pe lume voioasa Rândunică,
 Ea nu avea făptură ș'aripi de păsărică,
 Fiind al cununiei rod dulce, desmierdat,
 Copilă drăgălașă de mare împărat.
 Dar fost-au o minune frumoasă, zâmbitoare,
 Sosită printre oameni, ca zâmbetul de soare,
 O gingașă comoară făcută din senin,
 Din raze, din parfumuri, din albul unui crin.
 Și maica sa duioasă, privind-o, se temeă
 Să nu dispară 'n aer sub formă de o stea.

O zână coborîta din zodia cerească
 Veni să o descânte, s'o legene, s'o crească,
 Să-i dea farmec dulce, podoabe, scumpe daruri,
 S'o apere 'n vieață de-a zilelor amaruri.
 Ea-i puse-o scaldătoare cu apă ne'ncepută,
 De ploaie neatinsă, de soare nevăzută,
 Și 'n apa încălzită cu lemn mirositor
 O trestie, un fagur, și-o floare de bujor,

Menind prin șoapte blânde copila să devie
 Năltuță, mlădioasă ca trestia verzie,
 La graiu ca mierea dulce, la cap fermecătoare
 Și, ca bujorul mândru, de ochi atrăgătoare.

Apoi ziua-i aduse o dalbă de rochiță,
 Din raze vii țesută, cu stele prin altiță,
 Și-i zise: «De-ți e gându-l să ai parte de bine,
 «Rochița niciodată să n'o scoți de pe tine,
 «Și, cât vei fi al lumii frumos iubit odor,
 «Să fugi în lumea 'ntreagă de-al luncii Sburător,
 «Căci el țintește ochii și dorurile sale
 «Pe orcare ființă cu forme virginale,
 «Pe dalbele copile, a dragostei comori,
 «Ce-s jumătate fete și jumătate flori,
 «Pe zânele născute în atmosfera caldă,
 «Ce sub văpaia lunii în lacuri lin se scaldă,
 «Și chiar pe luna plină de o lumină moale
 «Ce-atinge iarba verde cu albele ei poale».

II

Copila descântată de zâna și cea bună
 Creșteă 'ntr'o zi numai cât alta într'o lună,
 Ș'a sale brățoșoare, ș'a sale mici picioare
 Aveau, fiind în leagăn, mișcări de aripioare;
 Iar, când ieși din cuibul, în care înflorise,
 Ca roza dintr'un mugur cu foile deschise,
 Când umbra sa vioaie plutind sub cer senin,
 Puteă să se măsoare pe umbra unui crin, —
 Mult îi plăceă copilei s'alunge rândunele,
 Ce lunecau prin aer și o cheimau la ele,
 S'alerge pe sub bolta bătrânilor arini,
 Cerând să prindă 'n iarbă a razelor lumini,
 Să fugă rătăcită dealung, dealung pe maluri,
 Atrasă 'n cursul apei de-a râurilor valuri.
 Și 'n cale-i să s'oprească, uimită, încântată
 De dulcea armonie naturii, deșteptată.

Atunci pe nesimțite un glas de Sburător
 Îi tot fură auzul șoptindu-i, plin de dor:
 «Atât ești de frumoasă la chip și la făptură,
 «Că nopții dai lumină și iernii dai căldură,
 «Și orbilor din umbră dai ochi să te admire,
 «Și munților graiu dulce să spuie-a lor simțire.

«Ah! părul tău lung, negru, ca aripa corbie,
 «Cu-a lui întunecime ar face nopți o mie,
 «Și chipul tău, ce fură chiar ochii de copile,
 «Din alba lui splendoare ar face mii de zile!
 «Ah! buzele-ți rotunde, cu răs înveselite,
 «Se par două cireșe în soare părguite,
 «Și mijlocu-ți de-albină sub vălul tău de aur
 «Se leagănă prin aer precum un verde laur;
 «Iar ochii tăi, luceferi cu tainice luciri,
 «Resfrâng toată văpaia cereștilor iubiri,
 «Ce ai aprins în inimi, când te-ai ivit pe lume,
 «Tu, zână fără seamăn, minune fără nume!»

Copila, cu uimire, îl ascultă zâmbind...
 Apoi, cântând în urmă-i, se depărtă fugind,
 Lilie sburătoare, de fluturi alungată,
 Care-i formau pe frunte o salbă 'naripată.

III

Visează luna 'n ceruri!... sub visul cel de lună
 Flori, ape, cuiburi, inimi visează împreună,
 Nicio mișcare 'n frunze, și nicio adiere
 Nu tulbură în treacăt a nopții dulci mistere.
 Albina doarme-ascunsă în macul adormit,
 Bătlanul printre nuferi stă 'n labă neclintit,
 Și raza argintie din stele deslipită
 Căzând, săgeată lungă, prin umbra tăinuită,
 Se duce de aprinde văpăi tremurătoare
 In albele șiraguri de rouă lucitoare.
 Dar cine-acum, ca raza, în lumea nopții zboară?
 Ce umbră, cu sfială, prin arbori se strecoară
 Și merge drept la malul pârâului din vale?
 Oprindu-se 'ngrijită ades în a sa cale,
 Ea vine lângă apă, cu drag la ea privește
 Și singură 'n răcoare, de baie se gătește.
 O! dalbă feerie! divină încântare!...
 Rochița de pe umeri alunecă, dispare,
 Și lumii se arată minunea cea mai rară,
 Albind, ca faptul zilei în zi de primăvară!
 Toți ochii de luceferi, de pasări și de flori,
 Loviți, ca de lumina rozatică din zori,
 S'aprind de-o scânteiere ce 'n inimă pătrunde...
 Dar juna 'mpărăteasă în apă se ascunde.

Ferice, desmierdată de unda răcoroasă,
 Ea 'nnoată cu-o mișcare alene, voluptoasă,
 Și iarba de pe maluri se pleacă s'o privească,
 Și trestia se 'ndoaie, voind ca s'o oprească,
 Și apa 'n vălurele de aur se 'ncrețește,
 Și nuferii se mișcă, bătlanul se trezește,
 Pădurea cântă imnuri, și luna amoroasă
 Reversă pe copilă o mantie-argintoasă.

Acum pe lângă trestii ea lunecă ușor
 Și, vrând la mal să iasă, pătrunsă de-un fior,
 Pe sânul ei ud încă, ea părul își adună,
 Se oglindește 'n apă, se oglindește 'n lună,
 Și umbra-i diafană cu formele-i rotunde
 In lină îngânare se elatină pe unde.

IV

Cocoșu 'n depărtare intonă o fanfară!
 Copila cu grăbire din valuri iese-afară.
 Ah! unde-i e rochița și unde-al ei noroc?
 Ea vede Sburătorul cu ochii mari de foc,
 Ce vine ș'o coprinde cu brațele 'ntr'o clipă!
 Dar grabnic se aude un freamăt de aripă,
 Și dalba 'mpărăteasă, din brațe-i dispărând,
 Se schimbă 'n Rândunică și fuge 'n cer sburând.

Atunci ș'a ei rochiță, 'nălțându-se în vânt,
 Topitu-s'au în ploaie de raze pre pământ,
 Și până 'n faptul zilei crescut-au flori din ele,
 Odoarea primăverii : *Rochiți de rândunele!*...

4. EPOPEA.

49. ILIADA

lui

Omer.

Omer se pare că a fost un poet epic elen, care a trăit prin sec. VIII înainte de Cr. Lui i se atribuie admirabilele poeme *Iliada* și *Odissea*, deși cercetările învățaților moderni au dovedit că ele sunt compuse de mai mulți poeți și în deosebite timpuri. În orice caz, Omer, fie că a compus numai o parte din acele poeme, fie că numai a ordonat într'un tot deosebitele cântece epice de origine populară, simbolizează admirabilul geniu epic al poporului elen, care în această privință nu a putut fi întrecut până acum de niciun alt popor.

1. «*Iliada*» este o poemă epică de origine populară, datorită geniului poetic al Elenilor, care ni s'a transmis împărțită în 24 de părți numite *rapsodii* sau *cântece* ori *cânturi*. Ea are de fond sentimental sublimul ce răsare din povestirea faptelor mărețe ale poporului elen, așa precum s'a manifestat la o epocă dată a dezvoltării lui istorice.

2. Toate faptele mărețe, care se găsesc în «*Iliada*» și care ne deșteaptă în suflet sentimente ce ne înalță de-asupra noastră înșine, se pot reduce la un singur fapt, care, la prima vedere, se pare că nu are decât o importanță particulară: mânia eroului aheic, Ahile¹, asupra regelui din Argos, Agamemnon², care este conducătorul suprem al oștilor ahee, venite din Elada, cu gând să cuprindă cetatea Troia din Asia. — Ahile este însă cel mai puternic și cel mai viteaz dintre toți Aheii. Aheii apoi se luptă departe de țara lor, de care-i desparte Marea Egee, sunt osteniți de nouă ani de luptă continuă de când se străduiesc în zadar să cucerască Troia, iar Troienii sunt și ei oameni viteji, și aliați de prin toate țările de prin prejur și chiar de dincolo de mare, din Tracia, îi susțin. Mânia lui Ahile în asemenea împrejurări are influență asupra soartei întregii oștiri ahee și asupra tuturilor căpeteniilor ei. Prin retragerea lui Ahile din rândul luptătorilor, armata aheică este amenințată să fie învinsă și nimicită. Iată, cum un simplu fapt cu o importanță mărginită, are în realitate o însemnătate generală: toate firele vieței obștești într'un fel sau într'altul sunt în legătură cu el. Intr'aceasta stă și marele merit al legendarului poet, sub al cărui nume ne-a ajuns. «*Iliada*». El știe să învăluie întreaga viață a unui popor într'un singur fapt, care, cu cât se pare mai simplu, cu atât dă naștere la efecte mai mărețe și reduce mai ușor nemărginita

1 Ahile, fiul nimfei Tetis și al lui Peleu, eră regele Mirmidonilor și cel mai viteaz din toți generalii Ahei. Mamă-sa, când eră copil, îl cufundase în râul Styx și-l făcuse invulnerabil afară de calcâiu, de unde îl ținuse la cufundare. Acolo l-a și lovit în războiul Troian o săgeată a lui Paris și a murit.

2 Agamemnon eră regele Micenei (în Argolida). El a fost ales conducător al comandanților Ahei care au pornit din Europa contra Troiei spre a răsbună pe fratele său Menelau, a cărui soție Elena fusese răpită de Paris, fiul lui Priam, regele Troii. De aceea purtă numele de „regele regilor“. Înainte de a plecă la luptă, și-a sacrificat pe fică-sa Ifigenia ca să asigure izbândă războiului; însă la întoarcere soția sa Clitemnestra și iubitul ei Egist, l-au asasinat.

complexitate a faptelor la o *unitate* strânsă și ușor de pri-
ceput.

Dar poetul «*Iliadei*» prinde de simplul fapt al mâniei lui Ahile nu numai viața întregului popor elen la un moment dat, dar și viața suprapământescă a zeilor, acele forțe superioare care conduc în chip misterios dar sigur toate faptele eroilor ce iau parte la acțiune. Această lărgire a orizontului, coprirea într'un fapt individual, a două lumi, lumea oamenilor și lumea zeilor, cea dintâi depinzând de cea de-a doua, dă tuturor faptelor ce se întâmplă — chiar celor mai mici — o măreție îndoită și printr'aceasta poetul dă sentimentului său un relief și mai puternic.

3. Dar să vedem această împletire de fapte, împreună cu sentimentul particular ce analizăm, din însăși această poemă.

Poetul începe povestirea sa invocând mai întâiu Muza, ca să-i cânte *mânia lui Ahile*, care a adus atâtea nenorociri Aheilor. El intră apoi în subiectul său și ne arată îndată pricina acestei mâni — o motivează. Agamemnon are printre captivele sale, pe Criseida fiica lui Crise, preotul lui Apolon. Crise vine cu daruri ca să și-o rescumpere, dar Agamemnon îl izgonește ocărându-l. Adânc mâhnit, preotul merge la malul mării și se roagă lui Apolon ca să-l răsbune de ocară primită. Apoi poetul urmează:

Astfel în rug' a vorbit, și-auzitu-l-a Phoibos Apollo¹,
Carele-aprins de mânie-a purees de pe-olimpice vârfuri
Arcul pe umeri având și 'n jur învâlita lui tolbă;
Lung zângăniră pe umăr săgețile, când oțaritul
Zeu s'a pornit, arătându-se 'n mersu-i asemenea nopții.
El se așază departe de vase și trage cu arcal:
Vuietul arcului celui de argint așa groaznic răsună!
Dintru 'nceput el izbește 'n catări și 'n câinii cei sprinteni,
Inșă pe urmă și 'n oaste tot svârle săgeți veninoase;
Și-astfel în șir tot ardeau nesfârșitele-a morților ruguri.
Vreme de nouă dar zile prin armii săgețile-i sboară;
Iar într'a zecea la sfat poporu-i chemat de-Achilleus²,
Căruia 'n cuget aceasta i-a pus cea cu brațele albe
Here³ 'ngrijită văzând cum pier de urgie Danaii⁴.

1 Apolon sau, în transcrierea latină, Phoebus Apollo.

2 În transcrierea românească, Ahile sau Ahil.

3 În transcrierea română, Here sau Era: Junona, soția lui Jupiter.

4 Aheii sau Argiții (dela Argos), seminițiile elene vrășmașe Troii.

Dacă 'mpreună s'au strâns și-au fost în deplină-adunare,
S'a ridicat și-a grăit Achilleus cel repede 'n fugă :

«Cred, o Atride¹, că iarăși pe mări rătăcind ne-om întoarce
De-unde venirăm, de fi-vom cumvâ izbăviți de peire;
Căci împreună-i tot băntuie ciurma pre-Ahei, și războiul.
Hai pe-un proroc să 'ntrebăm, pe-un preot ori chiar și pe unul
Viselor tâlcuitor, căci visele vin dela Zeus,
Care să spuie de ce doar atâta necaz pe Apolon :
Ori că ne ceartă dorind juruite prinoase și jertfe,
Ori că, și fumul de fripte mioare și-alesele capre
El dobândindu-l, ar vrea dela noi ca să 'ntoarcă urgia.»

Astfel vorbind, el s'așază; din mijlocul lor se ridică
Fiul lui Testor, întâiul fruntaș al prorocilor Calchas²,
Care știă câte-au fost mai de mult, câte sunt, câte fi-vor
Și-ale Danailor vase pe mări îndreptat-a spre Troia
Cu-al prevestirilor dar, hărăzit lui de Phoibos Apollo.
Dânsul, cu gând priitor, astfel cuvântează și zice :

«Imi poruncești, tu, iubitul lui Zeus, Ahile, să-ți tâlcui
Care-i necazul lui Phoibos departe din arc țintitorul ?
Iată grăi-ți-voiu, ia seama tu însă și jură-mi cuvântul,
Că 'ntr'ajutor îmi vei sta fără preget cu brațul și vorba,
Căci supăra-voiu, socot, pe cel ce 'n oștirea din Argos
E mai presus decât toți și de care și-Aheii ascultă.
Craiul în furie 'ntrece cu mult în puteri pe supusul;
Ciuda-i, măcar că vremelnic și-o 'nfrână, și-o 'nnădușă 'n sine,
Colcăie totuși în pieptu-i și cât de târziu izbucnește,
Crud răzbunându-și. Deci te socoate, de vrei să mă mântui.»

Iar Achilleus, cel repede 'n fugă, răspunse la rându-i :

«Haide cutează și spune ce știi din a zeilor gânduri ;
Căci pe Apolon mă jur, pe feciorul cel drag a lui Zeus,
Cărui rugându-te, Calchas, Danailor taine desvăluî,
Cum că, pe cât eu trăiesc și văd pe pământ, lâng' aceste
Vase boltite, nu-i unul măcar din mulțimea danea,
Care pe tine 'ndrăzni-va cu-un braț jignitor să te-ajungă,
Chiar dac' ar fi să numești pe însuși Atride-Agamemnon,
Carele acum între-Ahei se mândrește că-i cel mai de frunte.»
Și 'nsuflețit a răspuns prorocul cel făr' de prihană :

«Nici nu ne ceartă dorind juruite prinoase și jertfe,
Ci supăratu-i de preot, pe care-l respinse-Agamemnon ;
Nici desrobitu-i-a fiica, nici daruri primit-a ; de-aceea

¹ Agamemnon, fiul lui Atreu.

² Acela care mai proorocise că Aheii nu vor putea urni corăbiile ținute în loc de zei la Aulis, până ce Agamemnon nu-și va sacrifica o fiică.

Patimi ne-a dat și-o să dea Departe din arc țintitorul,
Până ce tatălui drag pe oachieșă fată n'om da-o
Făr' de răsplată și daruri, și nu-i vom aduce la Crisa¹
O ecatombă², când doar împăcându-l pe zeu potoli-l-vom.»

Zise, și 'ndata s'așază. Din mijlocul lor se ridică
Inverșunat Agamemnon, stăpân cu puteri fără margini;
Mintea-i cu totul tot cotropită-i de negrele gânduri,
Și de mânie aprinși, ca și focul, îi scânteie ochii.
Crunt mai întâi spre Calchas privind așa fel se răstește :

«Cobe de-amaruri, nicicând nu-mi spuseși temeinică vorbă³;
Râul plăcutu-ți-a pururi și pururi merit-ai a rele,
Nici n'ai rostit oarecând și nici săvârșit-ai vr'un bine;
Chiar și acum, prorocind Danailor, spui tuturora
Cum că de-aceea necaz ne trimite Arcașul cel aprig⁴,
Căci pentru fată eu n'am vrut să iau strălucitele daruri,
Pentru că-mi place mai mult cu mine 'mpreună să stee,
Fica lui Crise, fiindu-mi mai dragă decât Clitemnestra,
Tânăra-mi soață din Argos; căci nu-i mai pre jos decât dânsa
De pricepută, de harnică ce-i și de înaltă și mândră.
Totuși, de-i mult mai cu cale, chiar astfel, voiu da-o:
Vreau mântuirea poporului meu și nu vreau să piară,
Insă degrabă-mi gătiți răsplată, ca nu cumvă singur
Nerăsplătit între Argi⁵ să rămân, care nici se cuvine.
Voi dar cu toții vedeți că scumpa-mi răsplată se duce.»

Dar îi răspunse grăind Achilleus, cel repede 'n fugă:
«O prea slăvite-Agamemnon, o tu dintre toți cel mai lacom,
De unde vitejii Ahei și cum să-ți mai dea răsplată?
Multe-ale obștii comori nicăiri nu cunoaștem ascunse;
Câte-am luat din surpate cetăți de mult le 'mpărțirăm,
Nici nu se cade pe-acestea din nou să le strângă poporul.
Zeului dar părăsește copila, și las' că Danaii
Te-or răsplăti și 'ntreit și 'mpătrit, dac' ar fi să ne-ajute
Zeus, surpând a lui Priam oraș, cel cu trainice ziduri.»

Dar îi răspunse grăind puternicul craiu, Agamemnon:
«Nu-mi fii atât de viclean, cât ești de voinic, Achilleus,
Tu cel asemeni cu zeii; căci n'ai să mă 'ndupleci vr'odată
Nici să mă 'nșeli; ori vroiești ca tu s'ai răspl. tă, și singur

1 Localitatea, unde eră templul lui Apolon la care slujiă Crise.

2 O sută de capete de vită.

3 Vezi nota 4.

4 Apolon.

5 Vezi nota 2.

Eu să fiu astfel lipsit, de-aceea mă 'ndemni să-i dau drumul?
 Doar dac' Aheii cei falnici găti-vor pe alta să-mi dee,
 După dorință făcându-mi, precum e și vrednic de mine.
 Insumi, de n'or să mi-o dee, voiu merge să-mi capăt răsplata
 Ori de la tine răpind-o, ori chiar de la craiul Ulise ¹
 Ori de la Aias ²; mânia trezi-voiu la cel ce voiu merge.
 Însă de-aceasta las grija pe urmă, când iar chibzui-vom.
 Haide să 'mpingem acum spre mare-o corabie neagră,
 Și lopătari îndeajuns să strângem, gătind ecatombă
 Și petrecând pe Chriseis ³, pe fata cu obrajii cei mândri;
 Iară, ca sfetnic, un singur bărbat rânduiala păzească,
 Aias ori Idomeneus ori dumnezeescul Ulise,
 Ori, din Peleus născute ⁴, tu cel mai grozav din războinici,
 Jertfe s'aduci domolind pe Departe din arc ținătorul.»
 Crunt pe sub gene privind răspunse-Achilleus cel ager :
 «Vai tu, 'nvăscute 'n sfruntare, tu, suflet pornit spre dobândă,
 Cum să se 'nduplece-Aheii, plecați la poruncile tale,
 Drumuri să bată cu tine sau dârji cu vrăjmașii să lupte?
 Nici am venit eu de ura Troienilor celor războinici
 Luptă cu dânșii să port, căci nu mi-s Troienii de vină;
 Căii doar nu mi-au răpit cândvă, nici răpitu-mi-au boii,
 Nici în al Ftiei ⁵ pământ roditor, a bărbaților țară,
 Holdele nu mi-au stricat, căci nenumărați-s la mijloc
 Munți uriași cu-a lor umbre și mare cu clocot de valuri.
 Dară pe tine-am urmat noi, nevrednice, ca să te bucuri.
 Că-l răzbunăm de Troieni pe Menelau ⁶ precum și pe tine,
 Cel făr' obraz! Ci de-asta nu-ți pasă nimic și n'ai grijă;
 Ba mă și-ameninți acum că singur îmi iei tu răsplata,
 Rodul atâtor sudori și darul de cinste-al oștirii.
 Eu niciodată la fel cu tine n'am parte de daruri,
 Ori când se darmă de-Ahei vre-o bogată cetate din Troia;
 Ba dimpotrivă, de greul cel mult întru vâlva batăii
 Știu numai brațele mele; pe când, la 'mpărțire, tu capeți
 Cea mai de seamă din prăzi, iar eu, mulțămîit cu puțină,
 Către corăbii mă 'ntore, obosit de bătăi și de trudă.

1 Ulysses sau Odysseus sau simplu Odiseu, eroul Odiseei, cealaltă epopee omerică, și renumit pentru iscusința sa.

2 Ajax sau Aiace, cel mai puternic erou după Ahile.

3 Criseida, fata lui Crise sau Chrises.

4 Ahile eră fiul lui Peleu.

5 Țara lui Ahile.

6 Menelaos, fratele lui Agamemnon, pe a cărui soție o răpise Paris, fiul lui Priam regele Troiei.

Plec dar în Ftia, căci mult mai bine mi-e 'ntorsul acasă
Cu 'ncovoiate corăbii; nici cred că, lovindu-mă 'n cinste,
Lesne tu singur pe-aici grămădi-vei câştiguri şi-avere».

Dar îi răspunse grăind al bărbaţilor craiu, Agamemnon :

«Cară-te dar, de ți-i zor într'atât! Eu nicicând cu rugare

Nu-ți voiu cădeă să rămâi, căci mai sunt împrejur-mi și alții,
Care cinsti-mă-vor, mai ales Zeus atotînțeleptul.

Cel mai urît imi ești tu dintre craii, puceșii din Zeus;

Pofta te mână mereu spre gâlceavă, răsboaie și lupte,

Iară, de ești tu viteaz, vr'un zeu vitejia ți-a dat-o.

Ia-ți pe tovarăși cu-a tale corăbii și 'ntoarnă-te-acasă,

Și Mirmidonilor tăi poruncește! Habar n'am de tine,

Și de-a ta furie oarbă! Dar am să te-ameninț eu astfel:

Pentru-că Phoibos Apollo îmi ia pe-a lui Crise copilă,

Eu voiu trimite-o pe-un vas, și tovarășii mei o vor duce,

Insă, la cortu-ți mergând, răpi-ți-voiu răsplata eu insumi,

Pe 'mbujorata lui Brise copilă, să știi tu prea bine

Cât covârșese în puteri, și să tremure cel ce cu mine

S'ar socoti de-o măsură 'ndrăsnind împotrivă să-mi stee.»

'Astfel a zis, iar Peleion¹, răsbit de amar, își simțește

Inima 'n pieptu-i păros clătinată 'n părere 'ndoită:

Sau, dela coapsă pe loc smulgându-și tăiosul lui paloș,

Să 'ndepărteze pe cei dimprejur și să 'njunghie pe-Atride,

Ori și pornirii sfârșit, și patimei capăt să puie.

Tocmai când aste gânduri îi frământă, și pieptul, și mintea,

Paloșul mare când smulge din teacă,—năpraznic Atena²

Vine din ceruri, trimisă fiind de Hera cea albă la brațe,

Ce de-amândoi duceă grijă și dragi îi erau deopotrivă.

Stete 'ndărātu-i, de părul bălan apucând pe-Achilleus,

Lui vederându-se numai și-ascunsă fiind tuturora.

Iară viteazul uimit se 'ntoarce și 'ndată cunoaște—

Groaznic în față-i din ochi fulgerând—pe Pallas Athene,

Cărei cu glas a rostit cuvintele-aceste-aripate:

«Ce-ai venit tu oare, tu, fata lui Zeus de scut purtătorul?

Doar ca să vezi cum obraznic mă 'nfruntă-Agamemnon Atride?

Verde ți-oi spune, și cuget că spusa mea fi-va 'mplinită:

Capu-și va pierde curând cu-a lui ne'nfrănată 'ngâmfare!»

Dar îi răspunse la rându-i Atena cea cu ochi vâpăielnici:

«M'am coborît din văzduhuri cu gând ca să-ți curm supărarea,

¹ Fiul lui Peleu; Ahile.

² sau Pallas Athene, fiica lui Zeus, zeita puterii intelectuale, care împreună cu Here, Poseidon (Neptun) sunt dușmani Troienilor; pe când Afrodita (Aphrodite Venus), Apolon și Ares (Marte) sunt de partea lor.

Dacă m'ascultați; trimisu-m'a Here cea albă la brațe,
 Ce de-amândoi se 'ngrijește și dragi îi sunteți deopotrivă;
 Mântuie dar cu gâlceava și paloșul lasă-ți în teacă,
 Numai cu vorba precum, ți-e 'ndemână, răsbună-ți pe dânsul.
 Iată ți-oiu spune-un cuvânt, care fi-va 'mplinit fără doară:
 Cinste primi-vei cândvă și de trei ori cât mândrele daruri
 Pentru jignirea-ți de-acum; înfrânează-te și ne ascultă!»

Zânei răspunse grăind Achilleus, cel repede 'n fugă:

«Cade-se-a voastre porunci s'ascult, o zeiță, măcar că
 Inima-mi fierbe de strașnic necaz, căci astfel mai bine-i;
 Zeilor cel ce se pleacă, și zeii mai mult îl ascultă».
 Zise; mânerul de-argint cu pumnul vânjos îl apasă,
 Paloșul mare vârându-l în teacă, și-ascultă cu voie
 Spusele-Atenei; iar dânsa de grabă 'n olimpice vârfuri
 Merse 'ntre Zei la palatul lui Zeus de scut purtătorul.
 Dar de iznoavă-Achilleus îl muștră cu amarnice vorbe
 Și-l ocărește pe-Atride, și nu-și mai sfârșește turbarea:

«Tu bețivan, tu obraz de dulău, sperios ca și cerbul!
 Nici cu poporul spre luptă cumvă să te-armezi îndrăznit-ai,
 Nici să te-ații pânditor împreună cu cei mai de frunte
 Dintre Ahei; căci tu vezi într'aceasta primejdia morții.
 Ți-este doar mai pe 'ndelete, ca, 'n largile taberi ahee,
 Tu să-l lipsești de-a lui daruri pe cel ce-ți grăiește 'mpotrivă,
 Craiu de noroade calău, stăpân peste oameni netrebnicii!
 Astfel acum ți-ar fi fost cel din urmă prilej de ocară!
 Dar îți spun verde, și iată că-ți jur cu sfințenie mare:
 Jur pe toiagul acesta ce n'o să mai dee vreodată
 Frunze și ramuri, de când părăsitu-și-a munților trunchiul
 Nici înflori-va, căci barda ciuntitu-i-a coajă și frunze —
 Care toiag purtatu-i în mâini de feciorii Ahaii
 La 'ndeplinirea dreptății și-a legilor date de Zeus;
 Și jurământul meu mare-ți va fi, căci veni-va o vreme,
 Când pe Danaii, pe toți, cuprinde-i-vor dor de-Achilleus;
 Inșă tu nu vei putea să le fii, deși plin de mahnire,
 Nici de-un folos, când pica-vor murind cu grămada sub arma
 Ucigătorului Ector¹; ba chiar te va roade necazul,
 Că necinstit-ai pre cel mai viteaz din oștirile-ahee».

Zise; și-apoi la pământ de ciudă trănțește toiagul
 Cel ce-i cu țintă de aur bătut,—și 'n urmă s'așează.
 Turbă 'n mânie la rându-i și-Atride. Atunci se ridică
 Nestor din Pilos, sfătosul cel blând și cu șart în vorbire,
 Cărui din rost îi tot picură graiul mai dulce ca mierea;

¹ sau Hector, fiul lui Priam și cel mare erou troian.

El care 'n Pilos cel sfânt văzuse stingându-se două
 Glasnice neamuri de oameni, născute crescute sub dânsul,
 Iară bătrânul acum stăpâniã preste neamul al treilea;
 El dar cu gând priitor astfel cuvintează și zice:

«Vai, ce mai jale cuprinse pãmântul aheic! Cu dreptul
 Inveseli-se-va 'n suflet adânc tot neamul din Troia,
 Când oblici-vor cã voi vã 'ncelestarãți într'astfel de sfadã,
 Voi, ce sunteți mai 'presus de Danai și la sfat și 'n bãtaie!
 Dar ascultați-mi cuvântul; mai tineri sunteți decãt mine,
 Cãci mai de mult ea tovarãș am mers cu bãrbați mai rãzboinici
 Chiar decãt voi, și cu toți einstitu-m'au dãnșii deapururi.
 Nici am vãzut eu și nici vedea-voi rãzboinici de-o seamã
 Cu Peiritoos de pildã, cu Drias, pãstor de popoare,
 Ori cu Caineus, Exadios, dumnezeesul Polifem¹,
 Ori cu Egides Theseus² ce fuse 'n fãpturã, ca zeii.
 N'au mai trãit pe pãmânt bãrbați mai puternici ca dãnșii:
 Cei mai puternici au fost și luptat-au cu cei mai puternici;
 Chiar și cu fiare de munți, pe care cumplit le stãrpirã;
 Eu dar alãturi cu-aceștia fusei, cãnd venit-am din Pilos,
 Din depãrtata mea țarã, cãci ei m'au chemat, de la dãnșii;
 M'am rãzboit singuratic și eu, dar cu-aceștia niciunul
 Din pãmãntenii bãrbați de-acum nu s'ar prinde 'n bãtaie;
 Totuși de sfaturi știau și-ascultau de poruncile mele,
 Deci dar și voi ascultați, cãci este mai bunã-ascultarea!
 Tu, Agamemnon, ori cãt ești tu de tare, nu-i smulge copila,
 Lasã-i-o; dintru 'nceput Danaii cu ea-l rãsplãtirã;
 Și tu, Pelide, 'nceteazã cu craiul fãțiș de-a te prinde
 La hãrțuialã; cãci n'a mai fost încã pãrtaș de-așã cinste
 Craiu de toiag purtãtãr, dãruit cu mãrire de Zeus.
 Iarã, de-mi ești tu voinic și de ai pe-o zeiã de mamã,
 Totuși te 'ntrece 'n puteri, cãci el pe mai mulți stãpãnește.
 Hai dar, Atride, alinã-ți necazul; eu rogu-te însuși,
 Lasã-ți mânia de-acum cruțãnd pe-Achilleus, viteazul.
 Care 'n rãzboiul cel crunt e puternic' Aheilor strajã».

Intãmpinat grãind al bãrbaților craiu Agamemnon:

«De bunã seamã, bãtrãne, cu dreptul acestea vorbit-ai;

Inșã, de toți mai presus, el tot nãzuiește sã fie,
 Sã-i cucereascã pre toți și la toți sã și întindã domnia,
 Dãnd tuturorã porunci; dar nimeni socot nu-l ascultã.
 Dacã rãzboinic ursitu-l-au zeii, cei pururi în viațã,
 Ingãduitu-i-au darã ca dãnșul sã 'njure pe alții?»

¹ Vezi nota 2 dela pag. 152.

² sau Tezeu.

Vorba curmându-i atunci zeescul Ahile răspunde:

«S'ar cuveni 'ntr'adevăr să-mi zică mișel și netrêbnic,
Dacă smeri-m'aș supus la tot ce grăiești tu din gură.
Altora tu rânduiește, ci nu-mi da porunca ta mie;
Cuget că n'oiu să mă plec mai mult la poruncile tale.
Iată ți-adaog o vorbă și vorba mea 'nseamnă-ți-o 'n minte:
Brațele nu-mi mai ridie să mă 'ncaier cu tine sau altul
Pentru copilă, căci voi mi-o răpiți, dar tot voi mi-o dădurăți,
Inșă din câte mai am lângă iutea-mi corabie neagră,
N'ai să-mi răpești tu nimic cu sila și peste-a mea voie,
De unde nu, haide și cearcă, de vrei ca să vadă și-aceștia:
Sângele-ți negru curând fășnind din laturea lăncii».

Astfel atunci învrăjbiți între sine cu silnice vorbe
Se ridicară din sfat cu norodul pe lângă corăbii.

Agamemnon înșă nu-și uită mânia. El trimite mai întâiu
tatălui ei pe Cresida, cu o corabie pe care se află o eca-
tombă de jerfit și pe care o conduce Odiseu. Apoi purifică
oastea și sacrifică lui Apolon. Indată înșă își amintește ame-
nițarea, ce făcuse lui Ahile, și pune să-i aducă, în locul
captivei pierdute, pe Briseida, captiva lui Ahile. Ahile, după
cum chiar declarase în adunare, nu se împotrivește, dar,
după ce trimișii lui Agamemnon pleacă, e cuprins de-o jale
fără de margini și se plânge mamei sale, zeița Thetis¹, la
marginea mării, de soarta lui. Căci el fusese ursit, sau să
devină nemuritor prin vitejia lui și să moară tânăr, sau să
trăiască neștiut de nimeni și să ajungă la adânci bătrânețe.
Și, cum el vrea mai bine glorie decât viață lungă, se plânge
totuși că și viața scurtă, ce i-a rămas, îi e amărită de Aga-
memnon. Thetis îl aude din fundul mării și vine la dânsul:

Ca și o negură grabnic răsare din undele albe

Și se așează 'naintea feciorului drag, care plânge,

Și, netezindu-l cu mâna-i, astfel cuvintează și-i spune:

«Ce plângi tu, fătul meu drag? Ce jale te-ajunse pe tine?

Spune și nu-mi tăinuî, ca să știm amândoi supărarea»,

Greu suspinând îi răspunse-Achilleus, cel iute ca șoimul:

«Știi tu prea bine, și ce să-ți mai spun în zadar toate cele?

Fost-am la Teba, cetatea cea sfântă a lui Eetion;

Am jefuit-o și-adus-am încoace prădatele bunuri,

Care frumos le 'mpărțiră 'ntre sine feciorii Ahaii,

Dând lui Atride pe cea 'mbujorată la chip, pe Chriseis.

¹ Tetida sau și simplu Tetis.

Și-i povestește tot ce se petrecuse în adunarea Aheilor și cum se purtase cu dânsul Agamemnon. Apoi o roagă să se ducă la Zeus, să-i ceară ca să-l răsbune în contra lui Agamemnon. Zeus o va ascultă, fiindcă ea împreună cu Briareu îl scăpase cândvă de uneltirile vrășmășești ale celorlalți zei. Apoi continuă:

Aste-amintindu-i, de Zeus te roagă, apucându-i genunchii,
 Dacă vroiește cumvâ pe Troieni să-i ajute 'n bătaie,
 Să cotopească pe-Ahei la corăbii și 'n prejmele mării
 Măcelărindu-i, ca toți ¹ de-al lor craiu să se bucure ² dânsii,
 Și să-și cunoască și-orbirea puternicul domn Agamemnon,
 Că necinstit-a pre cel mai viteaz din oștirile-ahee.

Thetis atunci, nepădită de lacrimi, astfel îi răspunse:

«Vai, tu copile, de ce te-am născut și crescut pentru rele?
 Bine-ar fi fost să rămâi neajignit și neplâns la corăbii.
 Căci numărate sunt zilele tale și scurt îți e veacul.
 Scris e să mori fără vreme și cel mai de jale 'ntre oameni,
 Căci într'o zodie rea te-am născut în palatele noastre.

Apoi îl sfătuiește să nu mai ia parte la luptele Aheilor și-i dă speranța că Zeus, care nu a sosit în Olimp din plimbarea ce-a făcut la «bunul popor etiopic», va da desigur ascultare rugăciunii ei.

Poetul își întrerupe acî firul povestirii, pentruca să urmărească pe Ulise în călătoria lui la Crisa și să ne facă să asistăm la scene din viața de popor marină și religios a Aheilor, din care pricepem, pe de o parte adânce seriozitate a faptelor ce se petrecuse până acum, iar pe de alta, sfârșitul ciumii, ce bântuie pe Ahei. Această parte, cu dezvoltarea pe care o are, s'ar legă numai indirect cu acțiunea principală, ar fi adică un *epizod*; totuși ea, pe lângă că servește să explice puțința Aheilor de a luptă mai departe, mai face și serviciul de a lărgi orizontul acțiunii principale și de a-i mări importanța:

Ulise'ntr'aceea

S'apropiase de Crisa ducând ecatomba cea sfântă.
 Dacă sosese în limanul cu mult adâncitele funduri,
 Soții vântrelele strâng și le pun în corabia neagră.

¹ Aheii.

² Ironie.

Razimă iute catargul de furcă, dând drumul la funii,
 Iară din vâsle 'nainte dau zor spre popasul corăbii;
 Cange² slobod în adâncuri și leagă frânghii de pripoane;
 Inșiși apoi se cobor vâslaşii pe marginea mării,
 Scot ecatomba lui Phoibos, departe din arc țintitorul,
 Scot și pe mândra Chriseis din vasul pe mări plutitorul,
 Iară, pe fată spre-altar ducând-o 'nțeleptul Ulise,
 Tatălui său cel iubit o 'ncrede și-acest fel îi spune :
 «Chriseis, aici m'a trimis al bărbaților craiu Agamemnon,
 Și pe copilă s'aduc și să 'nchin ecatomba cea sfântă
 Pentru Danai, domolind mânia lui Phoibos Apollo,
 Carele-oștirii argie trimise mult-jalnicul vaier.»
 Zise și 'n mâni i-o și 'mbie ; iar preotul vesel primește
 Draga-i copilă. Și 'ndată, pe rând ecatomba cea dalbă
 Dânșii 'mprejur de altarul cel bine clădit o 'nălțară,
 Și se spălară pe mâini și orzul cel sfânt pregătiră.
 Chriseis atuncea strigând se roagă cu brațele 'ntinse:

«Tu, Cel cu arcul de-argint, m'ascultă, tu paznicul Crisei
 Și-al cucernicei Chila și 'n Tenedos domnul puternic!
 Cum și 'nainte, la ruga-mi rostită, mi-ai dat 'ascultare,
 De m'ai cinstit și pe mine și aspru pe-Ahei pedepsit-ai,
 Tu de iznoavă și-acum împlinește-mi această dorință :
 Mântuie-acum pe Danai și 'nlătură neagra urgie!»

Astfel rugându-se, a zis, și auzitu-l-a Phoibos Apollo.
 După ce toți s'au rugat și orzul cel sfânt risipit-au,
 Vitelor gâtul întorc, și le 'njunghie, și 'ncet le jupoaie.
 Coapsele apoi le desprind și deplin cu grăsime le-acoper
 Pături în două făcând, și d'asupra pun crudele cărnuri.
 Despicăturile-aprinde bătrânul și toarnă vin negru ;
 Gata-i stau tineri ce poartă frigări cu cinci vârfuri în mână.
 Iară când coapsele dânșii le-au ars și-au gustat măruntaie,
 Carnea rămasă, tăind-o felii și 'n frigări petrecând-o,
 Bine-o prăjiră pe foc și-o traseră apoi din jărătic ;
 Lucrul pe urmă sfârșind și gata fiind al lor praznic,
 Ei s'ospătau deopotrivă gustând din ospăț fiecare.
 Când potolitu-și-au toți și cu totul, și sete, și foame,
 Cănil-atuncea cu vinuri umplând, le 'ncunună feciorii,
 Și cu 'nchinare 'ncepând direg tuturora pahare.
 Astfel voinicii Ahei, ziua 'ntreagă pe zeu domolindu-l,
 Cântă frumos viersuitul pean³ și slăvesc pe Apolon,
 Meșterul săgetător ; iar el se desfată-ascultându-i..

1 In loc de „corăbiei“. Sinizeză silită.

2 Ancoră.

3 Odă sacră în onoarea lui Apolon.

Soarele apoi asfințind și lăsându-se-amurgul de seară,
 Dânșii cu toți adormiră pe lâng' a corăbii ¹-odgoane.
 Iară când Eos ² din zori răsărit-a cu degete roșii,
 Prind a se 'ntoarce plutind spre largile taberi ahee.
 Vânt le trimise prielnic cumplitul în arcuri Apolon,
 Și ridicară catargul și 'ntinseră pânzele albe ;
 Vântul le 'nvoaltă, prin ele suflând : iar sub talpa corăbii,
 Străbătătoare de-adâncuri, vuiesc purpuriile valuri.
 Lunecă vasul grăbind și-și mântuie drumul pe mare.
 Apropiindu-se atunci de largile taberi ahee,
 Dânșii, corabia neagră 'mpigând-o spre mal o dădură
 Peste grămada de prund și lungiră sub dânsa proptele;
 Iar lopătarii s'au dus răzleți la corăbii și corturi.

In fine, s'apropie ceasul când Ahile va primi făgăduința
 de răsbunare din partea lui Zeus :

Când s'a ivit apoi Eos în ora de-a douăsprezecea, ³
 Zeii cei pururi în viață mergeau spre Olimp la olaltă,
 Zeus fiindu-le 'n frunte, Iar Thetis nu-și uită rugarea
 Fiului, ci, răsărind din afunduri pe undele mării,
 Mâncă 'ndată spre cerul cel larg și suie Olimpul:
 Singur îl află pe fiul lui Chronos ⁴, bubuitorul,
 Stând în piscosul Olimp, pe cel mai înalt dintre vârfuri.
 Deci înainte-i s'așterne, cu stânga-i cuprinde genunchii
 Și de bărbie-apucându-l cu mâna ei dreaptă ⁵, zeița,
 Astfel rugându-se, a zis împăratului Zeus Chronion :
 «Dacă 'ntre zei oarecând plăcutu-ți-am, Zeus părinte,
 Fie cu graiul sau fapta, împlinește-mi această dorință:
 Cinste dă fiului meu cel ursit a pieri mai de vreme
 Dintre bărbați, și pe care puternicul craiu Agamemnon
 L-a necinstit, căci el stăpânește răsplata-i, răpind-o.
 Dar mi-l răsbună, olimpice Zeus, tu plinul de minte!
 Fă ca Troienii pe-Ahei să-i tót biruie, până ce-Aheii
 Vor răsplăti pe-al meu fiu și-l vor preamări cu-a lor cinste,
 Zise; dar Zeus, de nori strângătorul, nimic nu răspunse,

1 Tot în loc de „corăbiei“.

2 Zeița Aurorei; zorile.

3 Adică de a douăsprezecea oară; după 12 zile. Inversiune echivocă.

4 Zeus e fiul lui Chronos pe care-l detronase.

5 Gestul pe care trebuiau să-l facă la vechii Eleni cei ce se rugau.

Stete 'n tăcere 'ndelung¹; iar Thetis, strângându-i genunchii
Tot cu 'nceleștarea dintăiu, a grăit reinnoindu-și rugarea:

«Spune-mi cuvânt fără greș și-arată-mi un semn de 'nvoire,
Ori mă respinge; doar n'ai nicio teamă: căci voiu să știu bine
Cât de puțin între zeii olimpici mă bucur de cinste».

Tare mâhnindu-se Zeus, de nori strângătorul, răspunse:
«Ce grozăvenii, de-o fi să mă 'ncaieri în vrajbă cu Here,²

Când mă va scoate din fire rostindu-mi cuvinte de-ocară;

Doară ș'așă printre Zeii cei fără de moarte mă ceartă

Și mă grăiește de rău că-i ajut pe Troieni în bătaie.

Dar mi te 'ntoarnă, ca nu cumvâ Here să prindă de veste,

Grijă purta-voiu de-acestea, curând să le-aduc împlinire.

Ca să te 'nduplec, din cap eu clăti-voiu spre semn de 'nvoire ;

Cel mai puternic mi-i semnul acesta 'ntre zeii olimpici,

Căci nesmintitu-i și ne 'nșelător și urmat de 'mplinire

Semnul clătirii din cap cu care dau rost învoirii».

Zise, și semnul făcù din sprâncenele-albastre Chronion ;

Dumnezeeștile-i plete din creștetul cel fără moarte

Se 'nvălurără, stârnind cutremur pe-Olimpul cel mare.

Astfel vorbiți amândoi, s'au dus, despărțindu-se : Thetis

Din strălucitul Olimp scufundatu-s'a repede 'n mare ;

Zeus intrat-a'n palatu-i ; iar Zeii cu toți împreună

S'au ridicat, înaintea Părintelui lor, de pe tronuri

Spre 'ntâmpinare, căci n'au îndrăznit să-i aștepte sosirea.

Zeus atuncea pe scaun s'așează. Ci Here, zărindu-l,

Bine știuse ce sfaturi au fost între dânsul și Thetis,

Cea cu picioare de-argint, copila bătrânului³ mării.

Căci cu amarnice vorbe pe loc să răstește la Zeus :

«Spune-mi, cu care din zei chibzuit-ai tu iarăș, vielene ?

Pururea drag ți-a fost ție, când tu ești departe de mine,

Planuri ascunse la cale să pui, dar voios niciodată

Nu mi te 'nduri să-mi descoperi din cugetul tău nicio taină».

Tatăl atunci, născătorul de zei și de oameni, răspunse :

«Here, nu trage nădejde, ca tu hotărârile-mi toate

Să le cunoști; îți va fi cu-anevoie, deși mi-ești soție.

Ce se cuvine s'auzi, tu doar mai de grabă vei ști-o,

Fără ca vr'unul din zei și din oameni să știe 'nainte;

1 Minunată observație psihologică. Dealtminteri toată această scenă — ca mai toate din „Iliada“ — redă realitatea sufletească a personajilor cu un adevăr neîntrecut, și ne face cu atât mai mult să fim mișcați de sentimentul ce intrupează.

2 Here țineă cu Aheii și nu ar fi vrut să-i vadă bătuți.

3 Nereu.

Iară ce vrere-aș departe de zei să pun singur la cale,
Asta să nu mă prea 'ntrebi și să nu cercetezi deamăruntul».

Here slăvita, cea cu ochi de taur, atunci îi răspunse:

«O prea cumplite Chronion, ce fel ți-i vorba rostită?
Nici întrebat-am vreodată și nici iscoditu-te-am tare,
Căci tu mereu hotărăști pe plac și cu totul în tihnă.
Inima-mi tremură totuși grozav, că 'nșela-te-va Thetis,
Cea cu picioare de argint, copila bătrânului mării,
Care venit-a din zori lângă tine-apucându-ți genunchii,
Și socotesc că 'nvoirea ți-ai dat juruind, pe-Achilleus
Tu să-l cinstești, și să pierzi mulțime de-Ahei la corăbii-»

Zeus, de nori străngătorul, acest fel grăi și răspunse:

«Tu, ticăloaso, mereu cu prepusuri îmi stai pânditoare!
Inșă la nicio ispravă n'ajungi; ba chiar și mai tare
Fi-vei de mine-oropsită, și-aceasta-ți va fi mai cu groază.
Lucrul, de-i tocmai cum crezi, să știi tu că astfel îmi place.
Haide dar, molcom te-așază 'ntr'un colț și-ascultă-mi porunca.
Nu ți-or mai fi de-ajutor toți zeii ce-i poartă Olimpul,
Când voi veni și-oiu întinde 'mpotrivă-ți cumplitele-mi brațe».

Zise: fiori au cuprins pe Here cea cu ochii de taur;
Molcom s'așază 'ntr'un colț, cu inima frântă de ciudă;
Jalnic gemură toți zeii cerești în palatul lui Zeus,
Hephaistos¹, meșter vestit, el singur a prins să vorbească
Și-a mângâiat pe-a sa mamă, pe Here cea albă la brațe:

«Lucruri aeve de plâns și nesuferite mai fi-vor,
Dacă 'ntre voi, pentru cei muritori, sfădi-vă-veți astfel.
Zarvă 'ntre zei aducând; și 'n urmă-și va pierde și hazul
Imbelșugatul ospăț, de cum birui-ne-va răul.
Dar sfătuiesc eu pe mama, deși chiar destul de cuminte,
Blând să se poarte cu Zeus, iubitul meu tată, de teamă
Să nu ne tulbure chieful cu sgomotul certelor sale.
Doară să vrea purtătorul de fulger, olimpicul Zeus,
Și ne-ar putea prăbuși de pe tronuri, că-i mult mai puternic.
Dar mângulește-l cu graiul blajin, potolindu-i necazul;
Numaidecât ne va fi 'ndurător împăratul olimpic».

Astfel a zis, și pe loc se repede și mamei întinde
Largul la gură potir, și-acest fel apoi cuvintează:

«Mamă tu, fii cu răbdare și 'ndură, deși obidită,
Inima-mi plânge, de dragă ce-mi ești, când te văd toropită;
Nu voi putea să-ți slujesc, măcar că mă doare 'ntr'atâta,
Căci e grozav să te măsurî în luptă cu Domnul olimpic.
Doar mai de mult, când iarăși am vrut să te apăr de dânsul,
El de picior m'a luat și svârlit de pe-a cerului praguri:

1 Efaist, Efest sau Vulcan.

Fosta-am purtat ziua 'ntreagă și-odată cu-apusul de soare
Am și căzut eu în Lemnos, și-abiă eră suflet în mine ;
Cum am picat la pământ, bărbați Sintieni mă luară».

Astfel a zis, iară zâna, cea albă la brațe, zâmbit-a,
Și din a fiului mân' a primit, zâmbitoare, potirul.
Dânsul apoi de la dreapta pe rând în potire le toarnă
Zeilor dulce nectar, din ulcior deșertând tuturora.
Râset nestins s'a pornit între zeii cei veseli dea pururi,
Cum l-au văzut gâfâind pe Efaist¹ de trudă 'n palaturi.
Astfel atunci ziua 'ntreagă 'n ospăț pân' la vremea chindiei
Benchetuiau, deopotrivă părtaș la ospăț fiecare
Și la măiastra cântare din liră-a lui Phoibos Apollo,
Cum și viersul ce Muzele-l cântă 'ntrecându-se 'n farmec.
Iară, când soarele 'n urm' asfințit-a cu dalba-i lumină,
S'au despărțit, fiecare mergând să se culce 'n iatacuri.
Unde-osebit fiecărui vestitul beteag de picioare,
Hephaistos, case-a zidit cu mult iscusita lui minte.
Merse și fulgerătorul, olimpicul Zeus, în patu-i,
Unde ades s'odihnește, când somnul cel dulce-l cuprinde ;
Și se culcă și-adormi lângă Hera cu tronul de aur.

(Trad. de G. Murnu).

Astfel se sfârșește rapsodia I, una din cele mai frumoase ale «*Iliadei*». Din faptele povestite, care se desfășoară așa de liniștit și măreț, chiar când zeii și eroii se coboară la expresiuni triviale, ni se deșteaptă interesul pentru figura lui Ahile și suntem din ce în ce mai doritori să aflăm, cum se va sfârși mânia lui. Numai cu sfârșitul acestei mâinii, poema se va socoti ca sfârșită. Totdeodată, din faptul că a fost provocată prin intervenția zeilor și-a conducătorului de poezie Agamemnon, ne dăm bine seama că orice fapt se va întâmpla în legătură cu desfășurarea ei, va dobândi caracterul măreț, va provoca în sufletul nostru sentimentul de uimire, ce este în legătură cu majestatea divină și umană. Glasul cântărețului unor asemenea fapte trebuie să fie înălțat și totuși liniștit, și așa îl găsim în stilul, limba și simetria acestui cântec, ca și de altminteri în toate rapsodiile.

Zeus trebuie să-și țină promisiunea. El insuflă, printr'un vis, un curagiu înșelător lui Agamemnon ca să reînceapă

¹ Vulcan eră schiop și trebuie să-și dea multă trudă umplând paharele zeilor.

lupta; dar ceilalți zei, care nu știu planurile lui Zeus, intervin, potrivit cu simpatiile și antipatiile lor, în lupta dintre Ahei și Troieni, îi sfătuiesc, luând deosebite chipuri, pe unii și pe alții, se cobor chiar în mijlocul luptei și încercă planurile lui Zeus. Unii dintre zei ies chiar răniți din această luptă. Astfel eroul aheic Diomede, condus de Atena rănește pe Afrodita și chiar pe Ares, care în zadar se plânge lui Zeus de faptele Atenei. E firesc dar ca rapsodiile următoare să fie pline de narațiunea deosebitelor lupte, în care descoperim acelaș sentiment de liniștita măreție, care ne izbește și ne impresionează cu atât mai mult, cu cât poetul descrie cu amănunte de un admirabil realism, gesturile în aparențe cele mai neînsemnate, ale eroilor, ranele lor și chipul cum mor (Rapsodiile II, III, IV, V, VI, VII).

Iată, bunioară descrierea luptei dintre Paris și Menelau care, în luptă singulară, ar vrea să pună capăt războiului crâncen, dar nu-și ajung scopul din pricină că Zeus are alt gând:

Oștile dar se 'ntocmiră 'n șiraguri, avându-și alături
 Fieștecine fugarii sirepi și peștrițele arme.
 Insuși apoi strălucitele-i arme și-îmbracă pe umeri
 Paris, zeescul bărbat al Elenei, cea falnică 'n plete,
 Pulpele 'nf șură 'ntâi cu măiestre pulpare de-aramă
 Prinse cu sponce de-argint; și, de jur împrejur, a lui piepturi
 El și le strânse cu platoșa scumpului frate Lichaon:
 Platoșa-i vine turnată pe trup, și de umăr și-atârnă
 Paloș de criță cu ținte de argint; iar pe urmă ridică
 Scutul cel mare și sdravân, și-apoi pe vânjosul lui creștet
 Coiful frumos, cel cu creasta din părul de cal, și-l așează:
 Creasta-i din coif, tremurată de vânt, fâlfâia 'ngrozitoare,
 Lancea-i puternică-apucă și bine-o cuprinde cu mâna.
 Dar și voinicul Menelau la fel s'a gătit de bătaie.
 După ce dar în protivnice taberi armatu-s'au dânșii,
 Iată la mijloc atunci între-Ahei și Troieni se iviră,
 Și așa crunt se priviră, cât spaim'a cuprins pe Troienii,
 Imblânzitorii de cai, și pe Aheii cei mândri 'n pulpare.
 Dânșii pe urmă 'n hotaru 'nsemnat lâng' olaltă stătură,
 Lâncile lor răsucind și 'ntre sine turbați de mânie,
 Paris întâi a svârlit a lui lance cu umbra cea 'ntinsă:
 Bine țintuit-a pe-Atride¹ în scutul deplin rotunzitul;

¹ Menelau, ca și Agamemnon, eră fiul lui Atreu.

Totuși el nu l-a străpuns, căci al suliței vârf, de tăria
 Scutului, s'a 'ncovoiat. Menelau cu arma la rându-i
 S'a năpustit împotriva-i, rugându-se 'ntrastfel lui Zeus :
 «Zeus, Părinte, tu fă să-mi răscumpăr pe cel care 'ntâiul
 Rău mi-a făcut, pe Alexandru cel falnic cu mâna-mi strivindu-l,
 Pentru ca 'n vremea de-apoi fiecine să tremure 'n suflet,
 Când va jigni pe-un bărbat, care 'n gazdă cu drag îl primește.»
 Zise, și sulița lungă 'nvârtind asvârlit-a viteazul:
 Bine țintit-a pre Paris în scutul deplin rotunzitul;
 Prin sclipitorul său scut îi străbate puternica lance,
 Trece prin platoșa-i mult măiestrită și-aproape de coaste
 Rupe vestmântul; dar Paris, plecându-se, scapă urgiei.
 Sabia-i plină cu ținte de-argint apoi smulge Menelau,
 Sus o ridică și 'n creasta din coiful lui Paris izbind-o,
 Sfarmă-se 'n două și 'n trei, și țândări îi cade din mână.
 Geme viteazul, privind spre cerul cel larg, și grăiește :
 «Zeus Părinte, nu-i altul din zei mai cumplit decât tine.
 Geaba gândit-am acum să-mi răsbun pe mișelul de Paris :
 Iată că sabia 'n mână-mi s'a frânt și-a mea suliță lungă
 Am repezit-o 'n zadar, căci n'a fost cu chip a-l străpunge.»
 Zise, și 'ndată sărind îl înhață de coif pe-Alexandru,
 Iute se 'ntoarce târându-l spre-Aheii cei mândri 'n pulpare.
 Rupt ar fi fost al lui tânăr grumaz de cureaua 'nflorită,
 Care-i stă prinsă de coif și trecută sub alba bărbie;
 Și astfel ar fi dobândit mărire nespusă târindu-l,
 Grabnic de n'ar fi zărit din Zeus născut' Afrodita;
 Ea dar îi ruse cureaua puternic ucisului taur:
 Coiful doar singur în pumnul vârtos i-a rămas lui Menelau,
 Carele-apoi cu vârtej spre Danaii cei mândri 'n pulpare,
 Soților săi îl aruncă, și soții pun mâna pe dânsul.
 Totuși viteazul cu lancea de-aramă s'avântă și turbă
 Iar să-l doboare, ci iute Afrodita-l răpește pre Paris,
 Și ca o zână-l ridică ușor și cu nor învelindu-l...

Iată iarăși chipul, în care eroul Troian, Pandaros, sfătuit
 de Atena, săgetează pe Menelau, și rupe astfel, mai înainte
 de a încetă lupta singulară dintre Menelau și Paris, pac-
 tul ce juraseră cele două oștiri vrășmașe:

Zise zeița, și Pandar se 'nduplecă 'n mintea-i nebună.
 Grabnic apucă frumos poleitul său arc cel din coroane
 De câprior săltăreț, pe care, ieșind de sub stâncă,
 L-a nemerit oarecând și la piept cu săgeata l-atinse
 El în cărare-i pândind, și trântitu-l-a 'ndată pe stâncă;

Coarnele lui, răsărite din creștet de șaisprece palme,
 Poleitorul cel meșter frumos potrivit-le-a 'n urmă
 Și netezindu-le 'n totul, adause clenciul de aur;—
 Arcul acesta-l distinde și bine mi-l sprijină Pandar,
 Jos povârbindu-l; fărtații săi buni îi țiu scutul 'nainte,
 Grijă purtând să nu sară pe dânsul vitejii protivnică,
 Fără ea 'ntâi să-l ochiască pe-oșteanul răsboinic Menelau.
 Tolba-i apoi deschizând-o, smuncește degrabă săgeata
 Cea 'ntr'aripată și nouă, de negre dureri dătătoare;
 Și potrivește de sârg veninoasa-i săgeată pe coardă
 Și juruiește lui Phoibos vestitul arcaș, Licianul,¹
 Jertfă de miei timpurii, ecatombă nespuse de frumoasă,
 Dacă 'napoi se va întoarce 'n Zeleia, cetatea cea sfântă.
 Trage deodată-apucând creștătura și vâna de taur;
 Coarda de sân o apropie, fierul de arc; și când arcul
 Mare, rotat, îl destinde, răsun' atunci cornul, și 'ndată
 Sbârnâie coarda vârtos și răsare-ascuțita-i săgeată
 Dornică 'n pripă-i fiind să sboare 'n mulțimea vrăjmașă.
 Dar, o Menelau, nicidecum nu te uită prea mult fericiții
 Zei fără moarte, căci iată prădalnica fat' a lui Zeus,
 Care se pune 'nainte-ți și-abate săgeata-i amară.
 Ea de la trupu-i așa fel o 'nlătură, tocmai cum mama
 De la copilul ei blând adormit depărtează o muscă.
 Și-astfel ea 'ndreaptă săgeata pe unde, cu copce de aur,
 Brăul se 'ncheie și platoșa 'n două sub el se 'mpreună:
 La 'ncheietura de brâu răsbatu și prin mult măiestrită
 Platoș' adânc ea pătrunse, și paznicul pielii, colanul,
 Care pe dânsu-l feriă mai vârtos ocrotindu-l de sulii,
 El și pe acela-l străpunse cu vârful săgeții lovindu-l;
 Deci a bărbatului piele de-abia pe de-asupra rănit-a,
 Repede prinse din rană să-i șiruie sângele negru.
 Cum e vopsit de-o femeie din neamul meonic sau caric,
 Fildeșu 'n purpur, găteală ce poartă pe fălci telegarii;
 El e păstrat în cameră, dar mulți călăreți îi duc jindul,
 Căci de 'mpărați chiar e vrednic odorul ce stă deopotrivă
 Roibului mândră podoabă și fală doar celui ce-l mână;
 Astfel cu sânge vopsite ți-au fost, o Menelau, și ție
 Bine crescutele-ți șolduri și glezne și pulpele tale.
 Stete de spaimă cuprins al bărbaților craiu Agamemnon,
 Sângele-i negru văzând cum se scurge șiroaie din rană;
 Stete de spaimă cuprins și Menelau, iubitul lui Ares;

¹ Alt nume al lui Apolon.

Dară, și nodul săgeții zărind și cârligele-afară,
Prinse din nou bărbăție și inimă 'n pieptu-i viteazul.

Acest episod, din care vedem necredința Troienilor, ne face să privim fără repulsiune nenorocirile viitoare ale acestui popor, și cu simpatie întetită succesele Aheilor și în deosebi ale lui Ahile, care va ucide pe Ector, scutul Troii.

Iată acum o scenă de luptă, în care Diomede ucide pe Pandar, care-l rănise și pe dânsul, după ce rănise pe Melaelau.

Vorba 'ncepù dintru 'ntâiu strălucitul născut din Lichaon¹;

— «Tu, oțelite războinic, tu, os din vestitul Tydeus!
Nu te-a culcat nicidecum săgeata-mi cea iute și-amară,
Iarăș cu suliț'acum ispitii-voiu să văd de te-ajunge.»

Zise, și sulița-i lungă 'nvârtind a svârlit-o viteazul:
Bine lovitu-l-a 'n scut pe Tydides, căci boldul de-aramă
Scutu-i în sbor străbătù și pe-aproape de paloș ajunse.

Deci hohotit-a mărețul oștean, cel născut din Lichaon:

— «Tu mi-ești acum în deșerturi străpuns, și socot că sfârșite-s
Zilele tale, iar mie-mi dăduși o nespusă mărire.»

Ne'nfiorat îi răspunse vânjosul bărbat Diomede:

— Ținta greșită ți-a fost. Dar cred că nici cum conteni-veți
Voi amândoi², până când, măcar unul pierind, n'o să 'mbuibe
Pe-Ares, de răni răbdătorul, cu sângele-i scurs pe câmpie.»

Zise și lancea-i svârli, iară Pallas Athene-a 'ndreptat-o
Tocmai spre ochi, pe la nări, și prin dinții săi albi îl împunse.

Din rădăcin'apoi limba i-o rupse puternic'aramă,
Iar ascuțitul ei vârf răsărit-a prin capătul bărbii.

Lunecă Pandar din car și 'n preajma-i răsună lung zornet

De-arme pestrice și lucii; și 'n lături feriră de groază
Roibii fugaci, când putere și suflet din trupu-i se curmă.

Totuși Enea³, cu lancea 'narmat și cu scutul, s'aruncă,
Teamă fiindu-i că trupul lui Pandar răpi-l-vor Aheii.

Deci ocolește pe mort, ca și-un leu ce se bizuie 'n sine,

Ține și scutu-i rotund apărându-l și lancea-i 'nainte

Gata s'omolare pe cel ce păși-va spre mortul tovarăș,

Groznic urlând. Dar Tydides de jos ridicat-a cu pumnul

Un bolovan uriaș, care n'ar fi fost chip să-l urnească

Doi muritori de pe-acum, dar el învârtitu-l-a singur;

¹ Pandaros era fiul lui Lichaon; iar Diomede era fiul lui Tideu (Tydeos sau Tydeus).

² Pandaros era însoțit de Enea (Aineas) acelaș cu eroul principal din „Eneida”, epoea poetului roman Virgiliu.

³ Vezi nota 2.

Lesne cu-acesta lovind pe Enea în laturea pe-unde
Coapsa se 'mbucă prin șold.....

Cu toată lupta înteuțită și măreață ce se tot dă împrejurul Troii, poetul găsește prilej, ca să ne 'nduioșeze sufletul și să coloreze astfel acel sentiment de măreție, ce constituie fondul sentimental al poemei, înfățișându-ne cu aceiași putere de adevăr scene intime care fac să pară luptele și mai grandioase. Astfel e, bunioară, scena de adio dintre Ector și soția sa Andromaca (Rapsodia VI).

Ector opritu-s'a 'n prag și-a zis către fetele slujnici :

— «Spuneți-mi fetelor, drept, nicum tănuind adevărul.
Oare 'ncotrò din palaturi s'a dus Andromaca cea dalbă?

Dusă-i cumvâ la surori, la cumnatele mândru gătite,
Ori că s'a dus cu pletoase Troience la templul Atenei,
Ca să potoale prin rugi pe cumplit de puternica zână?»

Zise lui Ector atunci mult harnica lui chielăriță :

— «Dacă 'ntr'adins poruncești, o Ector, să-ți spun adevărul,

Află că nu-i la surori, la cumnatele-ți mândru gătite,

Nici a plecat cu pletoase Troience la templul Atenei,

Ca să potoale prin rugi pe cumplit de puternica zână,

Ci către turnul înalt purcese, auzind că Troienii

Sunt de dușmani hărțuiți și că strașnic îi biruie-Aheii ;

De-ast'alergat-a spre ziduri, asemeni la chip cu-o nebună,

Singură doica-a'nsoțit-o, purtând copilașul în brațe».

Zise femeia, și Ector îndată din casă-i s'avântă

Pe unde-a venit și se 'ntoarnă prin bine poditele uliți.

Toemai când largul oraș a trecut și-a sosit el în dreptul

Porților Schee — pe-aici aveà drumul merit spre câmpie —

Grabnic în față-i ieșit-a prea mult înzestrata-i soție

Dalb'Andromaca, născută din craiul viteaz Eetion,

Carele 'n Teba 'n cetate trăise sub muntele Placos

Cel păduros, poruncind bărbaților neamului cilic,

Și pe copila-i dăduse lui Ector cu aramă 'nzelatul.

Dânsa ieșitu-i-a 'n drum, ca tovarăș având pe-o femeie,

Doica ce 'n brațe-i purtă pe plăpândul și negrăitorul,

Scumpul lui Ector copil, cel asemenea stelei frumoase,

Care-i de Ector, Seamandriu numit, Astyanax de alții,

Pentru că Ector a fost a lui Ilion zid de-apărare ¹.

Tatăl, văzându-și odrasla, zâmbit-a de drag în tăcere ;

¹ Astyanax însemnează pe elinește : „domnul cetății“.

Iar Andromaca pe-aproape-i stătù de plânsori podidită,
 Mâna bărbatului strânse și-acest fel îi zise cuvântul :
 — «Nefericite, 'ndrăzneala te-a pierde ; tu n'ai măcar milă
 De copilașul tău prunc și de mine, sârmana-ți femeie.
 Văduvă fi-voiu curând, căci iată, curând te-or ucide
 Toți repezindu-se-asupră-ți Aheii ; și dacă te-oiu pierde,
 Fi-mi-ar mai bine să intru 'n pământ, căci n'o să-mi rămâie
 Vreo mângâiere doar alta, când tu vei muri, fără numai
 Veșnic dureri, că nici tata-mi trăiește, nici mama cinstită.
 Tatăl întâiu a pierit de măritul răsboinic Ahile,
 Când risipit-a bogatul oraș al poporului cilic,
 Teba cu 'naltele porți : răpusu-l-a el p'Eetion,
 Nu l-a prădat nicidecum, căci fost-a cu gândul cucernic.
 Arsu-i-a trupul gătit cu-a lui arme frumos măiestrite
 Măgur' asupră-i 'nălțând ; iar zânele munților — fice
 De-a 'mplătoșatului Zeus — săditu-i-au ulmi împrejuru-i.
 Șapte la număr au fost voinicii mei frați în palaturi,
 Chiar într'o zi coborât-au cu toții 'ntr'a morții locașuri,
 Pentru'Ahile șoimanul cu arma pe toții îi răpuse
 Lângă cireada chiloșilor boi și-a lor turmă de-oi albe.
 Iară pe mama ce-a fost crăiasă sub codri lui Placos
 El o aduse pe-aici cu alte dobânzi împreună ;
 N'o desrobii fără numai primind o grămadă de daruri.
 Artemis însă cu arcu 'n sălaș părintesc a ucis-o.
 Tu-mi ești dar, Ector, și tată, și mamă cinstită, și frate,
 Tu-mi ești bărbatul în floare ! Deci hai și te 'ndură de tine :
 Colo la turnul înalt rămâi, ca să nu-ți lași în urmă
 Fiul de tată lipsit și vădană pe biată-ți femeie.
 Oastea-ți oprește pe lângă smochinul sălbatic, pe unde
 Lesne se urcă 'n cetate și zidul se bate mai lesne,
 Căci într'acolo venind de trei ori cercat-au vitejii,
 Idomeneu prea-vestitul și Aias cei doi¹ cu oștirea,
 Cei ce 'nconjură pe-Atrizi și viteazui născut din Tydeus
 Ori că deplin știutor un proroc le-a dat sfatul acesta,
 Ori a lor inimă 'n piept îi zorește și mână-i 'n bătaie».
 Marele Ector, din coif elătitorul, la rându-i răspunse :
 — Grijele-aceste mă bat și pe mine-o femeie ; dar totuși
 Cât aș roși de Troieni și Troience cu haina cea lungă,
 Dac'aș fugi de războiu într'ascunsuri pitit, ca mișelul !
 Firea nicicum nu mă 'ndeamnă, căci eu sunt deprins să fiu pururi

1 Erau doi Aias (Ajax) sau Aiace: Aias Telamoniu și Aias Oileu.

Vrednic în luptă și 'n capul Troienilor tot să mă hărțui,
 Numai să sprijin a tatălui meu și-a mea naltă mărire.
 Bine știu totuși acum, căci pieptul și mintea mi-o spune:
 Ziua sosi-va curând, când Troia cea sfântă peri-va,
 Priam, precum și nordul în lănci iscusitului Priam.
 Nu mă 'ntristează 'ntr'atât sorocita Troienilor jale,
 Nici chiar a mamei Hecabe¹ și nici a 'mpăratului Priam,
 Nici doar a fraților mei, care-s sdraveni și mulți în bătaie;
 Crunți o să cadă prin colb sub mâna vrăjmașilor noștri;
 Cât mai vârtos a ta jale, când, plânsă, răpite-va vr'unul
 Dintre 'nzelații Ahei și porni-te-va 'n neagra robie;
 Dusă prin Argos, vei țese-ascultând de porunca stăpânei,
 Și din Iperia sau din Meseis tu apă căra-vei
 Fără de voie slujind, dar supusă ursitei ne 'nvinse.
 Zice-va dar oarecine, văzându-te 'n lacrimi scăldată:
 Iată nevasta lui Ector ce fost-a fruntaș la Troieni
 Cei strunători de fugari în cumplitul răsboiu de la Troia.
 Asta va zice și 'n inimă-ți nouă dureri se vor naște,
 Căci va lipsi un bărbat să-ți scuture jugul robiei.
 Inșă mormanul de țarnă m'ascundă 'nainte ca tristu-i
 Vaier de-apoi să-ți aud, când fi-vei târită 'n robie!
 Zise, și 'ndată s'a 'ntins spre fiul său falnicul Ector;
 Dar copilașul, pe brațele doicei cu brăul cel mândru,
 Iute se 'ntoarse țipând, de spaimă lovit la vederea
 Tatălui cel cu vestmântul de-aramă și creasta din coada
 Lungă de cal, care 'n vârful de coif fâlfăia 'ngrozitoare:
 Tată-său râse văzându-l, asemeni și mama-i cinstită.
 Coiful luând de pe creștet apoi strălucitul răsboinic
 Pusu-l-a repede jos, unde-a stat orbitor de scelipire.
 După ce dar pe copil îl sărută și-l leagănă 'n brațe.
 Rug' a rostit către Zeus și zeii ceilalți deopotrivă:
 — «Zeus și zeilor toți voi faceți copilul să-mi fie
 Cel mai slăvit la Troieni, întocmai ca mine, tot astfel.
 Vrednic în arme fiind și 'n Troia domnească puternic!
 Când se va 'ntoarce din luptă, mirat oarecine să zică:
 E mai viteaz decât tatăl! S'aducă și prăzi sângerate
 De la vreun dușman ucis, să se bucure sufletul mamei!»
 Zise, și 'n brațele scumpei femei încrezû copilașul;
 Dânsa la sânul ei plin de mireasmă-l primî și-l cuprinse
 Dulce cu lacrimi rîzând; iar Ector, privind-o cu milă
 Și netezind-o cu mâna, cuvântul începe și zice:

¹ Ecuba sau Ecabe, soția lui Priam.

— «Inima nu-mi amări fără cumpăt, sărmană femeie,
 Poruncă nimeni nicicând, de nu-i scris, nu mă poate da morții;
 Căci de poruncile soartei scutit nu e nimeni pe lume,
 Fie voinic ori mișel, de 'ndată ce 'ntâiu el se naște.
 Tu dar întoarnă-te-acasă și vezi-ți de trebile tale
 Și de războiu, și de furcă, și fetele slujnici îndeamnă
 Zor să dea lucrului lor; iar cât despre arme și luptă,
 Grija vor duce bărbații din Troia și eu mai cu seamă».

Zise; și coiful cu creasta din părul de cal ridicându-și,
 Falnicul Ector s'a dus, iar femeia porni spre palaturi
 Fața 'ntorcându-și adesea și lacrimi vărsând în șiroaie.
 Repede-apoi a sosit la frumoasele curți a lui Ector
 Cel stârpitor de bărbați, și 'năuntru găsit-a /pe multe
 Slujnice, care văzând-o cu toatele 'n gemet sbucniră.
 Ele cu zile-l plângeau într'a sale locașuri pe Ector,
 Căci socotiau că de-acum nicicând înapoi nu s'a întoarce
 Teafăr în luptă scăpând de virtutea și brațele-ahce.

Zeus este în fine obosit de încurcăturile ce-i fac zeii cei-
 lalți, cu intervenirea lor în războiu. De aceea îi chiamă la
 adunare (Rapsodia VII) și-i oprește de a se mai lupta:

Care simți-voiu cumvâ că de zei furiș se desparte
 Și-umblă s'ajute pe-ostașii Danaî ori pe cei de la Troia,
 Plin de ocară 'n Olimp și bătut se va 'ntoarce;
 Ori, de-l voi prinde, svârli-l-voiu în bezna Tartarului negru.
 Colo departe de tot, sub pământ în adâncă genune,
 Unde sunt porți neclintite de fier și cu pragul de-aramă:
 Ști-va pe urmă cât eu covârșese în puteri pe toți zeii.

Lupta iar începe, iar Zeus o ațâță de pe muntele Ida,
 dându-i o nouă măreție. El insuflă prin semne bune curaj
 lui Ector și Troienilor, și descuragiază cu semne rele pe Ahei
 care se uita cu frică necontentit spre vârful muntelui aco-
 perit de nori. Aheii sunt respinși până la șanțul și zidul ce
 făcuseră după sfatul bătrânului Nestor, în fața corăbiilor;
 Here și Atena sunt desnădăjduite că nu pot să ia parte
 la luptă. Ele vor să înfrângă porunca lui Zeus, dar acesta,
 zărindu-le, le trimite pe zeița Iris să le spună să se întoarcă
 înapoi, ceea ce ele și fac, pline de rușine. Noaptea întrerupe
 lupta, și Troienii, mulțumiți că au silit pe Ahei să se as-
 cundă după întăriturile lor, se hotărăsc să reia atacul a

doua zi, iar deocamdată se ospătează și se odihnesc cu toții sub cerul liber :

Caii, sub jug asudați, se grăbiră cu toți să-i deshame
 Și de telegele lor fiecare să-i lege cu frâu;
 Repede-apoi din cetate și-aduseră boi și oi grase,
 Vin desfătos ei aduseră-asemeni și pâne de-acasă,
 Și-alții în tabără iute cărară mulțime de lemne;
 Zeilor dâșii atunci închinau ecatombe depline;
 Vântul urcă pân' la cer ale jertfelor fumuri plăcute,
 Nu erau însă primite de zeii cei pururi ferice;
 Nu le voiau, căci nespus de scârbos le-a fost Ilion sfântul,
 Priam, precum și poporul în lănci iscusitului Priam.
 Plini de mândrie Troienii mâneau în băteliştea luptei,
 Unde păziau peste noapte și-ardeau o mulțime de focuri.
 Cum strălucește 'n senin mândreața de stele 'mprejurul
 Lumii scăldate 'n lumină, când fără de vânt e văzduhul;
 Culmile-atuncea, și 'naltele vârfuri, și văile toate
 Ies la iveală, și 'n cer nesfârșit se deschide văzduhul,
 Stelele toate se văd și se bucură 'n pieptu-i păstorul;—
 Dese tot astfel păreau, între vase și apa lui Xantos,
 Vetrele-aprinse de-ostași Troieni înaintea lui Iliu ¹,
 Focuri o mie pe șesuri ardeau și-odihnind la tot focul,
 Noaptea, pe 'mpreajmă ședeau spre păzire cincizeci de răsboinici.
 Iar telegarii păscând orz alb și alac lângă roate,
 Zorile stau aștepând să răsară pe tronul cel mândru.

Agamemnon, Menelau și toate căpeteniile Aheilor sunt înfricoșați. Ei simt că au în contra lor pe Zeus și, cu toate că alte oracole le prezisese că vor dărâma Troia, le e teamă ca nu cumvâ a doua zi Ector să pătrundă la corăbii și să le dea foc. Aceasta ar fi peirea tuturor. Ei țin sfat. Agamemnon ar vrea ca Aheii să părăsească răsboiul și să fugă către țara lor cu corăbiile. Ceilalți nu vor, iar Nestor îndeamnă pe Agamemnon să împace pe Ahile. Agamemnon, care vrea să-și păstreze puterea, se învoiește repede și îi oferă, pentru a-l împăcă, o mulțime de dureri (Rapsodiile VIII și IX).

Mai mulți trimiși se orânduiesc să meargă și să convingă pe Ahile; între dâșii sunt Ulise și Fenix ², iubitul fost pe-

1 Troii.

2 Sau Phoenix.

dagog al eroului mâniat. Dar nici argumentele pline de înțelepciune ale lui Ulise, nici exemplele din vremurile bătrâne aduse de Fenix nu clintesc voința lui Ahile. El e convins că Agamemnon este un domnitor perfid și nu mai vrea să se încreadă într'însul. Destul a suferit. El chiar părăsește a doua zi tabăra ahee ca să se întoarcă în Ftia, patria sa. Cu vorbe răspicate și hotărâte respinge propunerile lui Ulise :

— «Mult iscusite Odiseu, tu mărite fecior lui Laertes,
 Trebuie-acum negreșit fără 'nconjur a-mi spune părerea,
 Ce fel eu cuget în minte și cum isprăvi-se-va lucrul.
 Vreau ca să nu m'asurzii tăbărându-mi în preajmă cu toții:
 Căci deopotrivă cu poarta lui Hades urăsc pe bărbatul,
 Carele una vorbește și 'n sufletu-i tăinuie alta.
 Spune-voiu dar ce scot că-i mult mai presus decât toate.
 N'o să mă 'nduplece, cred nici craiul Atrid Agamemnon,
 Nici carevă din Ahei; căci la voi mulțumire niciuna
 Nu-i pentru cei ce ne 'nfrânt cu dușmanii se luptă de-apururi.
 Din răsputeri de te bați ori de șezi, deopotrivă ți-e partea,
 Și-una e cinstea ce 'mparte, și omul viteaz, și mișelul;
 Moare și cel ce în multe fu harnic, la fel cu cel trândav.
 N'am vreo dobândă mai mare, măcar că 'ndurau suferințe.
 Traiul fiindu-mi mereu sbuciumat în primejdia luptei,
 Tocmai cum pasărea 'mbie golașilor pui a sa hrană.
 După ce 'n pliscu-i a prins-o, iar dânsa cu răul s'alege,
 Astfel și eu petrecui o mulțime de nopți nedormite
 Și străbătui numai zile de sânge, 'n răsboinica trudă,
 Pentru femeile voastre, mereu înceștat cu dușmanii.
 Douăsprezece orașe prădaiu cu-ale mele corăbii,
 Unsprece numai pedestru luptându-mă 'n rodnică Troie.
 Multe și scumpe comori am cules din orașele toate,
 Dar le-am adus și pe toate le-am dat lui Atrid Agamemnon,
 Lui care tot înapoi rămâneă lângă rezezi corăbii.
 Când le primii, mai puține 'mpărțind, își opriă cât mai multe,
 Parte mai da ca răsplată la crai și la cei mai de frunte.
 Ei neatinse cu toți le păstrează și-acum; numai mie
 El mi-o răpi și rămâne stăpân pe femeia-mi iubită.
 Dragostea fie-i de bine! Dar ce luptăm cu Troienii
 Noi, cei de Argos? Și ce-și mai aduse într'acoace poporul
 A lui Atreus fecior? Nu de dragul Elenei pletoase?
 Au dintre toți muritorii nevasta-și iubesc doar ei singuri
 Cei din Atreus născuți? Dar omul cel bun și cuminte

Dragoste poartă și grijă de-ai lui ; tot asemenea dânsa ¹
 Dragă și mie mi-a fost din suflet, măcar că fu roabă.
 Însă, de vreme ce el m'a 'nșelat și răpitu-mi-a darul,
 Nu mă mai cerce, căci bine-l cunosc : neclintit rămânea-voiu.
 Dar, Odiseu, împreună cu craii ceilalți și cu tine,
 Cugete să îndepărteze năprasnicul foc de corăbii.
 Iată că lucruri atâtea făcù fără mine-Agamemnon,
 Zidul durat-a dintâiu și-a săpat lâng'aceasta și șanțul
 Mare și larg, în al cărui cuprins implantat-a și parii.
 Stavilă totuși nu-i chip să puie puterii lui Ector,
 Cel de bărbați sdrobitor ! Când luptam eu alături cu-Aheii
 Nu mai voiă să se hărțuie Ector departe de ziduri,
 Ci se-aținea lângă porțile Schee și fagul lui Zeus,
 Colo cândvâ m'așteptă, dar abiă mi-a scăpat la năvală.
 Însă de-acum, nevrând să mă 'ncaier cu nobilul Ector,
 Măine, lui Zeus și zeilor jertfe 'nchinând tuturora,
 După ce vasele 'n mare voiu trage, 'ncercându-le bine,
 Încă vedea-vei atuncea, de vrei și de-ți pasă de-aceasta,
 Cum mâneca-vor plutind prin bogatul în pești Helespontos
 Vasele-mi toate și 'n ele bărbați, râvnitori de vâslire.
 Dacă prii-ne-va 'n drum slăvitul ce mișcă pământul, ²
 Noi vom ajunge a treia zi 'n Ftia, mănoasa-ne țară!
 Ce mai averi am lăsat, când încoace m'a 'mpins nenorocul!
 Altele-aduce-voi însă, și aur, și roșie-aramă,
 Fier lucitor și femei care-s mândru cu brâul încinse,
 Care sortite mi-au fost. Dar răsplata, ce dânsul mi-a dat-o
 Mi-a și luat-o 'napoi rușinându-mă craiul Atride,
 Căreia spuneți-i toate pe față, precum mi-e porunca,
 Ca să le știe și-Aheii ceilalți, să sbucnească 'n mânie,
 Dacă pe vreunul din oastea danae gândește să 'nșele,
 Nerușinat el deapururi fiind. Nici aveà-va 'ndrăzneală
 El, cel cu-obraz de dulău, să se uite la mine în față;
 Nici nu voiu merge cu dânsul la sfaturi și nici la bătaie.
 El m'a 'nșelat săvârșind un păcat, dar de-acum înainte
 N'o să m'adoarmă cu vorbele lui, e de-ajuns pentru dânsul;
 Care-se 'n pace! Căci mintea-i luă Dumnezeu înțeleptul.
 Scărbă mi-e dar de-a lui daruri; cât firul de păr nu le prețui.
 Chiar de mi-ar da și 'nzecit și de două ori zece mai multe
 Câte și-acum stăpânește și câte de-acum va mai strânge,
 Chiar de mi-ar da tot ce are-Orhomènos și Teba 'n Egipt,

¹ E vorba de Briseida.

² Poseidon, zeul mării.

Unde-adunate prin case se află comori nesfârșite,
 Teba cu-o sută de porți din care bărbați două sute
 Ies dintr'odată cu cai și telegi osebit din orcare,
 Chiar de mi-ar da bogății cât e în lume nisipul și colbul,
 Nu va putea nici așa să mă 'nduplece-Atrid Agamemnon.
 Până ce nu-mi va plăti el rușinea cea mult dureroasă.
 Fiică de-a lui Agamemnon Atride nu-mi iau de soție,¹
 Chiar de-ar întrece 'n făptură cumvâ pe-aurita-Afrodita
 Și 'n hârnicie mi-ar fi deopotrivă cu ager' Atena,
 N'o voi luă nici atunci. Din Ahei să-și aleagă pe altul,
 Care i se cade mai mult și-i de neam mai înalt, decât mine.
 Dacă scăpa-mă-vor zeii cumvâ și-oiu ajunge pe-acasă,
 Tatăl Peleu dup'aceea găsi-va nevastă să-mi dee,
 Multe femei sunt din neamul ahaic în Elas și 'n Ftia,
 Fete de oameni fruntași care-s domni păzitori de orașe.
 Eu din acestea, de vreau, îmi aleg de nevastă pe vreuna.
 Colo mă 'ndeamnă vârtos a mă duce bărbatul meu suflet,
 Dreaptă soție să-mi iau și 'ntru tot potrivită cu mine
 Și să mă bucur de-averea ce-a strâns-o bătrânul Peleus.
 Nu cumpănește cât viața-mi nimic: nici averile toate
 Câte se spune că Iliu, bogatul oraș, dobândise
 Cât eră dânsul în pace, 'nainte să vie Danaii;
 Nici câte averi îs cuprinse în templul cu pragul de-aramă
 Al lui Apolon arcașul, în Piton săpatul în stâncă.
 Boii și oile grase pot fi câștigate ca pradă,
 Și-agonisiți cu sudoarea pot fi, și fugari, și tripeduri;
 Sufletul omului însă nu-i chip înapoi să se 'ntoarne
 Ori câștigat ori răpit, când scapă din străjile gurii.
 Thetis zeița cu talp' argintie, ca mamă, mi-a spus-o:
 Sorti îndoite mă poartă pe cai osebite spre moarte,
 Dacă pe-aici zăbovind lâng'orașul troian mă voi bate,
 Pierd eu nădejdea de 'ntors, dar slava-mi neveștedă fi-va;
 Dacă sosi-voiu acasă cumvâ 'n părinteasca moșie,
 Slava cea 'naltă voi pierde, dar lungi vor fi zilele mele!
 N'o să mă 'ntâmpine-atunci așa repede ceasul din urmă.
 Deci tuturor celorlalți un sfat eu le-aș da să urmeze:
 Marea s'apuce 'napoi; în zadar vă căzniți a răpune
 Iliul cel răsărit, căci Zeus adânc tunătorul
 Brațul asupra-i a 'ntins, și-au prins îndrăsneală dușmanii.
 Inșă voi mergeți acum și-Aheilor celor de frunte
 Spuneți solia, căci asta-i căderea mai marilor sfetnici,

¹ Agamemnon îi trimisese vorbă, că vrea să-l aibă și de ginere.

Ca chibzuind să găsească o altă mai bună măsură,
 Care să scape, și vasele lor, și poporul ahaic
 În adâncate corăbii. Aceea ce dânșii gândiră
 Nu-i mai ajută nimic, căci eu îmi știu încă necazul;
 Fenix aicea rămâie cu noi împreună să doarmă
 Ca să ne fie 'n corăbii tovarăș la 'ntorsul acasă,
 Măne, de-ar fi bucuros, căci nu-l iau deasila cu mine.»

(Trad. de G. Murnu).

Și tot așa de hotărît, deși cu cele mai vădite semne de respect, răspunde fostului său învățător, adăogând numai că a doua zi de dimineață se va sfătuî cu el, dacă trebuie să mai rămână sau să plece deabinele în patria sa.

Trimișii se întorc și aduc trista veste lui Agamemnon. Aheii trebuie să rabde încă, până ce se va hotărî eroul să-și părăsească mânia (Rapsodia IX).

Ei se pregătesc de rezistență pentru a doua zi. Vor să se odihnească, dar nu pot. Nu poate să se odihnească regele Agamemnon. Și mai puțin Menelau. Ar vrea să știe ce fac Troienii. Se scoală noaptea, umblă prin tabără, vrând să găsească pe cineva care să spioneze mișcările vrășmașilor. Se găsesec Odiseu și Diomede, care, ajutați de Atena, au norocul să izbutească în întreprinderea lor. Ei întâlneș și ucid pe spionul troian Dolon, apoi izbesc tabăra unor Traci, noi aliați ai Troienilor, pe când dormiau; ucid pe Rhesos, căpetenia lor, îi iau caii și armele, și se întorc victorioși în tabără (Rapsodia X).

Îmbărbătați de acest succes nocturn, lupta începe a doua zi. Agamemnon iese în frunte și luptă cu o vitejie pe care nu i-am cunoscut-o până acum. El vrea par'ca să arate că ceea ce ar fi putut face Ahile, poate face și el însuși. Dar, cu toate că prin vitejia lui izbutește să izgonească pe Troieni, el nu poate ucide pe Ector, pe care-l păzește Zeus; ba el însuși este rănit și nevoit să se retragă din luptă. Norocul, de un moment, al Aheilor se întunecă. Ector, însuflețit de Zeus, respinge pe Ahei; toți eroii lor sunt unul după altul răniți: Odiseu, Menelau, Diomede, Nestor, și numai Aias mai rezistă retrăgându-se (Rapsodia XI). Troienii ajung astfel să treacă șanțul și să ia cu asalt întăriturile Aheilor (Rapsodia XII).

Dar lupta nu e definitiv pierdută. Lui Zeus, din când în când, i se face milă de vreun erou aheu și îngăduie să susțină lupta cu cinste, ținând în loc avântul Troienilor. La un moment dat, chiar își întoarce privirile în altă parte și Poseidon, găsind bun prilejul, intră în luptă, ajută pe Ahei și-i pune în stare să respingă atacurile întetite ale Troienilor (Raspodia XIII). Ba Here, ne mai putând răbdă suferințele Aheilor, se învoiește cu Hypnos, zeul somnului, și adoarme pe Zeus deabinele. Se înțelege, că în acest timp Poseidon poate să ajute în voie pe Ahei. Ei resping pe Troieni, iar Ector e rănit de Aias așa de rău, că și-ar fi dat duhul, dacă Zeus nu s'ar fi deșteptat la vreme și n'ar fi băgat de seamă înșelătoria Herei. Mânios, izgonește pe Poseidon și trimite pe Apolon să însuflețească din nou pe Ector. Aheii sunt acum pierduți. Apolon i-ajută să distrugă întăriturile ce apărau tabăra, să pătrundă până la corăbii și chiar să pună foc uneia, cu toate eforturile desnădăjduite ale lui Aias de a-i oprî (Raspodiiile XIV și XV). Acum Aheii sunt la capătul nenorocirilor lor. Numai Ahile îi mai poate scăpa de pieire.

Dar Ahile stă liniștit cu Mirnidonii săi și se bucură în inima lui: nevolnicia lui Agamemnon s'a dat așa de curând și așa de deplin pe față. Patrocle însă, pe care Ahile îl iubește ca pe sine însuși, nu poate să stea locului. El urmărește luptele, și sufletul lui nu poate rămâne nepăsător la grozava înfrângere a Aheilor. El se gândește că, dacă Troienii izbutesc să pună foc flotei, Aheii sunt cu desăvârșire pierduți. Aceste reflecțiuni îl întristează în adânc și-l hotărăsc să înduplece pe Ahile să-și părăsească mânia. În această hotărîre stă începutul peripeției, care va aduce desnodământul.

Ahile nu-și îndeplinise hotărîrea de a se întoarce acasă, pentru că această hotărîre era mai puțin puternică decât via dorință de a dobândi desăvârșita satisfacție din partea lui Agamemnon și a Aheilor. Tot din această pricină, când iubitul său Patrocle se roagă de dânsul, ca să scape pe Ahei dela peire, el nu vrea să-l asculte nici pe dânsul. Dar iarăși nu poate să nu fie mișcat de rugăciunile aceluia pe care-l iubia ca sufletul său, și nici nu poate scăpa din vedere că focul de pe corăbiile ahee ar putea să se întinză

și la propriile sale corăbii. De aceea, deși el însuși nu vrea să ia parte la luptă, îngăduie totuși lui Patrocle să îmbrace armele sale, să-și puie în cap coiful său, care îngroziă pe vrășmași, și să iasă la luptă împreună cu Mirmidonii săi. Il sfătuiește însă cu stăruință, ca să se mulțumească numai cu izgonirea Troienilor și să nu facă pe Ahei să fie pe deplin biruitori. Patrocle însă, intrând în luptă și văzând ușurința cu care poate să respingă pe Troieni, n'ascultă vorba lui Ahile, înaintează prea departe, ucizând în dreapta și în stânga. Ector atunci, ajutat de Apolon, îi iese înaintea, îl ucide și-i ia armele, armele dumnezeiești ale lui Ahile (Rapsodia XVI). O luptă îngrozitoare se dă acum pentru corpul lui Patrocle: Aheii vor să-l scape de mâna Troienilor, cu gând ca să-l ducă lui Ahile, spre a i se da toată cinstea înmormântării. Troienii din contră vor să pună mâna pe el, ca să-l asvârle câinilor, pentruca răsbunarea lor în contra lui să-l urmărească și dincolo de moarte¹ (Rapsodia XVII).

În fine, vestea morții lui Patrocle și a răpirii armelor ajunge la Ahile. O durere adâncă cuprinde inima acestuia. Simțim din vorbele și faptele lui cât de cu foc ține el la prietenul său. Ector, ucizând pe Patrocle, a rănit de moarte pe însuși Ahile. Izbirea este așa de mare că toată mânia încăpățanată ce acesta purtă lui Agamemnon și în contra Aheilor, dispare dintr'odată pentru ca să fie înlocuită cu ura cea mai înverșunată în contra lui Ector. Nu va mai mâncă, nu va mai bea, nu se va mai spăla, până ce nu va ucide pe acest dușman. Toată mânia neîmpăcată, care o arătase până acum, în chip pasiv, lui Agamemnon, se preface în neîmpăcată mânie activă, care nu dă odihnă trupului și brațelor, până ce nu se va fi răzbunat, în contra lui Ector și a Troienilor. Vitejia lui, innăbușită până acum, izbucnește deodată cu o putere ce nu are perechie. Mânia lui se preface în furie, curagiul, în temeritate, setea de răsbunare, în cruzime. În asemenea suflet nu mai încape milă, nici iertare!

Această peripeție în sufletul lui Ahile aduce sfârșitul în-

¹ Cea mai mare pedeapsă pentru un Elen nu eră moartea, cât neîngroparea după moarte. (Vezi mai departe „Antigona”).

tregei acțiuni, căci acțiunea atât trebuie să țină, câtă vreme ține mânia lui Ahile, a cărei pricină s'a desfășurat în Rapsodia I. Dar prin faptul că mânia lui în contra lui Agamemnon s'a prefăcut în mânie în contra lui Ector, trebuie să știm cum s'a potolit cu desăvârșire cea dintâiu. Dar aceasta nu o putem ști, fără să vedem potolindu-se cea de-a doua. Amândouă se țin una de alta. Interesul nostru se întinde asupra amândorora, cu atât mai mult cu cât cea din urmă nu numai este urmarea celei d'întâiu, dar este chiar propriul ei sfârșit, iar mărirea și violența ei o face și mai proprie de a întrupa acel sentiment de măreție ce constituie fondul sentimental al poemei. Ultimile rapsodii ale «*Iliadei*» vor cuprinde faptele prin care vedem cum se potolesc aceste mâinii. . . .

Ahile, am zis, rămâne zdrobit la vestea morții iubitului său prieten. El își sfâșie hainele, își rupe părul, își pune cenușa în cap, se asvârle la pământ de durere — el, fiul unei zeițe și cel mai puternic dintre Aheii, spaima vrășmașilor și scutul poporului său — și s'ar și sinucide, dacă nu l-ar reține Antiloh, eroul care-i adusese vestea. Apoi plânge cu amar gemând cu glas tare. Muma sa îl aude și vine să-i afle durerea. Da, Zeus a ascultat rugăciunile ei, dar cu peirea celui mai bun prieten al său și cu pierderea armelor sale, pe care zeii i le dăduseră lui Peleu. Thetis caută să-l mângâie, făgăduindu-i că-i va aduce alte arme pe care le va făuri faurul zeilor, Hephaistos, și cu care va putea să-și răsbune cumplit. Dar până să-i aducă amele, Troienii se luptă cu învrăjbire pentru trupul lui Patrocle și sunt aproape să izbutească să-l smulgă din mâinele Aheilor. De îndată Here vestește aceasta lui Ahile, iar el, care e oprit de Thetis de a se lupta până ce nu i se va aduce armele, nu poate să facă altceva decât ca, sub paza Atenei care e înarmată cu groaznică egidă ce îngheață privirile, să meargă la întărituri, să se arate Troienilor și să strige de trei ori. E de ajuns atât, pentruca Troienii să lase trupul lui Patrocle și s'o ia la fugă. Aheii aduc trupul lui Patrocle și, pe când Ector hotărăște pe Troieni să rămână sub arme și să nu reintre în cetate, Ahile dă onoruri funebre lui Patrocle, dar amână arderea și înmormântarea lui, până după ce va ucide pe Ector. (Rapsodia XVIII).

În fine, Thetis aduce armele, și Ahile se pregătește de luptă. Aheii se bucură; știu că acum sunt scăpați. Ei însă nu vor ca Ahile să se lupte numai pentru răsbunarea iubitului lui prieten, dar și pentru ei înșiși. Ei vor să-l împace cu Agamemnon, dar pentru aceasta trebuie ca Agamemnon întâiu să caute aceasta. El se și învoiește îndată, și trimite lui Ahile o mulțime de daruri împreună cu răpita roabă Briseida. Ahile le primește și intră cu furie în luptă, cu toate că, dumnezeiescul său cal, Xantos, îi prezice apropiata lui moarte.

Toată mânia răsbunătoare a lui Ahile se vede acum. Măcelul, pe care-l face în Troieni, este îngrozitor, și sufletul lui nu mai cunoaște nici milă, nici îndurare. Ținta lui supremă e să găsească pe Ector, care însă se ferește de dânsul. Troienii fug, ca o turmă speriată, spre zidurile cetății. Prin porțile, deschise din porunca lui Priam, ei năvălesc cu grămada. Toți luptătorii, care au scăpat cu viață de mâna lui Ahile, sunt acum la adăpost, toți, afară de Ector care rămâne lângă ziduri afară și nu vrea să intre. Un zeu i-a furat mințile. El nu vrea să asculte rugăciunile lui Priam și ale Hecabei, și vrea să înfrunte pe Ahile. Dar, când acesta se arată, Troianul e cuprins de-o groaznică frică și, în loc să aștepte pe vrășmaș, o ia la fugă, Ahile îi taie drumul către poartă, și-atunci o goană nebună începe împrejurul cetății. De trei ori ocolește cetatea gonindu-se, fără ca Ahile să-și poată ajunge vrășmașul. Dar Zeus a hotărât soarta lui Ector, și prin Zeița Atena, care ia trăsurile lui Deiphobos, fratele lui Ector, îl face să stea și să înfrunte pe Ahile. Mai înainte însă de a începe lupta, Ector ar vrea să facă un pact, ca oricine dintre ei ar cădea, să-i fie îngăduit a fi îngropat de ai săi. Ahile nici nu vrea să audă de aceasta: îl insultă, grăbește lupta și izbutește după a doua lovitură să-i străpungă gâtul. Atunci Ector, înainte de a muri, îl roagă să nu-i arunce trupul la câini, dar Ahile nu mai are în inima sa nici cea mai mică milă pentru dușmanul său. El cu sabia îi găurește glesnele, pe trece prin ele o frânghie pe care o leagă de carul său, și astfel îi târaște trupul până 'n tabără — pe când Troienii, zdrobiți de durere, plâng de-asupra zidurilor, de unde pri-viseră sfâșietoarea scenă (Rapsodiile XX, XXI, XXII).

Ajuns în tabără, Ahile nu dă voie ostașilor săi să deshame sau să-și desbrace armele. Patrocle trebuie să fie mai întâi ars cu toată cinstea, ce se cuvine unui atât de iubit amic. Cu plângere mare îi înconjoară cu toții în frunte cu Ahile, cadavrul. Apoi fac un rug năprasnic pe care depun trupul cel mort al lui Patrocle; apoi sacrifică lângă el, ca să ardă împreună cu dânsul, doisprezece Troieni și un mare număr de vite, și în sfârșit dau foc rugului. După ardere adună resturile arse ale cadavrului și le pun într'o urnă de aur, pe care Ahile o va păstră, ca să fie așezată în acelaș mormânt măreț, pe care Aheii i-l vor ridică lui însuși, după ce va murì și el. Ceremonia arderii corpului lui Patrocle se sfârșește cu jocuri în onoarea lui, cu care plilej Ahile împarte daruri la învingători. (Rapsodia XXIII).

În vremea aceasta, cadavrul lui Ector stă asvârlit afară. Ahile îl târăște de mai multe ori împrejurul cadavrului lui Patrocle, dar stricăciunea nu-l cuprinde, fiindcă nu vor zeii. Sunt înduioșați și ei de soarta acestui erou, care le adusese în viață atâtea sacrificii. Zeus, care își îndeplinise făgăduiala dată lui Thetis și care acum știe că sufletul lui Ahile, după ce săvârșise onorurile funebre ale lui Patrocle, este împăcat în sine însuși, trimite pe Thetis, să-l pregătească pentru o faptă măreață și generoasă: să-l facă anume să îngăduie lui Priam ca să răscumpere trupul lui Ector, fiul său. Hermes,¹ trimis de Zeus, conduce pe Priam în tabăra lui Ahile, fără să fie văzut de Ahei, și-l face să pătrundă în cortul eroului. Cu cuvinte înduioșătoare și sărutând mâna celui ce ucisese pe fiul său, Priam înduplecă pe Ahile să-i dea trupul lui Ector, în schimbul darurilor ce adusese. Ahile pune pe roabele sale să curețe și să spele trupul cel mort, fără ca să bage de seamă Priam, pentru ca să nu-i sdrobească inima când l-ar vedea pângărit într'un chip atât de rușinos; pune să-l înfășoare în două din mantii, ce făceau parte din darurile, pe care le adusese Priam, și-l dă bătrânului rege, căruia nu-i rămăsese altă mulțumire decât aceea de a-și îngropă fiul. Ultimele fapte ale lui Ahile, pline de-o gingășie generoasă, dovedesc că toată mânia lui

¹ sau Erme (Mercur).

a trecut, și cu aceasta se și sfârșește întregul poem. (Rap-
sodia XXIV).

Analiză. I. Din această expunere vedem că acțiunea ce ni se povestește în «*Iliada*», — mânia lui Ahile — deși este un fapt particular în legătură cu un personaj oarecare, ea este totuși în legătură strânsă cu evenimente însemnate cu ocazia cărora se desfășoară întreaga viață a unui popor. Acest fapt — ce constituie obiectul întregii poezii — dă poetului putința de a exprima liniștita măreție ce constituie sentimentul fundamental, pe care nu l-am întâlnit până acum în nici un altfel de poezie și care dă un caracter propriu epopeii. Obiectul acestei epopei consistă adică într'o *acțiune măreață*.

II. Tot din această expunere, mai observăm că, din momentul ce luăm cunoștință de pricina mâniei lui Ahile, de firea lui și a ercilor cu care el stă în atingere, din acel moment ne interesăm de soarta eroului și de toate faptele secundare, a căror desfășurare va aduce deslegarea întrebării dacă și cum Ahile va fi împăcat și dacă și cum va relua din nou lupta în contra Troienilor. Aceasta însemnează că acțiunea «*Iliadei*» este *interesantă*.

III. Toate faptele câte se întâmplă în «*Iliada*» sunt întru atât interesante întrucât stau în legătură cu mânia lui Ahile. Dacă un erou troian ucide pe unul aheu, aceasta ne interesează, pentrucă ajută apropierea momentului când Aheii vor fi nevoiți să ceară ajutorul lui Ahile. Dacă un erou aheu ucide sau rănește pe unul troian, aceasta ne interesează, pentrucă întârziează acest moment, ne pune în nedomirire față de ceea ce are să urmeze și ne face să ne așteptăm la vreun alt fapt contrariu, care să-i nimicească efectul. Așa încât, mânia lui Ahile devine unghiul constant sub care privim toate evenimentele; ea slujește dar să reducă la unitate toate faptele secundare, orcât de disparate ar fi ele. Aceasta însemnează că acțiunea acestei epopei, pe lângă că este *măreață* și *interesantă*, mai este și *unitară*.

În legătură cu această considerație, observăm însă, că unele evenimente ne fac impresiunea c'ar putea fi scoase ușor din mersul general al acțiunii, neavând decât o slabă legătură cu ea. Astfel este, bunioară, răpirea cailor lui Resos din

Rapsodia X. Aceste evenimente servesc să pună în relief firea unui erou cunoscut (în cazul de față, Odiseu), sau vreun moment din viața poporului, în mijlocul căruia se întâmplă acțiunea și printr'aceasta ele întregesc caracterul de măreție pe care trebuie să-l exprime poema. Cu alte cuvinte, deși în aparență sunt slab legate cu întregul, ele totuși îl complinesc indirect accentuându-i însemnătatea. Aceste părți din epopee se numesc *epizoade*. Ele aduc varietate în poemă, fără să-i strice unitatea.

IV. Ceeace ne farmecă în «*Iliada*» cu deosebire, este faptul că evenimentele, care constituiesc acțiunea principală, ca și această acțiune principală însăși, sunt îndeplinite prin ajutorul unor personaje, a căror fire o simțim că rămâne necontenit aceeași, atât în vorbele cât și în faptele lor. Ahile dela început până la sfârșit este un viteaz plin de sinceritate și statornicie, dar nerăbdător de a fi alături cu cei mai bătrâni și mai puternici, și foarte pasionat. El numai aude că Agamemnon cere să i se dea o altă captivă în locul Criseidei, și-l și acuză îndată și fără sfială de lăcomie; iar, când îl aude că vrea să ia vreuna din captivele celorlalte capetenii, supărarea sa devine mânia și chiar turbare: de n'ar fi fost Atena care să-l rețină, repede ar fi și ucis pe acest rege care vrea să-și arate puterea în acest chip. Odată mâniat, Ahile stăruie în mânia sa și devine violent, ordecători vede pe cineva stăruind ca să-l facă să ia din nou parte la luptă. Tot așa de pasionat își iubește prietenii, pe cât de pasionat își urăște vrăjmașii. Din pricina morții lui Patrocle, el ar vrea să se sinucidă, și nu mai vrea să știe de nicio îndurare față de cei ce l-au ucis. Dar, cu toată cruzimea lui, Ahile rămâne totuși un suflet nobil, care e plin de înalte și generoase sentimente. Chiar faptul că n'a intrat în luptă când i s'au adus daruri, ci când i s'a ucis amicul, dovedește acesta; și mai mult dovedește aceasta, purtarea lui față de Priam, de a cărui bătrânețe și durere, amintindu-și bătrânețea tatălui său, i se face milă și căruia îi dă spre îngropare cu atâta delicatețe corpul lui Ector.

Și tot așa de măiestrit se manifestă și celelalte personaje. Deși e vorba de oameni de-acum 3000 de ani, ale căror obiceiuri sunt streine de-ale noastre și deși sunt niște crea-

țiuni ale imaginațiunii, totuși simțim că acești oameni trăiesc în carne și oase, că, după firea lor, ei trebuiau să vorbească și să lucreze astfel, și suntem pătrunși de fiorul propriei lor vieți, când luăm cunoștință de vorbele și faptele lor. Simțim puterea de om politic a lui Agamemnon, care știe să se înlădie după părerile altora, fără să-și piardă din autoritate, iscusința lui Odiseu, vitejia mai mult fizică și simplitatea lui Aias, bătrânețea sfătoasă a lui Nestor, și trăim, în povestirea faptelor lor, viața lor însăși. Nu viața pe care ei va fi avut-o în realitate, pe care nici noi n'o știm și pe care n'o știă poate nici Omer, ci viața pe care le-o împrumută poetul, punându-i să vorbească și să lucreze potrivit și cu firea lor, dar și cu faptele prin care el ne redă impresiunea de măreție.

Cu alte cuvinte, personagiile, ce iau parte la acțiunea acestei epoei, sunt concepute ca având o fire clară și precisă, adică sunt niște *caractere*, și toate vorbele și faptele fiecăruia ni se arată ca izvorând dintr'unul și acelaș caracter, adică pot fi reduse la *unitate*, precum la unitate sunt reduse și faptele secundare ce se subordonează în mod natural acțiunii principale. Această legătură dintre firea personagiului și faptele sale, precum și înlănțuirea firească a faptelor, ce constituiesc acțiunea principală, se numește *motivare*.

V. Acest farmec al caracterelor se mărește prin felul cum le concepe poetul «*Iliadei*» în raport cu realitatea. Personagiile, deși sunt arătate, și cu calitățile, și cu defectele lor, și ne fac impresiunea că sunt oameni care trăiesc înaintea noastră, totuși ele au mult mai puternice însușiri decât acelea ale oamenilor în genere, iar viața lor se desfășură în constantă legătură cu o lume superioară lor, cu lumea zeilor, de-a căror voință sunt dependenți. Ahile este fiu de zeiță; el izgonește o armată numai strigând de trei ori; Diomedea învinge și rănește pe Ares. Ector este izbit cu o stâncă, care-l culcă la pământ și-l face să verse sânge; totuși se ridică îndată, însuflețit de Apolon, și izgonește pe Ahei, le dărâmă întăriturile și-i urmărește până în corăbii. Aceasta însemnează, că personagiile din această epopee sunt *idealizate și mărite*. Sunt *eroi*. De altminteri niște perso-

nagii care iau parte la o acțiune măreață nici nu pot fi altfel.

VI. In fine acțiunea «*Iliadei*» dobândește cel mai desăvârșit caracter de măreție prin faptul că ia parte la dânsa nu numai oameni ce au fire dumnezeiască, eroii, dar și zeii înșiși, care sunt în acelaș timp motorul ei principal. In acțiunea «*Iliadei*» aceste ființe supranaturale dirig cursul evenimentelor și voința umană după placul lor. Elementele supranaturale dintr'o epopee se numește *miraculos*. In alte epopei, supranaturalul este reprezentat prin alte puteri decât zeii păgânismului (care constituie miraculosul *păgân*). Astfel sunt vrăjile (miraculosul *magic*), puterile cerești creștine și sfinții (miraculosul *creștin*) sau chiar unele abstracțiuni personificate, concepțiuni ridicate la rangul de divinități atotputernice, cum ar fi Adevărul, Ura, Discordia, etc (miraculosul *filozofic*).

Teoric. § 24.—*Epopea* este o poemă epică, în care se întrupează sublimul sau măreția faptelor omenești printr'o acțiune la care ia neapărat parte și puteri supranaturale și care, deși stând în legătură cu un singur personagiu, implică într'înșa viața unui întreg popor și nu poate fi desfășurată, fără să luăm cunoștința de manifestările esențiale ale acestei vieți.

§ 25. Acțiunea dintr'o epopee trebuie să fie *măreață, interesantă și unitară*. Evenimentele povestite într'o epopee, care nu sunt în directă legătură cu acțiunea principală, dar contribuie totuși la lărgirea orizontului ei și la ridicarea însemnătății ei, se numesc *epizoade*.

§ 26. Măreția epopeii se obține cu deosebire făcând să ia parte la acțiune personajii supranaturale sau care au la dispoziție puteri supranaturale. Puterile supranaturale dintr'o epopee poartă numele de *miraculos*.

Miraculosul este *păgân, creștin, magic* sau *filozofic*, după cum puterile supranaturale sunt zeii păgânătății sau sfinții creștini, farmecile magiei sau niște simple abstracții personificate.

§ 27. Personagiile ce iau parte la acțiunea unei e-

popei trebuie să se prezinte mai mari și mai strălucite decât în realitate, adică trebuie să fie *idealizate*. Niște asemenea personaje se numesc *eroi*. Eroul cu care acțiunea epopeii e în directă legătură se numește *erou principal*.

§ 28. Eroii dintr'o epopee trebuie să aibă caractere clare și hotărâte: faptele și vorbele eroilor trebuie să fie potrivite cu caracterul lor : ele trebuiesc *motivate* printr'însul. De asemenea deosebitele momente ce constituie acțiunea principală trebuie să fie strâns legate între ele, cele de mai înainte *motivând* pe cele ce urmează.

Exercițiul XLI. Să se analizeze caracterul lui Zeus și al Herei din «*Iliada*», și să se caracterizeze.

Ezercițiul XLII. Să se citească și să se analizeze epizodele din «*Divina Comedie*»—«*Ugolino*» și «*Latini*», precum și pasagiile din Cartea VI din «*Eneida*», și să se determine natura miraculosului.

Exercițiul XLIII. Să se studieze limba și stilul din «*Iliada*» în raport cu sentimentul de măreție ce întrupează.

Observări metrice. 1. Cercetând versul întrebuițat în traducerea pasagiilor citate din «*Iliada*», observăm că el nu seamănă de loc cu versurile de până acum. El, de cele mai multe ori, are 17 silabe, (uneori are mai puține cu una sau două), iar succesiunea accentelor lui e în genere aceasta :

Vrè-me de nò-uă dar zì-le prin àr-mii să-gè-ți-le-i sboà-ră

adică, în loc ca să cadă din două în două silabe ca în versurile de până acum, accentele cad din trei în trei. Dacă ne aducem aminte de versul exametru antic, a cărui compozițiune fundamentală este :

— 00 | — 00 | — 00 | — 00 | — 00 | — 0

și comparăm poziția silabelor lungi și scurte dintr'însul cu a silabelor accentuate și neaccentuate din versul românesc de mai sus, observăm că acesta are aceeași compoziție, ca și exametru, cu deosebire că în loc de silabe lungi și scurte,

avem silabe accentuate și neaccentuate. Astfel versul nostru, despărțindu-l în picioare după norma exametrului, ar avea această schemă :

Unitatea metrică în care se descompune acest vers este asemănătoare cu *dactilul* antic (— —) și ar putea fi numită unitate metrică sau picior *dactilic*. Versul întrebuițat în traducerea «*Iliadei*» este dar *exametru dactilic*.

2. Dacă însă comparăm efectul, pe care ni-l fac la citit aceste versuri, păstrând în recitare riguros ritmul dactilic, cu efectul pe care ni-l fac citirea celorlalte feluri de versuri românești, observăm ușor că în versul dactilic prindem mult mai greu legătura cuvintelor și înțelesul frazei, decât în versurile celelalte. Aceasta provine din faptul că, în acest vers poetul nu poate întrebuița neconținut vorbe care au succesiunea de accente dactilice, cum sunt: tânără, treapadă, fulgeră, limpede, șueră, etc. De-ar putea face acesta, fizionomia vorbelor ar fi păstrată fără vătămare în vers, și noi le-am putea ușor înțelege. Având însă la îndemână puține cuvinte cu ritm dactilic, poetul român e nevoit să întrebuițeze în exametrul său mai mult cuvinte cu succesiune de accente trohaică sau iambică simplă sau abundentă (umăr, așează, pornit, mâine, etc.). Aceste cuvinte însă, introduse în versul dactilic, spre a juca rolul pe care vrea să li-l de poetul, trebuie să fie întonate într'un mod deosebit și nefiresc, care le alterează întrucâtva fizionomia și nu mai pot fi pricepute fără o oarecare efortare. Din această pricină, versul dactilic în limba română apare greoiu și nenatural.

3. Totuși multe din versurile dactilice par destul de frumoase și firești. Așa, bunăoară, versul arătat mai sus precum și următoarele :

Haide, cutează și spune ce știi din a zeilor gânduri...
 Căci pe Apolon mă jur, pe feciorul cel drag al lui Zeus...
 Vase boltite nu-i unul măcar din mulțimea danae...
 Făr' de răsplată și daruri și nu-i vom duce la Crisa...
 Și de mânie aprinși ca și focul îi scânteie ochiul...
 Cum că de-aceea neceaz ne trimite Arcașul cel aprig...

și alte multe. De ce acestea sună mai frumos și se par limpezi, când le recităm?

Pricina e faptul că, deși poetul s'a gândit să facă niște versuri dactilice, noi, în recitare, urmând normele vobirii noastre, le prefacem într'un vers compus dintr'o serie de picioare iambice abudente sau amfibrahice (unitatea metrică $\underline{\quad} \underline{\quad} \underline{\quad}$ corespunzătoare amfibrahului $\sim - \sim$) precedate de un trohaic liber. Adică, în loc de schema

$\underline{\quad} \underline{\quad} \underline{\quad} \mid \underline{\quad} \underline{\quad} \underline{\quad} \mid \underline{\quad} \underline{\quad} \underline{\quad} \mid \underline{\quad} \underline{\quad} \underline{\quad} \mid \underline{\quad} \underline{\quad} \underline{\quad} \mid \underline{\quad} \underline{\quad} \underline{\quad}$

întrebuințăm fără să vrem schema:

$\underline{\quad} \underline{\quad} \mid \underline{\quad} \underline{\quad} \underline{\quad} \mid \underline{\quad} \underline{\quad} \underline{\quad} \mid \underline{\quad} \underline{\quad} \underline{\quad} \mid \underline{\quad} \underline{\quad} \underline{\quad} \mid \underline{\quad} \underline{\quad} \underline{\quad}$

în care avem aceeași succesiune de accente, dar grupate în mod mai potrivit cu vorbirea noastră. Astfel, versul din urmă de mai sus, poate fi pronunțat, în două feluri: a) sau cum a avut intențiune poetul, în mod dactilic :

Cum că de-a-cèea ne-càz ne tri-mîte Ar-cășul cel-àprig sau b), cum o cere ușurință și firecul vorbirii noastre :

Cum că=de-acèea—necàz ne—trimîte—Arcășul—cel àprig.

Pronunțat sub forma întâiu, nu putem prinde ușor fizionomia cuvintelor decât văzându-le scrise, dar mult mai greu, cu urechia; nu tot așa dacă-l pronunțăm în forma a doua: picioarele corespunzând cu fizionomia cuvintelor, noi le înțelegem ușor și dintr'odată :

de-acea — necaz ne — trimite — Arcașul — cel aprig.

De fapt dar, versurile citate mai sus ca frumoase, sunt tot așa de nenaturale și greoaie ca și celelalte, *dacă le pronunțăm pe schema dactilică*. Ele devin frumoase și ușoare însă din pricină că au norocul de a putea fi recitate după o altă schemă mai naturală pronunțării românești.

Rezumat. Pe lângă versuri iambice și trohaice, care sunt versurile firești și plastice ale limbii noastre, unii poeți mai întrebuințează și versuri dactilice, și anume construind, după modelul exametrului antic, un vers

dactilic, compus de obicei din cinci picioare dactilice (— — —) și unul trohaic. Acest vers este nenatural și greoiu în limba română, și ca probă e faptul că i se poate prinde ușor înțelesul numai dacă cititorul îl recitează, nu după ritmul dactilic:

ei după ritmul iambic abundent:

Adevăratul vers care ar putea să joace în limba română rolul exametruului antic este versul trohaic de 16 silabe. El singur ar putea fi întrebuițat cu succes în epopee.

Exercițiul XLIV. Să se aleagă 10 versuri care au ritmul perfect dactilic și 10 al căror ritm dactilic să se poată transforma în recitare în ritm iambic abundent.

50. ODISEA

lui

Omer

Pe când toți Aheii, care se luptase la Troia, se întorsese la casele lor, numai Odiseu eră departe de patrie reținut de nimfa Calipso ¹. Făcându-se un consiliu al zeilor, fără Poseidon, Atena întreabă pe Zeus: de ce această soartă s'a rezervat înțeleptului Odiseu? Zeus răspunde că Poseidon îl persecută fiindcă a lăsat orb pe fiul său Polifem ²; dar zeul mărilor va trebui să-l ierte, când toți ceilalți Zei vor stăruî de dânsul.

În urma acestui sfat, Hermes e trimis să poruncească nimfei Calipso să lase liber pe Odiseu, iar Atena se duce în Itaca patria lui Odiseu, unde se află soția lui, Penelope,—pe care o sumă de pețitori o siliau să aleagă de bărbat pe unul din ei, zicând că Odiseu ar fi murit,—pentru ca să îndemne pe Telemac, fiul ei, să plece în căutarea tatălui.

¹ sau Calypso : eră o nimfă care stăpâniă insula Oigia din marea Ionică.

² sau Polyphemos : eră cel mai însemnat dintre Ciclopi, niște uriași cu un ochiu în frunte. El eră fiul lui Poseidon și regele lor.

Telemac pleacă la Pilos, la regele Nestor, și apoi în Lacedomona, ca să se informeze despre tatăl său. Nu poate afla însă nimic sigur.

În vremea aceasta, Odiseu pleacă din insula Ogigia a nimfei Calipso, și merge cu bine pe mare până la un loc, când deodată Poseidon prinde de veste, stârnește o furtună și sărmanul d'abiă scapă în gura unui fluviu din insula Feacienilor. Din fluviu pătrunde într'o pădure, unde se culcă. Deodată e deșteptat de strigătele unor tinere, care veniseră împreună cu Nausicaa, fata regelui, să spele stofe și să se joace. Ele îl găsesc și-l conduc la palatul regelui Alcinous, care îl primește cu mare bucurie. Se fac mese și jocuri, și bătrânii regatului hotărâsc să-l ducă în patrie. Mai 'nainte de plecare însă, îl rog toți să povestească întâmplările călătoriei sale, de când părăsise Troia.

El spune cum a plecat dela Troia, cum a prădat un oraș al Ciconienilor, care i-au ucis o parte din tovarăși, cum a văzut țara fericită a Lotofagilor, de unde tovarășii nu voiau să mai plece, cum în fine a ajuns într'o insulă aproape de țara Cielopilor. A luat atunci 12 din însoțitorii săi, dar în loc să dea de bine, au înnemerit în peșterea lui Polifem, regele Cielopilor, care a mâncat câțiva din ei; Odiseu însă a izbutit să-l înșele scoțându-i ochiul, și a scăpat pe mare împreună cu tovarășii ce-i mai rămăseseră. Atunci Polifem s'a rugat de tatăl său, Poseidon, să-l răsbune, și de aci porni toată ura zeului contra lui Odiseu.

Ajungând la Eol, regele vânturilor, acesta i-a dat într'un burduf toate vânturile închise, afară de cel necesar ca să mizeze pânzele. Peste noapte însă, tovarășii desfac burduful, și se stârnește o furtună care i-aruncă la Lestrigoni. Aceștia le ard vasele—afară de unul—și omoară mulți dintre dânșii. Ajung apoi la vrăjitoarea Circe, care preface pe cei rămași în porci; dar Odiseu primește de la Hermes o bucurie fermecată, scapă de farmec, se împrietenește cu Circe și-și readuce laf ormă omenească tovarășii. De aci voiește să plece la Itaca, dar vrăjitoarea îl învață să meargă mai întâiu în Iad, ca să consulte sufletul lui Tiresias ¹. Pătrunde

¹ Eră un vestit ghicitor din cetatea Teba.

în Iad, vede pe Tiresias și pe alte persoane moarte, ca mamă-sa, Agamemnon, ș. a., apoi pleacă. Scapă de seducțiunea Sirenelor¹, scapă de Scila și Caribda² și ajunge în Sicilia (Trinacria). Acî tovarășii săi fac greșeala de a se atinge de turmele Soarelui³ și, îndată ce pleacă, vasul e spart, toți tovarășii se înneacă, și el singur ajunge de acolo în insula Ogigia.

Astfel povestî Odiseu, și după aceea Feacianii îl duseră în Itaca. Acî Atena îl întâmpină și-i dă chipul unui cerșetor; iar ea se duce să aducă de la Sparta pe Telemac.

Telemac sosește, și tatăl său i se face cunoscut. Merg împreună la palat. Acolo Penelopa, credincioasa sa soție, eră întepită de ceata pețitorilor; ea nu vrea să se hotărăscă să ia pe niciunul, iar ei trebuind să fie, după obicei, ospătați în vremea aceasta din averile lui Odiseu, le risipeau cu nerușinare. Penelope primește bine pe străinul cerșetor și-i spune că a doua zi va luă pe acela dintre pretendenți, care se va servi mai bine de arcul lui Odiseu. Acesta îi zice că face bine. A doua zi, cerșetorul ceru voie să încerce și el, căci pretendenții nu putuseră să întinză arcul — și lovește la țintă. Apoi împreună cu Telemac și cu câțiva servitori omoară pe pretendenți și în fine se face cunoscut soției sale. «*Odisea*» e împărțită ca și «*Iliada*» în 24 de rapsodii.

Analiză. Studiind mersul povestirii în «*Odisea*» în comparație cu cel din «*Iliada*», observăm că, pe când în «*Iliada*» acțiunea este povestită în ordinea cronologică în care s'a întâmplat, în «*Odisea*» se povestește mai întâiu faptele ce-au urmat după libertatea lui Odiseu din insula Ogigia și apoi, când el ajunge la Feacieni, din povestirea ce face acestora, aflăm ce s'a petrecut mai înainte. Cu alte cuvinte începutul acțiunii este povestit în urma povestirii altor fapte ulterio-

1 Erau niște ființe mitologice: aveau trupul jumătate de fată, jumătate de pește. Ele locuiau pe stâncile dela sudul Italiei și atrăgeau pe călători prin cântecele lor ca să-i omoare.

2, Erau două stânci în strâmtoarea de Mesina. Cei vechi socotiam că e peste putință să scapi dacă dai peste ele, căci, când ai fi scăpat de una din ele, erai împins în partea celeilalte: *incidit in Scylam qui vult vitare Charybdim.*

3 Apolon, zeul soarelui, a fost odată osândit de Zeus să păzească turmele lui Laomedon pe muntele Ida.

oare. Pe când în «*Iliada*» narațiunea e *simplă*, în «*Odisea*» este *complexă*.

Teorie § 29. Narațiunea într'o epopee este *simplă* sau *complexă*, după cum respectă ordinea cronologică a evenimentelor ce compun acțiunea principală sau nu o respectă.

Exercițiul XLV. Să se spună ce fel este narațiunea din Eneida.

51. E N E I D A

de

Virgiliu

Virgiliu a trăit între anii 70—18 a Chr. El este socotit în genere ca cel mai mare poet latin. Operele sale de căpetenie sunt: „*Eneida*“ (*Aeneis*), *Georgicele*, (*Georgica*) poem didactic și *Bucolicile*, culegere de poezii pastorale.

Cuprinde 12 cărți. Enea, fiul lui Anchise și al zeiții Venus, plecând din Sicilia, e persecutat de Junona, care îndeamnă pe Eol să stârnească furtuni în contră-i,—dar e protegiat de Neptun și Venus, mama sa. Furtuna l-aruncă pe țărmii Africei în Cartaginea. Didona¹, regina, care fusese înștiințată de zei să-l primească bine, îi dă toată cinstea cuvenită și apoi îl roagă să povestească nevoile, pe care le-a îndurat până să ajungă acolo.

Enea povestește cum au luat Grecii Troia, cum au ars-o, cum el a scăpat cu tatăl său Achise; apoi cum a mers cu tovarășii săi în Tracia. Acî i s'au arătat diferitele minuni, care l-au îndemnat să plece. S'a dus în Delos, unde Penații — zeii casnici, pe care-i luase cu sine odată cu plecarea din Troia,— i-au spus, că sfârșitul călătoriei trebuie să fie Italia. Spre această țintă au pornit, și au sosit, după câteva rătăcirii, în Sicilia, de unde furtuna i-a aruncat pe țărmul Africei.

Didona se inamorează de Enea, cum și el de dânsa. Dar zeii poruncesc lui Enea să plece, și ea se sinucide de durere².

¹ Soția lui Siheu și sora lui Pigmalion, regele Feniciei. Persecutată de fratele său, fugi cu un mare număr de credincioși și, ajungând pe țărmul Africei, fundă aci Cartaginea.

² Vezi pasagiile citate mai jos.

Venind din nou în Sicilia, Enea lasă o parte din tovarăși și merge să consulte Sibila dela Cume, care îl introduce în Infern unde se întâlnește cu mulți dintre tovarășii și cunoscuții săi, între care și cu Didona ¹.

Pornește apoi cu ai săi, ajunge în țara lui Latinus, care îi primește bine; dar un alt rege, Turnus, — care dispută cu Enea pe Lavinia, fiica lui Latinus, — atacă pe Troieni. Zeii se consultă și hotărăsc să lase pe luptători propriilor puteri. Luptele continuă. Enea e rănit într'un rând, dar Venus îl scapă. Apoi se dă o luptă finală, în care Turnus e omorât și Enea rămâne învingător. Astfel i se dă lui Enea putința să întemeieze un nou stat, care va deveni statul Roman, iar el, prin fiul său Iul, strămoșul Cezarilor și prin urmare și al lui August. Această idee finală, care se străvede din multe pasagii ale Eneidei, a făcut ca această operă să stârnească entuziasmul unanim al Romanilor și să fie considerată ca epopea lor națională.

Analiză. Studiind deosebirea dintre «*Iliada*» și «*Odisea*» pe de o parte și «*Eneida*» pe de alta, facem observațiunea că pe când cele două dintâi sunt de origine poporană, așa că poetul sub al cărui nume ne-au ajuns, este un nume legendar, «*Eneida*» are un autor bine cunoscut, trăind într'o epocă de lumină și cultură. De aceea, pe când în «*Iliada*» și «*Odisea*», miraculosul corespunde chiar credinței celor ce au conceput diferitele lor cântece, în «*Eneida*» el este aproape o convențiune. Poetul poemelor omerice credeă în zei, pe când Virgiliu nu mai credeă. Cu alte cuvinte, epopeele omerice sunt niște produse *colective* și *naturale* ale unei epoce de semicultură, epopea virgiliană este un produs *individual* și *artificial* al unui poet dintr'o epocă, a cărei înaintare culturală contrastează cu credințele întrebuițate în epopee. Firește, dintre amândouă creațiunile, cea naturală, fiind mai sinceră și deci mai adâncă, este în același timp și cea mai de valoare.

Teorie § 30. Epopeele sunt de două feluri: 1) *naturale* și *colective*, când sunt de origine poporană și se

¹ Idem.

nasc în perioadele de semicultură ale popoarelor ; și 2) *artificiale* și *individuale*, când se datoresc unui singur poet care lucrează cu deplină cunoștință de mijloace, într'o epocă de cultură înaintată.

Exercițiul XLVI. Să se spună ce fel de epopee este «*Divina Comedie*».

PASAGII DIN ENEIDA

(Traducere de G. Coșbuc).

51. a. CALUL TROII.

Grecii, oboșiți de un războiu lung, ca să cuprindă Troia, se hotărâsc să întrebuințeze viclenia. Construiesc un cal mare de lemn, în care ascund un însemnat număr de soldați. Apoi ei se fac că pleacă pe corăbii și lasă calul acolo pe țarm. Troienii, neștiind ce este, încep să-și dea părerile. Unul propune să-l aducă în cetate. Preotul Laocoon se opune. Atunci apar doi șerpi care îl omoară; toți văd în aceasta o pedeapsă Dumnezească, și, fără să mai dea băgare de seamă la sgomotul armelor ce zăngăniau înăuntrul calului, ei îl introduc în cetate și-și pregătesc astfel peirea.

Regii Danaicii, în scurgerea multilor ani, își durară
Mare cât munții un cal, prin nobila artă-a Minervei,
Coastele 'nalte cu scânduri de brad le podesc și, fățarnici,
Vot¹ al întoarcerii 'n pace-l numesc. Acesta fu svonul,
Inșă 'n năuntru cel gol s'ascund pe furișul vitejii
Cei prin sorțire năimiți, și 'n jur, prin tăcutele colțuri,
Pântecul său uriaș e plin de 'narmații războinici.
Foc de mânie Laocoon vine strigând de departe:
«Credeți, nemernici, că Grecii sunt duși? Și v'a prins nebunia?
Credeți, că fără să umble cu gânduri mișele, va face
Grecul vr'un dar? Voi așa mi-i cunoașteți pe Greci și pe-Ulise?
Ori sunt ascunși Mirmidoni înarmați în lemnul acesta,
Ori anumit e gătită unealtă 'mpotriva cetății,
Ca să ne vadă de sus prin locașuri; de sus să ne-atace;
Ori că s'ascunde vr'un altfel de rău; nu credeți voi calul!
Fie ce-o fi: mi-i teamă de Greci, chiar dându-ne daruri.
Dar o privesc jalnic'acum și cu mult mai grozavă
Se desfășoară 'ncingând cu fiori zăpăcitele piepturi.
Preot sorțit lui Neptunus, Laocoon taie pe maluri
Taurul groaznic, jertfindu-l pe sfintele vetre 'n altare.

¹ Dar către Dumnezeu, ca să asculte o rugă.

Iară pe-al apelor luciu tăcut, vin repede 'n cercuri
 Fără măsură de mari doi șerpi (chiar a spune mi-e groază!)
 Repezi prin valuri se 'ntind și cărarea li-e țintă spre maluri,
 Pieptul le iese din apă, și-umflată de sângele vânăt,
 Creasta și-o poartă pe sus, iar trupul și-l joacă prin apă;
 Rostogolind își sgârceesc și-și întind uriașele spete.
 Apa se sbate cu vuiet și spumegă — iată-i pe țarmuri!
 Ochii le scapără foc și le fulgeră roșii de sânge;
 Șuieră șerpilor, cu limbi tremurate lingându-și gâttelejul.
 Galbeni de spaimă Troienii s'ascund. Iar șerpilor deadreptul
 Pleacă spre-altare, spre preot, și 'ntâiu se 'nceștează 'mprejurul
 Celor doi mici copilași, strângându-le trupul în cereuri;
 Se 'ncolăcesc și le mușcă din carne cu dinții puternici.
 Insuși pe tatăl acum alergând cu săgeata s'ajute,
 Repede-l prind și 'mpletec 'mprejurul-i scârboasele noduri,
 Spetele negre de solzi îi încing de două ori trupul,
 Gâtul de două ori, stând cu grumazii și capul în aer;
 Bietul se luptă din mâni să 'nlătore strănele noduri;
 Plină de bale murdare și de vinete-otrăvuri i-e fața.
 Muget, nebun de durere, ridică sârmanul spre ceruri:
 Astfel un taur rănit, când scapă de preoți mugește,
 Inșă din urmă-i toporul izbit îi răsghuduie ceafa...
 Inșă cu repede mers fug șerpilor spre culmea cetății,
 Repezi aleargă la templul mahnitei Tritonis, ¹ și-acolo
 Repezi sub scutul boltit ei s'ascund, la picioarele Zânei.
 Groaza năpraznic'acum a răsbit speriatale piepturi;
 Tremură toți. «A spășit», ei strigau, «Laocoon vina.
 Vrednic de dansa, căci el pângărit-a sfințita clădire,
 Calul zeiței izbindu-l de sus cu netrebnice sulii.
 Chipul să-l ducem», ei strigă, «la templu, și marei Zeițe
 Rugi de iertare să-i dăm». —
 Zidul curând îl tăiem și deschidem cu grabă și poarta.
 Toți ca la muncă și sufucă vestmântul; și roate noi punem
 Calului jos sub copite, și 'n jurul grumazilor funii
 Groase de cânepă. Iute spre ziduri se urcă fatulul
 Cal, îndesat cu oșteni; și copii și fecioare 'mprejurul-i
 Cântă, și veseli ei sunt să 'ntindă de funii și dâșii.
 Calul tot suie, căzând prăbușit în sârmana cetate.
 Iliion, ² Zeilor cuib, cetățuia strămoșilor noștri!
 Mare 'n răsboaie, dardanico tu! De patru ori calul

1 Un supranume al Minervei.

2 Troia.

Stete la praguri oprit, și de patru ori golu-i sunat a
De-arme cu zăngăt. Dar noi, orbiți de prostie, ne ducem,
Seamă nimic nu băgăm — cu monstrul peirii 'n cetate.
Iată, vestește-ne-acum de perirea ce vine, Casandra ¹,
Dar dup'al Zeilor sfat n'cicând n'o crezură Troienii,
Noi chiotim în cetate, sărmanii, și trecem în chiot
Ziua din urmă 'mbrăcând și templele sfinte cu frunze.

Ceru 'ntr'aceea s'apleacă, și Noaptea se 'nalță din mare :
Umbrele-i mari năvălesc, și pământul, și cerul, și multa
Grecilor nelegiuire. Și 'n jur în cetatea Dardanii ²
Zac amețiți, și somnul răsbate obositele trupuri.
Iată 'n gătite corábii, din Tenedos ³ pleacă falanga
Grecilor, noaptea plutind prin galbena liniște-a lunii,
Calea ținând-o spre malul știut, și iată pe vasul
Regelui flacări s'aprind, și Sinon ⁴, păzitul de Zeii
Noștri protivnici, acum îi deschide din bârne pe Grecii
Cei ce s'ascuseră'n el. Și deschis îi revarsă prin noapte
Calul, în stoluri: și veseli din goala 'ncăpere scoboară
Duci: Stenelos, Tesandros și nebiruitul Ulise,
Toți lunecând pe tăcutele sfori; și Acamas, și Toas,
Pirus apoi, din Ahile născutul, și 'n urmă Machaon,
Menelas; iese și Epeos, chiar el, clăditoru 'nșelării,
Iuți năvălesc în cetatea de somn și de vin amețită,
Repeziucid pe străjeri, și prin poarta deschisă vin repezi
Soții de-afară și 'n pripă se strâng în vorbitele stoluri.

(Cartea II.)

51. b. DIDONA

Enea, ajungând la Cartaginea, povestește Didonei pățaniile sale de la plearea sa
din Troia până atunci. Didona, care l-ascultase cu mult interes, începe să-l iu-
bească. Iubire aceasta formează subiectul cărții IV.

Dar pe regina, răsbită de mult de văpaia iubirii,
Crunta-î durere sporind, o topesc tăinuitele flăcări;
Ea și-amintește p'Enea mereu, și virtutea, și neamul
Nobil al lui; iar adânc în suflet îi poartă făptura,
Vorbele-i poartă: de chinuri nu-și află doritul repaos.

1 Fiica lui Priam și a Hecabei. Ea primise dela Apolon darul de a prooroci vii-
torul.

2 Troienii.

3 Insulă în fața Troiei, unde se ascunsese armafa Aheilor.

4 Un Aheu care se introdusese Troia, lăsându-se a fi prins de către păstori și spu-
nând că a fugit din tabăra Aheilor, ca să scape de Ulise care-l persecută. El a știut
să înșele pe Troieni îndemnându-i să aducă în cetate calul.

Iarăși schimbase din nou Aurora pământul ca lampa-i
Febică¹ grabnic gonind rouratele umbre din ceruri,
Când spre iubita ei soră s'a 'ntors cea pierdută cu firea:

«Ana, ce visuri pustii mă sbuciumă noaptea cu spaime!
Ce curios e stăinul sosit la casele noastre,
Cât e de 'nalt și voinic, și cât e de vrednic în arme!

Uite, eu cred, și pe dreptul, că dânsul din zei se scoboară.
Frica vădește pe oamenii josnici. Vai cum îl mai mână
Soarta pe-aici! Și de câte răsboaie purtate vorbește!

Dacă eu n'aș fi jurat și n'aș vrea să rup jurământul,
Vecinic cu nimeni de-acum să nu mă mărit după moartea
Celui d'intâiu iubit și-al fostului unic tovarăș:

Iată-mă, poate s'ajung doborâtă de-această ispită!
Ana, vreau totul să-ți spun. De când e sârmanul Sycheus
Soțul meu mort, și de când picurară de sânge Penații,

Singur Enea mi-a 'ntors și gândirea, și bietul meu suflet
Pusu-l-a 'n foc, și eu simt că-mi renasc potolitele flacări.

Inșă mai bine voiesc să mă 'nghită de vie pământul,
Tatăl puternic din ceruri cu fulger să-mi mistuie trupul,

Palidă umbră prin Iad să mă târâiu prin negura nopții,
Dacă te vatăm pe tine, Rușine, călcând jurământul!

Tânăru-mi soț a luat iubirea nevestei cu sine:
Aib'o de-acum în etern prin noaptea cea vecinic'a morții!

Zise, și-amarele lacrimi îi râură 'n șipote pieptul.

«Soro, ca ochii-mi din cap de iubită», răspunse-apoi Ana,
«Anii cei tineri socoți să-i treci singuratică n jale,

Fără de dulcii copii și fără dulceața iubirii?
Morților, poate tu crezi că le pasă de lucruri de-acestea,...

Niciun bărbat nu-ți robise iubirii mahnirea,

Iar acum tu te lupți c'o iubire iubită?

Soro, prin sfinte-ajutoare de Zei și prin mila Junonei

Cred că-și luară prin vânturi cărarea Troienii 'ntr'acoace.

Ce mai cetate-ai vedeă din Cartago, ce-avânt al domniei,

Prin astfel de soț!

Cât de puternic atunci ridicăți-s'ar numele punic!

Ba, să te 'nchini tu la Zei și prin jertfe să-i rogi împăcându-i,

Soro, și-amân' ospeția și caută tu pricini zăbavei.

Ba că mai geme pe mări vijelia și-Orion² ploiosul,

Ba, că li-e flota slăbită de drum, și nedrumnic e cerull!»

Astfel vorbind, ațâțata iubire-o preface 'n văpaie,
Dându-i un rost clătînării 'n păreri și topindu-i rușinea.

¹ Lumina soarelui.

² Constelația „Orion“ personificată de mitologia greacă. Se credea că ea aduce ploaia.

Pleacă 'mpreună la temple de-acî, și-altarelor pacea
 Inimii ele și-o cer; jertfese alese mioare lui Phoebus,
 Inșă Junonii d'întâiu, căci ea cununiile leagă.
 Inșăși în dreapta potirul ținând, nespuse de frumoasa
 Dido revarsă din vas aghiazma 'ntre coarnele vacii.
 Umblă de-aici pân'acolo mereu gânditoare prin templu;
 Ziua și-o trece cu daruri și 'n pieptul junghiatelor vite
 Cătă cu ochi pironiți cercetânl măruntaiele calde:
 Cât de săraci sunt cu duhul augurii! Dar ce să-i ajute
 Bietei femei jurământul și-altarul? Că facări într'una
 Sufletu-i ard, și tăcut i se sbuciumă 'n suflet durerea.

Biata cu gânduri de foc, cutrieră ntr'una cetatea,
 Poartă cu sine dealungul cetății pe bunul Enea,
 Grabnic gătitul oraș i-l arată, și-avera din Sidon.—
 Vrea să răspice-un cuvânt, și se 'mpiedică 'n mijlocul vorbei.
 Iarăși, de 'ndată ce ziua se stinge, petrece 'n beție;
 Luptele Troiei, nebuna, din nou să le-audă dorește;
 Ah! și cu ochii țintiți e 'n gura viteazului iarăși,
 Singur' apoi rămânând, când zările lunii se'ngână
 Stinse de zori, când la somn o poftesc scăpătatele stele,
 Singură 'n golul iatac se plînge și cade pe patu-i,
 Tristă. Pe cel depărtat depărtata l-aude și-l vede.
 Iar pe copilul, pe Iul¹, fermecată de tată-său, biata,
 Ziua-l țineă pe genuchi, amăgindu-și amarul iubirii,
 Nu se mai urcă spre cer începutele turnuri; și 'n arme
 Tinerii nu se deprind, și la port și la 'ntinsele șanțuri
 Nu mai clădesc, și 'nterupte zac toate: și ziduri
 Care-amenință, și porți, și cât cerul de 'nalte castele.

(Cântul IV vers 1—89)

Enea, silit de zei să plece, părăsește pe Didona. Aceasta, de durere, se sinucide. În pasagiul următor se descrie sinuciderea ei.

Dido, — când rugu 'n palat, acolo 'n iatacuri, spre ceruri
 Stă ridicat din gorun despicat, picurat cu rășină,—
 Uplete iatacul de flori împletite 'n cunună, și-duce
 Frunzele morții, și-așează și straiul și spada-i uitată,
 Chipu-i în urmă, pe rug, și stă judecând viitorul.
 Jur împrejur sunt altare. Cu pletele 'n vânt preoteasa
 Strigă de trei ori cu țipăt pe-o sută de Zei, și pe Chaos
 Și pe 'ntreita trup, și pe cea cu trei guri, pe Diana.
 Toarnă și-aghiasma 'mprejur din izvorul cu chipul de-Avernus.

1 Iulus, fiul lui Enea și al Creuzei. El era considerat ca întemeietorul gintei Iulia, din care se trăgea Cezar.

Caută și ierburii tăiate la zare de lună pe câmpuri,
Ierburii ce 'mproașcă stropind înnegritele zămuri de-otravă,
Cată și-aceea ce-a smuls, sugătorilor mânzi de pe frunte,
Lacoma iepii linsoare.

Însăși, curată pe mâni, l'altar cu făină de jertfă,
Smuls din nojițe-un picior avându-l și haina descinsă,
Strigă, de moarte gătită, și Zei, și de sorți știutoare
Stele din cer, Zeiții de tătindenii¹ care poartă de seamă
Dând, și pedepse, și drepturi, la câți nu iubesc deopotrivă...
Prinsă-i de tremur acum și sbătută de gându-i sălbatec.
Rostogolindu-și în sânge privirea, și-obrajii ei turburi
Pete prinzând sguiduită de-aproapea-i pierire, și albă,
Dido 'n iatac năvălește, și 'n suflet adânc răsvrătită,
Urcă pe rugul cel 'nalt și spada dardanic'² o scoate,
Darul păstrat, un oțel nedepins cu ucideri de-acestea.
Sus de pe rug ea se uită la hainele Troiei, la palatul
Dragostei lor; zăbovind o clipă stă 'n gânduri și plânge,—
Grabnic s'asvârle, cu cel mai din urm' al ei țipăt pe pernă.

«Duleilor daruri cât timp o voise și zeul, și soarta!
Sufletul meu obosit primiți-l, topindu-mi amarul—
Viața menită de sorți am trăit-o, cu fapte-am trăit-o.
Însă la umbre scoboare de-acum gloriosul meu suflet.
Strălucitoare-am clădit o cetate, și ziduri clădit-am,
Cruntului frate pedeapsă i-am dat, răsbumându-mi bărbatul,
Ah! fericită, și prea fericită tu, Dido, corăbii troiene
Dacă nicicând nu veniau pe pământul regatului nostru!»

Capul în perne 'ngropându-l: «Eu mor, vai nerăsbumată!
Bine că mor! Așa mi se cade să merg în adâncuri!
Pască-și privirea tiranul dardan, de pe mare, pe-aceste
Flacări, și-urmeze-l pe mări perirea-mi ca piață de apururi!»

Zise. Și 'n mijlocul vorbei deodată străpunse cu fierul,
Roabele dânzei o văd—și tăișul cu spume de sânge
Plin, și ea plină de sânge pe mâni. Și-ascuțitul ei țipăt
Umple iatacul, și vestea ei umple și sguiduie-orașul:
Vuiet și vaiet e 'n fiecă casă, și bocet și urlă
Plâns de femei, și de strigătul jalnic răsună văzduhul.

(Cântul IV, vers 504—521, 642—668).

51. c. INFERNUL

Enea, după ce se sfătuieste cu Sibila de la Cume, se coboară în Infern. Cartea VI
coperinde, mai toată, povestirea acestei călătorii.

¹ Vorba inventată de traducător pentru „pretutindenii“.

² Troiană.

Tocmai în pragul dintâiu și 'n gurile Iadului, gloata
 Grijiilor neiertătoare stetea, și cu dânsese-Amarul,
 Veștede Boale 'mprejur și plina de chin Bătrânețe,
 Foamea ce 'ndeamnă la rele, și Groaza și mult urgisita
 Lipsă, grozave vedenii, și Moartea și Truda muncirii,
 Somnul cu Moartea 'nfrățitul, și lacoma Poftă ce 'n inimi
 Naște păcate; și plinul de-ucideri Răsboiul cel jalnic.
 Negre iatacuri de Furii se văd și Vrajba 'ndrăcită:
 Părul, îi curge, ca șerpui, desprins din coardele crunte.
 Groaznice ramuri, la mijloc, un ulm și-le 'ntinde noptatec,
 Brațe de sute de ani, și-acolo deșertele Visuri
 Cuibul și-l au, ațipind câte-un vis pe sub fiece frunză.
 Inșă vedenii mai mari și mai pline de spaimă s'aleargă
 Altele multe, sub porți...

(Cântul VI, 273—294).

Drumul lui Enea în Infern.

Drumul acum îl apucă spre râul cel negru din Tartar.
 Tulbure-aici de nămoluri, vârtejul se 'nvolbură 'n valuri,
 Văjâie surd, tăvălind spre Cocit¹ năvalnic nămolul.
 Apele-atâtor vâltori vuitoare prin vaduri grozave.
 Caron² le ține, luntrașul sbârlit în vestminte murdare :
 Surele-i țepi i se 'ncurecă pe-obraz și-i scapără ochii;
 Haina-i atârnă pe umeri, soioasă, din copcii desprinsă ;
 Luntrea 'mpingând-o cu lunga prăjină, dă vâslelor umblet.
 Ceata de suflete-acum de pe maluri cu sgomot se 'ndeasă,
 Mame și tineri bărbați și viețile stinse din trupuri
 De-ale vitejilor nobili, copii și copile fecioare.
 Tineri pe rug aruncați, sub ochii părinților jalnici —
 Fără de număr ! Intocmai de brumă la 'nceperea toamnei
 Frunzele veștede cad, sau fără de număr întocmai
 Pasări s'adună din văi, când frigul în stoluri le mână
 Peste cuprinderi de mări, departe 'n mai calde pământuri.
 Toate se roagă cu plânsset, dintâiu să le treacă pe ele,
 Mânile 'ntind și se uită cu jale pe maluri dincolo.
 Tristul luntraș îi alege de-aici și de-acolo pe unii,
 Pe-alții-i alung' asvârlind în ei cu nămoluri din baltă,

(Cântul VI. 295—316)

Enea, plimbându-se prin Infern, vede diferitele categorii de suflete care se chinuesc pentru relele fapte din viață sau care se răsplătesc pentru că au trăit virtuoși.

Cei amărâți locuiesc pe câmpia de față: cei care
 Singuri prin crime-și curmără vieța, și-urându-și lumina

1 Râu din Infern.

2 Luntrașul, care conducea sufletele morților în Infern

Sufletul 'n ei l-au strivit. Și-acum ei, și muncă, și lipsuri
 Cât de cu drag le-ar trăi pe lumea din care fugiră!
 Legea-i oprește! Și jalnici se uită la trista mocirlă:
 Stixul ¹ cu nouă vărsări le 'nchide cărarea prin ape.

Nu 'n depărtare de-acolo, pe 'ntindere fără de margini,
 Câmpii durerii se văd -- așa se numesc ei pe nume,
 Cei ce din multă iubire-au perit, în aprinderea poftei,
 Jalnici prin umbră pe poteci singuratece-aleargă.

Dido, și ea, de curând omorită de răni, Feniciană,
 Jalnică trece prin codrul întins. Eroul diu Troia
 Vine spre dânsa dintâiu, stă 'n loc și-i cunoaște prin umbră
 Chipul de-abiă luminat: la 'nceperea lunii întocmai
 Vezi în adins, ori îți pare că vezi, prin negură luna.
 Plâns năpădindu-l acum, el îi zice cu multă iubire:

«Dido, sărman', așa 'dar îmi vestise curate-adevăruri
 Solul, că moartă tu ești; tu moartă, străpunsă cu fierul!
 Vai, și din mine ți-a fost perirea! Dar, uite, pe stele
 Jur, și pe Zei—sub pământ de mai este-o credinț' a jurării: —
 Jur că silit am plecat, regină, din țările tale.
 Zeii puternici, acei ce pe-aici pe la umbre mă poartă,
 Mlaștini să trec mă silesc și mocirle și-adâncu 'ntunerec,
 Ei mă siliră să plec. Dar nici nu crezusem vr'odată
 Că despărțindu-ne-ți fac o durere grozavă 'ntr'atâta!
 Nu te grăbi tu privirilor mele și-oprește-ți cărarea...
 Fugi tu de mine? Vai! azi mi-te văd eu de data din urmă.»

Astfel cu vorbele dulci încearcă Enea, văzând-o
 Plină de flacări și-așa 'ntunecată cu firea, s'o 'mbune.
 Dânsa de-oparte 'n pământ își țineă pironită privirea;
 Nu-și încrețește la vorba 'ncepută albimile feței:
 Aspru granit și marmur' aclo cioplită ea pare.
 Însă la urmă, 'ncordându-și cu trudă puterile, 'n umbra
 Codrului pleac' amărită, iar fostul Sycheus acolo
 Soțu-i răspunde cu drag la cuvintele-i, cu drag o desmiardă.
 Însă și blândul Enea, măhnit de duioasa 'ntâmplare,
 Lung o petrece din ochi și-i plătește plecarea cu plânset.

(Cântul VI, 434—478).

¹ Cel mai însemnat din râurile Infernului. Cine se scaldă în apele lui devine învulnerabil.

51. d. TURNUS.

Ultimul pasagiu din poemă. Enea trebuia, după hotărîrea zeilor, să vie și să se stabilească în Italia. Aci însă avea să întâmpine multe greutăți, avea să dea multe lupte. Inimicul lui Enea este Turnus, regele Rutulilor. După ce se luptă oștile lor, se hotărîsc să se lupte singuri. Aceasta ocupă toată Cartea XII. În cele din urmă, Enea învinge pe Turnus. În pasagiul următor se povestește ultima fază a luptei.

Însă Enea se 'ndesă cu zorul, și scutură 'n aer

Sulița-i cât un copac, și turbat se răstește cu vorba:

«Ce mi te tot zăbovești ori ți-e gândul la fugă, tu, Turnus?

Nu pe fugit ne luptăm, ci cu arme 'neruntate, și-aicea!

Schimbă-te 'n câte făpturi ai voi și-adună-mi tu totul,

Cât te pricepi și te simți de voinic! Și spre stele 'n văzduhuri

Sboară-mi cu sborul, sau vâra-te-acum în pământ și 'n prăpăstii».

Turnus din cap elătinând: «Nu vorbele-aprinse-ale tale,

Crudele, groază-mi aduc, ci zeii și-aleanul meu, Joe!»

Numai atât. Și, văzând bolovanul năpraznic pe-aproape,

Mare, cu muschiu înflorit și zăcând de 'ntâmplare pe câmpuri,—

Semn pe răzor, ca un judece mut, când e cearta pe-ogoare:

Șase perechi de bărbați l-ar duce deagreu pe umeri,—

Turnus, cu brațul grăbit îl apucă, 'n Enă izbindu-l,

Nalt ridicându-se 'n sus și fugind cu izbirea deodată.

Însă 'n fugire pe câmp el nu-și mai cunoaște puterea,

Nici în mișcarea de braț, și 'n izbirea puternicei pietre —

Joacă-i genunchii slăbiți, și 'nghiețatu-i-a sângele 'n vine.

Rostogolit prin întinderea goală s'a dus bolovanul,

Însă nici locu 'mplinindu-l deplin, nici ducându-și lovirea.

În pieptu-i se luptă.

Multe sbătute gândiri. Privește ¹ Rutulii ² și zidul.

Stă zăbovit de 'ngrozire, și-oțelul îi tremură 'n mână —

N'are nici drum de fugit, nici puteri să-și oprească dușmanul,

Nici nu zărește 'mprejur vr'un car, și-i pierdută Iuturna. ³

Până ce stă zăpăcit, Trojanul învarțe-și oțelul

Morții, din ochi măsurând lovitura. Din toată puterea

Svârle grăbitul oțel. Niciând aruncată spre ziduri

N'a văjiit mai puternic o stâncă, nici fulgeri din ceruri

N'au bubuit cu lovire mai grea. Și, ca volbura nopții,

Sulița sboară, perire ducând, și despintecă 'n margini

Platoșa, trece prin scut și prin șapte păreți de aramă,

Și 'ntră cu zuzăt prin șoldul strivit, și-amețit de lovire

Cade-aplecat din genunchi și să năruie groaznicul Turnus.

¹ Se adresează lui Turnus.

² Popor din Latium. Capitala lor eră Ardea.

³ Sora lui Turnus, care-i ajutase în luptă.

Sar și se mișcă Rutulii cu țipăt; și munții de clocot
Urlă 'mprejur, și răsunet adânc de prin codri se 'ntoarce.

Turnus căzut, și cu ochi umiliți, și cu rugă 'ntinzându-și
Dreapta: «Așa mi se cade! Nu cer să te 'nduri!» el începe
«Soarta ți-a dat un noroc: folosește-l! Dar, dacă te mișcă
Mila de bietul bătrân, te rog — căci avut-ai, Enea,
Și tu părinte bătrân—aibi milă de bietul Daunus: ¹
Dă-mă pe mine și trupul, de vrei, jefuitul de viață,
Dă-l alor mei. Biruit că-ți întind rugătoarele palme,
Toți Ausonii ² o văd. Lavinia de-acum ți-e nevastă!
Dar mai departe nu 'ntinde mânia!» Turbat îl privește,
Ochii 'nvârtindu-și, Enea, și ține și dreapta 'nceștată.
Însă mereu și mereu a 'nceput să-l înmoaie vorbirea
Celui căzut. Dar atunci a zărit pe spătoșii săi umeri
Brâul cel jalnic: cunoaște lucoarea podoabei lui Palas, ³
Incingătoarea lui Palas, pe care-l ucise cu fierul
Turnus, și-acum el purtă pe umeri mândrirea străină.
Când a văzut amintirea grozavei dureri, și văzut-a
Scumpul odor, îl aprinse mânia, și vânăt cu totul
Geme grozav: «Imbrăcat, tu, tu c'un vestmânt de-al lor noștri,
Vrei tu din mână să-mi fugi! O, Palas, prin sabie-mi Palas
El te jertfește, și lui îi spăsești cu spurcatul tău sânge!»

Astfel zicând, cu mânie de foc îi străbate cu spada
Pieptul întors. Iar înghiețul topește-i ⁴ aceluia trupul;
Sboară prin gemăt la umbre 'n Infern mániosul său suflet.

(Cântul XII 885—950).

52. DIVINA COMEDIE

de

Dante Alighieri.

Dante (1265—1321), unul din geniile poetice ale omenirii, creatorul limbii poetice italiene, s'a născut la Florența și a trăit mai toată viața lui în exil. Opere însemnate „*Vita Nuova*” și cu deosebire „*Divina Comedia*”.

Autorul, rătăcind pe drumul vieții, se pomenește la intrarea unei păduri întâmpinat de trei fiare sălbatice. De ele scapă, când vine umbra poetului Virgiliu, care-l ia de mână și-l duce dinaintea unei porți mari, pe care stă scris: «Pria

¹ Regele Apuliei, moșul lui Turnus.

² Numele vechiu a-l popoarelor din Italia.

³ Tovarășul lui mult iubit, pe care îl ucisese Turnus.

⁴ „îi topește”. E indicativ prezinte, nu imperativ.

mine ajungi în cetatea suferințelor, prin mine ajungi la durerea vecinică, prin mine mergi la neamul osândiților... Lasați nădejdea, voi care intrați aici». Eră Infernul. Pătrund înăuntru și-l cercetează dearându-l.

Infernul este ca un fel de munte cu vârful în jos, alcătuit din nouă cercuri așezate în spirală. În aceste cercuri sunt așezați păcătoșii de diferite categorii, și cu cât cineva se coboară spre vârf cu atâta află pe cei cu păcate mai mari și deci cu mai mari pedepse. În primul cerc sunt cei cari în viața lor n'au făcut nici rău nici bine. În al doilea vin cei care n viața lor s'au lăsat să fie târâți de simțuri, și aci Dante întâlnește pe Francesca din Rimini, care se înamorasese de fratele bărbatului ei, și care acum se chinuiește pentru această crimă. E unul din epizodele celebre ale epopiei. În al șaptelea cerc — cerțul vițioșilor — întâlnește pe Brunetto Latini, profesorul său, care îi prezice exilul, ce avea să-l izbăvească. Află apoi, în cercuri succesive, pe mâncăcioși, pe risipitori, pe avari, pe șarlatani, pe ipocriți, etc. În al noulea cerc el află pe trădătorii de amici și de patrie, între care e și Ugolino, care mănă creierii episcopului Ruggieri (Roger). Alt episod celebru.

În fundul Infernului stă Diavolul în mijlocul ghișturilor eterne.

Ieșind afară din Infern, prin fundul lui, Dante și Virgiliu ajung în Purgatoriu, care e un munte cu vârful în sus. Se urcă pe el și văd diferite persoane pe cale de a se purifica de greșelile lor. Merg până la vârf însoțiți și de poetul Stațiu. Acolo poeții romani, nefiind creștini, nu mai pot înainta. Un înger vine și purifică pe Dante. Beatrice—copila iubită de poet și moartă înainte de vreme—se arată, și ea îl conduce de aci înainte în Paradis. La sfârșit de tot îl mai însoțește și Sfântul Bernard.

Paradisul e alcătuit din mai multe ceruri, fiecare cer într'o planetă. În primul plan se află șapte planete, în care stau cei răsplățiți pentru fapte bune; deasupra se află sfera stelelor fixe, iar sus de tot Empireul. Toate se mișcă vecinic și toate sufletele trăiesc într'o fericire vecinică, în mijlocul unei armonii și lumini nesfârșite. Poetul cade în extaz când vede toate acestea, și cu aceasta se sfârșește poema.

Analiză. Dacă comparăm fondul epopeelor cunoscute până acum cu acela din «*Divina Comedie*», observăm că aceasta, deși seamănă cu al acelora în privința sentimentului de măreție, totuși acest sentiment se pare că nu este întrupat în acțiunea unui erou, a cărui desfășurare ar sta în legătură cu viața unui întreg popor. Obiectul prin care se exprimă sentimentul propriu epopeii, este simpla călătorie pe care poetul zice că a făcut-o, condus când de Virgiliu, când de Beatrice și de sf. Bernard, prin Infern, Purga toriu și Paradis. Acțiunea principală, o călătorie, iar eroul principal, poetul însuși. Sentimentul de măreție nu este însă întrupat în chiar acțiunea eroului. Ea dă numai o unitate oarecum exterioară adevăratului obiect care consistă în cele trei lumi pe care poetul ni le desfășură înaintea ochilor minții. Ele sunt atât de deosebite de lumea, pe care o știm; faptele, ce se petrec acolo, sunt atât de tainice și de înfiorătoare, atât liniștite sau splendide; suvenirile întâmplărilor din lumea noastră sunt totuși atât de bine legate cu ceea ce poetul ne înfățișează că se petrece acolo, — iar toate sunt așa de viu și de plastic redată și într'un ton atât de uimitor în măreția lui misterioasă și adâncă — încât e cu neputință să nu recunoaștem că ele constituiesc adevăratul obiect, în care se întrupează sentimentul fundamental. Acest obiect, strict vorbind, nu dă pe față viața unui popor, — dar dă pe față ceva mai mult decât atât: adâncurile sufletești și manifestările nenumărate ale unei mari părți din omenire care se află sub dominațiunea unei anume credințe — *viața creștinătății în evul mediu.*

Astfel «*Divina Comedie*» nu iese afară din definiția, pe care am dat-o epopeii, ci intră pe deplin într'însa, cu lămurirea că sub numele de popor putem înțelege nu numai un neam ci și mai multe neamuri sau rase, care la un moment dat au aceeași substrucție sufletească, au aceleași preocupări profunde, cu acelaș fel de a gândi, simți și făptui

Teorie § 31. Orcât de deosebite ar fi epopeele între dânsese, ceea ce au în comun este sentimentul fundamental de măreție care se întrupează într'o manifestare adâncă a vieții omenești, fie a unui popor, fie a

unui grup de popoare care au aceeași substrucție sufletească la un moment dat.

Și, firește, cu cât această manifestare cuprinde mai multe și mai variate popoare, cu atât și valoarea *fondului* epic este mai mare.

Exercițiul XLVII. Să se judece din acest punct de vedere valoarea *fondului* epopeelor cunoscute până acum.

52. a. LATINI¹ IN INFERN.

Pe-un trainic mal mergeam, prin triste locuri ;
Iar aburii din râu umblau cărarea
Scutind și mal, și râu, de ninsul foc.

Și-așa cum, îngroziți de revărsarea
Umflatei mări ce-asvârle 'n șes talazuri,
Flamanzii fac zăgaz s'oprească marea ;

Sau cum dealungul Brentei fac zăgazuri
Scutind și-oraș, și vile, când aduse
De soare vin zăpezi să umfle iazuri; —

Așa și-aceste maluri. Dar nici suse,
Nici trainice 'ntr'atât nu le-a făcut
Orcine-a fost acel ce le făcuse.

Iar codru 'n urma noastră s'a pierdut
Departat-atât, că vrând să-l văd în zare
Intors spre el, nimic n'aș fi văzut.

Un stol acum de duhuri pe cărare
Veniau spre noi, și ne priviau în față
De-aproape toți, precum în slaba zare

A lunii uneori, și 'n seri cu ceață ;
Sau cum clipește-un croitor când pune,
Bătrân fiind, în ac un fir de ață.

Privit așa de-aceștia prin genune,
Un duh mă cunoscù și 'n sârg mă prinse
De haină și-a strigat: «Ei, ce minune!»

¹ Brunetto Latini, profesorul lui Dante.

Iar eu, văzând că stă cu brațe 'ntinse,
Plecându-mă, privii în ochii lui
Și 'n fața-i arsă de vâpăi nestinse,

Și-orecât de ars a fost, îl cunosci.
Plecându-mi capul către el mai bine:
«Latini este-aici?» Și 'n jalea lui:

«Să nu te superi, fiule, pe mine»,
Mi-a zis, «că dintre-ai săi Latini iese,
Și vrea să meargă 'n rînd, puțin, cu tine!»

Cât vrei de mult! De-aceasta să nu-ți pese,
Și vreau, de ceri, să stau acî 'n cărare
De-o vrea și-al meu maiestru ¹ să mă lese».

«O, cum n'aș sta! Dar, dacă oarecare
Din noi stă 'n loc, o sută de ani în ploi
De foc rămâne stînd în nemișcare!

Dar mergi! Și 'ncet vom merge amîndoi ;
Iar gloata mea, ce-aleargă 'n chinuri crunte,
In scurt o voiu ajunge 'n fug'-apoi!»

Să merg la el acolo, jos, sub punte
Eu nu 'ndrăznii; și stam, ca cel ce poartă
Adînc respect, plecînd smerita frunte,

Iar el: «Dar ce 'ntîmplare-acum, ce soartă,
De viu, te duce 'n lumea cea mîhnită
Și cine te-a condus prin lumea moartă?»

Iar eu: «De asupra, 'n lumea cea iubită,
In codru m'am pierdut, în tristă vale,
Cînd n'aveam încă viața împlinită.

«De ieri plecaiu. Cînd vrui să ies din vale,
La lumea 'n care-au viață muritorii,
Venind un Duh, m'a scos pe-această cale!»

Iar el: «Urmează-ți steaua ta și sorii!
Căci dac' ale ursitei scrise file
Nu mint, tu 'n port intra-vei plin de glorii.

¹ Virgiliu care-l conduce în Infern.

Și dacă n'ar fi fost să mor cu zile,
 Ți-aș fi 'ndulcit o muncă grea și-amară,
 Căci cerul te-are drag, o știu, copile;

«Dar cei din neam mișel și plin de-ocară
 Din Fiesole veniți, cu firi haine,
 Ca orce neam de-origine barbară,

«Cu rău ți-or răsplăti făcutul bine!¹
 Dar au și drept: prin spinii sterpi și roșii
 Ce cat' un pom cu dulcile-i smochine?...»

«De-i scris ca 'ntregu-mi dor să se 'mplinească,
 Tu n'ai fi fost gonit», răspunsei eu,
 «Așă cum ești, din Firea omenească.

«Căci plâng și-acum, și plin e gândul meu
 De chipu-ți blând de tată cu iubire,
 Când tu în viață mă 'nvățai mereu,

«Cum poate-ajunge-un om la nemurire.
 Dar limba mea, cât timp n'o fi 'nghiețată,
 Va da de-aceasta 'ntregii lumi de știre.

«Dintr'alt loc știu ce soartă mi-este dată,
 Și-aminte țin să-mi spuie clar aceste
 O Doamnă² 'n cer, de-o fi să-l văd vrodată.

«Dar vreau să știi—răspuns la noua veste,—
 Că, dacă nu-mi va sta vr'o piază 'n drum,
 Eu totul am să rabd ce scris îmi este

«Nu-i nouă-arvuna ce mi-o dai acum!
 Invârte-și soarta cercul, cum îi vine,
 Căci n'am să 'ntreb nicicând de ce și cum!»³

Spre dreapta s'a întors atunci spre mine
 Virgil și-a zis, privindu-mi blând în față:
 «Acel ce-ascult' adânc, ascultă bine!»

Și-așă mergând, voios de-a lui povață,
 Pe sir Brunetto l-întrebam ce soți
 El are-aici, vestiți și mari în viață.

¹ Aluzie la exilul viitor al poetului.

² Beatrice.

³ Poetul se arată rezignat în fața soartei ce-l așteaptă.

Iar el atunci: «Pe-o seamă cred că poți
Să-i știi; și-i bine să tăcem de-o seamă,
Mi-e timpul și prea scurt să-i spun pe toți...»

«Aici e Priscian, cu trista-i ceată
Și-Acorso e pe-aici; și Pestilența
Tu poți s'o vezi, de-ai vrea s'o vezi vr'odată...

«O, câte n'am de spus, dar iată drumul'
Mi-e 'nchis acum, căci vezi cum se ridică
Din nou pe nisipuș, de colo, fumul:

«Sunt Duhuri, iar de ele mi-este frică.
«Tresoro»¹ meu la inimă ți-l puiu,
Că 'n el trăiesc! Și nu-ți mai cer nimic!»

«Se 'ntoarse-apoi, și 'n fuga sa-l văzui
Ca cel ce-aleargă 'n sbor spre pânza verde,
Pe câmpul veronez și 'n goana lui

Eră ea cel ce-a 'nvins, nu cel ce pierde.

Trad. de G. Coșbuc.

(„Infernul“, C. XV).

Observări metrice. Observând versificația acestei traduceri, din «Infernul» lui Dante, care este aceeași cu a originalului, vedem că versurile sunt iambice simple de 11 silabe, ca și acelea ale sonetelor cunoscute până acum:

— ' / | — ' / | — ' / | — ' / | — ' / | —

Dar ceea ce e remarcabil, e faptul că poetul le grupează în strofe de câte trei versuri, ale căror rime alternează, și leagă, prin câte o rimă, o strofă de cealaltă, lăsând la urmă un vers liber. Sunt așa numitele *terține*, una din formele *fixe* de versificație, ca și sonetul. Schema terținelor este cea următoare:

— a
— b
— a

— b
— c
— b

¹ Titlul unei cărți a lui Latini.

— c

— d

— c

— d

Rezumat. *Terținele* sunt o *formă fixă* de verificare, care constă în a grupă versurile unei bucăți poetice în strofe de câte trei versuri iambice simple de 11 silabe cu rimele dispuse încrucișat, și astfel ca totdeauna între două versuri cu rimă nouă să se găsească un vers cu rima versului lăsat nerimat în strofa precedentă.

Exercițiul XLVIII. Să se scoată comparațiile și metaforele mai însemnate din pasagiile citate din «*Divina Comedie*» și să se caracterizeze.

52. b. U G O L I N O

Intr'o speluncă am văzut apoi, în cale,
Doi oameni înghiețați; mai sus sta unul
Rozând pe cel ce sta mai în spre vale.

Cum lacom mușcă cel flămând din pâne,
Așa-i mușcă din cap, sfărâmându-i oase,
Cu râset crunt și cu porniri păgâne,

Lingând de sânge buzele scârboase —
Ca Melanip în vremile bătrâne,
Când lui Tideu întregul cap i-l roase.

«O, tu care-ți arăți grozava ură
Prin mușcături atât de bestiale,
Să-mi spui de ce-i această mușcătură ?

«De ai vr'un drept să mergi p'această cale,
Să-mi spui de ce ? Prin a dreptății gură
Vesti-voiu lumii plângerile tale !

El, ridicând scârbosu-i cap spre mine,
Cu pletele, care-i cădeau pe spate,
Iși șterse buzele de sânge pline

Și zise-apoi : «Dureri nemăsurate
Imi umplu sufletul, gândind, streine,
La chipul cum să-ți spui cele 'ntâmlate ;

«Dar spusa mea va fi d'acum izvorul
Ruşinii pentru cel ce prin trădare
M'a dat peirii, revoltând poporul.

«Nu ştiu nici cine eşti, nu ştiu nici care
Ţi-e umbletul p'aici, care Ţi-e dorul,
Dar tu eşti Florentin, cum mi se pare.

«Sunt Ugolino, şi mă ştiu Pizanii;
Acesta este Roger lângă mine,
Şi iată de ce-l fac să-şi plângă anii.

«In urma planurilor lui meschine,
Deşi mi-eră amic, m'au prins duşmanii,
Şi, 'nchis, ei m'au ucis, cum ştii tu bine.

«Dar poate nu ştii tot; să-ţi spun eu toate!
Cum am murit — ascultă şi dă-ţi seamă,
O moarte mai grozavă de se poate.

«Un cuib infect, care d'atunci se chiamă
Al Foamei, un mormânt al multor gloate
De mai târziu, un loc ce 'nspiră teamă:

«Acolo multe luni a stat zăvorul
Pe uşa mea, până ce 'n vis o dată,
Ca viu, eu mi-am văzut tot viitorul.

«Păreà că Roger, cu o 'ntreagă ceată
De câni dresaţi, făcèa pe vânătorul,
Treceà prin văi în goana lui turbată.

«Gualandi cu alţi câni, pe altă cale
Lafoanchi şi Sismondi, ca păgânii,
Goniau un lup cu pui, din deal în vale.

«Şi lupii obosiau, şi 'n urmă câinii
I-au prins şi-atunci cu dinţii plini de bale
I-au rupt şi le-au mâncat apoi plămânii.

«M'am deşteptat. De foamea peste fire,
Plângeà copiii 'n somn de dimineaţă. —
De nu 'nţelegi grozava presimţire

«Ce m'a cuprins atunci, tu eşti de ghiaţă,
Eşti prea tiran, de n'ai compătımire;
De nu plângi tu acum, când plângi în viaţă ?

«Erau deștepți și ei : sosise ceasul
Când ne-aducea din timp în timp mâncare
Și când am auzit la poartă pasul,

«Că pun pe poarta mea zăvor mai tare,
Mi-a 'ncremenit privirea 'n ochi, și glasul
In piept mi s'a topit de desperare.

«Văzui tabloul sorții dintr'odată.
Dar ei plâneau, și Anselmino-mi zise :
«De ce te uiți așa la mine? Ce ai, tată?»

«Dar eu n'am plâns; durerea mă 'mpietrise
Și-am stat tăcut o zi și-o noapte toată ;
Și-a treia zi, când roșu se ivise

«Un soare cald p'a dealurilor coame
Și-o rază rătăcind, ne-albî păreții,
De slabi copiii mei păreau fanteame.

«Eu mi-am mușcat în mâni, și-atunci băieții,
Crezând că mâinile-mi mănânc de foame,
S'au ridicat plângând cu hohot, bieții.

«Nu ne-ar durea mai mult decât ne doare,
«De ne-ai mănca pe noi» le-a fost cuvântul,
«Tu ne-ai dat carnea, tu! Nu-i a ta oare?»

«Și-o zi și altă zi eu, ca mormântul
Rămăsei mut și 'ncremenit d'oroare,
O cum nu ne-a 'nghițit atunci pământul!

«Și-a cincea zi, cu vocea înneacă
Căzû de foame Gaddo lângă mine,
Strigând : «De ce mă lași ? Ajută-mi, tată!»

«Și cum te văd în fața mea, așa, străine,
Eu mi-am văzut pe fiii mei o dată
Murind de foame 'n jurul meu. Și 'n fine

«Căzui peste copii, pierzând puterea
Și două zile 'ntregi i-am plâns, d'arându-l —
Și foamea mi-a fost moartea, nu durerea!»

A zis, privind spre Roger și 'nhățându-l
De cap cu dinții iarăși, ca un câne,
Îi rupe os de os din cap, sfărâmându-l.

(Trad. de. G. Coșbuc).

5. POEMA EROICĂ COMICĂ.

53. ȚIGANIADA

de

Ioan Budai-Deleanu

Budai Deleanul, Român de peste munți, trăiește pe la sfârșitul secolului XVIII și începutul secolului XIX. A ocupat funcțiuni însemnate în administrația austriacă și a scris mai multe opere istorice. Titlul său de glorie este însă opera sa poetică „Țiganiada“.

Cea mai bună expunere pe scurt a cuprinsului acestei poeme o face însuși poetul la începutul lucrării sale. Din acest început vedem însă nu numai acest cuprins, care constituie obiectul acestei compozițiuni poetice, dar și simțirea fundamentală, pe care poetul vrea s'o întrupeze cu ajutorul lui:—*ridiculul*.

Muză, lui Omir care-odinioară
Cântași a Broaștelor bătălie ¹
Cântă și mie, fii bunișoară,
Ce se 'ntâmplă în mândra Muntenie,
Când înarmă Vlad Vodă ² cu silă
Viteaza lui Faraon prăsilă. ³

Muză, mai spune cum vrură să așeze
Un craiu, Țigani, și țară de moșie,
Cum încinse armele viteze,
Ba în ce chip și cu ce bărbăție
Indrăzniră ei și la bătaie,
Oblicind că Turcii vor să taie.

Dar apoi prin o gâlceavă amară
— Căci nu se năvăliau împreună ⁴ —
Toți care încătrău se 'mprăștiară,
Lăsându-și craiu, țară și corună;
Insă toate-acestea le făcură
Din diavolească 'ndemnătură.

1 Sub numele lui Omer ne-a ajuns și o poemă eroică comică *Batracomiomahia*, în care vedem războindu-se, ca Aheii și Troienii din «*Iliada*», Broaștele și Șoarecii. E o caricaturizare sau parodiare a luptelor eroice.

2 Tepeș.

3 E vorba de Țigani.

4 Nu se obicinuiau unii cu alții; nu se înțelegeau.

Căci măcar că cel neprieten mare
Al neamului omenesc, Satana,
Pururea în Iad locașul are,
Iar focul nestins, îi este hrana, —
Totuși el se fură¹ câteodată
Și, răsvrătind lumea, se desfătă.

O, tu, hârtie mult răbdătoare,
Care pe spate-ți cu voie bună
Toată 'nțelepția de sub soare
Cu nebunia o porți de 'mpreună,
Poartă și aceste versuri a mele
Și fii încredințată că nu-s grele.

Acțiunea desfășurată în aceasta poemă este următoarea. Țigani, pe care Țepeș îi adunase la un loc, îi înarmase și-i trimisese la munți, ca să nu slujească de spioni Turcilor, fiind îndemnați de Satana, partizanul lui Mohamed, ca să se desfacă de Țepeș și să-și întemeieze o țară nouă, a lor, sub ocrotirea acestui sultan,—s'apucă în adevăr să-și pună Domn, dar, neînțelegându-se, se iau la bătaie și se risipesc în toate părțile. Iată cum se desfășoară deosebitele momente ale acestei acțiuni.

Mai întâiu poetul ne arată pe Vlad Țepeș, luând măsuri de apărare în contra Sultanului Mohamed care se pregătește să-l atace. Astfel el

Intâiu la munți trage bucate,
Femei, copii și fără putere
Moșnegi, părăsind pustie sate,
Și tot ce sârguința sa și-a țării face.
Însă numai una lui nu-i place.

Nu-i place lui Vodă Vlad anume prezența în țară a Țiganilor care ar fi putut să serve Turcilor de spioni:

Adecă: că în Țara Muntenească
S'afleă multă netrebnică laie
De viță murgie țigănească,
Care nici în arme la bătaie,
Nici în alt chip slujia pentru țară,
Ci eră mai vârtos de povară.

¹ S'apucă pe nebăgată de seamă.

Că Țigani, având mintea isteată
 Drumurile pe munți știau toate
 Și lesne puteau fi de povață
 Vrășmașului, fiind ei prin sate
 Imprăștiați Asta dar îi pare
 Lui Vlad că-ar fi greșală mare.

Și, adevărat, lesne la robie
 Putea să cadă ei; iar Sultanul
 Ar fi putut printr'înșii să știe
 Toate, fiindcă bietul Țiganul
 E fricos; dar, și afară de frică,
 El nu poate tăinuî nimică.

De aceea, după ce dete ordin locuitorilor se se retragă
 spre munți, Vodă, spre a împiedică primejdia

Află o mijlocire minunată:
 S'adune pe toți puii de cioară
 Și să facă o țigănească armată
 Care 'ntr'un loc osebit să fie,
 Unde, ce se 'ntâmplă 'n țară, să nu știe.

Acțiunea, ce are să urmeze, este astfel admirabil motivată.
 Vlad strânge dar la un loc pe Țigani, nu departe de ceta-
 tea Neagră între Alba și Inimoasă, le dă arme și mai cu
 seamă «bucate», pentru ca să-i poată ține strânși la un loc,
 iar ei

Jurară lui Vlad Vodă credință
 Cu toată-a lor cioroiască semânță,

și-apoi defilară pe dinainte-i, ceată după ceată, cu voivozii
 lor în frunte. Poetul ni-i descrie sosind pe rând pe rând
 Ciurarii și Feciorii de case sub voivodul lor Guliman; Zlă-
 tarii, «de inele și ținte făcători», conduși de Parapanghèl
 care se înrudiă

Cu crăiu Zândadèl, a cărui mare
 Și peste toți înălțată viță
 Tocma de unde soarele răsare
 Cu soarele împreună ieșise;

precum și Căldărarii, 'nalți de stat,
 Toți căciulați și la barbă afumați,

de a căror tărie

lumea se miră:
Taie arama ca niște șindile,
Și rabdă de foame tot câte trei zile.

Apoi ne descrie cum mai trec

Fierarii cu ale lor cumplite baroase,
Apoi Cărbunarii cei negri de sgură,

care aveau de voivod pe Drăghici

hăl cu minte,
Care multe vremuri văzuse,
Și totuși din gură niciun dinte
Încă până acòlea nu-i căzuse;

Lingurarii care sosiră în groase șiraguri

Toți bine îmbrăcați, cu barbe rase
Și la brâu având niște bârzi late,
Ce toate soiuri de lemne taie,
Armă prea bună și de bătaie,

și având de voivod pe Neagu cel

iubeș de dreptate;
Însă acum numai de stânga aude,
Și e cel mai bun meșter de covate...

Aurarii sau Băiașii care sunt

cea mai aleasă
Ceata dintru toată țigănie;
De armați numără mai la o mie,

conduși de Tandaler, eroul poemei și

de care
Nu cutează nimeni să se-apuce,
Așa este de harnic și tare:
Frică nu cunoaște, nici spaimă;
Că ar umblă cu dracul, pisma-l defaimă;

Și, în fine, Lăieții

goleții droaie,
Ca niște păzitori de bucate
Înarmați cu măciuce și maie;
Muierile cu prunci mici în spate
Unii de tot goli, alții de jumătate,

cu al lor voivod Corcodel

care cu bobii aruncă
Și cu vrăjituri oamenii 'nșală.

După această bizară defilare Vlad Vodă le ține un discurs, în care le arată binefacerile lui și datoria lor :

«Ascultați voi, cioare blăstemate!
Iată, că v'am dat arme voinice
Precum și tot felul de bucate;
Și de-acum înainte ca țărani
Ceilalți în mândra Muntenie

«Veți fi socotiți și voi Țigani,
Dacă veți arătă hărnicie;
Numai cât trebuie, lângă acele,
Să 'mpliniți ș'alte porunci de-a mele:

«Intre Bărbătești și între Inimoasă
Este un loc, care Spăteni se chiamă,
Acolo țigănia sdrențoasă
Tăbărând va sta și luând sama
De-a face toate, câte domnească
Măria Mea va să-i poruncească.

«Să știți că Turcii-acum în Țară
Au intrat, că toate ard și prădează,
Pentru aceea fuga v'ar fi zadară;
Ci mai vârtos cu arma vitează
A s'apără e silit fieșcare,
Și nici vă rămâne altă scăpare.

«Pentru aceasta eu ca și-un părinte
Al Țării și stăpân, v'am dat arme
Ca să vă apărați, dacă aveți minte,
Când ar căută Turcii să vă sfarme;
Căci, aflând ei Țigătimea nearmată
Ar putea-o prăpădi deodată.

«Datu-v'am tot felul de bucate:
Multe legumi, găini și poame;
Două mii de slănini afumate,
Să nu răbdați în tabără foame;
Zer destul, lapte acru și răchie,
Ca mai dragi armele să vă fie;

«Lângă acestea: coșuri de făină
 Pentru mămăligă multe sute,
 Să vă fie la prânz și la cină;
 Cinci sute de putini cu urdă umplute.
 Iar voi, încercând toate aceste,
 Mergeți fără de-a face mare veste.

«Imbrăcându-vă în arme viteze
 Ce v'am dat, purcedeți înainte,
 Iar nimeni să nu cuteze
 Inapoi să rămână—de-are minte—
 Că altmintrelea ar trebui să moară,
 Fiind împușcat ca și o cioară».—

Dar n'apucă Vodă să termine cuvântarea lui de îmbărbătare, că Țigani iși dau arama pe față. Deși tocmai atunci li se dase arme, ei arată îndată cam de ce folos le-ar fi, cerând ceva ostași ca să-i apere de făcătorii de rele.

Apucând apoi Drăghici vorba:
 «Luminate Doamne! In țara toată»
 — Zise — «știm că ți-au răsbătut slava
 Și nu este cinevâ să poată
 Călecă porunca Măriei Tale,
 Ba nici pe departe să te 'nșale.

«Dar, să ierți, Măria Ta, se zice
 Că ar fi de tâlhari căile pline;—
 Noi n'am vrea să avem cu dânșii price,
 Ci să trăim cu toată lumea bine,
 Și ne temem să nu ne sluțească,
 Ori ucidă, laia tâlhărească.

«Rugăm dar pre Măria Sa foarte,
 Ca să ne dee pe drum vreo pază,
 Ori oșteni ce n'au frică de moarte
 Și de tâlhari cu groaznice obraze,
 Și—dacă ar fi domneasca îndurare—
 Două sute de cătane-or ajunge ne pare.»

(Cântul I).

Această trăsătură comică, pe care o regăsim în literatura noastră poporană în povestirea organizării unei armate de Evrei, ne dovedește că poetul s'a pătruns adânc în alcătuirea poemei lui de elementele, pe cari i le oferiă literatura po-

pulară, foarte bogată în observațiuni pline de comic la adresa popoarelor străine sau conlocuitoare.

Acțiunea până acum, ca și mai în tot decursul poemei este colectivă; nu e legată de un erou anumit. Poetul știe totuși să ne intereseze punându-i pe Țigani să făcă fapte care pun într'un relief surprinzător și plin de haz firea lor ridiculă. Deși înarmați, i-am văzut totuși cerând oșteni ca să-i păzească; acum, deși n'au nimic de făcut decât să meargă la Spăteni, li-e grozav de greu. Lenea, lăcomia și lipsa de disciplină, care-i caracteriză, sunt subliniate minunat de poet, când ni-i arată codindu-se să meargă și ținându-se mai mult pe lângă carele cu bucate, care mergeau la urmă:

Grija Țiganilor cea mai mare
Acum stăteà toată în bucate,
A rămâneà îndărăt fiecare
Se silià, lângă carele încărcate
Cu tot fel de mâncări; iar la împărțeală
Era multă sfadă și păruială.

Dar și altă nevoie le ieșià în cale,
Căci pe nemâncate nu puteau merge,
Zicând că li-i greață cu gol în foale
Să tot meargă atâta și s'aterge;
Iar, când erau sătui, puneau pricină,
Că le-ar fi rău, — și făceau hodină.

Hazul acestor situațiuni devine și mai caracteristic, când poetul ne arată pe voivozii Țiganilor, adunându-se la sfat ca să găsească un mijloc ca să îndeplinească porunca lui Vodă, și pe căldărarul Ghiolban întrerupându-i cu necaz:

Toți care vreau să crepe
De căldură, grăbească, nu-mi pasă!
Dar eu n'oiu merge d'a 'nnădușita
De-ar mai hi Vlad Vodă p'atâta.

Dar această manifestare țigănească par'că n'ar fi completă, dacă poetul nu ar inventă încă un prilej din care să vedem și mai clar firea lor mâncăcioasă, naivă și servilă. El face deci, pe voivozii cei mai bătrâni să mai contenească cu mersul, dar:

După a lui Drăghici bună părere,
 Totuși să tot meargă câte-o țară ;
 Dar, ca să poată mai cu plăcere
 Călători țiganele gloate,
 Au pus în frunte hele bucate,

Socotind bătrânii, înțelepțește,
 Cum că gloata silită de foame
 Va căuta să meargă bărbătește,
 Ca flămând pânțele să-și întrame.

În acelaș timp temerea că vor avea să meargă prea mult până la Spăteni nu și-o liniștesc decât trimițând o solie care să ceară de la Vodă ca, pe de o parte să hotărească ca până la Spăteni, unde avea să se ducă, să fie numai o «milă» de drum (ca și când cu această hotărîre, Spătenii s'ar mai fi apropiat și ei ar fi avut mai puțin de umblat), iar pe de alta ca să le dea voie să facă «tot trei hodini o dată». Solia făcând

cale de multe zile,
 Dederă 'n urmă printr'o 'ntâmplare
 De straja lui Vodă lângă o moghilă
 Ce către dânșii strigă : «Cătare !»
 Iar, dacă pricina le auziră,
 Până la Vlad îi povățuiră,

Care în puține vorbe le zise :
 «Mergeți voi la ceilalți în pace!
 Spuneți că așa porunca e scrisă
 Ca dintru acel loc, unde acum zace
 Hodinind a voastră țigănie,
 Pân' la Spăteni o milă să fie!»

Și firește, că aceste vorbe trebuia să-i umple de bucurie căci altminteri n'ar mai fi fost Țigani :

Cu acest bun răspuns mândra solie
 Cât mai de grabă de-acî purceasă
 Drept către înarmata Țigănie ;
 Carea de locul unde lăsase
 Departe acum mergea pe apucate :
 Vrînd să nu rămâie de bucate.

Auzind această milostivă
 Poruncă, de strigături și chiuite
 Ce la mic și mare de-o potrivă
 Răsunară tufele 'nfrunzite,
 Și 'ntr'acea zi pân' se făcù seară
 Tot întins băură și mâncară.

(Cântul II).

Dar ei sunt în vreme de războiu, sunt înarmați, Turcii pot să-i izbească—și atunci ce se vor face ei? Sfaturile, pe care unul sau altul dintre Țigani îl dă în «cioroborul» lor zugrăvește în mod maiestru caracterul lor și al rasei lor. Guliman sfătuiește, ca să se armeze cu toții, apoi să trimeată iscoade, care să-i vestească din ce parte vin Turcii:

Iar noi cu tabăra hea groasă
 Atunci auzind, că vin dă 'ncoace.
 S'apucăm fuga ha sănătoasă
 Incolo; și să mergem în pace
 Până când ne va purtă picioare,
 Numai să scăpăm de la strâmtoare.

Lui Răzvan Fierarul nu i se pare sfatul întreg, și-l îndreptează, punându-l într'o groaznică dilemă:

Dar căz! dă n'avem chief de bătaie
 La ce să purtăm atâta pază.
 Ca doară Turcii să nu ne taie?
 La ce s'apucăm arma vitează?
 Când fără arme, ca fără povară,
 Fuga vine cu mult mai ușoară?

Aici Gulimane altă putere
 Nu este, fără, sau a te bate
 Pentru piele, copii și muiere
 Cum și pentru dragele bucate,
 Sau, aruncându-ți armele necrunte,
 A fugi gol golișor la munte.

Dar la calea cea dreaptă îi aduce Vlaicu Lingurarul, care râde de sfaturile lor și adaogă un altul, care pune într'o lumină și mai vie caracterul eroicului popor:

În ce chip am venit până aici
 Așa să mergem dar și de-acle;

Iar, de ni s'ar pune doar în price
Cinevã pe drum cu vrãshmãsie,
Totdeauna are sã se pãzeascã
Rãgula noastrã ha țigãneascã :

Adicã, fruntea, hãlui' mai tare,
Sã plecãm cu multã rugãminte,
De-om vedeã cã'n fugã nu-i scãpare ;
Iar, când cu nãvalã herbinte
Ar da pã noi mai puținã laie
Sã stãm și noi vãrtos la bãtaie !

— «Sã mã batã Dumnezeu, cã bine
O nimeriși Vlaice !

il aprobã cu drept cuvânt Gogu, care prin vorbele lui accentueazã și mai bine naivitatea neamului, ce reprezintã; cãci zice el,

. . . Ce vom face
Fãrã dobe și trãmbiți rãgace ?

Apoi și fãrã steaguri sau povațã
Și fãrã vreun bucium, mie-mi pare
Cã nu-i nice o tabãrã 'ndrãzneățã !
D'alea întâi sã faceți însemnare
Helelalte apoi pot sã hie
Cum Vlaicu v'au zis pã dãscãlie.

Ca sã punã în relief și mai mult ridiculul acestor manifestãri, poetul recurge la miraculos. Satana, care ține cu Mohamed și care spionase mișcãrile Muntenilor, vãzând pe Țiganiii lui Vlad Vodã adunați, își bate joc de dãnșii tocmai când Guliman vroia sã-și dea din nou pãrerea. Imaginea este trivialã, dar în situație este de un mare efect comic :

Guliman erã sã mai înceapã,
Cã încã tot sfatul sãu nu spusese :
«Toate ahestea nu plãtesc o ceapã»,
Zise el ; și abiã din gurã-i iese
Acel cuvânt, când dintru înãlțime,
Rãu Satana privind, cu iuțime

Mai jos se slobozì și deodatã,
Mutându-și în corb fizionomia,
Fãcù de-asupra lor sburatã
Rotundã împrejur, ca ciocãrlia ;

Și lui Guliman, care pe iarbă
 Șezând ură — i se . . . 'n barbă.

Croncănind apoi câr ! câr ! îndată
 Perî, și merse dintr'a lor față.
 De această arătare minunată
 La toată adunarea căzû greață :
 Iar ștergându-și barba Guliman
 Suduî de mamă pe croncan !

Această întâmplare pune pe Țigani pe gânduri; dar o alta dă pe față pentru întâiași dată caracterul eroului, care se va distinge în «gloata murgie», fără însă a fi cândvâ recunoscut de ea pe deplin. Romica, iubita lui Parapanghèl a dispărut din tabără, furată fiind de Diavolul, și Țiganii vor să se repeadă s'o caute, uitându-și de războiu și de afacerile serioase cu care se ocupau. Atunci intervine și-ține în loc inimosul Tandaler :

— «...Lăsați să meargă
 Pe hăi căror de dânsa le pasă . . .
 Iar nouă pentru-o fată fugară
 Nu se cade a lăsà lucrul în două,
 Așa grăiește Tandaler vouă . . .»
 — Ba latră Tandaler, ca și un câne !

îi răspunde Parapanghèl, și bătaia ar fi fost gata, și moarte de țigan s'ar fi întâmplat, dacă nu săriau ceilalți să-i despartă. Cu această manifestare a lui Tandaler vedem câtă energie, judecată și autoritate poate avea un erou țigănesc. (Cântul III).

Dar, cu toată porunca lui Vodă, «tabăra murgie» tot nu se poate unî să facă la fel: cei bătrâni vor să urmeze porunca lui Vodă (ei tot s'au mai învățat cu ordinea), dar ceilalți vor să rămână, până ce vor descoperi pe Romica cea frumoasă. Unii din ei se iau la bătaie. Satana, în chip de călugăr, îi desparte și îi sfătuiește să nu meargă mai departe, fiindcă în curând Turcii vor sdrobi pe Munteni și ei vor putea face tot ce vor voi. Sfântul Ilie însă, care împreună cu ceilalți sfinți se coborîseră din cer, să ajute lui Vlad Vodă detună pe Satana, care dispăre, iar Țiganii cad îngroziți la pământ (Cântul IV). Țiganii se risipesc dar a

doua zi se adună iar la sfat: să meargă la Spăteni ori să stea pe loc? În sfat se distinge Neagul, care formulează admirabil dorința ascunsă a oricărui Țigan, care, rob momentului, nu vrea să se mai gândească la ziua de mâine, de 'ndată ce are să mănânce astăzi:

Dă-ți cutreieră voi toată țara,
O locuire mai desfătată
(Intr'adins căutând) niciodinioară
Nu veți află; deci, având bucate
În traistă, să rămânem aice
Și să trăim zile ferice.

Că (spuindu-vă cu dreptate)
Zău, mie drumul lung nu-mi place
Urîte am atâtea trepădate;
Mai bine e dar să ședem în pace,
Până când nu ne urnește-o silă
Și ne privește a cerului milă.

Au n'aveți voi aicea de toate
Câte Țiganul întâiu postește?
Codrul iacă-vă după spate,
Iarba dá pășune prisosește
Pentru cai, apă de băut bună:
Toate acestea le aveți împreună.

Iară la Spăteni cine mai știe
Ce locuri sunt! Și poate că doară
Va fi numai o goală câmpie
Fără umbră, tufă și făr' apșoară;
Pentru ce dar unde nu-i mai bine
Să nu rămânem, și din ce pricine?

Nicicând vreun orator n'a vorbit mai pe placul ascultătorilor săi. Țigănia, nehotărîtă, se hotărește deodată să rămână pe loc, și numai Drăghici singur singurel se mai împotrivește în zadar.

Dar dacă, stând pe loc, dau Turcii peste ei?

Și-acum începe alt sfat: cum să se lupte, dacă dau Turcii peste ei? Dar, pe când ei, de bucurie că au stat pe loc, propun fel și chipuri de bătaie, și pe când Tandaler se indignază de propunerea lui Dondu, de a face în jurul ta-

berii lor șanțuri acoperite cu frunzar, în care să cadă vrășmașii ce i-ar ataca, deodată se aude vestea 'nfricoșată: «Turcii, vin Turcii, iacă!» Urmează apoi unul din cele mai admirabile epizoade comice. Vlad Vodă simțise pe semne uneltirile piezișe ale Țiganilor și vrea să-i pună la încercare și să-i descopere. Se îmbracă, împreună cu o seamă de călări, turcește, și le iese înainte. Caracterul neamului țigănesc, așa cum îl concepe Românul, se relevază de îndată în toată splendoarea lui comică:

Țiganii, dacă aproape văzură
Turcimea venind, de spaimă mare
Toți își uitară limbile 'n gură;
Ținându-se fără de scăpare,
Periți acum armele-și uitase,
Și căuta numai la tufa deasă.

Insă, văzând că nu e cu puțință
Să dea fuga sau să se ascundă,
Fieștecare, cu năzuință,
Acolo se bagă și s'afundă
Unde vede grămada mai mare
Și unde alții se îmbulziau mai tare.

Țiganii, săracii, grămadă
Imbulzindu-se, într'un loc s'adună
Și-și ascund capetele, să nu vadă
Cum Turcii vin în chip de furtună,
Hei! pe dânșii acuși, acuși să dea,
Dulcea vieață ca să le-o iee!

După ce sosì vrășmașul în față,
Toți la pământ căzând, își plecară
Grumazii și 'ntinseră brață,
Milă cerșind cu lacrimi amară:
«Valeo! valeo! (strigau plângând) iacă
Piere și țigănia săracă.»

Erà Neicul pe vremile acele
Unul din Țigani, care osebite
Țări umblase, și aveà socotele
Bune în sine; și la multe ispite
S'aflase. Acesta, luând cu sine
Oarecâte persoane bătrâne,

Oștilor merse întru 'ntâmpinare.
 Muntenii, văzând așă turburată
 Țigănia și-auzind vuiet mare,
 Steteră 'n loc. Iar, dacă bărbată
 Solia veni, până ei se miră,
 Așă Neicu pricina resfiră :

«Domnilor Turci, deh ! fie-vă milă
 De țigănia noastră săracă ! —
 Nu dă voie bună, ci dă silă
 (Ca mai rău doară să nu petreacă)
 «Au trebuit armele să 'mbrace,
 «Ne având dă nevoie ce mai face.

«Iertați dară, luna să v'ajute,
 Mahomet mulți ani să vă trăiască!
 Hie uitate hele trecute,
 Că zău, Dumnezeu să ne trăsnească!
 Nu suntem noi vină într'ahastă,
 Ci iacă a fost pă noi o năpastă.

«Tot Vlad Vodă e ahăstor dă vină.
 Numa Dumnezeu lui să-i plătească !
 Căci el ne-a băgat în hastă tină ;
 Dară vița noastră țigănească
 Cu toată lumea vrea să hie în pace,
 Și zău! că bătălia nu-i place».

Vlad Vodă, lucru fără ispravă
 Țigănese văzând și mișelie,
 Poruncă dete fără de zăbavă,
 Ca toți ostașii gata să fie:
 Făcând să bucine de bătaie
 Par'că pe toți ar vrea să-i taie.

Țigani, înțelegând aceste,
 Slăbiră la inimă de frică:
 Cesta leșină fără de veste,
 Cela amurte, nu simte nimica ;
 Altul se vaită în gura mare,
 Iar altul plânge cu suspinare.

Mai toți acum de sine-și uitase;
 Numa Neicu încă firea-și ține
 (Adevărat) cu fața geloasă ¹
 Și trăgând adânce suspine,
 Dar totodată mai deschise
 Rostul său și cu nădejde zise :

«Dăh ! nu vă lăcomiți într'atâta
 La țigane suflete mișele,
 Luați-ne averea toată și pita,
 Desbrăcați-ne pân' la cămașă,
 Numa ne lăsați de mângâiere
 Vieață, copii și muiere.

«Știți bine, că și la voi săracii
 Țigani trăiesc numa din milă,
 Făcând slujbă și plătind haracii,
 Dar aceasta fu pe noi o silă:
 Însă iertați-ne acum deodată,
 Să vă ierte Maica Prea curată!

«Și ce folos de-acolo vă este,
 Dacă ne luați dulcea vieață,
 Și a noastre vor rămâneà neveste
 Cu mititei copilași în brațe.
 Noi 'om murî (ce-i drept), dar ele
 Purta-vor după noi lungă jele.»

Vlad Vodă atuncea nu mai poate
 Să se ție ca să nu zâmbească ;
 Cu dânsul, șiragurile toate
 Râseră de această țigănească
 Întâmplare foarte minunată
 Și de vitejia prea lăudată.

Neicu încă eră să mai zică,
 Când Vlad Vodă-l curmă zicând : «Dară
 Voi mișei și oameni de nimica
 Așă vă bateți voi pentru Țară ?!
 Pentru aceasta v'am dat eu bucate
 Și vă hrănesc ? Cioare blestemate !

«Iată că vă iert acum deodată
 Dară de'ți mai face-a doua oară,

Voiu porunci să spânzure toată
 Țigănia, nici să vă pară
 Glumă! — Aceasta Vlad Vodă vă zice,
 Carele cu voi grăiește aice.»

Țiganii, ca din somn, se treziră,
 Cunoscând atunci înșelământul,
 Toți caută unul la altul și se miră
 Cum și-au schimbat Muntenii vestmântul!
 Până ce toți să miră de aceasta,
 Iacă Neicul ridicându-și creasta:

«Să ierte Măria Sa (el zise),
 Noi suntem fără de nicio vină,
 Că cine-ar fi socotit să ni se
 Întâmplesse una ca aceasta, și să vină
 Pe noi Muntenii îmbrăcați turcește,
 Insuși Măria ta socotește!

«Inșă, de-am fi priceput noi, cumcă
 Nu sunteți Turci, doar și moarte
 Se întâmplă; că de voi nicio pruncă
 Nu s'ar fi temut; apoi ce soarte
 Urmă între noi—încă nu se știe,
 Destul că s'alegea de voinicie!»

(Cântul VI).

Și, în adevăr, după ce pleacă Vodă, amenințându-i că-i va spânzura pe toți, dacă se vor mai purta astfel, ei se trezesc încet din buimăceală și, după cum trebuia să facă niște oameni cu asemenea caracter, au poftă de vitejie. Unul din ei, Muțul, după ce Muntenii pieriseră din vedere, chiar îi strigă și-i provoacă la luptă:

«Dar ian' întoarceți acum încoace,
 Vitejilor! . . . . .
 . . . Voi, care numai vă place
 Furiș a veni cu 'nșelăciuni
 Și a speriă pruncii din tăciuni».

Firește, în urma acestei apostrofe viteze,

Murga țigănime inimă prinse
 Ș'acum aveă chief să se și bată!

Însă reflectează poetul intervenind:

«De-ar fi inimă și vârtute
 La om tot într'aceeași măsură
 Cu vorba, o! câte și câte sute
 S'ar bate prin o singură gură!
 Atunci cel cu gura cea mai mare
 Ar fi doar viteazul cel mai tare.

Și poetul par'că vrea să sensibilizeze această reflecție, făcând să cadă acum asupra țigăniei viteze, chiar pe Turcii cei adevărați ai lui Omer Pașa. Dar efectul nu e cel așteptat. Țiganiii văzând pe Turci venind, vor să se arate deștepti: altă trăsură comică a caracterului lor. Ei nu cred că sunt Turcii, ci tot Vlad Vodă, care ar fi vrând să-i sperie a doua oară. Este singurul mijloc, admirabil prin ingeniozitatea lui, de-a ne arăta pe Țigani în stare răsboinică. Dacă ar fi știut ei că Turcii lui Omer sunt Turci cu adevărat, firește că ar fi făcut ce făcuse față de Vlad: «ar fi căutat la tufa deasă» sau, când n'ar fi putut face aceasta, s'ar fi prosternat la pământ, s'ar fi rugat, s'ar fi umilit, cum le e firea lor. Dar poetul îi face—cum eră și potrivit acestei firi—să creadă că e tot Vlad Vodă, și, în acest caz, ei nefiind amenințați de nici-o reală primejdie (Vlad Vodă le-ar fi mulțumit văzându-i viteji), ei pot să-și arate toată destoinicia răsboinică țigănească. Dar poetul nu vrea să prăpădească Țigănia, făcând-o să se izbească cu Turcii. Ei sunt rezervați pentru alte fapte mai mărețe. Și de aceea, mulțumindu-se să ne arate comicul caracterului țigănesc în situație, îi scapă, făcând pe Turci să fugă de Parapanghel îmbrăcat în armătura lui Argineanu, eroul român, spaima Turcilor. Parapanghel, după ce pășise multe căutând pe Romica, bău dintr'un izvor fermecat, dătător de curagiu, găsi armele lui Argineanu, care și le părăsise pe câmp după ce băuse din alt izvor cu însușiri protivnice, încăleacă pe calul lui, și-ar fi făcut multe vitejii dacă, după ce speriase pe Turcii lui Omer Pașa, n'ar fi căzut cu capul jos într'un șanț. Țigănia scapă astfel de Turci, cu atât mai mult cu cât aceștia totemai atunci sunt izbiți și risipiți de Vlad Vodă. În orice caz, Țiganiii sânt tare înfricoșați de gândul că, dacă ar rămâne pe loc, ar putea prea

bine ca Turcii să dea peste dânșii. Cu toată hotărîrea luată de a sta locului, altă sfătuire e deci de nevoie. Și Dragomir e cel care formulează în mod caracteristic critica stare în care ei se află :

«Acum dară spune-mi cine
Este între voi așa fără minte
Cu voia în picior să-și bage spine?
Și fiecare între voi simte
Că asupra Turcilor cu tărie
A ne răscocon e nebunie.

Așișderea și pe stăpânie
A ne răsvrăți nu se lovește,
Și-ar fi pentru noi o mișelie
Asupra hălui ce ne hrănește
A ne sculă; iar, de cumvâ o vom face,
Vai de pieile noastre sărace!

Deci mai pe urmă nu ne rămâne
Decât a ne chivernisi în pace,
Grijindu-ne de astăzi până mâne,
Să nu flămânzeas-ă gura mâncace . . .
Și lăsând răsboaiele cumplite
Neamurilor celor nehodinite.

Că ce folos avem noi de acia,
De biruiă Turcul sau Munteanul?
Totdeauna cazna și robia
Ar fi așteptat pe ticălos Țiganul:
Ori aici ori în Țara Turcească
El tot trebuie să slujască.

Deci eu socot că ar hi mai ghine
Să ne tragem în sus către munte,
Să nu așteptăm până Turcul vine
In sângele nostru să se încrunte,
Și Cetatea Neagră este locul,
Unde ne va așteptă norocul.

Toți încep să simță cât de puțin sunt ei de voinici în realitate și cât de rău au făcut de s'au înarmat. Balaban crede că Vlad Vodă a făcut aceasta, numai ca să-i piardă; deci scăparea nu este pentru ei decât în fugă. In această situație, trebuie să se arate cel mai cu cap decât ei, pe care

poetul până acum numai ne-a făcut să-l întrevădem: Tandaler, eroul țigănesc. El din vorbele lui Dragomir, din smomelele dracului prefăcut în călugăr, din faptul că Turcii ori Vlad Vodă fugise dinaintea Țiganilor, scoate încheierea că Țiganii nu sunt așa de netrebnici, precum crede Dragomir și că, în împrejurările de față, ei pot avea o menire mare; ei pot întemeia țară nouă cu un Vodă ales dintre Țigani:

Noi să fugim încotro ? dar unde ?
 Și pentruce sau doară de frică ?
 Care se teme, se poate ascunde:
 Iată codrul ; dar cărui voinică
 Încă în sânișor inima-i bate,
 Locului va sta, până când poate.

N'ați văzut cum luarăm izbândă
 Asupra celor ce-au fost să ne taie ?
 Iar, de-au gândit Vodă să ne vândă
 Pentru niște clise¹ și mălaie
 Să-i arate acum Țiganii dară,
 Că nici ei nu sunt pui de căprioară.

Mie-mi vine, fraților, în minte
 Un cuget mare . . . mare ca și-un munte.
 Știți a călugărului cuvinte
 Ce grăi, scârpînându-se 'n frunte . . .
 Deci, dacă s'ar face ahele aeve,
 Cine ar zice că vorbì el pleve?²

Să spunem că pe Vlad Vodă l'or bate
 Turcii, puind țara la robie,
 Cine (grăind după dreptate)
 Ar domni hastă țară pustie ?...
 Dar luați cam binișor aminte,
 Căci trebuie căutat și 'nainte.

Au n'ar fi cu mult mai drept și bine
 S'alegem pe unul, care să fie
 Peste voivozi capul cel mai mare,
 Apoi să căutăm locul de moșie,
 Care de acum să se numească
 Chiar și curat Țara Țigănească ?

1 Slănine.

2 Pleavă ; — lucruri de nimic.

Această propunere se potrivește cu veleitățile lor de independență, pe care «hodina» și bucatele lui Vodă le-o născuse în suflet și toți o primesc cu bucurie,

Numa bătrânii cevă îndoială
Aveau de această nouă tocmeală.

(Cântul VII)

Poetul nu scapă prilejul de a arăta, cât de șubred este acest entusiast și care-i este temeiul. Câtă vreme aveau mâncare și băutură dela Vodă, puteau să stea, să sfătuiască, și chiar să-și pună la cale un Vodă și-o țară. Dar dacă se isprăvesc bucatele? Bucatele în adevăr sunt tocmai atunci prădate de «Lăieți și de Goleți.» Corcodel, care miroșise fumurile lui Tandaler, le aduce vestea cu batjocură, iar Tandaler, care aspiră la Domnie, și deci și la «hele bucate», se îndârjește în contra lui, și-l apostrofează dând pe față, tot gândul, ce coceă în mintea lui :

Corcodele ! mult îți e fruntea groasă
Și nerușinată, de crezi doară
A te mântui cu o vorbă ușoară.
Pentru ce nu ne-ai adus tu din vreme,
Cum că pe sfârșit merge bucata?
Dar lasă acuș . . . .
Acuș vom alege pre unul mai mare,
Și atunci vai și de-a ta spinare.

Dar mânia lui Tandaler nu impune de loc Țiganilor și mai puțin lui Corcodul :

De tine —

De nu te-ai sui prea sus pe scară,
Tandalere—ar fi cu mult mai bine !

(Cântul VIII).

Dar poetul simte nevoia să ne mulțumească curiozitatea, de atâtea ori aprinsă și stinsă — să ne arate vitejia țigănească la bătaie. Trebuie să ne dea un prilej în care să-i vedem luptându-se și mai cu seamă distingându-se vreunul dintre dâșii ca erou care să aibă dreptul să aspire la domnie. Acest lucru îl face poetul în cântul următor, unde ne descrie lupta de noapte a lui Vlad Vodă în contra Turcilor și fuga lui Mohamed, la care iau parte și Sfinții și

Satana cu oștile lui, unii ajutând pe Munteni și alții pe Turci, și unde se găesc versuri epice de toată frumusețea.

Astfel e admirabilul tablou al luptei Sfântului Mihaiu în contra Dracilor, asupra cărora, când îi vede că ocrotesc oastea păgână, se repede cu îngerii săi înainte:

Cu bărbătească inimă și isteță,
Ceata îngerească arme prinde
Și groaznică bătaie se-aprinde.
Săbii de pară nemuritoare
Lucesc și aduc nevindecate
Răni diavoleștilor ciopoare;
Cu fulgere cerești încărcate,
Tunuri vărsau nestinsă văpaie,
Și-acù fierbea groaznica bătaie.

Dar Satana se luptă îndârjit în contra biruitorilor îngerii.
El «scoase cuțitoiul»

Și, scrâșnind, așa răcnî de tare
Cât părù pământului că tresare!
Năvălind apoi cu silnicie
Asupra cetelor prea sfințite,
Niciun înger nu cutează să-i ție
Drumul sau doar să-l întărâte,
Ci tot plecând în laturi feriră
Și 'n scuturi sfinte se sprijiniră.

Iar Arhanghelul, dacă vede
Nebuna Satanei cutezare,
Iute ca fulgerul se repede
Și atât îi șterge o palmă de tare,
Incât Sătana îi căzù înainte,
Ca fără suflet și fără minte:

«Nu e vrednic un tâlhar ca tine,
Să-mi spure armele nemuritoare,
Dar palma este pentru proaste haîne
Suflete», zise și sub picioare
Il calcă. Apoi, luându-l în pinteni,
L-au asvârlit ca la o mie de stânjeni..

Atunci dracii

Unii intrară 'n pământ, alții în stânci,
 Mulți încă în bălți se pitulară,
 Prin râpe, lacuri, peșteri adânci,
 Iar o zătanică cetioară,
 Neputând în alt chip scăpa de răsboiu,
 S'a băgat într'o cireadă de boi.

Mărețe și totuși hazlii imagini, în care se vede puternica imaginațiune comică a poetului nostru.

Sgomotul acestei teribile lupte înspăimântă pe Țigani, tocmai pe când Tandaler se pregătiă să reteze capul obraznicului Corcodel, și îi face să se repeadă spre codru. Tandaler însă, cuprins de gândul său mare și având și suflul ațâțat de întâmplarea cu Corcodel, găsește prilejul de a se impune prin vitejia sa. El îi ține în loc și le zice :

«Toți în arme cu mine să vie
 Ori la biruință, ori către moarte:
 Mai bine să murim cu îndelete
 Decât să tragem foame și sete.»

Țiganii, deși «părea că inima le plânge, scârbă având de bătăi și sânge», uită de Vodă și de țară, și se înarmează de nevoie : acum nu e vorba numai de a-și apăra viața, dar și de a-și cuceri mâncarea, ce le lipsește. Acestea sunt și argumentele lui Tandaler. Ei trebuie să se bată, și deci au trebuință de un metod țigănesc de bătaie. Acest metod îl și formulează Tandaler :

Copiii vă cer de mâncare
 Și către voi cu lacrimi strigă,
 Aici nu este altă scăpare
 Fără mălai sau mămăligă,
 Căci gura pruncilor din tăciuni
 Nu se poate astupă cu minciuni.

Deci cui e voia să mai trăiască
 După mine vie într'un noroc,
 Numai trebuie să se păzească,
 Cum i-au păzit mamă-sa de foc,
 Ca, dând pre noi vreo străină gloată,
 Să nu stee cu gura căscată.

Ci când oiu strigà eu de la frunte
 Toți în mână să-și ție armele gata,
 Și, de-ar fi vrăjmașul cât un munte,
 Să dee într'insul deadărâmata,
 Inchizând ochii și dând de moarte
 Cruciiș, curmeziș, în toată partea.

Cu ochii închiși e bine a se bate,
 Că nu cauți vrăjmașului în față,
 Nici te temi de-a lui înfricoșate
 Arme sau și căutătură îndrăzneată,
 Nu vezi cine lângă tine pică,
 Și până la moarte nu simți nimica.

Firește, acesta erà singurul mijloc prin care Țigani noștri și-ar fi putut arătã vitejia, și invenția poetului e de un admirabil comic.

Și astfel Țigani se pornesc armați și

Merg, spre rău sau spre bine,
 După Tandaler, ca după un tată,
 Cu inima de frică înghiețată.

Și așa merg, rupți de foame și fripți de sete, toată ziua,
 nu întâlnesc pe nimeni,

Dar de pâne și apă lipsite,
 Gurile nici puteã să grăiască,
 Nici picioarele să mai pășească !

Ajung, în sfârșit, seara la un codru în care poposesc pe
 iarbă verde. Acolo

Dederă de pomi cu roduri coapte
 Care puteau la toți să le ajungă,

dar ursita îi paște de pe urmă. Toemai când din nou le venise
 gând de vitejie, aud cu «urechia sperioasă» urlete și strigăte,
 dar, de zăpăciți ce sunt, în loc să fugă de primejdie, ei merg
 în spre ea. Erà doar singurul chip în care ar fi putut laia
 țigănească să se răsboiască deabinele. Așa dar, intră din
 greșeală în dușmani și, după sfatul lui Tandaler, își închid
 ochii și dau cruciiș și curmeziș. In cine? In ceata de boi
 în care intrase dracii! Vitejiile, pe care le vor face acum,
 sunt așa de grozave că poetul exclamă :

De-aș aveà gâtul de vițel și piept
 De oțel, iar glasul de bou de baltă,
 N'aș puteà ca viersul să-mi aiept,
 Să cânte potrivit bătaia 'naltă,
 Carea norodul murg aicea fece,
 Și spun drept că puterea-mi întrece.

Dar după multă bătaie cu ochii închiși, vitele înspăimântate fug, și mulți dintre ei, simțind că

In vânt loviră,
 Incepură a clipi din ochii câte-o țără.

Atunci se opresc bucuroși că au scăpat de vrăjmașii, pe care nici nu-i văzuseră ; dar, neștiind ce să mai facă, s'ar fi luat la ceartă între ei, dacă Tandaler, pe care în timpul luptei un taur îl asvârlise la pământ, nu s'ar fi sculat cu greutate și n'ar fi propus ca să poposească chiar pe câmpul de bătaie:

«Dar nici cred să ne întorcem acasă
 Până când nu se va face ziuă,
 Fiind că am slăbit din trup și oasă,
 Ca când aș fi fost bătut în piuă...
 Au n'ar fi dar cu mult mai bine
 Să ne culcăm aici până mâne?

Iacă ne-om trage în ha pădure
 Și-om fi ascunsi, nevăzuți de nimeni
 Dar, de-o vrea Duunezen să se 'ndure
 Mâne și de-a noastră țiganie,
 Socotesc că om află de mâncare,
 Căci mie de aceasta mi-e mai tare».

Sfatul acesta tuturoră place,
 Toți în pădure descălicară.
 Dară focuri se temură a face,
 Ca să nu-i afle vrăjmașul iară;
 Toți, cugetând ca porcul la ghindă,
 Adormiră cu gura flământă.

(Cântul IX)

Locul, pe care se culcaseră, eră toemai locul bătăliei dintre Vlad și Turci. Țigani, când se deșteaptă și văd atâția Turci și Munteni morți, cred că ei au făcut vitejia și prind din nou suflet mândru și gânduri înalte pentru înălțarea nea-

mului. Și cu atât mai mult, cu cât Satana, venind sub chip de sol din partea lui Mohamed, le dă Țara pe mână, le poruncește să-și aleagă un Domn și le mai arată și o tabără plină de bucate, părăsită, pe semne, de Turci, prin apropiere. Dacă mai adăogăm că nici de Vlad Vodă, care se pribegise după porunca lui Dumnezeu, nu mai au nicio frică, putem zice că Țiganii noștri au ajuns punctul culminant al fericirii lor țigănești. De acum numai un «ciorobor» le mai trebuie, pentru ca să aibă Domn și Țară. (Cântul X).

Dar mâncarea trebuie să treacă în orice caz înaintea realizării acestui gând mare. O zi întreagă stau dar și mănâncă

Nu rămase în țigănie gură
Ca să nu fi fost zâticnită
Sau de mămăliga cu untură.
Sau de carne pe jar pârpalită:
Și într'acea zi își uitară de toate
Ale lor sfaturi prea minunate.

Copiii sar pe lângă mâncare,
Chiuiesc și joacă iepureasca,
Iar cei mai bătrâni cu nerăbdare
Cască și-o'ngHITE, ca șarpele broasca;
Pân' ce, fiind gura săturată,
Inima pe încet li se desfată.

Numai după aceasta Tandaler, care visă Domnia, chiamă pe Țigani la adunare, ca să-și aleagă un Vodă și să-și întemeieze Țară. Dar gândul că sunt supuși lui Vlad Vodă tot îi sperie și Tandaler simte nevoie de a îndreptă fapta lor, învinovățind pe Vlad Vodă că i-au silit să ajungă acî:

Cine acum fu cu necredință ?
Noi sau Vlad? Insuși Sultanul doară,
Auzînd de-această biruință
Decât care n'a fost niciodinioară,
A socotit cu drepte pricine
Că nouă a stăpâni ni se cuvîne.
Pentruce să nu urmăm noi dară
Aceste sfături prea bune
Numaidecât? — și până diseară,
Mai 'nainte ce soarele apune,
Putem aveà țară și Divan,
Vodă și boieri tot de țigan !

Dar lucrul nu merge așa repede. Firea țigănească, servilă către streini, dar țațoșă către ai săi, stă în potrivă. Dar și fără aceasta, sunt deocamdată și alte piedici. Astfel vedem dintru început protestând pe Drăghici, care-și dă seama mai bine de ceace pot și nu pot Țiganii. El vede în solia de la Mohamed o uneltire a lui Vlad. Apoi, chiar de-ar fi adevărată, ei nu pot întemeia țară, fiindcă nu știu carte, n'au viță de Domn între ei și sunt apoi prea puțini și fără putere:

Cine auzi sau văzu vreodată
Un Vodă sau boier de țigan ?
Vița noastră proastă-a fost, și ne 'nvățată;
Cum va ședeà dânsa la Divan ?
Gândiți voi că a drege o țară 'ntreagă
E numai așa lucru de șagă ?

Apoi câți sunteți voi împreună,
Ca să puteți apăra o țară ?
Ia vreo trei patru mii — o mână !
Pentru-că ați învins alaltăseară,
Nu gândirea-ți cu minte nebună
Că așa se va întâmplă totdeauna !

O sută numai din călărașii
Lui Vlad asupra voastră vie,
Unde e atunci Tandaler cu ostașii
Lui, cei de mărită vitejie ?

Guliman însă îl ia în batjocură, și toți se hotăresc pentru «Crai și Țară» (Cântul XI), cu atât mai mult cu cât același Guliman le arată că nu e mare treabă să fie cinevă Domn:

Ce greutate are un Vodă ? Stă toată ziua, mănâncă, și altceva nimic :

«Spuneți-mi, rogu-vă, ce greutate
Are un Vodă ? — Eu voiu desvolbi-o !
Intâiu doarme, ca și noi, pe spate,
Sau cum vrea, pân' ce să face ziua,
Apoi, sculându-se, bea și mănâncă
Sau își razimă capul în brâncă.

«D'acî jalbe și cereri ascultă,
Și le hotărăște cum pricepe,

Făr de a-și rumpe capul cu multă
 Invățătură, ce nice îi încape
 În mîntea lui cea domnească de alte
 Griji mai curioase și mai 'nalte,

«Precum sunt : biruri și 'mplinèle
 Și alte a Domniei venituri grase.
 Aceste sunt mai toate a lor hele
 Osteneli și greutăți povăroase!
 Într'altelc apoi, cum socotește
 Și îi vine în mîntc, așa poruncește.

«Și această o chiamă Drăghici povară ?
 Dar eu vă zic că a scobire o covată
 Este o meșterie mult mai rară
 Și mult mai grea, decât, în polată,
 Pe divan șezând, a porunci : «Eu,
 «Cutare din mila lui Dumnezeu,

«Poruncesc această cu tărie»
 Și, cum știți voi înșivă, celelalte.
 Iară încât e pentru boerie,
 Grijiile acestor tozma nu-s 'nalte.
 Să mă bată Dumnezeu, iac'!
 Dacă nu-i tot lucrul lor un fleac!»

«Bine zici de hele lăcuste,
 Gulimane ! strigă din mulțime
 Gopul — «căci nădrăgi largi, dar înguste
 Puterînțe mai toată boierimea
 Are. Ii cunosc eu din rădăcină :
 Așa sfânta Vinere mă țină !

«Toată ziua cu ciubucu 'n gură
 Pe divan stârvesc, iar câteodată
 Totuși a plesni în palme se 'ndură
 Și a chiamă pe un argat sau argată :
 «Bre, cioară măi ! strigând plin de rânză,
 «Spune caii, la butcă să prinză !»

Corcodel însă înainte de a se isprăvi discuțiunea pentru
 Domnie și boieri, se scoală și necăjește «dalba lui țigă-
 nie», spunându-le că nu vor putea avea niciodată călugări,
 vlădici, mitropoliți, fiindcă ei nu sunt în stare să postească.

Ciuciul îl întrerupse însă zicând, că aceasta nu e nicio pagubă, fiindcă e

Bine că scăpam de-o mâncătură,
Dumnezeu de ei să ne ferească :
Numai la parale și prescură
Acest fel de oameni acum cască.

Balaban nu-l lasă să continue și cere deocamdată să se hotăraască alegerea Domnului și boierilor. Această propunere supără pe Bobul, care nu se împacă cu ideea că vreunul ca Balaban sau ca altul să fie Domn. Gândul cel mândru *în abstracto*, îl îngrozește când e vorba să-l realizeze:

«Au doară ca să te punem pe tine
Vodă sau ban sau cevaș altă ?
Și Țiganiii ție să se 'nchine
Iar tu la dânșii cu sprânceana 'naltă
Căutând în jos să scuipi departe,
Uitându-ți de opincile sparte.

Dar nu! Dumnezeu să mă ferească
Mai bine hălui mai rău Muntean
Voiu să mă 'nchin și să-mi poruncească
Decât căldărarului Balaban...

Ceeace însemnează în fundul cugetului lui «decât orării alt țigan»... Admirabilă trăsură caracteristică a stării sufletești a tuturor—care în mod firesc le va zădărnici toate avânturile de libertate, pe care se par că le au. Ciormoiu ocărăște atunci pe Bobul, că se leagă de Balaban ; Burda, la rândul lui, ocărăște pe Ciormoiu, iar Tandaler

cui o vecie
Păreă că așteaptă până la Domnie,
Neputând răbdă atâta vreme,
Turburat strigă

aceeace tocmai n'ar fi trebuit să zică, dacă ar fi voit să se impună. El amenință pe Țigani, că dacă nu vor tăcea ca peștii, are să le rupă fălcile. Atâta a trebuit Țiganilor :

— «Dar cine îți dete ahea putere ?
Un glas se ridică din grămadă,
«Să ne batjocorești, măi Tandalere ?»

Era Sfârceul «iubitorul de sfadă», care adăogă în ironie și cu năduf :

Ne rugăm dară Mării tale
Să-ți lași ahea trufie timpurie,
Că încă nu ești domn în Țigănie
Și nici vei hi, te poți încrede,
In zadar pohta-ți se repede.

Tandaler e însă mai grabnic decât Ahile. L-am văzut tot așa dealtminteri și mai înainte, în certurile cu Parapanghèl și Corcodel, și așa trebuie să fie și acum, el, cvintesența eroismului țigănesc. El n'are pe o Palas Atena să-l prindă de chică și să-l sfătuiască, și îndată se repede și arde o palmă lui Sfârceul :

Na ! Sfârcule zise : ahasta-ți hie
Până una alta de 'nvățătură ;
Iar când oiu ajunge la Domnie,
Nu ți-a rămâne niciun dinte 'n gură.

Dar autoritatea lui Tandaler, cu toată vitejia și sfaturile ce dase altădată, s'a dus. Cârlig îi cârpește o palmă, iar, când se întoarce să vadă cine l-a lovit, un altul din gloată îl izbește în ceafă cu un reteveiu, de-l podidește sângele. De acî bătaia se întinde, și Tandaler ar face multă moarte în Țigania Ciurari care-i stau cu deosebire în potrivă, dacă zlătarul Cărăbuș nu i-ar fi furat «cearsa» de sabie. Totuși găsind un ciolan de vită moartă de pe câmpie, se repede, ca un al doilea Samson, în «ciurărimea grămădită» și:

pe unde merge, cutropește
Ucide, pravăle și rărește.

Guliman, cu ceata lui, îi iese înainte. Tandaler îl lovește 'n frunte, îl răstoarnă,

Și, răpit de patimă fierbinte,
Capul eră să-i crape, ca și o nucă,
De nu l-ar fi năvălit îndată
Ceata Ciurarilor prea bărbată.

Tandaler înfuriat doboară totuși o mulțime de Țigani:

Și așa lovî împrejur cu pârlita
 Furcă de cort preste Ciurărime,
 Cât șapte zăcură 'ntr'o clipită.
 De ruda ¹ lui năpraznică, cade
 Țincul, făcător ales de inele,
 Și Chifor, ce știă bine rade,
 Cum și tu, tinere Viorele,
 Ge știe cântă cu vers măiestru !

Cad apoi și Gârdea, Pleșca, Șestru!
 Șoldea, Corbul, Vâsa și cu Nuțul
 Covrig, Boboc, Mândrea și Ciurilă
 Ghițu, Doda, Perlea și-apoi Struțul,
 Toți acești, loviți fără milă,
 Se sfârșiră cu moarte păgână
 De-a lui Tandaler groaznică mână.

Dar Lăieții și Goleții, cu cetele lor sar asupra cetei lui Tandaler. El se repede să dea ajutor a lor săi cu alte «arme mai ușoare, pe care Donciu din cort i le aduse», dar Balaban, înarmat cu un ciocan îl pândește pe la spate. Tandaler bagă de seamă, pune scutul înainte, și, deși, spărgându-i-se scutul de lovirea ciocanului, «nasul îi fumă» și «ochii-i scân-teiară», el totuși,

lucind agera săbioară
 Lui Balaban urechiușa sboară;
 Apoi, lăturiș mănând lovita,
 Il nemerî tocma 'ntre fălci, unde
 Măcinează măselile pita,
 Iar lui Balaban tăietura
 Până la urechi îi lăți gura.

Mai taie apoi Petcului nasul, lui Burlă «o mână și-o bucă», și în fine se repede la Năsturel care face mare moarte între Aurarii lui. Purdea se 'nfiară de viața lui Năsturel și ațâță în contra lui Tandaler pe Bumbul, care, deși bătrân, își mai amintește meștesugurile lui de tinerețe. Și astfel, pe când, Tandaler tocmai vrea să răpuie pe Buda, cel cu mintea «ponivă», zicându-i:

«Feri de ți-e să mai mânci mămăligă,

1 Prăpua.

2 Prăjină.

Bumbul sosește pe la spate și

Chibzuindu-și treaba sa bine,
Din toată sila se repezește
Pitindu-se cu capul, și vine
Lui Tandaler tocma 'ntre picioare,
Dându-i o cumplimță berbecare.

Tandaler se sătoarnă, iar vrășmașii lui tabără cu ciocanele pe el. El estă făcut fărâme, iar Țiganii, pe care numai o furtună îi liniștește, se împrăstie în toate părțile fără să se mai gândească la «Craiu și Țară».

2. Aceasta este acțiunea principală și sâmburele «Țiganiadei», și e păcat că autorul, vrând pe de o parte să satirizeze pe «nemeșii» Unguri și raporturile dintre ei și Românii iobagi, iar pe de alta să-și îmbogățească conținutul poemei, imitând unele lucrări străine celebre,—a introdus, dar fără să le lege bine de acțiunea principală, două acțiuni secundare prea dezvoltate și unele epizoade, care împedică desfășurarea acțiunii și o întunecă în mersul ei general. Astfel este mai întâiu istoria lui Becichirec, imitată după «Don Quijotte»¹ în care poetul ne înfățișază pe Becichirec Iștoc din Aram Haza, cum, după ce se înarmează și ia cam în silă cu sine pe sluga sa, Haicul, alt Sancio Pansa, se duce la vreme de bătrânețe, să caute pe Angelina, o fată pe care o iubise în tinerețe și pe care o credeă acum furată de smei. Singura atingere a întâmplărilor lui cu acțiunea principală, e când Haicul, căzând în laia țigăneasă, tocmai când Turcii se speriasse de Parapanghèl în armele lui Argineanu, izbutește să înspăimânte pe Țigani și să-i facă să-l lase în pace, tăindu-le verzi și uscate despre vitejiile lui Becichirec, care rămă-

1 Citește: „Don Chihote“. Celebru roman al marele poet spaniol Cervantes, unde ni se desfășură aventurile lui Don Quijotte care are cea mai limpede minte și simțire da cea mai rătăcită voință. El discută admirabil despre tot ceea ce interesează viața omenească, și care totuși se luptă în niște mori de vânt, crezând că se luptă cu o armată de uriași. Sancho Pança², echiuerul său, deși tipul omului cu bun simț și deci contrariul lui Don Quijotte, este totuși tărît de energia acestuia în viața lui fantastică, și cu toate protestările lui, care sunt de un haz nespus, continuă de a trăi lângă stăpânul său și de a-l iubi. Sentimentul contrastului dintre acești doi oameni este atât de profund, fără să înceteze un moment de a fi comic, că romanul, care-o întrupeză, nu are perechie în literatura universală.

2 Citește: „Sancio Pansa.“

sese mai în urmă. A doua este istoria Romichii, — pe care Diavolul, ca să zăpăcească pe Țigani, o furase din tabără, — și a lui Parapanghèl, care, căutând-o, se trezește la ea într'un palat fermecat, apoi singur într'o baltă, de unde ieșind, prinde curagiu dintr'o apă fermecată, ia calul și armele lui Argineanu, pentru ca însă să-și sfârșească aventurile, într'un șanț, în care îl trânteste calul aceluia erou. Afară de aceste două acțiuni secundare, mai sunt și epizoade, scrise mai mult cu intenție satirică decât epică, cum sunt vizita Diavolului în chip de fată la o mănăstire de călugări, sfatul dracilor, etc. Aceste epizoade ar fi putut să lipsească sau să li se dea o proporție mai redusă. Ele în adevăr dau întru câtva o mai mare însemnătate acțiunii principale, lărgindu-i orizontul, dar îi întuneacă uneori cu desăvârșire mersul. Aceasta însă este un defect, deoarece episodul sau acțiunile secundare nu pot fi permise decât întrucât, prin varietatea ce introduc, nu încurează acțiunea principală.

Analiză. I. «*Țiganiada*», care are 12 cânturi, este, în ordine cronologică, prima operă poetică de valoare din literatura română. Autorul ei, poet de mare talent și om plin de învățatură, o compune pe la sfârșitul secolului XVIII, când poezia română cultă se poate zice că nici nu există. Dar, nu numai în privința datei, ci și în privința valorii literare, ea are o întâietate: ea este cea mai însemnată poemă epică din literatura noastră. Ea merită dar, din amândouă punctele de vedere, și cel istoric și cel literar, să fie studiată—și cu atât mai mult, cu cât mulți o depreciază, scoțând în relief părțile neesențiale imitate după poeme streine (Poemele lui *Omer Virgiliu*, *Ariosto*, *Tassoni*, *Voltaire*) și lăsând în umbră comoara de emoțiuni și imagini originale, care se îmbină într'un sentiment clar și puternic, superior sentimentelor, ce constituie fondul altor poeme similare străine. Budai Deleanu în adevăr, întrupează în poema sa sentimentul ridiculului în legătură cu faptele unui întreg popor, care, deși, atât din fire cât și din creștere, este umil și servil, năzuiește totuși, la un moment dat, din pricina împrejurărilor, să facă fapte de popor liber și mândru de sine. Un asemenea sentiment nu se găsește cu claritate conceput și realizat aproape în nicio altă poemă epică cunoscută. Astfel poema română

nu este o simplă parodiare a vieții eroice, cum e «*Batracomihia* omerică, în care Broaștele și Șoareci, luptându-se și vorbind ca eroii, ne fac să râdem; nu e nicio simplă acțiune de nimic expusă în limbajiu eroic, cum e «*Le Lutrin*» de *Boileau*, în care un preot și un cântăreț se ceartă pentru o strană; nu e nici o acțiune serioasă provocată de un incident neînsemnat, cum e *Secchia rapita* a lui *Tassoni* în care vedem două cetăți luptându-se între ele din pricina unei găleți furate: — ea este întruparea ridiculului într'acțiune ce scoate în relief caracterul esențial al unui întreg popor. Precum din «*Iliada*» și din «*Odisea*» putem face cunoștință cu caracterul măreț al poporului elen la un moment dat, tot așa din «*Țiganiada*», putem cunoaște caracterul ridicul al poporului țigănesc așa cum Românul și-a făcut ideie despre dânsul, din viața ce au dus-o împreună. Cu alte cuvinte, «*Țiganiada*» este adevăratul tip al unei poeme epice, care ar avea un conținut diametral opus epopeii.

II. Studiind această poemă epică în comparațiune cu celelalte poeme epice, dar mai cu seamă în comparațiune cu poema eroică și cu epopea, observăm că fondul ei sentimental e cu desăvârșire deosebit. În locul unui sentiment de înălțare sufletească, de entuziasm, de admirație, care, spre a fi întrupat, cere acțiuni care sunt mai presus decât acțiunile omenești în genere; în această poemă epică găsim din contră un sentiment—ca să zicem astfel—de coborîre sufletească, de dispreț, — ridiculul, care, spre a fi întrupat, cere acțiuni care, deși ar putea fi ușor făcute de oamenii în toată firea, nu pot fi însă săvârșite de personagiile acțiunii epice cu toate marile eforturi ce fac. O asemenea acțiune și asemenea personajii sunt ridicule, iar efectul pe care ni-l face este comic. Ridiculul cu efectul comic, ce provoacă în sufletul nostru, se produce ordecâteori contemplăm niște voințe care se încearcă să facă lucruri ușor de făcut, dar nu izbutesc. Iar poetul care a compus «*Țiganiada*» spre a-l întrupă, tocmai niște asemenea voințe a ales — pe Țigani. Această alegere e cu atât mai prețioasă, cu cât poporul Român în anecdotele sale, pune în relief tocmai trăsurile de caracter ce au Țigani «*Țiganiadei*». Poetul a avut însă marele merit de a fi scos cât mai în evidență aceste ca-

racteristice, inventând o acțiune originală, care i-a putut da ocazie să ne arate pe Țigani în situațiuni mai variate și din deosebite puncte de vedere. Poema lui Delanu nu este dar nici poemă eroică, nici epopee, ci un nou gen de poezie epică, cu un fond contrariu acestor două feluri de poeme, și care poartă numele de *epopee comică* sau, cum se zice de obicei, *poemă eroică comică*.

III. Continuând acest studiu de comparațiune, mai observăm că, pe când sentimentele din poemele eroice și din epopee nu pot fi întrupate cu succes decât în acțiuni care sunt, în legătură cu *însăși* viața poporului din care face parte poetul, sentimentul din «*Țiganiada*» este întrupat în acțiuni din viața *altui* popor, din care face parte poetul, pe care îl desprețuiește prin pricina însușirilor lui inferioare. Acest dispreț pentru poporul Țiganilor, care, în mod firesc, se găsește la poporul Român, dă posibilitatea ca «*Țiganiada*» să devină populară și chiar un element prețios pentru dezvoltarea noastră pe tărâmul culturii literare. Pe când dar poema eroică și epopea au o importanță națională când cuprind anume acțiuni în legătură cu însuși neamul, în care s'a produs; poema eroică comică dobândește acest caracter, numai atunci când cuprinde acțiuni în legătură cu alt neam inferior, despre al cărui caracter există însă în poporul, din care face parte poetul, un mod general dar precis de a-l privi. Nu toate poemele eroice comice au acest caracter, însă tipul adevărat al unei astfel de poeme așa trebuie să fie; și de aceea, trebuie să recunoaștem «*Țiganiadei*» în privința fondului, o valoare mai mare decât altor poeme similare.

Teorie. § 34. Se numește *poemă eroică comică* o poemă epică, în care se întrupează un sentiment contrariu aceluia din epopee—ridiculul sau comicul. Acest sentiment este produsul unui contrast; și anume, în poema eroică comică, contrastul esențial este între mijloacele întrebuintate de personagiile poemei și între scopul ce ele urmăresc. Astfel, cu toate sforțările lor, aceste personaje nu izbutesc să săvârșească fapte, pe care alții le-ar putea prea bine îndeplini, sau izbutesc în lucruri de nimic pentru care oamenii în genere nu au trebuință de nicio sforțare.

§ 35. Spre a mări efectul comic, poeții povestesc faptele neînsemnate ce constituie acțiunea unei poeme eroice comice, în formă sau în stil de epopee. Prin acest mijloc se adaugă la contrastul comic dintre scop și fapte, un al doilea contrast dintre nemecnicia fondului și forma în care este exprimat.

§ 36. Poema eroică comică poate dobândi caracter național, când acțiunea sa e constituită din faptele unui neam de oameni, al cărui caracter firesc este prin tradițiune desprețuit de masa poporului din care face parte poetul.

Exercițiul L. Să se caracterizeze deosebiții eroi ai «*Țiganiadei*».

Exercițiul LI. Să se facă un studiu în scris asupra limbii și stilului «*Țiganiadei*» după un plan dat de profesor.

Observări metrice. Cercetând versificarea «*Țiganiadei*», suntem izbiți, pe de o parte de extrema neregularitate a măsurii și ritmului, iar, pe de altă parte, de admirabilul efect al rimelor, care în general sunt corecte. În privința măsurii și ritmului, găsim foarte multe versuri corecte trohaice simple de 10 silabe:

Bi-ru-in-țe mări și lu-mi-nòd-a-se

— / — | — / — | — / — | — / — | — / —

Vrèdnic ùn eròu ca să se cheme...

Nu fù el din cei ce nu mai cască...

Apoi zică cine câte știe,

Eu cu mândru Solomon oiu zice

Care-i mai nebun și 'ncepe...

Dregătorul trebilor muntene..

Așezând legi drepte și creștine

Că el e bărbat și nu femee...

Căpitan de mare hărnicie...

Pricepând adânce măestrie...

Totuși el cu multe suflețe... etc.

(Din Cântul I).

Cele mai multe sunt însă versuri complexe fără ritm caracterizat, de 10, 11 și chiar 12 silabe cu cezura variabilă și

păstrând cu scrupulozitate numai accentul fundamental de dinaintea pauzei finale:

Muză, lui Omîr care-odinioară	11 silabe
Cântăși a Broaștelor bătălie...	10 >
Ce se 'ntâmplă în mândra Muntenie	11 >
Când înarmă Vlad Vodă cu silă	10 >
Viteaza lui Faraon prăsilă,	10 >
Muză, mai spune cum vrură s'așeze	11 >
Un craiu Tigăni și țară de moșie	11 >
Ba în ce chip și cu ce bărbăție...	11 >

Spre a le recita fără să fim jigniți, trebuie să nu ținem seama decât de cezura și de pauza finală, și să apăsăm bine pe accentul fundamental de dinaintea acestor pauze, trecând repede peste celelalte accente.

Rezumat. — În afară de versurile regulate cunoscute până acum, se mai găsesc în poezia populară și chiar în unele producții culte de valoare, versuri *neregulate* simple sau complexe, cu ritmul *amorf*, în care nu se distinge decât cezura, la cele care o au, și accentul fundamental de dinaintea pauzei finale. Aceste versuri, ca să poată fi suportabile, trebuie să se distingă prin firescul dicțiunii și justetea și corectitudinea rimelor.

Exercițiul LII. Ce versuri regulate se mai întâlnesc în bucățile citate în «*Tiganiada*», în afară de versurile trohaice simple de 10 silabe?

6. NUVELA

55. O FACLIE DE PAȘTE

de

I. L. Caragiale.

Născut la 1854. Este cel mai însemnat poet dramatic al nostru. A scris și câteva nuvele, dintre care „Făclia de Paști“ este un capod'operă de analiză sufletească.

Leiba Zibal, hangiul de la Podeni, sta pe gânduri la o masă sub umbrarul de dinaintea dughienei, așteptând diligența, care trebuia să fi sosit de mult: e o întârziere de aproape un ceas.

Este lungă și nu prea veselă istoria vieții lui Zibal; dar, așa cum e prins de friguri, tot e o petrecere pentru el să ia pe rând una câte una fazele ei mai însemnate...

Precupeț, vânzător de mărunțișuri, samsar, câteodată și mai rău poate, apoi croitor și ștergător de pete într'o ulicioară tristă din Iași—toate le încercase după accidentul care-l făcuse să-și piarză locul de băiat într'o mare dughiană de vinațuri. Doi hamali coborîse în beciu un boloboc sub privighierea băiatului Zibal. O neînțelegere se ivi între dâșii la împărțeala câștigului. Unul din ei luă un crâmpiu de lemn ce-l găsi la îndemână și-l lovî în frunte pe tovarășul său, care căzù amețit și plin de sîngă la pămînt.

Băiatul, văzând sălbăticia, dete un țipăt de alarmă, dar mizerabilul se repezî să iasă din ogradă și, trecînd pe lângă băiat, ridică mâna asupra-i... Zibal pică leșinat de spaimă. După o zăcere de câtevă luni, când se întoarse la stăpîn, locul lui eră ocupat.

Atunci începù lupta grea pentru viață, care se îngreună și mai tare prin căsătoria lui cu Sura... Răbdarea însă ostenește soarta rea. Fratele Surei, hangiu la Podeni, murî, și hanul rămase lui Zibal, care urmă negoțul pe seama lui.

Acî se află el acuma de cinci ani.

Are strînsă o avere bunicică în bani și vinațuri bineîngrijite, o marfă care totdeauna face parale. De sărăcie a scăpat Leiba, dar sunt toți bolnavi, și el, și femeia, și copilul: frigurile de baltă.

...Și oamenii sunt răi și pricinași în Podeni!... Ocări... batjocuri... suduituri... acuzări de otrăvire prin vitriol... Dar amenințările!

Amenințarea este mai grea pentru un suflet ce se clatină ușor decât chiar lovitura. Ceeace muncește acum pe Leiba, mai mult decât tremurătura frigurilor, este o amenințare.

«A, *goi* ticălos!» gîndește el oftînd.

Ticălosul *goi* este badea Gheorghe—pe unde o fi!—un om cu care Zibal a avut o daraveră foarte neplăcută.

Gheorghe venise într'o dimineață de toamnă la han, obosit de drum; ieșiă din spital—ziceă—și căută de lucru. Hangiul l-a luat în slujbă. Dar Gheorghe s'a arătat a fi un om prea brutal și prea ursuz... suduiă mereu și mormăia sin-

gur prin ogradă. Erà o slugă rea, leneșă și obraznică... și fură.

Intr'o zi a amenințat pe balabusta, care-l ocărise cu drept cuvânt, s'o lovească în pânțele; altădată a asmuțit un câne asupra lui Ștrul cel mic.

Leiba i-a făcut numai decât socoteala și l-a trimis. Dar Gheorghe nu voiă să se ducă: el pretindea cu multă violență că s'a fost tocmit pe un an. Atunci hangiul a spus că merge în deal la primărie să ceară vătăjei, ca s'alunge pe *goi* afară.

Gheorghe a vârit repede mâna în sân, strigând:

«Iudă!» și a voit să se năpustească asupra stăpânului.

Din norocire sosià atunci o harabà încăreată cu mușterii. Gheorghe a început să rânjească, zicând:

«Ce te-ai speriat, coane Leiba?... Iacă ma duc»!...

Și, apropiindu-se crunt peste tarabă de Leiba, care se dete cât putū înapoi, îi șopti:

«Să mă aștepți în noaptea Paștelui, să ciocnim ouă roșii jupâne... Să știi că ți-am făcut și eu socoteala!»

Atunci intrară mușterii în dughiană.

«Să ne vedem sănătoși la înviere, coane Leiba?» adăogă Gheorghe depărtându-se.

Leiba a mers la primărie, apoi la subprefectură, să denunțe pe amenințător, cerând să fie păzit. Subprefectul, un om foarte vesel, a primit întâiu peșcheșul «modest» adus de Leiba, pe urmă a început să râză de jidanul fricos și să-l batjocorească. Leiba a stăruit călduros, să-l facă a înțelege gravitatea lucrului, cum erà hanul izolat, departe de sat și chiar de șoseă. Dar suprefectul, cu un aer mai serios l-a povățuit să fie cuminte: nici să nu mai pomenească de așa cevă, ca să nu deștepte în adevăr, într'un sat unde oamenii sunt răi și săraci, pofta de călcare.

Mai târziu, peste câteva zile, îl căutară pe badea Gheorghe un pomojnic și doi călărași: erà bănuir pentru o pricină

Ce bine erà să-l mai fi răbdat Leiba măcar câteva zile până la sosirea acestor oameni... Dar Gheorghe erà acū departe.

Deși asta se petrecuse de mult, totuși, în mintea omului prins de friguri, se repetă bine impresia figurii lui Gheorghe

a mișcării lui, vrând să scoată ceva din sân și a cuvintelor lui amenințătoare. Cum i se deșteptă lui așa de limpede a- cea amintire ?

Erà Sâmbăta Paștelui.

Sus pe deal, în satul, depărtat ca la doi kilometri printre bălți, se auziau clopotele bisericii . . . Și se aude așa de ciudat, când ai friguri! Acî foarte tare, acî aproape de loc... Noaptea care venià erà noaptea Paștelui: scadența făgăduelii lui Gheorghe.....

«Dar poate că l-au prins până acum!».

.....Orcum, Zibal stă la Podeni numai până la câștiul viitor. Cu capitalul lui se poate deschide un negoț frumos în Iași..... În târg, Leiba o să fie sănătos, o să șează aproape de comisie..... o să cinstească pe comisar, pe ipistat, pe sergent..... Cine plătește bine, bine este păzit.....

Intr'un târg așa mare, noaptea e lumină și sgomot, nu întuneric și tăcere ca în valea singuratică a Podenilor. E un han în Iași,—acolo în colț, ce loc bun pentru o dughiană—un han unde toată noaptea se cântă. Ce viață sgomotoasă și veselă! Acolo găsești la orice ceas, zi și noapte, pe domnul comisar și cu alți *poreți*.

Ce mai trebuie multă bătaie de cap aici, unde mai ales de când cu drumul de fer, care ocolește foarte pe departe mlaștinele, *ghișeftul* scade mereu..... ?

«Leibă!» strigă Sura din năuntru, «sosește diligența, s'aud zurgălăii».

Valea Podenilor este o văgăună închisă de patru părți de dealuri păduroase. În partea despre Miazăzi, mai confundată, se adună, din șipotele ce izvorăsc de sub dealuri, niște băltae adânci, deasupra cărora se ridică, ca niște perii, stufiguri dese de rogoz. Între partea băltoasă și partea mai ridicată despre Miazănoapte, în mijlocul văii, stă hanul lui Leiba: e o clădire veche de piatră, sănătoasă ca o veche cetățuie; deși terenul e mlăștinos hanul are zidurile și beciurile bine uscate.

La glasul Surei, Leiba se ridică greoiu de pe scaun, întinzându-și membrele amortite; el cată lung în zare către Răsărit: nici pomeneală de diligență.

«Nu vine, ți s'a părut...» răspunse el balabustei, și se lasă iarăși jos.

Foarte trudit, omul își încolăcește brațele pe masă și-și așează pe dânsle capul, care-i arde tare.

La căldura soarelui de primăvară, care începuse să încingă fața mlaștinilor, o moliciune plăcută cuprinse nervii omului și gândul începù să depene pe fusul conștiinței bolnave, mai rar și tot mai rar, înmuind treptat formele și colorile în-chi purilor... Gheorghe... noaptea... Paștelui... *goi* tâlhar... Iași... o crâșmă în miezul târgului... o dughiană, veselă, care merge bine... sănătatea...

Și ațipi...

.... Sura lipsește cu copilul de mult de acasă. Leiba iese în ușa dughienii, să se uite în calea ei. Pe ulița mare e o circulație vie, o neîtreruptă fâșiitură de roate, acompaniate de ciocăniturile ritmate ale treapătului de potcoave pe luciul asfaltului.

Deodată însă circulația se oprește, și din spre Copou se văd venind o grămadă de oameni, gesticulând și strigând foarte mișcați. Mulțimea pare că escortează pe cineva: sunt militari, o streajă, și fel de fel de public; la toate ferestrele caselor, la toate ușile dughienelor se înghiesuesc privitori curioși.

«Aha! gândește-te Leiba, au pus iar mâna pe un tâlhar!»

Cortejul se apropie. Sura se deslipește din mulțime și se urcă lângă Leiba, pe treptele cârșmei.

— Ce e, Sură? întrebă Zibal.

— E un nebun scăpat de la Golia.

— Să închidem dughiana, să nu dee peste noi.

E legat acuma bine, dar adineauri scăpase. S'a bătut cu toți soldații... Pe un jidan pe care un *goi* răutăcios din mulțime l-a îmbrâncit peste nebun, nebunul l-a mușcat de obraz.

Leiba de pe trepte vede bine; cu o treaptă mai jos, privește Sura cu copilul în brațe.—

Esta adevărat un nebun furios, pe care-l țin câte doi oameni de fiecare parte; pumnii îi sunt strâns legați unul peste altul cu o curea tare. E un om cu o chereșteă uriașă: un cap ca de taur, părul negru stufos, barba și mustățile

aspre și bătoase. Prin cămașa-i sfâșiată de luptă, se vede peptul lat, acoperit ca și capul de un stof de păr. E cu picioarele goale, gura-i plină de sânge, și stupește mereu firele, pe care le-a smuls cu dinții din barba jidanului.

Toată lumea s'a oprit... De ce?

Jandarmii desleagă mâinile nebunului. Mulțimea se dă într'o parte făcând un loc larg împrejurul lui, nebunul dă un ocol cu ochii și-și oprește privirile, care ard, spre ușa lui Zibal; scrâșnește din dinți, se repede glonț pe cele trei trepte și, într'o clipă, apucând în palma dreaptă capul copilului, în cea stângă, pe al Surei, le izbește pe unul de altul cu atâta putere, că le confundă ca pe două ouă moi...

Un sgomot s'auzi, o trosnitură care cu nimic nu se poate compara, la întâlnirea celor două tigve smăcinate una de alta.

Leiba cu inima înnodată, ca un om ce cade dintr'o nemăsurată înălțime, dete să țipe:

«O lume întregă mă lasă cu dinadinsul pradă unui nebun!»

Dar glasul mut nu se mai supuse voinței.

«Scoală jidane!» strigă cineva trosnind tare cu o nuiă pe masă.

«Proastă glumă!» zise Sura de pe pragul crâșmii, «să sperii așa omul din somn, țărănoiu mojic!»

Leiba sărî drept în picioare.

«Te-ai speriat jidane»? întrebă râzând glumețul. Dormi la nămiază, ai?... scoală că-ți vin mușterii, sosește harabaua poștei.»

Și, după prostul său obicei, care irită rău pe jidan, voi să apuce pe Zibal în brațe, să-l gădele.

«Lasă-mă în pace! strigă hangiul, smucindu-se și îmbrâncindu-l cu toată puterea. Nu vezi că sunt bolnav? Lasă-mă în pace, *trifene goi*.»

Diligența sosește în sfârșit cu aproape trei ceasuri de întârziere. Sunt doi călători care se așează împreună cu conducătorul, poftit de ei, la aceeași masă.

Din convorbirea călătorilor se lămuriă bine întârzierea. La tactul de mai sus al poștii, se întâmplase peste noapte o călcare cu omor în hanul unui jidov. Hangiul omorît ținea și schimbul cailor. Tâlharii îi furaseră, și până să se

găsească alții în sat, călătorii curioși putuse cercetă în voie teatrul crimei.

Cinci victime. Dar amănuntele! Dacă nu s'ar fi găsit casa prădată, s'ar fi crezut că a fost o cruntă răzbunare, sau fapta nebuniei religioase. În anecdotele despre sectarii iluminați se povestesc câteodată executări de așa absurdă sălbăticie.

Leiba tremură, scuturat de un puternic acces de friguri și ascultă aiurit.

Apoi urmă ceva, care trebuia neapărat să umple de respect pe conducător. Tinerii pasageri erau doi studenți, unul în filozofie, altul în medicină: mergeau să petreacă sărbătorile în orașul lor natal. Între ei se încinse o înaltă dezbateră academică despre crimă și cauzele ei, și, dacă trebuie să fim drepecți, medicinistul eră mult mai bine preparat decât filozoful.

Atavismul..... alcoolismul cu urmările-i patologice..... deformarea..... paludismul..... apoi nevroza! — Atâtea și atâtea cuceriri, ale științei moderne..... Dar cazul de reversie!

Darwin..... Haeckel..... Lombroso.....

La cazul de reversie, conducătorul face niște ochi mari, în care strălucește o profundă admirațiune pentru cuceririle științei moderne.

«Este evident», adăogă medicinistul. «De aceea criminalul propriu zis, luat ca tip, are brațele peste măsură lungi și picioarele prea scurte, fruntea îngustă și turtită, osul occipital tare dezvoltat, chipul lui e de o caracteristică asprime și bestialitate, bătătoare la ochii deprinși: e un rudiment de om, e, cum am zice, fiara care de abia de curând a reușit să stea pe labele dinapoi și să-și ridice capul în sus, spre cer, către lumină!»

La vârsta de douăzeci de ani, după atâtea emoțiuni, după o bună ospătare cu un vin așa de bine născut și așa de bine crescut ca vinul lui Zibal, o cădere de frază de o nuanță lirică, fie chiar din partea unui medicinist, șade bine!

Entusiastul tânăr, între Darwin și Lombroso, găsisese vreme să miroasă și puțin Schopenhauer — «spre cer, către lumină.»

Zibal eră departe de a fi priceput «luminoasa» teorie. Pentru întâia oară, poate, în aerul umed al Podenilor, se ros-

togoliau așa de înalte vorbe, așa de nobile subtilități de gândire.

Ceeace pricepuse însă Leiba mai bine decât orcine, mai bine decât conferențiarul, erà ilustrațiunea izbitoare a teoriei; cazul de reversie el îl cunoștea în carne și în oase: erà portretul lui Gheorghe. Acest portret din care până adineaori rețineà numai trăsurile fundamentale i se redeșteptase acum în spirit cu o perfectă palpabilitate, până în cele mai neînsemnate amănunte.

Diligența erà departe. Leiba o urmărise până ce, cotind la stânga, ea se perduse pe după deal. Soarele scăpătase și el după dealul dela apus, și seara începeà să painjenească dulce formele din valea Podenilor.

Hangiul, posomorît, se puse să rumege în minte tot ce auzise.

...In tăcerea nopții, pierduți în întuneric, un bărbat, două femei și doi copii fragezi, smulși fără veste din brațele binefăcătorului somn de mâna fiarei cu chipul omenesc și jertfiți unul câte unul. Tipetele nebune ale copilului rătezat de junghiul, care-i despică pânțele.... Gâtul spart de secure, prin deschizătura căruia iese, după fiecă gâlgâitură de sânge, o horcăială surdă... Și cea din urmă jertfă care, năucită într'un colț, asistă la toate astea, așteptându-și rândul.... Procesul mai grozav decât execuțiunea, jidanul fără apărare în mâna *goilor*... țestele prea slabe pentru mânilor năpraznice ale nebunului de odinioară.

Buzele lui Leiba, albite de friguri, urmau mașinal gândul, tremurând repede. O scuturătură puternică îl apucă dintre spete: el intră cu pasul împleticit în gangul hanului.

«Fără îndoială»—gândește Sura—«Leiba nu e bine deloc, e tare bolnav; Leiba are «idei la cap....» Căci ce înțeles poate avea tot ce face el de câteva zile și mai ales ce a făcut astăzi?

Crâșma a închis-o înainte de aprinsul lumânărilor, tocmai când se isprăvià *șabăsul*. De trei ori au bătut mușterii în ușa dughienii, strigând cu glasuri cunoscute, să le deschiză. La fiecă bătaie, el a tresărit și-a oprit-o șoptindu-i încet și cu ochii sperioși :

«Nu te mișcă... Nu voi să între *goi* aici.» El a trecut apoi

sub gang și s'a pus s'ascundă pe treapta de piatră a pragului securea de tăiat lemne. Tremură, de nu se poate ține pe picioare, și nu vrea să se odihnească. Ce e mai îngrijitor decât toate, el, Leiba, la întrebările ei stăruitoare, a răspuns aspru și a trimis-o să se culce, poruncindu-i să stingă numaidecât lumina. Deocamdată ea s'a împotrivit, dar așa de scurt i-a repetat omul porunca, încât dânsa cu toată obida, a trebuit să se supună rezignându-se, să a-mâne pentru mai târziu lămurirea acestor împrejurări.

Sura a stins lampa, s'a culcat și acum doarme.

Femeia aveă dreptate... Leiba e în adevăr bolnav.

E noapte deplină. Zibal șade de mult pe pragul, ce dă în gang, și ascultă... Ce?

Sgomote nehotărîte vin din depărtare, par'că sunt tropote de cai, bubuituri de maiu înfundate, convorbiri misterioase și agitate. O încordare înaltă a atenției ascute simțirea auzului în singurătatea nopții: când ochiul e dezarmat și neputincios, auzul par'că luptă să și vază.

Dar nu e părere... Pe drumul, care abate din șoseă încoace, se aud venind pași de cai. Zibal se scoală și vrea să se apropie de poarta mare a gangului: poarta este bine închisă cu o bârnă grea deacurmezișul, ale cărei căpătaie stau în câte o bortă în ziduri. La întâiul pas, nisipul strivit sub papucul lui, face o scârțâitură prea indiscretă. Zibal scoate picioarele din papuci și rămâne în colțuni. Așa, fără vreun sgomot apreciabil de o urechie neprevenită, el merge la poarta gangului tocmai când călăreții trec prin dreptul ei, în pasul cailor. Dânșii vorbesc încet de tot, însă nu atâta încât Leiba să n'apuce foarte bine aceste câteva vorbe:

«— S'a culcat de vreme.

— Dar dacă o fi plecat ?

— I-o veni rândul al'dată... Dar eu aș fi vrut...»

Nu se mai poate înțelege nimica; oamenii aceia s'au prea depărtat.

De cine era vorba?... Cine să se fi culcat sau să fi plecat?... Cui o să-i vie rândul alt'dată?... Cine era acela, care ar fi vrut altceva? Și ce altceva voia acela?... Și ce căutau pe drumul de lături—un drum pe care nu intră cineva decât anume ca să se abată la han ?

O sdrobotoare oboseală apăsă pe umerii lui Zibal..

«Să fie Gheorghe?»

Leiba simți că i se sting puterile și se așeză la loc pe prag.

Intre frânturile de gânduri, ce se rostogoliau în capul său, el nu putu prinde un gând întreg, o hotărîre... Aiurit, intră în dughiană, trase un chibrit și aprinse o lampă mică cu petrol.

E o idee de lumină; fitilul e așa de jos lăsat, încât flacăra stă ascunsă în interiorul capsulei de alamă; numai prin grația mașinei apar de jur împrejur niște bende verticale foarte subțiri de o lumină aproape cu totul moartă...

Dar este destul, pentru ca să vadă bine în unghiurile cunoscute ale dughienei... A! e cu mult mai mică deosebirea între soare și cea mai de nimic scânteie, decât între aceasta și întunericul orb.

Ceasornicul țacăniă în părete. Sgomotul acesta monoton supără pe Zibal. Omul nostru puse mâna pe limba, ce se legănă, și-i stinse mișcarea. Gura lui eră uscată. Ii eră sete. Spală un păhăruț în cada cu trei picioare de lângă tarabă și voi să-și toarne rachiu bun dintr'un șip; dar gâtul și-pulului începù să clănțanească tare pe buzele paharului. Aceste sunete erau și mai supărătoare. A doua încercare cu toată voința lui de a-și birui nervozitatea, nu avu mai mult succes.

Atunci renunță la pahar, lăsându-l să cază domol în apă și înghiți de câteva ori din șip. Puse după aceasta la loc șipul, care, atingând scândura, produse o ciocnitură de speriat. Un moment se oprì înecat de această impresie. Apoi luă lampa și o puse pe firida ferestrei, care da în gang: pe poartă, pe pavea și pe zidul din potrivă al gangului se zăgrăviră niște bande late de o lumină cu prea puțin mai deasă de cât o închipuire.

Zibal se așeză iar pe prag, întinzându-și urechia la pândă.

Clopote în deal... toacă pentru înviere... Care va să zică a trecut de miezul nopții; ne apropiem de ziuă... A! dacă ar trece și restul acestei lungi nopți, ca jumătatea întâia!

Dar el e în colțuni și nici n'a mișcat măcar piciorul...
...O trosnătură de nisip strivit sub talpă!... A doua tros-

nitură, mai multe. E de sigur cinevã acì, foarte aproape. Leiba se scoală, apăsându-și pieptul cu mâna și căutând să întoarcă înapoi un nod rebel, ce i se ridică în gât.

...Sint mai muți oameni afară... Gheorghe... da, e ticălosul *goi*... da, a bătut în deal ceasul învierii.

Goi vorbește încet:

«—Dacă-ți spun eu că doarme. Am văzut, când a stins lumina».

— Mai bine, prindem cuibul întreg.

— Poarta o deschid eu: îi știu meșteșugul... Să-i croim ferestruica... Bârna trece pe aici...»

Și se simțiră pipăiturile cu care omul de afară măsură distanța pe lemn...

Un sfredel mare se aude rozând țesăturile uscate ale blănii bâtrâne de stejar... Zibal are nevoie să se razeme: el se sprijinește în palma stângă pe poartă și cu dreapta își acopere ochii.

Atunci, printr'un capriciu neexplicabil al intimelor jocuri, se poroduse în urechia omului din năuntru foarte tare și lămurit:

«Leibă, sosește diligența!»

Erã neîndoios glasul Surei... o caldă rază de speranță... un moment de fericire... Este iar un vis!... Dar Leiba își trage repede mâna stângă: vârful instrumentului pătrunzând de partea asta, l-a înțepat în palmă.

A mai gândi la scăpare?... absurd...

În creierul, care ardeă, imaginea sfredelului luă niște dimensiuni ne mai închipuite. Unelta, învârtindu-se mereu, crește la înfinit, și borta deveniã tot mai mare și mai mare, așa de mare în sfârșit, încât în cadrul ei rotund, monstrul putea s'apară, în picioare fără să se aplece. Ceeace se pe treceã în acel creier ieșia din sfera gândirii umane: viața se ridicase la o treaptă de exaltare, din care toate se vedeau, se auziau, se pipăiau enorme, de proporții haotice... Lucrarea din afară urmează cu metodă și stăruință. Leiba a văzut acum de patru ori pe rând dintele răsucit de oțel, pătrunzând în partea lui și retrăgându-se înapoi afară.

«Amù, adu herestrăul...» zise Gheorghe.

O limbă îngustă de herestrău trece prin borta întâia și

începe să ronțăie în mișcări dese și regulate... Planul eră ușor de înțeles: patru borte în patru unghiuri ale unui patrat; între ele herestrăul trage liniile; în cetrul pătratului s'a înfipt sfredelul mai dinainte; când bucata va fi cu totul deslipită de trupul întreg al lemnului, se trage afară; prin golul rămas, o mână puternică se introduce, apucă bârna, o dă într'o parte și... *goui* sînt la Leiba în casă.

Și acelaș sfredel, peste cîtevâ minute, are să fie instrumentul caznei lui Zibal și a tuturor ai lui... Doi gâzi or să țină victima restignită jos, și Gheorghe cu genunchii pe pînțele ei, o să vâre încet, ca în blana de lemn moartă, sfredelul în osul viu al pieptului, adânc, mai adânc, pînă să atingă inima, pe care s'o oprească din svâcniturile-i ne-bune și s'o țintuiască pe loc.

O sudoare de moarte scaldă tot corpul lui Zibal; omul se înmuia din încheieturi și încet se lăsă să cază în genunchi, ca o vită ce-și pleacă sub lovitura din urmă grumazul, pătrunsă că de acuma ea însăși trebuie să se părăsească pe ea însăși.

Da! s'o țintuiască pe loc!».... gândi el perdut.... «da! s'o țintuiască pe loc!»

Și rămase tâmpit cu ochi holbați pe lumina de la fereastră... Cîtevâ momente el stete astfel încremenit pe altă lume, dar deodată:

«Da! repetă el ce un surâs fioros, da! s'o țintuiască pe loc!»

Se petrecu atunci în ființa acestui om un fenomen ciudat, o complectă răsturnare; tremurătura lui se opî, abate-rea dispărû, și figura descompusă, de-o atât de îndelungată criză, luă o bizară seninătate.

El se ridică drept, cu siguranța unui om sănătos și puternic, care pornește la o țintă lesne de ajuns.

O linie, între cele două puncte superioare ale patratului, eră pe sfârșite. Leiba se apropia curios, să vază jocul uneltei. Surâsul său se caracteriză acum și mai tare. Mișca din cap, ca și cum ar fi zis:

«Mai am încă vreme!»

Herăstrăul roase cele din urmă fibre de lângă borta, către care tinsese, și începû lucrul între bortele inferioare.

«Mai sânt trei» gândi Leiba și, cu precauția celui mai încercat vânător, intră binișor în dughiană. Căută sub tarabă, luă cevă, ieși înapoi cu acelaș tact, ascunzând obiectul ce-l ținea în mână, ca și cum se temeă de indiscreția zidurilor, și se duse în vârful degetelor la poartă.

Dar cevă grozav! Lucrarea de afară s'a oprit cu desăvârșire... nu se mai simte nimic.

«Ce-i asta?... să fi plecat?... s'a dus?» fulgeră prin mintea omului din năuntru. Și, la această închipuire, el își mușcă buza de jos, cuprins de o nepomenită dezolare...

«Ha! ha!»—fusesse o urită amăgire; lucrarea începe din nou, și el se pune a o urmări cu bătaile de inimă a celui mai cald interes. Hotărit, omul nostru eră muncit de-o neînțeleasă dorință de a vedeă lucrul cât mai degrabă sfârșit.

«Mai iute, *goi!*» gândi Leiba cu nerăbdare... «mai iute!» Acum se auziă iar clopotele în deal.

«Mai iute bre, ne-apucă ziua!» zise un glas deafară. Îmboldit par'că de voința omului din năuntru.

Lucrătorul porni cu multă activitate. Încă puține mișcări și toata punctele pătratului sânt unite.

În sfârșit! Sfredelul trage încetinel în afară bucata în patru colțuri... O mână mare și vânjoasă intră...

Până s'ajungă însă bârna pe care o caută, se aud două răcnete pe când Zibal înfășură cu putere căpătâiul liber al lațului de butucul de la ușa gârliciului...

Lațul eră ingenios combinat: o frânghie lungă legată cu un căpătâiu de un butuc; la o lungime potrivită, pe locul, de unde eră să dispară patratul scobit, un ochiu pe care cu luare aminte, Leiba îl ținea deschis cu mâna stângă, în timp ce cu mâna dreaptă ținea strâns celălalt căpătâiu. La momentul cerut, Zibal dete drumul ochiului și apucând repede cu amândouă mâinile căpătâiul liber cu o smucitură supremă, trase înăuntru brațul întreg.

...Intr'o clipă operația fusesse gata...

Două răcnete o însoțiseră, unul de pierzare, altul de triumf: mâna eră «țintuită pe loc».

Se auziă apoi pași depărtându-se grabnic. Tovarășii lui Gheorghe părăsiau lui Zibal prada prinsă cu atâta isteție.

Jidanul se repezi în dughiană, luă lampa și, cu o învâr-

titură sigură, ridică fitilul sus de tot: lumina captivă între gratii ieși deasupra veselă și victorioasă, redând viață hohotită formelor nebuloase din preajmă-i.

Zibal trecu cu lampa în gang, tâlharul gemea greu; după încordarea brațului se vedeă că renunțase la o inutilă sbuciumare. Mâna era umflată, și degetele încovoiate părea că vor s'apuce. Jidanul apropiă de ea lampa.—Un fior: frigurile se întorceau iar.—Aplecă lumina prea aproape, încât, tremurând, atinse mâna tâlharului cu sticla fierbinte. O crispație a degetelor se produse urmată de un vaiet surd.

La vederea acestui fenomen, Zibal tresări... prin ochii lui scăpărase o inspirație excentrică. Incepu să râză cu un hohot care sguđu bolta gangului, și intră repede în dughiană.

Mijiă de ziuă.

Sura se deșteptă deodată... par'că auzise prin somn niște răgete îngrozitoare... Leiba nu era în odaie. Toate cele din ajun îi reveniră în minte. Se petrecea ceva rău. Sărî jos din pat și făcù lumină. Patul lui Leiba era nedesfăcut. El nu se culcase de loc. Unde era? Femeia își aruncă ochii pe fereastră: pe dealul din față se plimbă un stol de lumini mici și vioaie, care se mișcau, săltau, acî ascunzându-se, acî ivindu-se iarăși... Ieșiau *goii* de la înviere. Sura deschise o leacă fereastră; atunci auzi gemete înfundate la poartă. Înflorată, cobori iute pe scăriciă. Gangul era luminat. Ieșind pe prag, femeia fu izbită de o grozavă priveliște.

Pe un scaun de lemn, cu coatele pe genunchi și cu barba rezemată în mâini, sta Zibal. Ca un savant care, în amestecul unor elemente, ar urmări să prinză un secret subtil al naturii, ce de mult îi scapă și-l necăjește, Zibal ține ochii ațintiți asupra unui lucru spânzurat, negru și inform sub care, pe un alt scaun, la o potrivită înălțime, arde o făclie mare de Paști.

Zibal privește fără să clipească procesul de descompunere a mâinii, ce de sigur nu l-ar fi cruțat pe dânsul.—El n'auzise urletele de afară ale nenorocitului: era acum prea interesant ce vedeă, ca să mai și auză. Zibal urmărise cu nesațiu toate contorsiunile, toate crispațiile stranii ale de-

getelor, apoi, amorțeala cuprinzându-le încet pe unul câte unul—erau par'că labele unui gândac care se sgârcesc și se întind, se agită în mișcări extravagante, tare, mai încet încet de tot și apoi înțelenesc sub jocul unui copil crud.

Eră sfârșit. Mâna coceă și se umflă încetinel fără mișcare. Sura dete un țipăt.

«Leiba!»

Zibal îi făcù semn să nu-l deranjeze... Un miros gras de carne arsă se răspândiă în gang, o fâșiitură se auzi și mici plesnituri.

«Leiba! ce e?» repetă femeia.

Se făcea ziuă bine... Sura se aruncă și trase bârna. Poarta se deschise de perete, târând trupul lui Gheorghe spânzurat de brațul drept. Mulțimea sătenilor, toți cu făcliuțele de Paști aprinse în mâni, năvăli înăuntru.

«Ce e! ce e?»

Indată înțelesesă ce fusese.

Zibal, care stătuse până acì nemișcat, se ridică grav în picioare. El își făcù loc să treacă, dând cu liniște lumea la o parte.

«Cum a fost pricina, jidane?» întrebă unul.

— Leiba Zibal, zise hangiul cu tonul înalt și cu un gest larg, merge la Iași să spună rabinului că Leiba Zibal nu-i jidan... Leiba Zibal este *goi*... pentru că Leiba Zibal a aprins o făclie lui Cristos!»

Și omul plecă încetinel spre Răsărit la deal, ca un călător cu minte, care știe că la un drum lung nu se pornește cu pasul pripit.

Analiză. I. Comparând această compoziție cu poemele epice de până acum, observăm că se aseamănă cu ele prin faptul că într'insa se narează o acțiune, și că prin această acțiune se dă întrupare unui puternic sentiment.

Acțiunea este: prinderea și uciderea criminalului Gheorghe de către fricosul ovreiu, bolnav de friguri, Leiba Zibal, care se așteptă să fie omorît. Iar sentimentul este teribila frică a lui Zibal, care și înnebunește din această pricină. Această compoziție dar, deși după formă se pare că e prozaică, în realitate este o puternică operă poetică, și anume o operă

poetică epică, deoarece fondul sentimental este întrupată într'o acțiune povestită.

II. Se deosebete însă de celelalte feluri de poezie epică: 1) prin *formă*, căci e lipsită de elementul simetric, stilul este relativ sărac în figuri, materialul limbii neologistic, iar construcțiile propozițiilor și frazelor denotă o mulțime de elemente prozaice; 2) prin obiect, căci în expunerea acțiunii găsim o mulțime de amănunte privitoare la ceea ce se petrece în sufletul personajilor mai înainte de a lucra, găsim adică o amănuntă analiză psihologică. Poetul ne arată toate împrejurările care puteau să influențeze și să mărească frica lui Leiba Zibal, și îmbogățește astfel faptul care altminteri ar fi putut fi redat printr'o scurtă baladă. Cu alte cuvinte *motivarea* faptelor ocupă un loc foarte însemnat în desfășurarea acțiunii și trădează din partea autorului o preocupare constantă de a ne face să credem că această acțiune s'a întâmplat în *realitate*. Deși conținutul este imaginar, poetul vrea să ni-l arate că e *real*, nu numai prin mișcarea și viața ce cuprinde, dar și prin împrejurările exterioare în care se întâmplă. E dar o narațiune analitică și realistă a unei întâmplări fără importanță generală, — adică o *nuvelă*.

Mai observăm că farmecul acestei nuvele stă cu deosebire în faptul că, deși acțiunea pare imposibilă la prima vedere poetul, totuși ne face să simțim ca perfect posibilă. Este ceea ce se numește elementul *fantastic*.

Teorie. § 37. Se numește *nuvelă* o operă epică, în care poetul întrupează un sentiment prin ajutorul unei acțiuni fără mare complicație, ale cărei momente, deși par imposibile, sunt totuși redată așa de cu amănuntul, încât ne dă iluzia că lucrurile așa au trebuit să se întâmple în realitate.

Spre a putea exprima acest fond, novelistul întrebuințează vorbirea liberă caracteristică prozei, și un stil și-o limbă care s'apropie de limba și stilul compozițiilor prozaice.

Exercițiul LIII. Să se analizeze fondul și forma acestei nuvele, după următorul plan :

A. Introducere. În două feluri se excită emoțiunea cititorilor prin povestire: 1) prin înlănțuirea exterioară și verosimilă a faptelor; 2) și prin motivarea adâncă a acestei înlănțuiri. Aceasta din urmă se face de autor prin analiza psihologică. Importanța «Făcliei de Paști» din acest punct de vedere și importanța analizei unei asemenea opere.

B. Tractarea. I. Fondul.

1) *Sentimentul*: Stabilirea sentimentului fundamental cu deosebita lui faze și transformări.

2) *Obiectul*: a) Rezumarea deosebitelor momente ale acțiunii, prin ajutorul căreia autorul întrupează acel sentiment. Realismul lor.

b) Caracterele. Analiza caracterului lui Zibal. Motivarea stării lui sufletești. Realismul acestor motivări.

c) Studiul interesului. De ce nuvela este deopotrivă de interesantă și pentru un creștin și pentru un evreu, fără ca autorul să fie învinuit de părtinire. Obiectivitatea artistică a lui Caragiale.

II. Forma. 1) Limba autorului: defectele și calitățile ei. Întru cât se justifică neologismele și construcțiunile științifice ce întrebuințează.

2) Stilul propriu zis și observații asupra compoziției cum dispune părțile compoziției, cum le înlănțuiește).

3) Potrivirea dintre fond și formă. Citarea unor pasagii remarcabile și explicarea frumuseților lor.

C. Concluzie. Valoarea literară a «Făcliei de Paști».

7. ROMANUL.

56. QUO VADIS

de

H. Sienkiewicz (*Sinchievici*)

Henric Sienkiewicz s'a născut la 1846 în Polonia. El a scris o sumă de romane. Unul dintr'însele, „*Quo Vadis*”, a asigurat autorului un renume european. Acest roman a fost tradus în mai multe limbi culte.

Eră pe vremea lui Neron, vestitul împărat roman, care a lăsat în istoria omenirii pagine pline de sânge. Petronius,

unul din favoriții lui Neron, om învățat, critic de gust și om foarte bogat, stă de vorbă cu nepotul său Marcus Vinicius, un tânăr tribun militar, care se întorsese, încărcat de glorie, dintr' o expedițiune din Asia și voiă acum să se stabilească la Roma. El povestește unchiului său cum trăise, de când plecase de acasă, și, între altele, îi destăinuiește că a văzut o fată care-i place foarte mult. Făcându-i multe laude, decide pe Petronius să meargă s' o vadă. Ea locuie în casa unui nobil roman, Aulus, om bogat, dar puțin iubitor de viața sgomotoasă a orașului. Petronius îl cunoșteă foarte bine, dar nu se duceă pe la dânsul, pentru că eră o persoană care nu făceă parte din « curtea » împăratului și mai ales pentru că se șoptie că soția lui, Pomponia, este creștină. Acest lucru se consideră ca o mare decădere, căci creștinii erau socotiți drept o sectă de sălbatici, ființe fără inimă, care omoară copiii, ca să le ia sângele, care dușmănesc omenirea întregă și vor s' o distrugă.

Tânăra, care atrăsese privirile lui Vinicius, se numie Ligia și eră fica unui rege Ligian, luată ca ostatică în timpul luptelor și rămasă la Roma. Crescută cu multă dragoste de Pomponia, ea o iubiă ca pe mama ei, și trăie în casa bunilor Romani, mulțumită ca în casa ei părintească.

Plecând de la Aulus, Petronius cearcă să potolească pornirea lui Vinicius, care ar fi voit să ia în căsătorie pe Ligia, și-l convinge, că, după obiceiul bogaților și puternicilor Romani de pe atunci, el puteă s' o ia în casa lui, fără să se căsătorească cu dânsa, ca una ce nu eră Romană. Ii făgăduiește că va găsi un mijloc ca să i-o dea în stăpânire.

Petronius se duce la Neron și-i destăinuiește că în casa lui Aulus se află o tânără ostatică și, conform obiceiurilor, ea trebuie să locuiască în palat. Neron o va dăruie lui Vinicius, care va trimete sclavi, ca s' o ia și să i-o aducă acasă.

Adânc întristată, Ligia părăsește împreună cu un selav credincios, Ursus, pe aceia care o iuberă, ca niște adevărați părinți. Curând participă la un mare ospăț dat la palat și e bucuroasă că află acî lângă dânsa pe Vinicius, pentru care aveă oarecare simpatie. Banchetul degenerază însă într' o adevărată orgie. Toți commesenii se îmbată și cad pe sub mese. Insuși Vinicius uită respectul ce datorie tinerei fete,

ba-i spune că va fi roaba lui, căci i-a dăruit-o Neron. Ea leșină de spaimă, și credinciosul Ursus, care aveà o putere uriașă și care-o păzià stând în rândul selavilor, o ridică și fuge cu dânsa, ducând-o în apartamentul ei din palat.

În noaptea hotărîtă ca să fie dusă la Vinicius acasă, Ursus, care erà creștin, se unește cu alți creștini, atacă lecția lui Vinicius, în care se afla Ligia, și, după ce omoară pe doi selavi, o duc și o ascund în casa unui creștin.

Disperat, Vinicius cercetează în toate părțile, ajutat și de Petronius; dar nu află nimic. După multă vreme o selavă a lui Petronius află pe un iscusit grec, Chilon Chilonides, care fâgăduiește că o va găsi.

Acest grec, dibaciu și viclean, se strecoară printre creștini, se dă el însuși de părtaș al doctrinei lor și, în fine, află unde este ascunsă Ligia.

Intr'o noapte, Vinicius, însoțit de un gladiator vestit pentru puterea lui și de grecul Chilon, merge la casa bătrânului creștin, unde erà fata. Vinicius intră în casă să ridice pe Ligia, lăsând pe gladiator să ucidă pe Ursus. Acesta însă, fiind mai tare, omoară el pe gladiator și, scăpând pe stăpâna sa, rănește greu pe Vinicius. Acesta erà să fie chiar omorît, dacă Ligia nu l-ar fi scăpat; ba chiar îl ținū în casă și-l îngriji, până se făcu bine de loviturile ce primise.

În acest timp, sufletul lui Vinicius se schimbă cu totul. El vede că tot ce spunea lumea despre creștini este fals, că, din contră, ei sunt oameni buni, iubesc și ajută pe semenii lor, ba chiar au o doctrină pe care un Roman nu o poate pricepe: să faci bine și celui ce-ți face rău. Iubirea lui crește; dar și Ligia simte că îl iubește. Neștiind însă ce să facă, cere sfat dela mai mulți bătrâni, care o îndeamnă să părăsească casa; astfel Vinicius, când se făcu bine și se duce la locuința lui, nu mai știe nimic despre dânsa.

El încearcă s'o uite în petreceri. Neron dădea multe serbări care de care mai strălucite. Petronius și Vinicius luau parte și ei la ele; dar tânărul tribun militar nu mai află niciun farmec în viața dela curte. Gândul îl poartă mereu către Ligia și mult îi pare rău acum de tot ceea ce făcuse. Incepe s'o caute din nou cu dorința de a o luà de soție. Pentru acest scop, începe a se introduce printre creștini,

cunoaște pe apostolul Petre, și acesta îl conduce însuși la fată, zicându-le: «Iubiți-vă în Domnul Nostru Cristos, căci nu e nici un păcat în dragostea voastră.»

Acum căsătoria e hotărîtă cu totul și părea că pregătește o fericire nemărginită pentru Vinicius. Iată însă că Neron se hotărăște să plece pentru câtvă timp la Antium. Vinicius e nevoit să urmeze și el pe împărat.

La Antium, toți nobilii adunați în jurul lui Neron petreceau în serbări artistice și literare date de împărat, care se credea un mare cântăreț și care lucră la o poemă epică «*Troiada*». Necazul lui eră însă că nu văzuse niciodată un oraș arzând și că nu va avea model ca să descrie incendiul Troiei. Tigelin, prefectul pretoriului, care căuta prin tot felul de lingușiri să-și păstreze favoarea Cezarului, pe care credea că i-o dispută Petronius, propune să se dea foc orașelului Antium; dar părerea lui e respinsă, căci nu putea fi nimic grandios în incendiul unui orașel.

Atunci Tigelin pleacă pe ascuns la Roma și poruncește să se dea foc capitalei însăși, din mai multe unghiuri. Marea cetate se aprinde, devine un ocean de flăcări. Neron e înștiințat, și pornește cu toată curtea să vadă acest măreț spectacol, se oprește la o depărtare oarecare și, din susul unei estrade, înadins construite, contemplă cum arde Roma.

Vinicius, cum află de focul din Roma, pleacă nebun călare, ca să vadă ce s'a întâmplat cu logodnica lui. Cu mare greutate străbate până la locuința ei, dar n'o află acolo. Disperat, o caută în toate părțile, găsește pe apostolul Petre în niște catacombe, unde făcea rugăciuni împreună cu alți creștini. Acesta îl duce la o casă mică afară din oraș, unde se află Ligia. Aci Vinicius, în sufletul căruia pătrunsesese încet, încet toate învățăturile religiei celei nouă, primește botezul și devine creștin.

Fericirea se arată acum ochilor lui Vinicius; dar acum se pregătesc pentru dânsul alte nenorociri mult mai mari.

Poporul din Roma, rămas acum fără case, strigă în contra împăratului pe care-l consideră drept autorul incendiului. Această situațiune trebuie însă înlăturată cu orice preț, trebuie găsit neapărat un alt vinovat. Atunci Tigelin propune lui Neron să răspândească știrea că creștinii au pus foc Romei.

Această acuzațiune se răspândește, ca fulgerul, prin oraș, și toți locuitorii încep să strige: «Moarte creștinilor!»...

Bucuros că înlăturase pericolul lui personal, Neron dă poruncă să prinză pe creștini. Prefectul Tigelin, cu ajutorul lui Chilon Chilonides, află locuințele lor și aruncă în închisorile cetății un mare număr de creștini, între care și pe Ligia și pe credinciosul ei servitor Ursus.

Câte n'a încercat Vinicius ca s'o găsească și s'o scape? A izbutit de câtevà ori să pătrună în închisoarea în care se află logodnica lui; de câtevà ori a fost aproape s'o libereze; dar niciodată n'a ajuns la sfârșit bun. Se pareà că e scris să urmeze și ea soarta creștinilor celorlalți: să piară în cine știe ce chinuri groaznice cu prilejul spectacolelor pe care Neron, pentru împăcarea spiritelor, le promisese locuitorilor Romei.

Spectacolul, promis de către împărat, erà așteptat cu nerăbdare de tot poporul Romei. Se pregăti un amfiteatru mare și aci se deteră pradă leilor și, se restigniră un mare număr de creștini. Vinicius erà silit să fie față la toate aceste grozăvii, și inima lui tremura de teamă să nu vază și pe Ligia printre cei ce erau sfâșiați în arenă. Silit să privească erà și Chilon trădătorul, care acum devenise bogat cu banii, ce i-i dase Tigelin. Conștiința însă îl muștră adânc de ce făcuse și la fiecare reprezentațiune erà apucat de un acces de nervi și leșină.

În fine, veni și rândul Ligiei. Legată pe un taur fioros, ea apărù în arenă. Ursus trebuia să se lupte cu taurul. Dar Ursus aveà o forță extraordinară: el apucă animalul de coarne și-i rupse capul în două. Erà cevà ne mai văzut, ne mai închipuit. Poporul, în aplauze, cerù iertarea triumfătorului. Cezarul nu avù ce face, iertă, și pe voinicul Ursus, și pe tânăra copilă, care era leșinată de spaimă.

Astfel, Ligia scăpată de moarte, fu dusă în casa lui Petronius, unde veni și Vinicius. De aci el aveà să plece cu dânsa în Sicilia. A trebuit să mai întârzieze câtvã până ce sărmana tânără s'a mai întremat puțin de toate suferințele ce îndurase, de când fusese închisă.

În acest timp pieri și Chilon Grecul. La o petrecere sălbatică dată de Neron, când s'au luminat grădinile cu creș-

tini legați pe stâlpi și unși cu smoală, Chilon fuse așa de tare muștrat de conștiință de ceea ce făcuse, încât a strigat în gura mare lui Cezar: «Tu ești incendiatorul Romei!» I s'a dat o pedeapsă groaznică: i s'a tăiat limba și a fost pus la chinuri.

Căutau acum oamenii împăratului și pe Apostolul Petre.

Acesta se ținù ascuns câtvă timp și apoi fugi din Roma. Pe drum însă îi apărù Domnul Cristos.

— *Quo vadis, Domine!* (Unde te duci, Doamne?) îl întrebă Apostolul.

— Fiindecă tu părăsești poporul, mă duc la Roma eu, ca să mă restignească a doua oară.

Petre căzù la pământ, lipsit de cunoștință. Când se deșteptă, se întoarse înapoi și în adevăr fu prins și executat.

Vinicius se duse cu soția lui, Ligia, în Sicilia: iar Petronius, căzut în disgrația lui Neron, își deschise vinele și murì împreună cu o sclavă care-l iubiă, numită Eunicia.

Romanul sfârșește cu moartea lui Neron, care, văzând că prin răscoala lui Galba a pierdut tronul, se sinucide exclamând: «Ce artist mare piere acum!»...¹

Analiză. I. Sienkiewicz, în «*Quo Vadis*», a studiat de aproape anticitatea romană. Intregul cadru în care se petrece acțiunea este alcătuit conform cercetărilor științifice. Cine citește cartea, își face o idee pe deplin lămurită despre lumea romană din epoca dinastiei Iulia. Obiceiurile, credințele Romanilor, viața de la curte, petrecerile lor, până în cele mai mici amănunte se găsesc în acest roman.

În cadrul acesta se desvoltă acțiunea care este condusă cu mare artă. Vinicius iubește pe Ligia. Condus de ideile clasei, din care făcëa parte, obișnuit cu desfrâul femeilor din lumea înaltă, el nu găsește nicio obiecțiune de făcut, când Petronius îi propune să o ia de concubină. Impreju-

1 Cele mai frumoase pasagii din „*Quo Vadis*“.

Banchetul lui Neron. (Edițiunea Franceză trad. Kozakiewicz și I. Janasz. 1900, pag. 64—82). Întâlnirea lui Chilon cu Petronius (pag. 126—135). Adunarea creștinilor (pag. 192—200). Vinicius pentru prima dată înțelege sublimitatea doctrinei creștine (pag. 234—242). Scrisoarea lui Vinicius către Petronius (264—270). Serbarea din grădină (pag. 292—297). Discuțiunea despre păgânism și creștinism (pag. 323—331). Incendiul Romei (pag. 392—305), Circul Creștinii dați pradă fiarelor (pag. 494—514, 523—531). Arderea creștinilor (pag. 558—569).

rările ce urmează îl fac să se schimbe cu desăvârşire. După ce se poartă ca un nobil roman de la curtea lui Neron, vede cât de imorală este viaţa ce o duce. Şederea în casa cea săracă unde-l îngrijesc creştinii cu Ligia, îl face să înţeleagă sublimitatea credinţelor creştineşti şi-l conduce fatal, împreună cu dragostea pentru fată, la convertirea în noua religione.

Persoanele principale sunt, afară de Vinicius şi Ligia, Cezarul Neron, filosoful Petronius şi grecul Chilon Chilonides.

Aceste figuri sunt desăvârşit zugrăvite.

Neron este în epoca cea rea. Trecuse vremea, pe care istoricii latini au numit-o *quinquennium Neronis* (cei cinci ani ai lui Neron), când condus de Seneca şi de Bur el guvernă bine imperiul. Il aflăm în romanul nostru, după ce omorîse pe Britanicus şi pe mama sa Agripina, adică în perioada de adevărată nebunie. Pentru el, lumea întregă nu este creată decât spre a-i îndeplini plăcerile şi capriţiile. Se crede mare artist, se ia la întrecere cu cântăreţii, se coboară între gladiatori, e doritor să primească cununi la jocuri, voieşte să iasă întâiul la întrecerile cu carul. Inconjurat de Augustani, oameni care-şi păstrează situaţiunea lor numai prin linguşirile cele mai josnice ce-i adresează, el vrea să i se admire toate mişcărilor, toate vorbele.

Filosoful Petronius face şi el parte din ceata linguşitorilor; dar el ne este simpatie, căci este onest şi nu este crud. Negreşit, ideile, credinţele, obiceiurile, ce vedem la el sunt străine de noi; dar el ne înfăţişează ceea ce eră mai bun în acea lume coruptă şi crudă. Ironia care se ascunde sub fiecare frază în care aduce o laudă lui Neron, ni-l arată din primele pagini superior tuturor curtezanilor. Ne explicăm foarte uşor ascendentul ce-l are asupra împăratului şi gelozia lui Tigelin, care voieşte să-l piarză cu orice preţ. Vedem însă de departe că, în lupta aceasta, victoria trebuie să fie a acestuia. Petronius, deşi roman, aveà în firea lui ceva care-l apropià de firea creştinească: eră lipsit de energie şi nu iubià cruzimea; de aceea nu profita de momentele, în care ar fi putut să ia locul lui Tigelin, căci se gândià la violenţele, pe care ar fi trebuit să le născocescă. Nu el ar

fi putut să stăruie de împărat ca să trimită la moarte pe creștini. Deși nu le aprobă doctrina, îi socotește oameni de treabă și, dacă nu i-ar fi fost teamă că supără pe Cezar, nici nu s'ar fi dus la circ să-i vază murind.

Pentru Petronius, viața trebuie să se trăiască în plăcere. Omul să fie egoist. Să nu facă rău degeaba; să facă bine cui vrea și pentru cine are simpatie. El trăiește cu mândrie și, cât timp poate să evite moartea, își calcă propriile lui convingeri, dacă e nevoie. Nu se teme însă de a-și pune capăt zilelor. Deaceea, e foarte natural în firea lui, ca să fi asistat la cruzimile lui Neron, pentru că-i eră frică de moarte, și apoi să se sinucidă în mijlocul unui banchet, pentru că atunci nu ma eră scăpare și nu voiă să-i lase lui Neron plăcerea de a-l fi văzut suferind. Scrisoarea pe care o adresează crudului împărat, în care-i spune că moare, ca să scape de cântecele și poeziile lui, este perfect potrivită cu caracterul său. Ea desăvârșește admirabila pictură a figurii lui Petronius.

Chilon Chilonides, viclean, lingușitor, netrebnic dar fin, mlădios și foarte ascuțit la minte, este un tip ce trăiește cu o mare intensitate. Deși curagiul pe care-l capătă în mijlocul serbării lui Cezar s'ar părea fals, el este totuși perfect explicat și admirabil redat de autor. După ce văzuse murind pe atâția creștini, după ce mai ales văzuse *cum* mor, sufletul lui de grec cult, nedeprins cu cruzimea romană, se sdrobește, sau—am zice, în termeni de medicină,—că suferă o criză nervoasă, și când acolo, între atâția creștini care ard, vede și pe doctorul Glaucos, un bine făcător, care acum muriă în cele mai groaznice chinuri din pricina lui, Chilon trebuia să fie prins de friguri și în aprinderea aceea, el trebuia să strige Cezarului că este un incediator. Ceeace e mișcător în ființa lui și ni-l face simpatie la urmă e faptul că el după ce acuză pe împărat, persistă în acuzarea lui și moare ca un adevărat creștin.

II. Această acțiune care pune față în față lumea păgână și lumea creștină și ne arată tranșiția în sufletul omenesc de la concepția uneia la concepția celeilalte, întrupează sentimentul de adâncă simpatie pentru viața creștinească. Autorul crează unele personaje ca să provoace sentimentul funda-

damental prin contrast; în celelalte el ne arată cum se săvârşeşte tranziția spre creștinism și cum, din egoiști, cruzi, desprețuitori pentru viața aproapelui și sclavi necondiționați ai plăcerii fizice, se prefac încet, încet în oameni iubiți de aproapele, blânzi și doritori de-o viață ideală. Tot interesul nostru în această prefacere se concentrează, și triumful ei este triumful propriului nostru suflet.

III. Comparând acest fel de compoziție ce are acest fond — cu nuvela, vedem unele asemănări. Și una, și alta sunt compoziții narative neversificate, într'o limbă și un stil mai mult sau mai puțin asemănător cu proza. Și una, și alta dau o precădere covârșitoare motivării faptelor, căutând să analizeze adânc stările sufletești ale personajilor și să ne dea cât mai mult iluzia realității, nu numai în privința adevărului cu care se manifestă deosebitele sentimente, dar și în privința împrejurărilor exterioară în care se produc. Romanțierii, care, ca Sienkiewicz, întrupează sentimentul lor într'o epocă istorică, au trebuit să facă studii serioase asupra ei; iar cei care își întrupează sentimentul într'o acțiune ce se petrece astăzi, trebuie să studieze mai înainte bine împrejurările de loc și timp în care o pune să se producă. Preocuparea de realitate și de motivare minuțioasă psihologică este dar comună novelei și romanului. Se deosebesc însă aceste două feluri de opere epice, prin faptul că acțiunea povestită în roman are o însemnătate mult mai mare, fiind în legătură cu viața unei societăți la un moment dat. Într'aceasta, romanul se aseamănă cu epopeea. Se deosebesc însă de ea prin faptul că, cu forma și obiectul pe care-l are, nu poate să întrupeze sentimentul de măreție, ce găsim în epopee.

Teorie. § 38. Se numește *roman* o specie de poezie epică, care are de fond un sentiment puternic, ce se întrupează într'o acțiune în legătură cu viața unei societăți, și ale cărei momente sunt motivate cu deamănuntul atât în ce privește stările sufletești ale personajilor, cât și în ce privește împrejurările, în care se desvoltă.

Exercițiul LIV. Să se citească și să se analizeze «*Lordul cel mititel*».

Exercițiul LV. Să se traducă în limba literară câte una din poeziile epice următoarele:

57. APRÈS LA BATAILE

de

Victor Hugo

Victor Hugo (1802—1885) este cel mai mare poet liric francez. A scris însă și drame, romane și poeme eroice, în care însă se simte prea mult lirismul. Totuși, uneori izbutește în narațiunile sale epice, să fie destul de obiectiv. Un model este bucata ce cităm.

Mon père, ce héros au sourire si doux
 Suivi d'un seul housard qu'il aimait entre tous
 Pour sa grande bravoure et sa haute taille,
 Parcourait à cheval, le soir d'une bataille,
 Le champ couvert de morts sur qui tombait la nuit.
 Il lui sembla dans l'ombre entendre un faible bruit.
 C'était un espagnol de l'armée en déroute
 Qui se traînait sanglant sur le bord de la route,
 Râlant, brisé, livide et mort plus qu'à moitié,
 Et qui disait : «A boire, à boire par pitié !»
 Mon père, ému, tendit à son housard fidèle
 Une gourde de rhum qui pendait à sa selle
 Et dit : «Tiens, donne à boire à ce pauvre blessé».
 Tout à coup, au moment, où le housard baissa
 Se penchait vers lui, l'homme, une espèce de maure,
 Saisit un pistolet qu'il étreignait encore,
 Et vise au front mon père en criant : «Caramba !»
 Le coup passa si près que le chapeau tomba
 Et que le cheval fit un écart en arrière :
 «Donne-lui tout de même à boire», dit mon père.

58. ERLKÖNIG

de

Goethe

Wer reitet so spät durch Nacht und Wind ?
 Es ist der Vater mit seinem Kind :
 Er hat den Knaben wohl in dem Arm,
 Er fasst ihn sicher, er hält ihn warm.

— Mein Sohn, was birgst du so bang dein Gesicht ?
— Siehst, Vater, du den Erlkönig nicht ?
Den Erlenkönig mit Kron' und Schweif ?
— Mein Sohn est ist ein Nebelstreif.

«Du liebes Kind, komm, geh mit mir !
«Gar schöne Spiele spiel'ich mit dir ;
«Manch' bunte blumen sind an dem Strand,
«Meine Mutter hat manch' gülden Gewand».

— Mein Vater, mein Vater und hörest du nicht,
Was Erlenkönig mir leise verspricht ?
— Sei ruhig, bleibe ruhig, mein Kind :
In dürrn Blätter säuselt der Wind.

«Willst, feiner Knabe, du mit mir gehn,
«Meine Töchter sollen dich warten schön ;
«Meine Töchter führen den nächtlichen Reihn,
«Und wiegen, und tanzen und singen dich ein.»

— Mein Vater, mein Vater, und siehst du nicht dort
Erlkönig's Töchter am düstern Ort ?
— Mein Sohn, mein Sohn, ich seh' es genau,
Es scheinen die alten Weiden so grau.

«Ich liebe dich, mich reizt deine schöne Gestalt ;
«Und bist du nich willig, so brauch' ich Gewalt» :
— Mein Vater, mein Vater, jetzt fasst er mich an !
Erlkönig hat mir ein Leids getan.

Dem Vater grauset's, er reitet geschwind,
Er hält in Armen das ächzende Kind,
Erreicht den Hol mit Mühe und Noth ;
In seinen Armen, das Kind war todt.

59. DIE BÜRGSCHAFT

de

Schiller

Schiller (1759—1805), este cel mai însemnat poet german după Goethe. E celebru mai cu seamă prin dramele sale, cele mai bune din literatura germană. Admirabile sunt și unele din baladele sale, precum este cea următoare :

Zu Dionys, dem Tyrannen schlich
Damon, der Dolch im Gewande ;

Ihn schlugen die Häscher in Bande.
«Was wolltest du mit dem Dolche, sprich!»
Entgegnet ihm finster der Wüterich.
-- «Die Stadt vom Tyrannen befreien!»
— «Das sollst du am Kreuze bereuen»

— «Ich bin, spricht jener, «zu sterben bereit
Und bitte nicht um mein Leben;
Doch willst du Gnade mir geben,
Ich flehe dich um drei Tage Zeit,
Bis ich die Schwester dem Gatten gefreit;
Ich lasse den Freund dir als Bürgen
Ihn magst du, entrinn'ich, erwürgen.»

Da lächelt der König mit arger List
Und spricht nach kurzem Bedenken:
— «Drei Tage will ich dir schenken;
Doch wisse, wenn sie verstrichen, die Frist,
Eh' du zurück mir gegeben bist,
So muss er statt deiner erblassen,
Doch dir ist die Strafe erlassen.

Und er kommt zum Freund: — «Der König gebeut
Dass ich am Kreuz mit dem Leben
Bezahle das frevelnde Streben;
Doch will er mir gönnen drei Tage Zeit
Bis ich die Schwester dem Gatten gefreit,
So bleib' du dem König zum Pfande.
Bis ich komme zu lösen die Bande».

Und schweigend umarmt ihn der treur Freund
Und liefert sich aus dem Tyrannen.
Der andere ziehet von dannen
Und ehe das dritte Morgenrot scheint,
Hat er schnell mit dem Gatten die Schwester vereint,
Eilt heim mit sorgender Seele,
Damit er die Frist nicht verfehle.

Da giesst unendlicher Regen herab.
Von den Bergen stürzen die Quellen,
Und die Bäche, die Ströme schwellen;
Und er kommt ans Ufer mit wanderndem Stab,
Da reisset die Brücke der Strudel hinab,
Und donnernd sprengen die Wogen
Des Gewölbes krachenden Bogen.

Und trostlos irrt er an Ufers Land ;
Wie weit er auch spähet und blicket
Und die Stimme, die rufende, schicket,
Da stösst keine Nachen vom sichern Strand,
Der ihn setze an das gewünschte Land,
Kein Schiffer lenket die Fähre
Und der wilde Strom wird zum Meere.

Da sinkt er aus Ufer und weint und fleht.
Die Hände zum Zeus erhoben :
— O hemme des Strommes Toben !
Es eilen die Stunden, im Mittag steht
Die Sonne, und wenn sie niedergeht
Und ich kann die Stadt nicht erreichen,
So muss der Freund mir erbleichen».

Doch wachsend erneut sich des Stromes Wut,
Und Welle auf Welle zerrinnet,
Und Stunde an Stunde entrinnet.
Da treibt ihn die Angst, da fasst er sich Mut
Und wirft sich hinein in die brausende Flut
Und teilt mit gewaltigen Armen
Den Strom, und ein Gott hat Erbarmen,

Und gewinnt das Ufer und eilet fort
Und danket dem rettenden Gotte ;
Da stürzt die raubende Rotte
Hervor aus des Waldes nächtlichem Ort,
Den Pfad ihm sperrend, und schnaubet Mord
Und hemmet des Wanderers Eile
Mit drohender geschwungener Keule.

«Was wollt ihr! ruft er, vor Schrecken bleich.
Ich habe nichts als mein Leben
Das muss ich dem Könige geben!»
Und entreisst die Keule dem nächsten gleich :
«Um des Freundes willen erbarment euch!»
Und drei mit gewaltigen Streichen
Erlegt er, die andern erweichen.

Und die Sonne versendet glühenden Brand
Und von unendlicher Mühe
Ermattet, sinken die Kniee.
«O hast du mich gnädig aus Räubershand
Aus dem Strom mich gerettet ans heilige Land

Und soll hier verschmachtet verderben
Und der Freund mir, der liebende, sterben !

Und horeh ! da sprudelt es silberhell
Ganz nahe, wie rieselndes Rauschen,
Und stille hält er, zu lauchen,
Und sich, aus dem Felsen, geschwätzig, schnell,
Springt murmelnd hervor ein lebendiger Quell,
Und freudig bückt er sich nieder
Und erfrischt die brennenden Glieder.

Und die sonne blickt durch der Zweige grün
Und malt auf den glänzenden Matten
Der Bäume gigantische Schatten ;
Und zwei Wanderer sieht er die Strasse ziehn,
Will eilenden Laufes vorüber fliehn,
Da hört er die Worte sie sagen :
«Jetzt wird er ans Kreuz geschlagen».

Und die Angst beflugelt den eilenden Fuss,
Ihn jagen der Sorge Qualen ;
Da schimmern in Abendrots Strahlen
Von ferne die Zinnen von Syrakus
Und entgegen kommt ihm Philostratus,
Des Hauses redlicher Hüter,
Der erkennt entsetzt den Gebieter.

— «Zurück! Du rettetest den Freund nicht mehr,
So rette das eigene Leben!
Den Tod erleidet er eben.
Von Stunde zu Stunde gewartet' er
Mit hoffender Seele den Wiederkehr,
Ihm konnte den mutigen Glauben
Der Hohn des Tyrannen nicht rauben».

— «Und ist es zu spät, und kann ich ihm nicht
Ein Retter willkommen erscheinen,
So soll mich der Tod ihm vereinen.
Des rühme der blut'ge Tyrann sich nicht
Dass der Freund dem Freunde gebrochen die Pflicht ;
Er schlachte der Opfer zweie
Und glaube an Liebe und Treue!»

Und die Sonne geht unter, da steht er am Thor
Und sieht das Kreuz schon erhöhet,

Dass die Menge gaffend umstehet ;
An dem Seile zieht man den Freund empor.
Da zertrennt er gewaltig den dichten Chor :
«Mich, Henker», ruft er, «erwürgt !
Da bin ich, für den er gebürget!»

Und Erstaunen ergreift das Volk umher,
In den Armen liegen sich beide :
Und weinen von Schmerzen und Freude,
Da sieht man kein Auge thränenleer;
Und dem Könige bringt man die Wundermähr' ;
Der fühlt einen menschlichen Rühren
Lässt schnell vor den Thron sie führen

Und blicket sie lange verwundet an.
Drauf spricht er: «Es ist euch gelungen,
Ihr habt das Herz mich bezwungen ;
Und die Treue, sie ist kein leerer Wahn ;
So nehmet auch mich zum Genossen an!
Ich sei, gewährt mir die Bitte,
In eurem Bunde der dritte».

C. POEZIA DRAMATICĂ

1. TRAGEDIA

60. ANTIGONA

de

Sofocle

Sofocle (495—405 a Cr.) este unul dintre cei trei mari tragici greci și cel mai armonios și mai echilibrat dintre dâșii. Ceilalți doi sunt: *Eshile*, care se distinge prin puterea concepției și avântul său liric, și *Euripide*, care e remarcabil prin analiza adâncă a pasiunilor și prin pateticul său. De la *Sofocle* ne-au rămas 7 opere dramatice: „*Edip rege*”, „*Edip la Colona*”, „*Antigona*”, „*Trahinienele*”, „*Filoctete*”, „*Aias*” și „*Electra*”.

Persoanele:

CREON, regele Tebei,
ANTIGONA } ficele lui Oidip și nepoatele
ISMENA } de soră ale lui Creon,
AIMON sau EMON, fiul lui Creon,
TIRESIAS, augur,
UN OSTAȘ DE PAZĂ,
SCLAVUL I; SCLAVUL II
CORUL de bărbați Tebani.

Pe scena teatrului se reprezintă intrarea și curtea palatului regal din Teba; acțiunea este închipuită ca petrecându-se în timpurile eroice ale Elenilor.

După ridicarea cortinei apar în scenă, ieșind din palat, Antigona împreună cu sora sa, Ismena. Sunt ficele nefericitei lui Edip, ele însele nefericite pe care le amenință o nouă nenorocire. În adevăr, Antigona a auzit că noul rege, Creon, unchiul lor, care a luat tronul după ce frații lor Polinice (Polynikes) și Eteocles se ucisese războiându-se între dâșii, a poruncit să îngroape cu toată cinstea numai pe Eteocle,

dar să lase neîngropat pe Polinice. Această pedeapsa, cea mai groaznică ce i se putea da unui Elen, i se da pentru că venise cu oști din Argos în contra patriei sale.

Antigona, fire energică și pasionată, se revoltă de măsura regelui și propune surorii sale, fire dreaptă și generoasă, dar moale și rezignată, ca să meargă împreună să îngroape pe Polinice, deși Creon amenințase cu moarte pe orcine ar îndrăzni să facă aceasta:

- ANTIGONA Ismena, sora mea iubită, ce necaz
a mai rămas cumvâ de la Edip pentru urmași
cu care Zeus să nu ne fi lovit?
Căci n'a fost crudă soarta, nici amar,
n'a fost rușine 'n care noi să nu fi fost
împinse, fără nicio vină, nemilos.
Și-acuma chiar, ce-am auzit că regele
a buciumat pe la răspântii, în oraș?
Știi tu ceva? ai auzit? ori nici nu știi
cum dușmanii pândesc pe-amicii noștri?
- ISMENA Eu, Antigona, n'am aflat nimic ce ne-ar
îneseli sau întristă din clipa când pierdurăm vai!
pe frații noștri care s'au luptat
și între dânșii s'au ucis, ca doi vrăjmași.
In zori armatele din Argos s'au retras:
atâta știu, și-aceasta nici nu scade, nici
mărește amarnica-mi durere, sora mea.
- ANTIGONA Știam: de-aceea te-am chemat la porți aci,
ca să-ți vorbesc în taină numai ție.
- ISMENA Ce este? vâd că te frământă să spui ceva...!
- ANTIGONA Cum să nu fierb, când Creon a 'ngropat
pe-un frate numai, numai unuia,
lui Eteocle datu-i-a, locaș de veci
precum e datina dela strămoși și de la zei.
Dar, învrăjbit, pe Polinice,-a poruncit
întregului popor să nu-l îngroape, nici
să-l plângă cinevâ, iar trupul lui neplâns
și ne 'ngropat, să-l lase pradă dulce 'n câmp
pofririi pânditoare-a răpitoarelor!
Și-am auzit că blândul Creon va veni aci
să ni le spună nouă aceasta... — ai auzit?
el — mie! Va veni aci acum să dea
porunci acelor care încă nu le știu

și să proclame însuși el, că cine va
călca porunca lui, orcine-ar fi, va fi
ucis cu pietre 'n mijlocul cetății de popor.
Acum știi; acuma poți s'arăți de te-ai
născut din sânge nobil sau mișel!

ISMENA

Și ce-aș putea, nenorocito, eu aci
să fac sau să desfac ceva cu voia mea?

ANTIGONA

Poți să lucrezi, cu mine? poți să suferi?

ISMENA

În ce împrejurare vrei? și ce-ai de gând?

ANTIGONA

Ajută mâna-mi să ridic pe cel ce-i mort.

ISMENA

Cum?... Să îndeplinești ce nici cetatea n'a 'ndrăzit?

ANTIGONA

Firește, pentru frate-meu, și frate-tău
de nu l-ajuți și tu, și cine ar cărti?

ISMENA

Nefericito, 'nfrunți pe Creon!

ANTIGONA

Cine-i el,

să-mi taie drumul către frații mei iubiți?

ISMENA

Vai, sora mea, ascultă-mă! Gândește-te,
că tatăl nostru a pierit în blestem și 'n
necinste¹: însuși el, văzându-și crima lui,
cu mâna lui și-a stins lumina ochilor;
și muma lui, femeia lui, s'a spânzurat;
și frații noștri într'o zi ucisu-s'au,
luptându-se nenorociții între ei.
Și mai gândește-te, o sora mea, cum noi,
rămase fără sprijin, vom perî grozav,
de vom nesocoti porunca regelui.
Și iarăși cugetă că ne-am născut femei,
că pe bărbați nu vom putea să-i biruim
Căci dacă cei puternici poruncesc, vom suferi
și-acestea și-alte și mai mari nefericiri!
n'am voia slobodă, și deci mă voiu ruga
de zeii mari, să ierte fapta mea și voiu
urmă să mă supun poruncilor regești.
A te 'ncercă să faci aceea ce nu poți —
e nebunie!

ANTIGONA

Nici nu te silesc și chiar
d'ai vrea acum, cu dragoste pe-acelaș drum
să mergem, n'am putea. Tu făptuie ce vrei;
eu însă singură l-îmomânteț, căci eu

¹ Edip, fără să știe, ucisese pe tatăl său și luase de soție pe mama sa, de Ția care avu pe nefericiții copii de care e vorba aci. Când află păcatele groaznice ce făcuse, își scoase ochii, lăsă coroana și plecă în pribegie.

- mă bucur dacă mor de-o crimă sfântă. Eu, murind, iubită-alături zace-voiu de-acel pe care l-am iubit; căci voiu trăi cu cei de jos mai mult decât cu cei de pe pământ. Acolo voiu trăi deapururi. Iar, de vrei, înfrânge-acum tu sfânta lege-a zeilor!
- ISMENA Eu nu nesocotesc pe zei; dar n'am puteri, a 'ntregului popor voință să o 'nfrâng.
- ANTIGONA Cu vorbe, apără-te, tu; dar fără vorbe eu merg azi să 'ngrop pe fratele-mi iubit.
- ISMENA Vai, mă cutremur, când gândesc la soarta 'ta!
- ANTIGONA N'ai teama mea, la soarta ta gândește-te.
- ISMENA Dar cel puțin nu spune nimănui ce faci!
- Indeplinește fapta în ascuns; eu voiu tăcea.
- ANTIGONA Tu poți să spui la toți! Te voiu urî mai mult, de vei tăcea și nu vei spune tuturor.
- ISMENA În fapte de înghiet, ce inimă de foc!
- ANTIGONA Căci știi că bucur pe acei ce-i drept să bucur.
- ISMENA O de-ai putea! Dar văd că nu e cu putință.
- ANTIGONA Cât timp mă simt putând, nu pot să nu lucrez.
- ISMENA Nu se cuvine să vânezî ce nu se poate.
- ANTIGONA Iar dacă tot vorbești astfel, urî-te-voiu și eu, te va urî cu drept cuvânt, când vei veni alătura cu dânsul, și cel mort. Dar lasă-mă să sufer eu acest necaz, să sufer eu și nebunia-mi, căci atât nu voiu răbdă, cât să nu mor fericită.

După ce Antigona și Ismena ies din scenă, intră Corul; se începe adică altă *scenă*. Corul e compus din mai mulți bătrâni ce reprezintă căpeteniile Tebei. El e în tragedia elenă un fel de personagiu colectiv; el e martorul evenimentelor ce se petrec, reflectează în mod liric asupra lor și uneori chiar ia parte la ele.

Cântarea lui, care e un fel de odă, e împărțită în strofe, antistrofe și epode. Strofa eră cântată de o parte din cor într'o parte a scenei, antistrofa eră cântată de restul corului rămas în cealaltă parte, iar epoda de către întreg corul, la mijlocul scenei.

În scena, ce urmează, corul cântă cu entusiasm triumful Tebei, care a scăpat de furia năvălitorilor, anunțând deosebitele faze ale luptei și uciderea între dânsii a celor doi frați.

CORUL
(strofa I)

Rază de soare, ca azi luminoasă,
tu n'ai luminat niciodată cerul deasupra
Tebei bătrâne!

Ivindu-te peste izvoarele Dircei
privește acuma deschis, tu ochiu de aur al zilei,
privește oștile albe de scuturi,
oștirile din Argos, fugare.
De certuri aprinse Polinice
le-aduse în țară la noi.
Ca vultur din nori repezită,
cu aripi, ca neaua de albe,
cu armele 'n mâini,
căzuse pe țară Urgia de coifuri,
cu coame ce flutură 'n aer.

(antistrofa I)

Se repezise să cază spre turnuri,
scrâșnind la cele șapte porți împietrite
cu umerii 'n ziduri.

Dar fuge, 'nainte de-a-și umple
și pliscul și ghiarele sale de sângele nostru,
nu puse pe ziduri, coroană de flăcări,
căci Ares strigând, o gonî!

Căci Zeus pe semeț îl uraște
și când îl văzù că s'avântă,
puhoiu uriaș cu tărie
și fală de aur și sgomot,
lovește trăsning
cu fulgerul frânt înfocat pe cel ce strigase
cu fală pe ziduri «izbândă!»

(strofa II)

Cade trântit, răbufnit de pământ,
purtătorul de foc nebunul, care, 'n avântu-i
de fiară, spumând,
sufcase vârtejuri vrăjmașe de abur.
Iar Ares, prielnic amic, într'o parte-i sdrobește,
într'alta-i încurcă, le sparge aripa
de arme și coifuri și-i pune pe fugă.
Căci șefii cei șapte
la șapte porți fură-așezați în zadar!
Fugiră, lăsară trofee
chiar armele lor de aramă,
afară de doi,
născuți dintr'un tată și-o mamă,
ce s'au ucis între ei.

(Antistrofa II) Iată Izbânda cu gloria largă
venî înaintea Tebei cea plină de cară,
cu fața de raze.

Deci, după răsboaie să vie Uitărea;
apoi să pășim împreună în templele toate,
cântând și jucând toată noaptea,
iar Bacuș, al Tebei sguđuitor, să conducă !

(epoda) Dar iată și Creon sosește,
Creon, al Tebei, al nostru stăpân,
pe care ni-l deteră zeii.
Nu știm ce frământă în minte
atât de adânc,
căci puse deodată pristavii să chieime
la sfat pe bătrânii cetății.

Creon, care poruncise pedeapsa lui Polinice, fiindu-i teamă
ca nu cumvâ porunca lui să fie înfrântă și vrând să se asigure
mai bine că va fi respectată, pune pe căpeteniile cetății să
vină la sfat, ca s'o audă din chiar gura lui strașnică :

CREON Bărbați ai Tebei, zeii, după ce-au stărnit
furtuna peste noi, au liniștit din nou
cetatea noastră. Deci trimis-am după voi
și numai după voi, ca să veniți aici;
căci știu că voi ați respectat neconținut
puterea tronului lui Laios¹; mai știam,
că, 'n vremea cât Edip a fost stăpân, ați fost
supuși, iar după ce murî și el, ați fost
rămas deplin statornici, și copiilor.
Dar ei, luptându-se 'ntre dâșșii, au perit
în chiar aceeași zi, prin însăși mâna lor,
și-atunci prin dreptul de 'nrudire, eu luai
puterile și drepturile tronului.
Dar nu se poate ști puterea gândului
nici simțimântul, nici puterile cuivă,
decât atunci când pune 'n faptă legile.
Căci mie-mi pare, că bărbatul care-a fost
mai mare 'n Statul-său și nu s'a folosit
de drepte hotărîri, și-a cărui limbă i-a
'ngrădit-o frica, astfel de bărbat a fost

¹ Laios fusese regele Tebei. Eră tatăl lui Edip, de care fusese ucis din neștiință
Lui îi urmasse fiul său, nu ca fiu și ca moștenitor, ci ca învingător al Sfînxului, fla-
gelul Tebei.

și este vecinic un mișel! Desprețuieste
pe cel ce pune mai pre sus de țara sa
pe cel mai bun amic al său! E martor Zeus,
ce vede și 'nțelege tot, că n'am să tac
când voiu vedeà, că amenință vr'un necaz
cetatea mea, și n'am să 'ngăduiesc pe vr'un
amic al meu, orcât de mult eu l-aș iubi,
să stea, cetatea-mi dușmănind, în preajma mea.
Ea-i mântuirea noastră-a tuturor. În ea,
noi dobândim, la sânul ei crescând, amici.
Cu-aceste legi înalț puterea Statului;
de-aceste legi am pus pristavi să buciume
prin tot orașul. Vreau să știe toți acum
ce hotărîre iau cu fiii lui Edip.

Am zis, ca Eteocle, cel căzut luptând
pentru cetatea sa, să fie 'nmormântat,
făcându-i-se, după legi și obicei,
tot ce se cade celor ce-au trăit cinstiți
în viața lor. Dar din potriv'am poruncit,
ca Polinice, care a fost gonit de-acî
și care s'a re'ntors cu gândul de pustiu,
să-și ardă până 'n temelii patria
și zeii strămoșești, să soarbă sângele
frățesc și-apoi să ducă robi pe-ai țării fii, —
să nu-l îngroape, nici să-l plângă cinevã,
iar trupul lor desgustător rămâie 'n câmp
pustiu, spre hrana pasărilor, câinilor.
Așa mi-e gândul. Înaintea celor buni,
cei răi nu vor puteà să treacă niciodată!
dar cei ce sunt cu dor de țara lor vor fi
cinstiți din voia mea, și vii, și morți.

CORUL

Acestea, Creon, ți-a plăcut să hotărăști
de cei ce sunt amici sau dușmani patriei;
și știm că poți și-ai dreptul de a pune legi
și pentru morți, și pentru noi care trăim.

CREON

De-ați fi de pază-acum poruncilor!

CORUL

Dă altora mai tineri sfatul tău de-acum.

CREON

Cât pentru mort, eu rânduiesc-am păzitor!

CORUL

Atunci, ce altceva mai ai de poruncit?

CREON

Pe cel ce calcă voia mea, tu să-l oprești!

CORUL

Dar cine-ar fi nebunul să-și vrea singur moartea.

CREON

Și chiar aceasta e pedeapsa; dar de multeori,
nădejdea de câștig pierdu pe mulți.

Din cele petrecute până aci, vedem că cuvântările personajilor principale, Antigona și Creon, dau pe față voința lor adâncă. Aceste două voințe sunt însă contrarii. Antigona vrea să îngroape pe Polinice și să satisfacă legea divină; Creon, din contra, vrea să-l lase neîngropat, ca unul ce-a năvălit asupra patriei sale, și să satisfacă astfel legile omenești ale statului. Fiecare din aceste personaje reprezintă două tendințe deosebite, care vor trebui să se ciocnească. Aceasta ciocnire constituie *conflictul tragic*, în care se relevă cu deosebire sentimentul particular, ce constituie fondul unei tragedii. Ca să ne dăm seamă de acest conflict observăm că până acum Antigona este singură de o parte, iar de partea cealaltă e Creon, care ține în stăpânire, atât voința Ismenei, cât și pe-a bătrânilor cetății.

În scena următoare se ivește un nou personajiu—Ostașul de pază, care aduce vestea cum că cineva a izbutit să facă riturile îngropării asupra corpului lui Polinice. Toată strășnicia lui Creon fusese zadarnică. Toată sfortarea voinței lui într'o direcțiune este fundamental zăticnită. Pasiunea ce se deșteaptă într'însul devine înfiorătoare, când apostrofează Corul, pentru că în mod timid cutezase să spună că ceea ce se întâmplase trebuie să fi fost din voia zeilor :

CREON   Să taci îți spun, ca nu cumvâ să mă mâinii
cu vorba ta și să pricepi că ești bătrân
și ești nebun! Nu vezi că spui nemernicii,
zicând că zeii-au îngrijit p'un călcător
de legi? Ar fi putut să 'ngroape ei, ar fi
cinstit pe cel ce vru să arză templele
și darurile lor și să sdrobească legea lor?...
Când oare zeii au cinstit pe păcătoși?
Nu, nu. Dar sunt aci 'n oraș bărbați
ce murmură în contra mea și clatină
în taină capul lor. Acelora li-e greu
sub jugul meu, și mă urâse din răspuțeri.
Ei deci au cumpărat pe cineva cu bani,
să facă ce-a făcut! Căci nu e pe pământ
descoperire mai mârșavă decât banul!
El darmă Statele, gonește pe bărbați
din vatra lor, smintește gândul bun, încet
il pleacă către fapte rușinoase

și prin el te 'nveți să fii viclean și făr'
de lege 'n orice fapt. Dar câți vor fi făcut
aceasta, toți își vor primi la timp pedeapsa.
Și dacă Zeus în fața mea e încă Zeus,
să știi și-o spun cu jurământ: de nu mi-aduci
acî, sub ochii mei pe vinovat, veți fi
nu numai omoriți, dar până când
veți lămurî ocara-aceasta, toți veți fi
pe uliți spânzurați de vii, ca să vedeți
cât de bogăți vă face-așa purtări, și cât
de rău ajunge cel ce-aleargă după bani,
pe orice căi! Atunci vă veți pătrunde toți
că banul cel mișelnic pierde pe mai mulți,
și niciodată n'a putut scăpa decât puțini.

Ostașul de pază pleacă înfricoșat, Creon reintră în palat și Corul iar rămâne singur. Toate scenele de până acî alcătuiesc un tot—un moment al acțiunii principale. El pregătește conflictul tragic ce va urma îndată. E, cum se numește în tragediile și operele dramatice moderne—un *act*. După un act, urmează la reprezentație de obicei o pauză, când, dacă e trebuință, se schimbă *decorul*, adică tablourile prin care se arată locul, unde se vor petrece scenele ce urmează. În tragedia elenă însă, nefiind în genere trebuință de schimbare de decor și momentele acțiunii fiind scurte, se obișnuie ca, în loc de pauze, să cânte corul reflectând asupra celor întâmplate. Astfel, în scena următoare, bătrânii care stau pe loc după plecarea ostașului și-a lui Creon, cântă puterea omului și totuși neputința lui în fața Morții, nesiguranta pașilor lui spre bine și ura bunilor cetățeni, cum erau ei, în contra acelor care calcă legile. În cele din urmă, zărind pe Antigona adusă de ostașul care-o prinsese înmormântând cadavrul fratelui său, o plânge îndoindu-se de vinovăția ei:

CORUL

(strofa I).

În lume sunt multe minuni,
ca omul nu este niciuna.
El vine pe mare împins
de vânt ce naște furtuni;
corabia-i taie mări
de negre talazuri ce saltă
mugind pe sub ceruri.

El sparge și sânul mănol
al marelui zeițe,
al Gheei ¹ cea fără de moarte,
neobosită,— cu plugul
tras peste câmpuri.

antistrofa I) El prinde în mreje popoare
de paseri cu sborul ușor,
sălbătice turme de fiare;
cu iscusința-i de om,
el prinde 'n năvoadele sale,
în sânul lor împletit,
lighioanele mării.
Cu mintea-i puternic stăpân,
pe fiare de câmp,
pe fiare din munții răpoși;
supune, și caii sălbatici,
și tauri la jug.

(strofa II) El are cuvântul și gândul
ce zboară ca vântul; el are
tocmirile ce Statele mișcă.
El știe să scape de vânturi,
de plesnetul umed de ploaie,
de aprigul ger,— și mintea-i
spre tot e deschisă:
spre viitor el pășăște,
stăpân pe mijloace,
învinge chiar boale cumplite;
dar moartea-l învinge!

(antistrofa II) Isteț peste fire în toate,
el merge o dată spre bine,
o dată spre rău; el încurcă
orânduiri pământești
cu cele 'ntemeiate de zei.
Și-acela ce din semeție
pășăște spre rele,
nu-i vrednic să-mi fie vecin,
nici vrednic nu e
de pâinea orașului său.
Acel ce-amenință cetatea.
departe de mine! —

---

¹ Zeița pământului.

(epoda) Dar e cu puțință aceea
 ce văd! Cum putea-voiu să zic că
 nu ești chiar tu, tu, Antigona!
 Vlăstar de regi nefericiți,
 o nefericită copilă,
     ce este, ce este?
 O negreșit, negreșit nu tu
     fecioară-ai înfrânt
 porunca regească, și nu
 pe tine te-au prins vinovată,
     făcând nebunia!

Scena ce urmează între Antigona și Creon este miezul acestei opere dramatice; izbirea celor două voințe contrarii, sprijinite pe credințe contrarii, acî se întîmplă. Antigona presărase mai întîi pulbere pe corpul lui Polinice îndeplinind ritul îngropării; ostașii puși de pază, în urma grozavei amenințări a lui Creon, mătură praful de pe cadavru și stau la pîndă. Antigona, văzînd fapta lor, se duce din nou să presare țărîna după obicei, și-atuncea e prinsă și condusă în fața Regelui. Acesta sosește din palat, dar văzînd pe nepoata sa, nu-i vine să creadă că ea e vinovată; iar după ce află chiar din gura ei adevărul, el crede că ea a săvârșit fapta, neștiind porunca lui, și în acest caz, firește, ar putea ușor s'o scape de asprimea pedepsei. Atunci nici el nu s'ar simți rănit în sufletul lui, de faptul că s'a găsit cineva care să nu-i asculte porunca, nici ea n'ar suferi urmările faptei sale. Dar lucrurile se petrec cu totul din potrivă și de acî răsare drama:

OȘTEANUL Vedeți pe vinovata. Acum o prinserăm
 asupra faptului... dar unde-i Creon?

CORUL Il vezi, sosește din palatul său la timp.

Oșteanul povestește cum a izbutit să prindă pe Antigona, și acum rămân față în față cei doi protagoniști:

CREON Cu tine, care-ți pleci privirea 'n jos vorbesc:
 făcut-ai tu ce-a spus acum acel oștean ori nu?

ANTIGONA Le-am făptuit; nu zic că nu le-am făptuit

CREON (adresându-se către oștean)

Ești slobod tu, mergi unde vrei... Dar tu,
 răspunde scurt și respicat, știi că e oprit?...

- ANTIGONA Știam, cum să nu știu, toți o știau !
- CREON Și-ai îndrăsnit atunci să calci porunca mea ?
- ANTIGONA Nu-mi poruncise-aceasta mie Zeus, nici Dreptatea, zîna care stă cu zeii cei de sub pământ. Eu știu că numai ei au pus legi, oamenilor, vecinice. N'am crezut ca tu un simplu muritor, putea-vei să sfarâmi cu vorba ta orânduirea zeilor.
- Nescrisă și deplină, ea a stat și stă deapururi, și de când din raza sfântă-a ei ne-am luminat, nu știe nimeni ! Nu m'am temut de oameni și n'am crezut că voiu primî pedeapsă pentru-aceasta de la zei. Știam de mult, — cum să nu știu? — că voiu muri, chiar dacă nu ți-aș fi călcat poruncile ; dar dacă mor mai timpuriu e și mai bine.
- Acela care ca și mine, n'a trăit decît o viață de necaz, de ce n'ar vrea cu drag să moară ? Eu că mor, n'am nici o teamă ; dar, de-ar fi rămas ne 'nmormântat copilul maicii mele ah ! m'aș fi mîhnit adînc ! Și, dacă crezi cumvâ că fapta mea e nebulie, să știi, Creon, că eu sunt crezută poate de nebună, d'un nebun.
- CORUL Nestrămutata fire-a tatălui o vezi și 'n fiica lui ; ea nu se frînge în necaz.
- CREON Dar tu să știi, că tocmai sufletele tari s'abat și cad mai lesne ; și toți știu că fierul tare ars în foc, de-atâtea ori se rupe și se sfarmă ; caii îndârjiți, cu niște frâne de nimic îi faci cuminți, — și nu-i permis să fii semeț, când ești un rob.
- Calcând porunca mea ea dar știa acum ca mă lovește, lăudându-și fapta sa.
- Și dar, deși sînt rege, n'aș putea să zic că sînt bărbat acum, ea însă-ar fi, de mi-ar scăpa din mâini nepedepsită.
- Dar fie fica sorii mele, fie chiar și mai de-aproape rudă, ea și sora ei, Nu vor putea scăpă de soarta cea mai grea. Căci negreșit ele 'mpreună-au plănuit înmormântarea fratelui. Chiemați-o dar !

Mai adineauri o zării, schimbată, prin palat,
și nu putea să-și stăpânească sufletul.
Căci cel ce are gând ascuns spre-o faptă rea,
ades se dă pe față mai curând.
Și-ales urăsc pe vinovatul care, prins,
ar vrea să fie socotit nevinovat.

ANTIGONA Vrei tu ceva mai mult ca moartea mea ?

CREON Nimic, nimic ! Am moartea ta, am totul.

ANTIGONA De ce întârzi dar ? Nici mie vorba ta
nu-mi place, nici nu-mi va plăcea vreodată ;
nici ție graiul meu. Totuși spune tu,
de unde-aș fi putut să capăt eu acum
o glorie mai strălucită pe pământ,
decât înmormântând pe fratele-mi iubit ?
Și-acestor toți le place fapta mea,
și-ar spune-o ei, dar teama leagă limba lor.
Dar regii sunt mai fericiți ca ceilalți,
căci pot să facă și spună tot ce vor.

CREON Tu, numai tu, din toată Teba, crezi așa.

ANTIGONA Ba toți o cred, dar frica 'nhide gura lor.

CREON Cum, nu roșești să cugești altfel decât toți ?

ANTIGONA Căci nu-i rușine să cinstești pe fratele-tău.

CREON Dar cel cu care s'a luptat nu-ți fuse frate ?

ANTIGONA Acelaș tată, aceeași mamă ne-a născut.

CREON De ce-l izbești atunci, cinstind pe celălalt ?

ANTIGONA De asta mortul niciodată nu s'o plânge.

CREON Și totuși ai cinstit, ca și pe el, pe-un păcătos.

ANTIGONA El nu-i fusese rob, când a murit, ci frate

CREON El vrea să-și prade țara ; celălalt, s'o apere.

ANTIGONA Tu zici, dar legile lui Ades astea sunt !

CREON Nu-i drept ca să cinstești la fel pe bun și rău.

ANTIGONA Știi tu că legea ta e bună și la zei ?

CREON Vrășmașul chiar și mort ni-e tot vrășmaș.

ANTIGONA Eu m'am născut spre a iubi, nu spre-a urî.

CREON Spe a iubi ? Ci mergi la morții tăi atunci !

Dar, cât trăiesc, acî femei nu vor domni.

Voința lui Creon la sfârșitul acestei scene se pare că e a tot puternică. În conflictul celor două voințe, a lui este triumfătoare, și Antigona e pierdută fără răsbunare. Acțiunea s'ar termina acî, dacă lucrurile ar sta în realitate astfel. Fapta îndrăzneată a Antigonei este însă o faptă generoasă. Ea, cu jertfa vieții ei, a apărut pe fratele său de suprema

pedeapsă, punându-se sub scutul legilor divine, pe care ea le respectă. Pe de altă parte, ea este o fecioară curată, care, cu toată energia ei bărbătească, rămâne totuși plină de farmec. Acestea toate fac ca soarta ei să înduioșeze pe toți aceia care s'ar părea că sunt sclavii voinței lui Creon. Când dar se pare că Creon e la culmea puterii sale, tocmai atunci, începe să se vadă mai clar netemeinicia ei. Arătarea pe rând a slăbiciunilor, ce se cuprind în actul lui Creon, formează al doilea șir de fapte ce vor duce la desnodământ, rămânând ca faptele de până acum să constituie nodul acțiunii. Slăbiciunea faptului lui Creon se vede mai întâiu din felul cum se poartă Ismena, care, de unde la început se arătase ascultătoare poruncirilor regești, acum, când vede pe sora sa atât de măreață în suferința ei, vrea să aibă și ea o parte de glorie, și fără nicio frică se declară și ea părtașă la fapt, deși nu luase parte la el. Dar un al doilea fapt, care îndârjește pe Creon până la nebunie, dă pe față și mai clar slăbiciunea fundamentală a faptei lui. Este intervenirea lui Emon, fiul său și logodnicul Antigonei, care, firește, nu va lăsa ca ea să fie ucisă atât de ușor. În scena următoare ni se desfășoară lupta dintre Emon și tatăl său:

- CREON   Copilul meu, sosești aci înfuriat
pe tatăl tău, că-ți osândi logodnica,
ori tu-l iubești, deși nu-ți place fapta lui?
- EMON   Eu, tată, sunt al tău și după gândul tău
e drept să merg, și-aș vrea să mă 'nsoțesc
condus de mintea ta cea dreaptă, numai.
- CREON   Copilul meu, e bine să gândești așa :
sub scutul părintesc voința pune-ți-o !
De-aceea oamenii doresc în casa lor
să dobândească fii ascultători : ei sunt
datori să 'nfrunte pe vrăjmași, iar pe amici
să-i onoreze, ca și tatăl lor. Căci de-ar
avea un tată fii nemernici, viața lui
ar fi un chin, batjocura vrășmașilor. —
Femeia cu iubirea ei, copilul meu,
să nu-ți întunece nicicând gândirea ta ;
căci dacă iei în casa ta femeie rea,
tu ai simți în mângâierile-i fior :

ce poate fi ceva mai dureros decât
 un rău prieten ? Deci, desprețuiește-acum
 pe-acea nebună, ca pe o netrebnică !
 S'o izgonești din calea ta, ca pe-un dușman ;
 la Ades meargă și c'un mort mărită-se !
 Din toți doar ea îmi necinsti poruncile,
 și nu voiesc să fiu ținut de mincinos --
 și-am s'o ucid. Ci strige cât o vrea pe Zeus,
 ce are 'n pază înmulțirea neamului !
 căci dacă cresc în neamul meu nelegiuți,
 acei de neam strein vor fi cu-atât mai răi.
 Cei ce-s cumiți în casa lor vor fi și 'n Stat.
 Ei știu a da porunci, dar știu și-a le urmă ;
 în focul luptei vor rămâne neclintiți
 la locul lor, căci ei vor fi tovarăși drepti.
 Dar cine calcă, siluiește legile
 și se gândește-a se impune domnilor
 nu va aveà în veci de veci iubirea mea.
 Pe-acel ce șade 'n tron, tu ești dator
 ca să-l ascuți și, de-i nimic, și de-i ceva,
 și dacă-i neplăcut ce-ți poruncește.
 Căci nu-i nimic mai rău ca anarhia : ea
 dărâmă State, lasă casele pustii ; tot ea
 sfârâmă rândurile oștilor, pe când
 supunerea e paza cetățenilor.
 Așa se cade s'apărăm așezămintele
 și 'nvinși să nu ne dăm femeilor :
 mai bine e să cazi zdrobit de un bărbat
 decât să zici că ești mai slab, ca o femeie.
 De nu ne 'nșală vârsta, pare că vorbești
 cu multă 'nțelepciune ce vorbești.

CORUL
 EMON

Eu tată, știu că zeii-au pus în noi ceva
 înalt și mai presus de toate câte sunt :
 e mintea. Dar nu pot și nici n'aș vrea să spun
 că n'ai vorbit destul de drept câte-ai vorbit ; —
 și totuși alții ar puteà gândi altfel.
 Eu sunt dator, căci sunt al tău, să cercetez,
 s'aud ce spun de tine ei, să văd ce fac,
 ce vină ti bagă ; căci grozav e ochiul tău,
 și omul din popor n'ar îndrăsnî nicicând
 să-ți spună vorbe, care nu ți-ar fi pe plac.
 Dar multe pot aflà pe sub ascuns,
 și deci aud că tot orașul plânge-acum

pe fata-aceea: și că toți cu toți șoptesc că ea,
cea mai nenorocită astăzi din femei,
făcând cea mai măreață faptă, va muri;
ea, care n'a lăsat pe frate-său cel mort
ne 'nmormântat și pradă câinilor lihnii
și pasărilor cerului... Au nu eră
ea vrednică de-a fi cinstită și de-a fi
cu aur răsplătită?... Iată, tată, ce
se furișează 'n tainici vorbe prin oraș!
Deci lasă-ți furia și schimbă-ți cugetul;
căci cred, eu cel mai tânăr, de-oiu aveă
și eu în cap un pic de minte, că nimenea
nu-i mai presus ca omul ce-are 'n mintea lui
luminile științei; dacă nu le ai,
e bine-atunci să iei și sfatul altora.

- CORUL Stăpâne, — ascultă-l, de ți-a spus ceva 'nțelept,
iar tu, pe el, căci bine ziceți amândoi.
- CREON Noi ceștia, de vârsta mea, o să 'nvățăm,
cum văd, de la acei de vârsta ta?!
- EMON O nu, dacă nu-i drept; dar dacă sunt acum
așa de tânăr, lasă-mi vârsta și vezi fapta.
- CREON E-o faptă să slăvești pe nesupuși?
- EMON Nu zic ca să cinstești pe cei nelegiuți.
- CREON Și de-asta boală ea de loc n'a suferit!
- EMON Poporul Tebei, tată, zice altfel.
- CREON Ca și când gloata o să-mi spuie ce-am să fac!
- EMON Bărbat ce ești, vorbești cuvinte de copil!
- CREON Dar cine e stăpân în Statul meu? nu-s eu?
- EMON Statul unui singur om, nu-i Stat deloc.
- CREON Dar Statul, cum? nu e-al cârmuitorului?
- EMON Ce bine-ai cârmui un Stat pustiu atunci!
- CREON Cum văd, tu parte ții femeii-aceleea!
- EMON De-ai fi femeia tu, căci partea ta o ții.
- CREON Mișelule, învinovățești pe tatăl tău?
- EMON Căci nu te văd greșind în fapte drepte.
- CREON Dar nu e drept să-mi apăr drepturile?
- EMON O da, când sfarmi orânduirea zeilor.
- CREON Mârșava fire, stăpânită de- femeie!

Cearta merge crescând, până când Emon amenință că,
dacă va muri Antigona, va mai muri cu ea și altcineva. El
se gândește la sine însuși; Creon crede însă că Emon l-amenință
pe el cu moartea, și atunci furia lui ajunge la culme.

CREON Adevărat?! Ei bine, pe Olimp îți spun, că nu mă poți batjocori cu vorba ta mai mult! Acî s'aduceți pe netrebnică, să moară 'ndată-acî sub ochii lui!

EMON Nu crede-aceasta niciodată; nu, nici ea nu va muri în fața mea, nici tu nu vei, spre bucuria ta turbată și-a lor tăi, vedeă că ochii mei o vor privi murind.

Emon iese adânc mâniat, Corul spune lucrul, dar Creon persistă în hotărîrea sa. Antigona, singură vinovată va muri prin foame, avînd să fie închisă într'o peșteră :

CORUL Stăpâne, fiul tău s'a dus înfuriat, și-i de temut un suflet plin de-atât necaz.

CREON Cî născocească și mai mult decît un om, nu va scăpa de moarte pe niciuna.

CORUL Cum vād, tu vrei să le ucizi pe amîndouă ?

CREON Pe cea nevinovată, nu : vorbești cu minte.

CORUL Și cum ai să ucizi pe-acealaltă ?

CREON Indată drumuri părăsite-o vor primi, și-o peșteră, în care hrană nu-i vom da, decît spre-a 'niătura păcatul dela noi. Acolo ea, ori va putea să 'nduplece pe Ades, singurul pe care dintre zei îl prea mărește, ca să-i fie viața, ori afla-vă c'a cîstit pe Ades în zadar.

Corul, în scena ce vine, cîntă puterea amorului care a adus vrajba în sânul familiei regale :

CORUL Amor, în luptă ne 'nvins,
(strofa I) Amor, tu care dărâmi palate de aur,
tu care 'nnoptezi pe obraji
trandafirii de fecioară,
piciorul tău rătăcește
și peste 'ntinsele mări
și 'n scunda colibă.
De-a ta putere nu scapă
nici zeii din ceruri,
nu scapă nici muritorii;
iar cine la sînu-i te-a strâns,
e nebun.

(atistropa I) Tu 'mpingi și cugetul drept
 să facă răul în loc;
 și tot tu stârnit-ai
 și cearta de sânge de-acum.
 Iar raza plină de farmec
 din ochii blânzi de fecioară
 învinge : ea dintr'un întâiu
 domni peste lume.
 Cu neputința de 'nvins,
 te joci, Afrodita! —

(epoda) Dar iată că însu-mi înfrânt-am
 porunca : să-mi sece nu poate
 izvorul de lăcrămi, văzând
 cum pleacă spre casa de veci
 pe-Antigona !

Temeiul voinței lui Creon se dărapănă din ce în ce. Mai întâiu, Ismena a încetat să i se supună, apoi Emon; acum, la priveliștea Antigonei ducându-se la locul supliciuului, înșiși bătrânii cetății încep să-l părăsească. Jalnicul drum al eroinei către moarte nu poate fi ispășit decât prin înfrângerea voinței odioase a lui Creon. Și, deși se pare că această voință e în toată puterea, căci vorba lui zisă e lege și Antigona va trebui să moară, totuși plângerile acestei fecioare încep să-i înmoaie și lui inima; deși o apostrofează cu cruzime, simțim că-i face totuși rău s'o audă tânguindu-se. Aceasta prepară schimbarea voinței lui, *peripeția*, care va aduce desnodământul :

ANTIGONA. O, cetățeni din țara mea străbună,
 (strofa II) o frații mei, priviți-mă !
 am apucat pe drumul cel din urmă
 și-acuma văd și cel din urmă soare!
 Adormitorul Ades azi mă duce
 spre vadul Aheronului pustiu ;
 și nici nu sunt mireasă astăzi,
 nici imn de nuntă nu răsună,
 dar sânt lui Aheron soție !

CORUL. Vestită 'n lume, glorioasă,
 fecioară, pleci acum la morți;
 și nici nu te-a izbit vreo boală,
 nici pradă sabiei n'ai fost,

ci slobodă și 'n viață încă,
 unica printre muritori,
 te duci copilă către Ades.

ANTIGONA. Copila lui Tantalos, nefericita,
 (antistrofa II) pe piscul Sipilos pieri:
 vlăstarul de piatră hain o coprinsese
 ca edera și-o 'nnăbuși.
 Acum, înnegrită de ploi,
 zăpezile n'o părăsesc:
 din pleoapele-i pline de lacrimi
 șiroae pe sânu-i se scurg.

CORUL. Tot astfel pe mine mă pierde ursita
 Zeița era din viță de zei,
 din viță de oameni, noi, muritorii
 și-i cinste măreață, când ai
 ursită ca și semizeii.

ANTIGONA. Tristă batjocură!
 (strofa III) Pe zeli părnților noștri —
 să fi murit și să râdeți de mine!
 De ce vă râdeți de-aceea ce încă
 trăiește?

O țara mea, și voi, noroc
 al țării mele, cetățeni,
 și voi, izvoare ale Dircei,
 și tu, cu carăle-ți frumoase,
 dumbravă sfântă-a Tebei,
 pe voiu vă iau de martori astăzi,
 cum, părăsită de prieteni,
 sunt neplânsă,

și cum și care legi mă leagă
 și 'n temnița de veci mă duc! —

De-acum, nefericită, vai,
 nu voiu trăi nici cu cei vii, nici cu cei morți!

CORUL. Cu 'ndrăzneală ne'ntrecută ai suit
 a Dreptății 'naltă culme — și-ai căzut:
 Tu vina părinților tăi ispășești:

ANTIGONA. Vai, ai atins dureroasa-mi poveste,
 (antistrofa III) soarta ce-a fost de trei ori împlinită,
 a părinților mei,
 Labdacizii iluștri!

O pârîtești nenorociri ale nunții,
 îmbrățișări nelegiuite-ale mamei,

din voi am fost născută eu, nefericita.
La voi mă mut, spre voi se 'ndreaptă pașii mei,
bestemată

și fără să fi fost mireasă...

O frate dulce, ce-ai avut

o nuntă plină de fior,

murind, tu mă chiemi și pe mine!

CORUL

Cinstind pe morți, ai fost cucernică;

dar nu se cade să desprețuiești

puterea celui ce domnește:

pe tine semeția te-a ucis!

ANTIGONA.

(epoda)

Și fără să fi fost mireasă,

neplânsă de prieteni, tristă,

mă duc pe drumul cel din urmă.

Și nu mai pot vedeă de-acum

sublimul ochiu al soarelui,

și nimeni din amicii mei

nu plânge soarta mea amară!

CREON.

Nu știi, că dacă plânsul și cântările-ți

ar folosi, atuncea nimeni n'ar tăceă?

Luai-o repede de-acî, și 'n peșteră închideți-o:

lăsați-o acolo, spre-a muri ori spre-a trăi,

în mândrele palate de desubt. Ci noi

n'avem pe suflet pentru ea niciun păcat,

și legătura ei cu cei de sus e ruptă 'n veci!

ANTIGONA.

O pat de nuntă, o mormânt, locaș de sub

pământ, pe care 'n veci îl voi păzi, prin voi

eu merg la scumpii mei în rândul morților.

Eu viu la voi cea mai din urmă și cea mai

nenorocită, înainte de-a muri.

Eu merg acolo și-mi clădesc speranțe dulci:

Voiu bucură pe mama mea, pe tatăl meu

și mai cu seamă, frate scump, pe tine!

Căci voi, murind nenorocit, eu v'am cinstit

spălând cu mâna-mi trupul vostru și-am turnat

prinos de vin peste mormânt; și-acum, venind

să 'nmormântez și trupul tău nefericit,

o frate scump, tu vezi răsplata ce-am avut.

Dar v'am cinstit spre mulțumirea celor buni...

Acum, de mână dusă, părăsesc pe veci

lumina... și dulceața nunții n'am știut,

nici dragostea cea sfântă de-a fi mamă!

Ce lege-a zeilor călcat-am oare eu,
 de plec acum făr' de amici și mă cobor
 de vie sub pământ, în rândul morților?
 Și pentru ce să mai înalț privirile
 spre zei? Pe care din amicii mei să chiem?
 Spre cine să mă 'ndrept, când pentru fapta mea
 cucernică, am fost numită făr' de lege?
 Iar dac'acestea sunt plăcute zeilor,
 voi suferi și voi iertă, căci am greșit;
 dar dac' aceștia-s greșiți, zeii nu
 le dea mai mult decât îmi dă mânia lor.

CORUL

Aceeși furtună grozavă
 se sbate în sufletul ei.

CREON

Atâta zăbavă va stoarce

șiroaie de lacrimi și celor de pază!

ANTIGONA.

Vai, în cuvântul tău răsună
 osânda vieții mele!

CREON,

Și nu te-aș îndemnă să crezi,
 că n'are să se 'ntâmpale-ășă.

ANTIGONA.

O țara mea, pământ al Tebei,
 și, tu, oraș din sânul ei,
 o zeii mei,

de-acum mă duc, mă duc departe!
 Priveți, frunțași viteji ai Tebei,
 în prada căror oameni cade
 regina voastră cea din urmă:
 ea moare jertfa datoriei,
 regina voastră cea din urmă!

Cu aceasta se termină un al doilea moment, nodul, rămânând ca în cel următor să se vadă urmările condamnării Antigonei, — desnodământul.

O ultimă sguduitură mai trebuie pentru ca voința lui Creon să fie zdrobită. Aceasta o produce apariția profetului augur Teresias, care-i prevestește nefericirile cu care zeii îl vor izbîi, căci ei nu pot suferi faptele lui. Creon însă nu-și recunoaște greșala; el acuză pe Tiresias că este cumpărat de vrășmașii săi, și-atunci acesta îi prevestește în chip groznic pedepsa ce-l așteaptă: fiul său Emon va muri:

TIRESIAS.

Să știi atunci, la rîndul tău, că soarele
 nu va străbate drumul său de multe ori,
 ceasul va veni să pierzi pe cineva

născut din coapsa ta—pedeapsă dela zei,
din pricina acelor morți ce ai făcut.
Căci tu de-acî trimis-ai sub pămînt un suflet viu,
și-acuma ții făr' de mormânt și făr'
de cinste și de zeii cei de jos, pe-un om ucis.
Sunt fapte-acestea ce nici zeii cei de sus
nici zeii cei de jos, necum un muritor,
ca tine, nu au dreptul de-a le săvârși,
pe care însă tu 'ndrăzneț le-ai săvârșit.

Vorbele profetului, cu toată aparența contrarie, dărâmă
cu desăvârșire sufletul lui Creon. El încetează de-a avea
încredere în tăria voinței lui și în maximele lui de guver-
nământ și îndată se schimbă cu desăvârșire. Teama că zeii
îl vor pedepsi i-a pătruns sufletul și-acum cere de la bă-
trâni, ca un copil, să-l învețe ce să facă. Trebuie scăpată
Antigona de la moarte, iar Polinice îngropat :

- CORUL Bătrânul, Doamne, a plecat profetizând
îngrozitoare lucruri, și, de cînd purtăm
în loc de barbe negre barbe albe, știm
că vai! el niciodată nu s'a înșelat.
- CREON. O știu și eu, și sufletul mi-e turburat!
Să-și calce voia cinevã e foarte greu...
De nu și-o calcã, poate fi și mai sdrobit.
- CORUL. O Creon, fii acum cu chibzuință!
- CREON. Ce trebuie să fac? ei spune! mă supun.
- CORUL. Sã mergi să scoți copila 'ntãiu din temnița
de piatrã; fã mormânt apoi și fratelui!
- CREON. Sã fac așa!? Și-i bine crezi să-mi calc voința?
- CORUL. Și cât de grab, stãpãne, cãci pedepsele
cerești sosesc ca fulgerile și trãznesc.
- CREON. Voiu merge 'ndatã. Sclavilor plecați, și cei
ce sunt și cei ce nu-s acì, plecați pe loc
luãnd cu voi topoare 'n mâini și mi-alergați
la locul lesne de gãsit...

Dar zadarnic aleargã acum Creon cu sclavii. Nenoroçi-
rile, de care se temeã, s'au întãmplat și el nu va avea acum
decãt să plãngã cruda sa încãpãțãnare. De la un Sclav a-
flãm ce s'a petrecut la peștera Antigonei: Antigona s'a si-
nuçis, iar Emon din aceastã pricinã, s'a omorît și el. Regina

Euridice surprinde vestea, îl pune pe Slav să povestească cu dermăntul și apoi, pătrunsă de durere, merge în palat, unde de durere se sinucide și ea. De-acum lui Creon nu-i mai rămâne decât gemetele și blestemele asupra sa însuși; și așa îl vedem în scena finală, când intră aducând în brațe pe fiul său mort:

CORUL Dar ce nenorocire-a regilor vestești ?

SCLAVUL I. Sunt morți, și-aceia ce trăiesc i-au omorît.

CORUL. Dar cine ? cine-a fost ucis ?

SCLAVUL I. Mort este Emon ; mâini amice l-au ucis.

CORUL. Ucisu-s'a cu mâna sa, ori tatăl său ?

SCLAVUL I. Cu mâna sa, înfuriat că tatăl său i-a osândit logodnica.

CORUL. Profet,
profet, adevărat a fost cuvântul tău !

SCLAVUL I. Ce-a fost, a fost; să ne gândim la altele !

CORUL. Dar iată Euridice, soața regelui!
Cum oare: vine din palat întâmplător,
sau știe moartea fiului nenorocit ?

EURIDICE. Ori și ce-ar fi, vă rog să povestiți
din nou ce s'a 'ntâmplat, și eu voi ști să ascult,
căci sunt deprinsă cu nenorocirile.

Dar cu toate aceste vorbe, după ce ascultă în tăcere cum s'a întâmplat groaznica nenorocire, ea se retrage în palat tăcută și cu gândul de a se omorî. Iar Corul urmează:

CORUL. Ce crezi de fapta ei ? Se duse și nimic
nu zise nici de bine, nici de rău.

SCLAVUL I. Să mergem spre palat și-om ști în adevăr
de-ascunde inima-i sdrobotă vre o taină;
căci bine-ai zis: tăcerea-adâncă nu-i semn bun.

CORUL. Dar iată vine regele și poartă
pe brațul său o dureroasă pradă;
și, dacă-i drept să spun, din vina sa
iar nu din a vrășmașilor mânie.

CREON. Vai, vai, nefericitul, știut-am;
dar capu-mi izbindu-l
un zei mâniaș,
gândirea-mi gonî
pe sălbatică căi, și 'n picioare
călcă veselia-mi!

Vai ție, vai ție
omenească strădanie vană!

SCLAVUL II Stăpâne, câte suferiși și câte porți
pe brațul tău acuma nu-s de-ajuns:
Tu pari venit să vezi pe-acelea din palat.

CREON Dar ce nenorociri mai mari decât acestea?

SCLAVUL II Femeia, buna mumă-a fiului
acestuia, nefericita, s'a ucis.

CREON Ea s'a ucis, tu spui; cum s'a ucis?

SCLAVUL II Aflând îngrozitoarea moarte-a fiului,
ea se străpunse sub ficat cu mâna ei.

CREON Vai mie, vai mie, nu-i altul de vină,
eu singur, eu singur!

Căci nefericitul de mine eu însu-mi
te-am ucis, te-am ucis—
adevărul eu zic.

O sclavi, luați-mă, duceți-mă; târiți
de-acî departe pe nemernicul!

O duceți, duceți pe omul sdrobot
ce, fără să vrea,

o dulce copil, te-a ucis și pe tine
te-a ucis, o femeie!

Către cine-aș putea,
zeilor mari,

spre cin 'să mă îndreptez

și 'ncotro să mă duc?

căci toate se sparg

în mâinile mele!

Aceste dureri, o cumplită ursită
de inima mea le izbi!

Cu durerea lui Creon, care ispășește nenorocirea Antigonei, interesul nostru s'a sleit și drama se sfârșește. Iar Corul reflectează o ultimă dată, dând să înțeleagă că toate nenorocirile lui Creon din nesocotința legilor dumnezeiești au purces:

CORUL Fii înțelept și-atunci vei fi ferice,
dar nu călcă voința zeilor,
căci ea pe cei ce sunt semeți îi sfarmă,
și 'nvață pe bătrâni a fi 'nțelepți!

Analiză. I. Această compozițiune, la citit, ne impresionează adânc—și cu atât mai adânc ne-ar impresiona, dacă am

vedea-o reprezentându-se. Aceasta însemnează că fondul acestei compozițiuni e un sentiment care ni se poate transmite și nouă. Compoziția este dar *poetică*.

Acest sentiment însă nu-l raportăm la poet, ca în poezia lirică, nici nu se află întrupat într'o acțiune a unor personaje, pe care poetul ar povesti-o; el este întrupat într'o acțiune menită să fie jucată înaintea noastră, ca și când s'ar întâmpla astfel în realitate. De aceea, întreaga compozițiune e compusă numai din convorbiri sau dialoguri, prin care ni se arată gândurile ce frământă deosebitele personaje. Gesturile lor, explicarea și descrierea împrejurărilor externe, în care se produc—toate lucruri pe care poetul epic le introduce în compoziția sa,—aci sunt lăsate la o parte. Poetul se pare că e cu desăvârșire absent din operă: el pune numai personagiile sale față în față să vorbească—și atât. Mișcările celor ce iau parte la acțiune și împrejurările în care lucrează, le inducem la *citire* numai din dialog, iar la *reprezentare* le vedem, unele la *artiștii dramatici* sau *actorii* chemați să reprezinte deosebitele personaje, altele în tablourile ce constituiesc *decorul* de pe scena teatrului. Compoziția aceasta este o operă poetică *dramatică* sau o *dramă în genere*.

II. Dacă analizăm mai de aproape sentimentul întrupat în această operă dramatică, observăm că el ne sguduie mult mai adânc decât acela pe care le-am întâlnit în celelalte feluri de poezii. El ne sguduie prin faptul că Antigona, personajul principal sau eroina, deși are o situațiune și calități sufletești care ne deșteaptă simpatia și interesul—ca una ce e fiică și nepoată de rege, logodnica unui viitor rege, deși, plină de-o generoasă energie, întreprinde fapte vrednice de laudă, ca una ce desprețuiește moartea numai ca să-și îndeplinească o datorie sfântă către fratele său,—totuși, în loc s'o vedem triumfând, cum ne-am așteptat și cum avântul inimei noastre ar cere, ea este izbită de cele mai mari nefericiri: e smulsă din speranțele sale de fecioară și logodnică de fiu de rege și ucisă în mod îngrozitor. Față de reprezentarea unei asemenea soarte, care poate fi a fiecăruia dintre noi care ne simțim sufletul curat și intențiunile bune, sufletul ne este cuprins de *groază*. Ne temem pentru noi în

mod instinctiv și ne simțim pătrunși de frică în adâncul ființe noastre. Dar acest sentiment nu e singur. Odată cu groaza pentru soarta noastră, sufletul nostru e cuprins de o tot atât de adâncă *milă* sau *compătimire* pentru soarta Antigonei, care pierе victima avăturilor ei sublime. Compătimirea și groaza — iată cele două sentimente care se îmbină în sentimentul intrupat în această operă dramatică. Acest sentiment complex se numește *tragic*. Această operă dramatică este o *tragedie*.

III. Comparând acum mai de aproape acțiunea din această dramă, sau acțiunea din orice altă dramă bună cu ceea dintr'un roman sau epopée, observăm că acțiunea dramatică este mai concisă decât acțiunea epică. În legătură cu această cerință a acțiunii dramatice, s'au impus — mai cu seamă în timpul înfloririi poeziei dramatice în Franța (sec. XVII) — poetului dramatic așa numita lege a celor trei unități: unitatea de acțiune, de timp și de loc.

Prin *unitatea de acțiune* se impuneă poetului să excludă orice epizoade și să nu pună în opera sa dramatică decât numai ceea ce ar fi contribuit în mod direct la acțiunea personajului principal. Astfel în «*Antigona*» găsim că toate scenele sunt în directă legătură cu soarta Antigonei. Scena cu Ismena ne face să înțelegem determinarea ei energică și chiar desprețuitoare. Scena dintre Creon și Cor între Creon și Ostașul de pază ne arată piedicele, de care se va izbîi hotărîrea Antigonei — caracterul hotărît al lui Creon, și cel nehotărît al Tebanilor — precum și împrejurările în care a săvârșit fapta sa (povestirile Oșteanului de pază). Scena dintre Creon și Antigona este însuși miezul dramei, conflictul dintre determinarea eroinei și o voință contrarie mai puternică decât a ei, conflict care îi hotărăște soarta. Scena dintre Creon și Ismena, dintre Creon și Emon, și mai cu seamă cea dintre Creon și Tiresias, care se par străine de soarta eroinei, sunt totuși în directă legătură cu dânsa, întru cât nefercirile lui Creon sunt consecința imediată a osândirii ei. Ismena înfruntă pe Creon din pricina ei; din pricina ei Emon se ceartă cu tatăl său, și tot din pricina ei Creon ceartă pe Tiresias și-l face să-i prezică amarnicile nenorociri ce-l vor izbîi îndată.

Prin *unitatea de loc* se impunea poetului dramatic să concentreze toată acțiunea într'un singur loc—să nu fie trebuință, dacă se poate, de schimbarea decorului. Așa în *Antigona* toată acțiunea se petrece în fața palatului regal din Teba; tot ce se petrece în alt loc și în legătură cu acțiunea ni se raportează în povestiri. Astfel sunt povestirile Oșteanului de pază care spune cum s'a făcut înmormântarea lui Polnice prima dată, cum a prins apoi pe *Antigona*, și ale Sclavului I, care spune cum au murit *Antigona* și *Emon*. Tot așa e povestirea Sclavului II, care anunță moartea *Euridicei*.

În fine, prin *unitatea de timp* se impunea poetului dramatic ca acțiunea dramei sale să fie imaginată că s'a petrecut în cel mult 24 de ore. Așa în *Antigona* se vede clar că toată acțiunea nu ține decât cel mult 4--5 ceasuri.

Dintre aceste unități, cea mai prețioasă este cea de *acțiune*, deși cel mai mare poet dramatic englezul *Shakspere* (1565—1616) nu ține seamă de niciuna dintre ele. El știe în dramele sale să aibă o acțiune principală vie, precipitată și concentrată, zugrăvind cu o rară măiestrie voințele neastâmpărate ale personagiilor sale și punându-le să vorbească și să facă tot ceea ce le caracterizează și tot ceea ce dă expresie clară sentimentului fundamental. Cu alte cuvinte *Shakspere* a înlocuit unitatea de acțiune, timp și loc cu unitatea de *caracter* și de *sentiment*, în care stă cea mai adâncă și mai adevărată poezie.

IV. Poema dramatică, având un fond atât de deosebit de celelalte genuri de poezie, se înțelege de la sine că se va deosebi de acestea și prin formă. Astfel la dramă avem :

1) *Forma dialogică*, toată drama constând din convorbirile, fără intervențiunea poetului, a diferitelor personaje, fie că aceste personaje vorbesc unele cu altele, fie că vorbesc ele cu ele înșile. În acest din urmă caz forma dialogică ia numele de monolog. Monolog se numesc și unele poeme dramatice în care nu există decât un singur personaj care tot timpul vorbește cu el însuși sau către public.

2) Dialogurile sunt împărțite în *scene*—o scenă cuprinzând convorbirea între un număr de persoane de când intră sau iese un personaj, până când intră sau iese altul.

3) Scenele se reunesc în *acte*—un act cuprinzând unul

din momentele importante ale acțiunii. Tragediile antice și dramele spaniole se împart sau se pot împărți în mod natural în trei acte. Tragediile clasice franceze, engleze sau germane se împart de obicei în cinci acte: unul coprinzând *expozițiunea* împrejurărilor, în care începe acțiunea, cele trei următoare *nodul*, și ultimul, *desnodământul*.

4) În dramele fără unitate de loc se întâmplă de multe ori ca decorul să fie schimbat de mai multe ori într'un act. Totalitatea scenelor care, înăuntrul unui act, sunt jucate în acelaș decor, se numește *tablou*.

Teorie. § 39. Se numesc opere poetice *dramatice* sau *drame în genere* acele opere care întrupează sentimente în legătură cu o acțiune care se reprezintă și care decurge direct din conflictul dintre tendințele animate de deosebite pasiuni ale personagiilor ce iau parte la acea acțiune.

§. 40. Se numește *tragedie* o operă dramatică, al cărei fond sentimental constă dintr'un sentiment complex numit *tragic*, care rezultă din reunirea sentimentului de *milă* și *groază* și care stă în legătură cu soarta nenorocită a unui personajiu principal numit *erou*.

§. 41. Efectul unei tragedii stă cu deosebire în *motivarea concisă* și *adâncă* a deosebitelor tendințe contrarii, ce animă personagiile și în desfășurarea *naturală* a conflictelor ce răsar din aceste tendințe.

Prin *unitate de acțiune* se înțelege condițiunea în virtutea căreia, într'o operă dramatică, se îndepărtează toate epizoadele și toate scenele, care n'ar fi în directă legătură cu soarta eroului și se concentrează, cât mai strâns, toate momentele în jurul acestui personajiu.

Prin *unitate de loc* se înțelege condițiunea în virtutea căreia acțiunea dintr'o operă dramatică trebuie se fie imaginată ca petrecându-se într'un singur loc.

Prin *unitate de timp* se înțelege condițiunea, în virtutea căreia acțiunea unei opere dramatice trebuie să fie imaginată că petrecându-se în interval de 24 ore.

Aceste reguli nu sunt esențiale, fiind că cel mai mare poet dramatic, poetul englez *Shakspere* (1565—1616), nu le-a ținut în seamă, neobservând decât *unitatea de caracter* a personagiilor și *unitatea de sentiment*. Acelaș lucru se observă la întreg teatrul modern.

§. 42. Orice operă dramatică se prezintă cu *forma dialectică*. Părțile zise de un personaj către sine însuși sau către public se numesc *monologuri*. Sunt unele opere dramatice, care sunt în întregime monologuri și de aceea și poartă acest nume.

Operele dramatice se împart în *scene*, după numărul ieșirilor sau intrărilor deosebitelor personaje pe scenă. Mai multe scene care pun în relief un moment important al acțiunii constituiesc un *act*. Partea dintr'un act care se joacă în acelaș decor se numește *tablou*.

Tragediile se împart de obicei în cinci acte. Unul din acte constituie *expozițiunea*, cele trei următoare *nodul*, ultimul, *desnodământul*.

Sunt însă tragedii și în trei acte. Alte specii de opere dramatice pot avea și unul sau două acte.

Exercițiul LVI. Să se caracterizeze personagiile din «*Antigona*».

Exercițiul LVII. Să se analizeze versurile din «*Antigona*», să se caracterizeze și să se compare cu cele din «*Cea din urmă noapte în Roma*», arătându-le astfel, și defectele, și calitățile.

Exercițiul LVIII. Să se citească «*Năpasta*» de I. L. Caragiale și să se analizeze fondul (sentiment, acțiune și personaje).

2. COMEDIA.

61. O SCRISOARE PERDUTĂ.

de

I. L. Caragiale.

Zoe Trahanache, soția lui Zaharia Trahanache, stâlpul guvernului în orașul său, pierde o scrisoare ce-i adresase

Ștefan Tipătescu, prefectul județului și prietenul bărbatului său. Scrisoarea cade în mâna lui Cațavencu, opozant, care amenință s'o publice dacă prefectul nu-l va ajuta să se aleagă deputat. Cațavencu, om pătat, cade însă victima hazlie a împrejurărilor și, în loc să fie ales deputat, ajunge să conducă manifestația publică, ce se face în cinstea lui Agamiță Dandanache, deputatul impus de guvern, care, deși mai nerod, știuse să se folosească, de-o scrisoare la fel, mai bine decât dânsul.

Aceasta este în scurt acțiunea în care poetul a știut să intrupeze sentimentul comicalului ce constituie fondul sentimental al acestei compoziții.

Să vedem acum deosebitele momente particulare ale acestei acțiuni.

Actul I se petrece la Tipătescu. Prefectul stă de vorbă cu Pristandă, polițaiul care-i comunică ce s'a mai petrecut prin oraș, în specie uneltirile opoziției în vederea alegerilor de deputat. În acelaș timp, poetul ne arată admirabil relația dintre Tipătescu și Pristandă, și, odată cu caracterizarea lor, ne face să pricepem o parte din rezorturile acțiunii:

TIPĂTESCU (puțin agitat, se plimbă cu „Răcnetul Carpaților“ în mână; e în haine de odaie; PRISTANDĂ în picioare, mai spre ușă, stă rezemat în sabie).

TIPĂTESCU (terminând de citit o frază din jurnal). «... Rușine pentru orașul nostru să tremure în fața unui om !.... Rușine pentru guvernul vitreg, care dă unul din cele mai frumoase județe ale României pradă în ghiarele unui vampir !...» (indignat). Eu, vampir ai?... Caraghioz !

PRISTANDĂ (asemenea). Curat caraghioz !... Pardon, să iertați, coane Fănică, că întreb : bampir... ce-i aia, bampir ?

TIPĂTESCU. Unul... care sugă sângele poporului... Eu sug sângele poporului !...

PRISTANDĂ. Dumneata sugi sângele poporului !... Ooleu !...

TIPĂTESCU. Mișel !

PRISTANDĂ. Curat mișel !

TIPĂTESCU. Murdar !

PRISTANDĂ. Curat murdar !

TIPĂTESCU. Ei ! nu s'alege !

PRISTANDĂ. Nu s'alege !

TIPĂTESCU. Cu toată dăscălimea dumnealui, cu toată societatea moftologică a dumnealui... degeaba ! să-mi rază mustățile.

PRISTANDĂ Și mie!

TIPĂTESCU. Dar în sfârșit, las'o asta! lasă-l să urle ca un câine!

PRISTANDĂ. Curat ca un câine!

TIPĂTESCU. Incepuseși să-mi spui istoria de aseară. (șade).

PRISTANDĂ. Cum vă spuneam, coane Fănică, (se apropie) aseară, ațipisem nițel după masă, precum e misia noastră... că acumă dumneavoastră știți că bietul polițai n'are și el ceas de mâncare, de băutură, de culcare, de sculare, ca tot creștinul...

TIPĂTESCU. Firește...

PRISTANDĂ. Și la mine coane Fănică, să trăiți! greu de tot. Ce să zici? Femêlie mare, renumerație mică, după buget, coane Fănică. Încă d'aia nevastă-mea zice: «Mai roagă-te și tu de domnul prefectul să-ți mai mărească leafa, că te prăpădești de tot»... Nouă copii, coane Fănică, să trăiți! nu mai puțin... Statul n'are ideie de ce face omul acasă, ne cere numai datoria; dar de! nouă copii și optzeci de lei pe lună: famêlie mare, renumerație mică, după budget.

TIPĂTESCU (zâmbind). Nu-i vorbă, după buget e mică, așa e, decât tu nu ești băiat prost: o mai cârpești, de ici, de colo; dacă nu curge pică... Las' că știm noi!

PRISTANDĂ. Știți! Cum să nu știți, coane Fănică, să trăiți! tocmai dumneavoastră să nu știți?

TIPĂTESCU. Și nu-mi pare rău, dacă știi să faci lucrurile cuminte: mic-mi place să mă servească funcționarul cu tragere de inimă... Când e om de credință...

PRISTANDĂ. De credință, coane Fănică, să trăiți!

TIPĂTESCU...., nu mă uit dacă să folosește și el cu o pară, două mai ales un om cu o familie grea.

PRISTANDĂ. Nouă suflete, coane Fănică, nouă, și renumerație...

TIPĂTESCU. După buget...

PRISTANDĂ. Mică, sărut mâna, coane Fănică!

TIPĂTESCU. Lasă, Ghiță, cu steagurile de alaltăieri ți-a ieșit bine: ai tras frumușel condeiu!

PRISTANDĂ (uitându-se pe sine și râzând). Curat condeiu! (luându-și numai deacât seama, naiv) Adicăte cum condeiu, coane Fănică?...

TIPĂTESCU. Contul jidanului s'a plătit la Comitet pe patruzecișipatru de steaguri...

PRISTANDĂ (naiv). Da.

TIPĂTESCU. Ei?... s'a pus patruzecișipatru de steaguri?

PRISTANDĂ (cu tărie). S'a pus, coane Fănică, s'a... Poate unul două să le fi dat vântul jos... da s'a pus...

TIPĂTESCU. Patruzecișipatru?

PRISTANDĂ. Patruzecișipatru în cap, coane Fănică.

TIPĂTESCU (râzând). Nu umblă cu mofturi, Ghiță. Nu m'am plimbat eu la lumină în trăsură cu Zoe și cu nenea Zaharia în tot orașul? Tocmai ea, cum e glumeață, zice: «Ia să-i numărăm steagurile lui Ghiță»...

PRISTANDĂ (măhnit). Imi pare rău: tocmai coana Joițica, tocmai dumneai, care dè!... să ne așteptăm de la dumneaei la o protecție..

TIPĂTESCU. Apoi, ea n'a zis-o cu răutate, a zis-o în glumă. Nu știe și nenea Zaharia și ea că ești omul nostru..?

PRISRANDĂ. Al dumneavoastră coane Fănică, și al coanii Joițicii, și al lui conul Zaharia... Ei? și le-ați numărat, coane Fănică?... Ei? așa e? Patruzecișipatru...

TIPĂTESCU. Vre-o paispce... cinspce.

PRISTANDĂ. Apoi să le numărăm, coane Fănică; să le numărăm: două la prefectură.

TIPĂTESCU. Două...

PRISTANDĂ. Două pe piața lui 11 Fevruarie...

TIPĂTESCU. Patru..

PRISTANDĂ (căutând în gând). Două la primărie.

TIPĂTESCU. Șase..

PRISTANDĂ (acelaș joc). Unul la școala de băieți...

TIPĂTESCU. Șapte...

PRISTANDĂ, Unul.. la școala de fete...

TIPĂTESCU. Opt..

PRISTANDĂ. Unul la spital...

TIPĂTESCU. Nouă.

PRISTANDĂ. Două... la Catrindală, la sf. Niculaie...

TIPĂTESCU. Unsprezece.

PRISTANDĂ. Două la prefectură... paispce...

TIPĂTESCU (râzând). Le-ai mai numărat odată pe-ale de la prefectură.

PRISTANDĂ. Nu, coane Fănică, să trăiți! (continuă repede pe nerăsu flate) Două la Primărie opspee, patru la școli, douzecișipatru, două la catrindală la sf. Niculae treizeci..

TIPĂTESCU (râzând). Le-ai mai numărat odată pe toate astea și aduni rău...

PRISTANDĂ. Doamne păzește, coane Fănică, să trăiți, patruzecișipatru, în cap... patruzecișipatru... Cum zie, unul, două, poate vântul... ori cine știe...

TIPĂTESCU (râzând). Ghiță... apoi nu mă orbî de la obraz așa

PRISTANDĂ (schimbând deodată tonul, umilit și naiv). Fameliie mare,, renunerație, după buget, mică...

TIPĂTESCU (uitându-se la ceas). Ia să lăsăm steagurile, Ghiță....

PRISTANDĂ. Curat să le lăsăm, coane Fănică.

TIPĂTESCU. Spune odată istoria de-aseară, că mă grăbesc.

PRISTANDĂ. Bine ziceți, coane Fănică! Aseară pe la zece și jumătate, mă duc acasă, îmbuc ceva și mă dau așa pe o parte să ațipesc numai un minuțel, că eram prăpădit de ostenit de la foc. Nevasta zice, pardon: «Desbracă-te, Ghiță, și te culcă». Eu, nu; eu, la datorie, coane Fănică, zi și noapte la datorie. Așa, mă scol cam pe la douspce fără un sfert, și pardon, mă desbrac de mondir, scot chipiul, mă 'mbrac țivilește și plec... la datorie, coane Fănică. Până să plec, să făcuse vreo unul după douspce. O iau prin dosul Primăriei, și apuc pe maidan ca să ies la bariera «Unirii». Când dau să trec maidanul, văz lumină la ferestrele de din dos ale lui d. Naie Cațavencu, și ferestrele vraiste. Ulucile înalte... dacă te sui pe uluci, poți intra pe fereastră în casă. Eu, cu gândul la datorie, ce-mi dă în gând ideia? zic ia să mai ciupim noi ceva de la onorabilul, că nu strică... și binișor, ca o pisică, mă suiu pe uluci și mă pui s'ascult: auziam și vedeam cum v'auz și m'auziți, coane Fănică, știți ca la teatru.

TIPĂTESCU (interesându-se). Ei, ce?

PRISTANDĂ. Jucaseră stos.

TIPĂTESCU. Cine eră?

PRISTANDĂ. Cine să fie? dăscălimea: Ionescu, Popescu, popa Pripici...

TIPĂTESCU. Și popa?

PRISTANDĂ. Da, popa și d. Tăchiță, și Petcuș, și Zapisescu, toată gașca 'n păr. Jocul eră pe isprăvite... și fumărie de tutun... ieșea pe fereastră, ca de la vapor. Mai jucă popa și cu Petcuș. Ceilalți ședeau de vorbă.

TIPĂTESCU. Și Cațavencu mă 'njura?

PRISTANDĂ. Grozav, coane Fănică, pe guvern și pe dv... și-și numără voturile.

TIPĂTESCU. Dăscălimea, popa și moflujii.

PRISTANDĂ. Curat moflujii!

TIPĂTESCU. Las' că le dau eu voturi!

PRISTANDĂ. Da să vedeți ce s'a 'ntâmplat... coane Fănică. Din vorbă 'n vorbă, Cațavencu zice: «Mă prinț cu d-voastră că o să voteze cu noi cine eu gândul nu gândiți, unul pe care contează bampirul—și acolo, pardon, tot bampir vă zicea—pe care contează bampirul ca pe Dumnezeu... și când l-om aveà pe ala i-avem pe toți.. Ia ascultați serisoarea asta»... și scoate o scrisoare din portofel... «Ia ascultați!» Diavolul de popă, n'are de lucru? se scoală repede de la joc și zice: «Să mă 'ngropi, sufletul meu, Năică, nu citi... stăi, s'o ascult și eu... să-mi aprinz numai țigara...» Și, coane

Fănică, se scoală de la joc aprinde chibritul, trage din țigară și vine să arunce chibritul aprins pe fereastră drept în ochii mei... Mă trag înapoi, alunec de pe uluci și caz pe maidan, peste un dobitoac, care pesemne trecea ori ședea lângă uluci. Doboitoacul începe să strige, toți din casă sar năvală la fereastră; eu, cum căzusem, mă ridic de grabă, o iau pituliș pe lângă uluci și intru în curtea Primăriei.

TIPĂTESCU (interesându-se de povestire). Ei ?

PRISTANDĂ. M'am mai întors eu, dar închiseseră ferestrele și lăsaseră perdelele.

TIPĂTESCU. Cine să fie? Ce scrisoare? Nu pricep... Ghiță, eu trebuie să mă duc la dejun, să nu fac pe nenea Zaharia și pe Zoe să m'aștepte. Ei'nu dejunează fără mine, și nenea Zaharia nu iese înainte de dejun. Și mai ales cum e Zoe nerăbdătoare...

PRISTANDĂ. Ce-mi ordonați, coane Fănică ?

TIPĂTESCU. Să-mi afli ce scrisoare e aia și de cine e vorba.

PRISTANDĂ. Ascult, coane Fănică.

TIPĂTESCU. Dacă s'ar putea să punem mâna și pe firul ăsta, — nu doar că mi-e teamă de intrigile proaste ale lui Cațavencu, — dar n'ar fi rău să-l dezarmăm cu desăvârșire, ș'apoi să-l lucrăm pe onorabilul.

PRISTANDĂ. Curat să-l lucrăm!

(Actul I, Scena I).

Zaharia Trahanache sosește la Tipătescu să-i spună că Nae Cațavencu l-a chemat la redacția ziarului și i-a arătat o scrisoare a lui către nevastă sa; el însă crede că e o plas-tografie :

Ei, Fănică, să vezi imitație! să zici și tu că e a ta; dar să juri, nu altcevă, să juri!

(Actul I, Scena VI).

Tipătescu se turbură tare din pricina aceasta, cu toate indemnările lui Trahanache de a fi liniștit. Sosind Zoe, după plecarea bărbatului ei, mărturisește că în adevăr ea a pierdut biletul pe care-l avea în mână Cațavencu. Dar până la alte explicațiuni, sosesc peste dâșii doi amici politici, ai prefectului și ai lui Trahanache, Farfuridi și Brânzovenescu. Ei văzuseră pe Trahanache și pe Pristandă și chiar pe Zoe intrând la Cațavencu, bănuiseră că sunt «trădați» și vin să ceară explicațiuni prefectului. Din conversația cu el, ei rămân convinși că bănuiala lor e adevărată și pleacă declarând solemn :

FARFURIDI (grav). Ne ducem, dar gândește-te, stimabile, că suntem membrii aceluiaș partid... Cum ziceam adineaori amicului Brânzovenescu : trădare să fie (cu oarecare emoție) dacă o cer interesele partidului, dar s'o știm și noi... De aceea eu totdeauna am repetat cu străbunii noștri, cu Mihaiu-Bravul și Ștefan cel Mare: iubesc trădarea (cu intenție) dar urăsc pe trădători... (schimbând tonul cu dezinvoltură). Salutare, salutare, stimabile!...

(Actul I, Scena VI).

Pe când Tipătescu, plictisit de vizita lor, plănuiește cu Zoe ce să facă spre a scăpa din situația grea, în care se aflau, apare un cetățean, Cetățeanul Turmentat, de la care Cațavencu apucase scrisoarea cu pricina și care vrea să întrebe pe prefect pentru cine să voteze :

TIPĂTESCU. Ce poțești d-ta?

CETĂȚEANUL. Eu?... (sughite). Eu sunt alegător...

TIPĂTESCU (nervos). Cum te chiamă?

CETĂȚEANUL. Cum mă chiamă? Ce trebuie să spui cum mă chiamă... vorba e, sunt alegător! (șovăie).

ZOE. E turmentat!

CETĂȚEANUL. Nu sunt turmentat... (zâmbind) coană Joițico. Las' că ne cunoaștem... Mă cunoaște conul Zaharia de la 11 Februarie... Nu e vorba ținem și la d. Naie Cațavencu... e din Soțietate... dar vorba e, eu alegător... eu... (sughite) apropiat... eu pentru cine votez?... (sughite) d'aia am venit (șovăie).

TIPĂTESCU. Fii bun, omule, și 'nțelege (vrea să-l apuce).

CETĂȚEANUL. Eu am găsit (sughite) o scrisoare...

TIPĂTESCU și ZOE. O scrisoare!

CETĂȚEANUL. Da (către Tip). A dumitale către cocoana Joițica... Am găsit-o alaltăieri seară pe drum, când ieșiam de la întrunire... Fă-ți ideie (sughită) de alaltăieri seara până azi de dimineață s'o duci într'un chief!...

TIPĂTESCU (repezindu-se și apucându-l cu amândouă mâinile de gât) Mizerabile!

CETĂȚEANUL. Nu mă sguduî (sughite) că ameteșc...

ZOE. Lasă-l Fănică, să vedem!

CETĂȚEANUL. Lăsați-mă să vedeți! Când am găsit-o, de curiozitate am deschis-o și m'am dus subt un felinar s'o citesc. N'apucasem s'o isprăvesc bine... și haț! pe la spate, d. Cațavencu.. dă să mi-o ia.

TIPĂTESCU (desperat). Ți-a luat-o?

ZOE. (acelaș joc. Ți-a luat-o?)

CETĂȚEANUL. Ași! Am băgat-o în buzunar. Zice d. Naie: «Așă? faci parte din soțietatea noastră și primești scrisori de la prefectul, cetățene, bravo!»—Zic: (sughite) «Ași! de la prefectul!»—Zice «I-am cunoscut slova... Ia arată-mi-o!»—«Doamne păzește!» Ba că dă-mi-o, ba că nu ți-o dau, din vorbă 'n vorbă, tura-vura, ne-am abătut pe la o țuică . . . una — două — trei . . . pe urmă dă-i cu bere, dă-i cu vin, dă-i cu vin, dă-i cu bere . . . A făcut! cinste d. Naie . . . I-am băut . . . o! I-am băut!

ZOE. Dar scrisoarea?

TIPĂTESCU, Scrisoarea (se repede la el strigând) unde e scrisoarea?

CETĂȚEANUL. Nu strigă (sughite) că amețesc! . . . O ai la mine scrisoarea (amândoi îl ascultă și îl privesc cu îndoială și nerăbdare nervoasă). Da.

ZOE și TIPĂTESCU. S'ar putea!

CETĂȚEANUL. Da... o am la mine (căutându-se prin buzunare). Ehe! d. Naie zicea că-mi dă zece poli pe ea; zic: nu trebuie, onorabile, parale . . . slavă Domnului . . . apropiat sunt (sughite), alegător . . . (sughite și se caută mereu) Vorba e . . . eu (sughite) eu pentru cine votez? (se oprește din căutat și cu simplitate). Am pierdut-o (se mai caută, apoi cu hotărîre) Am pierdut-o!

TIPĂTESCU. A!

ZOE. Ți-a furat-o Cațavencu!

CETĂȚEANUL. Adică d. Naie... Se prea poate . . . că am și dormit . . . Vezi d-ta (Zoe și Tipătescu își frâng mâinile) fă-ți ideie . . . dă-cu bere, dă-i cu vin . . . dă-i cu vin . . . dă-i cu . . .

(Actul I, Scena VII).

În actul II vedem pe conducătorii partidului — Brânzovenescu, Farfudi și Trahanache—discutând asupra alegerii. Cei doi dintâi exprimă neîncrederea lor în prefect, lucru de care se supără Trahanache într'atât încât pleacă înfuriat. Indată ceilalți se hotărăsc să dea o telegramă ministrului la București, ca să denunțe «trădarea»:

FARFURIDI. Ce să fac!?! . . . Batem o depeșe la București la Comitetul central, la minister, la gazete, scurt și coprinzător: (bătând cu pumnul drept în palma stângă, ca un telegrafist pe aparatul lui sacadat, tot textul-proiect al depeșii) «Trădare! Prefectul și oamenii lui trădează partidul pentru nihilistul Cațavencu, pe care vor să-l aleagă la colegiul II . . . trădare! trădare! de trei ori trădare!»

BRÂNZOVENESCU (scurt). E tare, prea tare n'o iscălesc.

FARFURIDI (cu tărie impunător). Trebuie să ai curaj ca mine! s'o iscălești: o dăm anonimă!

BRÂNZOVENESCU. Așă da, o iscălese!

FARFURIDI. O iscălim: «Mai mulți membri ai partidului...»

BRÂNZOVENESCU. Da dacă ne cunoaște slova la telegraf?

FARFURIDI. Punem pe alt cinevă s'o scrie.

După plecarea lor, aflăm că polițaiul, din ordinul prefectului, a arestat pe Cațavencu i-a făcut perchezitiie, dar n'au putut găsi scrisoarea. Atunci Zoe, cu toată împotrivirea lui Tipătescu, trimite să aducă pe Cațavencu și declară că va stăruî ea să se aleagă deputat, dacă aceasta va fi singura cale de a pune mâna pe scrisoare. Cațavencu în adevăr e adus:

PRISTANDĂ (apărând în fund și făcând loc cu respect lui Cațavencu să treacă). Poftiți, coane, Nicule, poftiți... (umilit) și zău, să pardonafi, în considerația misiei mele, care ordonă (serios) să fim scrofuloși la datorie... D-voastră știți mai bine ca mine... așă e polițaiul: tată să-ți fie—trebuie să-l ridici? il ridici! n'ai ce-i face! e misie. De aia (foarte rugător) mă rog să pardonafi..

CAȚAVENCU. Imi pare rău, Ghiță, că mai stăruiești cu scuzele tale... Adică noi nu știm cum merge poliția? (sentențios) Intr'un stat constituțional un polițaiu nu e nici mai mult nici mai puțin! decât un instrument!

PRISTANDĂ. Curat instrument!

CAȚAVENCU. Nu brațul care lovește, voința care ordonă e de vină... Eu chiar am scris un articol în privința asta. Nu știu dacă l-ai citit.

PRISTANDĂ. Trebuie să-l fi citit, coane Nicule; eu gazeta d-voastră o citesc ca Evanghelia totdeauna; că să nu vă uitați la mine... adică pentru misie... (misterios) altele am eu în sufletul meu, dar de! n'ai ce-i face: femèlie mare, renumerație după buget, mică...

CAȚAVENCU. Și, în sfârșit, cum ar fi posibil martiriul, dacă n'ar există călăul?

PRISTANDĂ. Curat, coane Nicule!

CAȚAVENCU (schimbând tonul). Cetățene, nu uită condiția cu care am venit aici. Am venit în casa prefectului, nu voiu însă să dau ochii cu el, nu mă pot așă de eftin compromite. Am venit chemat de doamna Trahanache, pe dânsa voiu s'o văz.

PRISTANDĂ. Mai e vorbă, coane Nicule, pe coana Joițica, pe dumneaei... conul Fânică nici nu e aicea... Poftiți, poftiți, ședeți coane Nicule, mă duc să spui coanii Joițichii că ați venit... (vrea să plece).

CAȚAVENCU. Poți să-i adaogi chiar că mă grăbesc să mă întorc în temnița unde m'a aruncat disgrația dumneai.

PRISTANDĂ. Ascult (aparte). Mare pișicher ! Strașnic prefect ar fi ăsta ! (iese aruncând priviri furișe de admirație către Cațavencu).

CAȚAVENCU (singur). In sfârșit, capitulează ! Se putea altfel ?.. Iubitul, scumpul, venerabilul nenea Zaharia (râde) par'că-l auz deseară proclamându-mă candidat al colegiului. Sărmanul Farfuridi !... (grav) Scopul scuză mijloacele, a zis nemuritorul Gambetta !... Amabilul Fănică trebuie să facă venin de moarte... atât mai bine pentru mine ! Iși pierde mințile, atât mai rău pentru el ! Mă arestează, atât mai bine pentru mine ! Coana Joița, mai cu minte ca toți, mă chiamă, și eu politico, iată-mă, gata să-i sărut mâna cu respect... Mă rog, n'ai ce face ; mâna care-ți dă mandatul !... Dar... unde e coana Joița... (Se întoarce spre fund, apoi spre stânga, în fine spre dreapta. În momentul acesta apare Tipătescu în ușa din dreapta, unde stă un moment nemișcat. Gest de surpriză din partea lui Cațavencu. Aparte). Tipătescu ! O preferam pe ea !

TIPĂTESCU (a apărut în dreapta cu aerul încruntat și pumnii încheștați, a stat în ușă, a mers apoi liniștit la ușa din fund, măsurând din ochi pe Cațavencu și s'a oprit în fund un moment ; aparte). Ține-mă, Doamne !

CAȚAVENCU (jenat). Stimabile domn, scuzăți-mă dacă v'ar părea că mă prezint la d-voastră astfel, într'un mod neregulat... Trebuie să vă spun că am fost adus aici din arest de polițaiul d-voastre, după ordinele... și nu m'așteptam să vă întâlnesc...

TIPĂTESCU (aparte). Impertinent !

CAȚAVENCU. Pentru că mi se spusese să eram chemat de... altfel nici nu aș fi venit... În fine, dacă sunt aici prizonier, rămăiu... dacă sunt liber—și nu cer nimic mai mult—mă retrag îndată...

TIPĂTESCU (care a tot bătut din călcâi cu impaciță, coboară încet, rar și cu dinții strânși). Iubite și stimabile d-le Cațavencu, nu înțeleg pentru ce, între doi bărbați cu oarecare pretenție de seriozitate, să mai încapă astfel de meșteșuguri și rafinării de maniere, astfel de tirade destilate, când situația lor e așa de limpede... Eu sunt un om căruia-i place să joace pe față... Să-mi dai voie să-ți spui ceva... Ia poftim, ia poftim, mă rog. (Ii oferă un scaun, aparte) Să fiu cuminte. Ce bine că-i Zoe dincolo !

CAȚAVENCU. Stimabile domn, d-tale îți place să joci pe față, primesc ; mie-mi place să joc scurt, scurt (gest de rețezare). Situațiunea noastră o putem deslega numaidecât. (Tipătescu îi oferă jețul el îl respinge ușor) Mulțumesc !

TIPĂTESCU (acelaș joc). Ia poftim, mă rog, ia poftim !

CAȚAVENCU (acelaș joc). Mulțumesc.

TIPĂTESCU (privind țintă la Cațavencu și cu tonul mărâit). Poftim dè!...
 CAȚAVENCU (care s'a retras puțin, cedează în sfârșit și cade pe fotoliu
 cam fără voie). Mulțumesc.

TIPĂTESCU. Așă! (șade aproape de el, Cațavencu se cam retrage. Tipătescu se îndeasă spre el, Cațavencu acelaș joc, și iar). Astfel dar, onorabile domn, d-ta—prin ce mijloace nu-mi pasă! posedezi o scri-soare a mea, care poate compromite onoarea unei familii...

CAȚAVENCU (gest). A!

TIPĂTESCU. Mă iartă că te-am ofensat. Să fiu și mai scurt... Iată: d-ta ești un om practic, d-ta posedezi un lucru care-mi trebuie mie, și știi cât îmi trebuie... Eu viu și-ți zic: (cu multă afabilitate) Mă rog, onorabile domn, ce-mi ceri d-ta în schimbul acelui lucru.

CAȚAVENCU (naiv). Cum nu știi?

TIPĂTESCU (asemenea). Nu...

CAȚAVENCU (asemenea). Nici măcar nu vă dă 'n gând?

TIPĂTESCU (asemenea). Nu... d'aia întreb...

CAȚAVENCU Stimabile domn, (cu dignitate) un om politic...

TIPĂTESCU (cu pofidă) Adică d-ta.

CAȚAVENCU. Dă-mi voie... Un om politic trebuie, mai ales în niște împrejurări politice ca acelea, prin care trece patria noastră, împrejurări de natură a hotărî o mișcare generală, mișcare ce, dacă vom luă în considerațiune trecutul orăruî stat constituțional, mai ales un stat tânăr ca al nostru...

TIPĂTESCU (impacientat, bătând din călcâiu). Mă rog, onorabile, încă o dată... (răspicat) ce-mi ceri d-ta în schimbul acelei scrisori? scurt! (repetă gestul de rețezare a lui Cațavencu).

CAȚAVENCU. Ei?... dacă este așa, dacă voiești scurt, iată: voiu (rugător) să nu mă combați, cevă mai mult, să-mi sprijini candidatura...

TIPĂTESCU (vrând să izbucnească). Candidatura d-tale! (stăpânindu-se) Onorabile domn, nu ți se pare că ceri prea mult?...

CAȚAVENCU. Atunci d-ta, care mi-ai propus schimbul, care-mi faci întrebarea, trebuie să răspunzi...

TIPĂTESCU (apropiându-se și îndesându-se înspre Cațavencu, se repetă jocul de scenă de mai sus). Ba zău, spune, nu ți se pare prea mult? Ai? Ce zici?

CAȚAVENCU (naiv). Nu.

TIPĂTESCU (cu insinuare). Dacă s'ar retrage Comitetul permanent și am rezervă un loc pentru prea iubitul d. Cațavencu?...

CAȚAVENCU (zâmbind și cu bonomie). E un nimic, stimabile...

TIPĂTESCU. Dacă în postul de avocat al statului s'ar numi acelaș d. Cațavencu?...

CAȚAVENCU (asemenea). E puțin, onorabile...

TIPĂTESCU. Dacă, în locul de primar, vacant acum, și în locul de episcop-efor la Sf. Nicolaie s'ar numi tot nenea Cațavencu? Ai? (Cațavencu surâde cu un gest de refuz) Și dacă și moșia «Zăvoiu» din marginea orașului...

CAȚAVENCU (zâmbind asemenea). Dă-mi voie, stimabile, un om politic trebuie, este dator, mai ales în împrejurări ca acelea prin care trece patria noastră, împrejurări de natură a hotărî o mișcare (mângâie și umflă cuvintele distilându-și tonul și accentul) ce, dacă vom luă în considerație trecutul unui stat tânăr ca al nostru, de abia ieșit din...

TIPĂTESCU (bătând impacient din călcâiu și intrerupându-l). Ei! să lăsăm frazele, nene Cațavencule! Astea sunt bune pentru gură-cască... Eu sunt omul pe care d-ta să-l îmbeți cu apă rece?... Spune unde să fie! bărbătește: ce vrei de la mine! (se ridică fierbând).

CAȚAVENCU (ridicându-se și el). Ce vreau? ce vreau? Știi bine ce vreau. Vreau ce mi se cuvine după o luptă de atâta vreme; vreau ceea ce merit în orașul ăsta de gogomani, unde sunt cel d'întăiu... între frunțașii politici... Vreau...

TIPĂTESCU (fierbând). Ce vrei?

CAȚAVENCU (asemenea). Vreau... mandatul de deputat, iată ce vreau: nimic altceva! nimic! nimic! (după pauză, cu insinuare caldă și crescândă). Mi se cuvine!... Te rog!... Nu mă combate.. Susține-mă... Alege-mă! Poimăine, în momentul când voi fi proclamat cu majoritatea cerută... în momentul acela vei avea scrisoarea (cu multă căldură)... pe onoarea mea!

TIPĂTESCU (aproape să izbucească). Pe onoarea ta?... Și dacă nu pot să te alerg?...

CAȚAVENCU Poți!

TIPĂTESCU (pierzându-și cumpătul din ce în ce). Și dacă nu voi?— zi că nu voi să te aleg?

CAȚAVENCU (îndârjit). Trebuie să vrei!

TIPĂTESCU (d'abia stăpânindu-se). Uiți că nu e bine să te joci cu un om ca mine astfel. Nu! nu! *nu voi să te aleg!*

CAȚAVENCU Trebuie!

TIPĂTESCU Nu!

CAȚAVENCU Trebuie să vrei, dacă ții câtuși de puțin la onoarea...

TIPĂTESCU (izbucind). Mizerabile! (Cațavencu face un pas înapoi) Canalie nerușinată! Nu știu ce mă ține să nu-ți sdrobesc capul... (se repede, ia un baston de lângă perete și se întoarce turbat către Cațavencu) Mișelule! trebuie să-mi dai aci scrisoarea, trebuie să-mi spui

unde e scrisoarea... ori teucid ca pe un câine! (se repede năvală la el. Cațavencu ocolește masa și canapeaua, răstoarnă mobilele și se repede la fereastră, pe care o deschide de perete, îmbrâncind-o în afară).

CAȚAVENCU (tremurând, strigă la fereastră în afară). Ajutor! Săriți! Mă omoară vampirul! prefectul asasin! ajutor!

(Act. II, Scenele VII, VIII, IX).

Zoe apare și potolește cearta dintre ei. În cele din urmă Tipătescu, silit de Zoe, făgăduiește și el, trăznind și pleznind de necaz, că va sprijini pe Cațavencu. În scena ce urmează apare Cetățeanul Turmentat, față cu care izbucnește tot amarul comic, ce această împrejurare a strâns în sufletul lui Tipătescu:

TIPĂTESCU. Blestemată politică! un moment să n'ai pace! (merge la ușa din fund și o închide). Suntem în liniște... (lui Cațavencu) Eu merg la telegraf să-ți anunț la București candidatura... d-ta așteaptă acasă un cuvânt al meu... Deseară, la întrunire, fii cu tact... trebuie mult tact. (Se aud în fund bătăi în ușă; toți din scenă tac și nu mișcă; iar bătăi, apoi trei fluierături). E Ghiță, ăsta e semnalul lui! (Merge și deschide ușa din fund, prin care apare Cetățeanul Turmentat, fluierând ca de mirare).

TIPĂTESCU. Iar? (se dă înapoi).

CAȚAVENCU. Omul meu! (se dă cam la spatele Zoi).

CETĂȚEANUL. Da, iar eu! (sughite). Am venit pentru istoria aia de care am vorbit azi dimineață... Ce facem? Iacă, mâine începe.. Eu... pentru cine votez?

TIPĂTESCU (ținându-i calea să nu coboare în scenă). Pentru cine? pentru cine? Lasă-mă în pace, cetățene: ai ajuns nesuferit... Votează pentru cine poțtești.

CETĂȚEANUL. Eu nu poftesc pe nimeni, dacă e vorba pe poftă.

TIPĂTESCU. Ei! lasă-mă în pace, administrațiunea nu voiește să influențeze câtuș de puțin pe nimeni.

CAȚAVENCU (intervenind). Pardon, dați-mi voie: mie-mi pare din contră că într'un stat constituțional, mai ales într'un stat tânăr ca al nostru, administrațiunea ar trebui să...

ZOE (asemenea). Se înțelege?...

CETĂȚEANUL (către Cațavencu). Ei! onorabilul! nu te vedeam; sluga! o mie de ani pace! Și zi, mă lucrași ai? Adică, dă-i cu bere, dă-i cu vin, nu pentru cinstea obrazului... pentru ca să-mi faci pontul cu scrisoarea... bravos! dom'le Naie.

CAȚAVENCU. A! a!

ZOE. Fănică! Fănică! trimete-l... e nesuferit!

TIPĂTESCU (nervos). În sfârșit, cetățene, te rog lasă-ne cu binișorul, lasă-ne... Ce poțtești de la mine?

CETĂȚEANUL. Nu ți-am spus? (sughite) Măine începe... (sughite) Eu pe cine aleg? Pentru cine?.. (face semnul votării și sughite).

ZOE. Pentru d. Naie Cațavencu.

CETĂȚEANUL. Pentru... (sughite și pufnește de râs). Nu mă'nnebunî că amețesc...

TIPĂTESCU (din ce în ce mai nervos, luând pe Cetățeanul de mână și sguindu-i). Pentru că ești un om vițios...

CETĂȚEANUL. Nu mă smucî, că amețesc.

TIPĂTESCU (asemenea). Pentru că te-ai lăsat să-ți ia din buzunar, să-ți fure scrisoarea...

CETĂȚEANUL. Ei! nu face nimica, poate mai găsim alta...

TIPĂTESCU. Lasă-mă să vorbesc... pentru că ești...

CETĂȚEANUL. Alegător...

TIPĂTESCU. Nu... bețiv... vițios... păcătos!

ZOE. Fănică!...

TIPĂTESCU. Da bețiv... Uite și acuma ești turmentat, ești băut.. (Cațavencu râde).

CETĂȚEANUL. Ași!

TIPĂTESCU (cu desgust). Uite, nenorocitul! miroși cale d'o poștă... (îl împinge).

CETĂȚEANUL (șovăind). Asta este mirosul meu naturel....

TIPĂTESCU. Miroși, a rom...

CETĂȚEANUL. Ei bravos! Vrei să miroș a gaz?

TIPĂTESCU. Ei! pentru toate astea trebuie să-ți dai votul lui onorabilul d. Cațavencu... Pentru așa alegător, mai bun ales nici că se putea...

ZOE. Fănică!...

CAȚAVENCU. Totdeauna ironic, (zâmbind) stimabile!

(Actul II, Scena XII).

Cu tot acest năduf, Tipătescu tot n'a scăpat de încurcătura în care se găsiă, căci vine altă împrejurare care îi face situațiunea și mai grea. El primește o telegramă din București prin care i se ordonă să sprijine candidatura unui anume Agamița Dandanache:

PRISTANPĂ (venind fuga d n fund cu o depeșe 'n fund). Coane Fănică! o depeșă *fe-fe* urgentă.

ZOE. O depeșă! (se 'ntorc toți spre fund).

TIPĂTESCU (deschide nervos depeșa și citește). «Cu orice preț, dar cu orice preț, colegiul d-voastră al 2-lea trebuie să aleagă pe

d. Agamemnon Dandanache, (toți mișcare). Se face din aceasta pentru d-voastră o înaltă și ultimă chestie de încredere... A!

(Actul II, Scena XIV).

In această situație îi surprinde Farfuride și Brânzoveneșcu care se bucură, că prefectul care-i «trădase» se află în așa de mare încurcătură.

In actul III, teatrul înfățișează o sală de întrunire în localul primăriei. E lume multă. Prezidează Trahanache. Vorbește Farfuridi. Deși această întrunire nu înaintează mult acțiunea, ea este remarcabilă prin faptul că autorul izbuște printr'insa să completeze figurile lui Trahanache, Farfuridi și cu deosebire a lui Cațavencu, și, în acelaș timp, să întărească sentimentul fundamental. Cu alte cuvinte, autorul respectă regula impusă de cel mai mare dramaturg, de a nu țineă seamă într'o operă dramatică decât de unitatea caracterelor și sentimentului ce vrea să provoace prin ele. E acelaș procedeu ca și în scena I dintre Tipătescu și Pristandă.

Actul începe tocmai când Farfuridi este întrerupt în discursul său de partizanii lui Cațavencu:

FARFURIDI (de la tribună. Dați-mi voie! (gustă din paharul cu apă) Dați-mi voie! (Rumoare).

TRAHANACHE. Stimabili, onorabili! (afabil) faceți tăcere! Sunt cestiuni importante, arzătoare la ordinea zilei... Aveți puținică răbdare... (către Farfuridi. Dă-i înainte stimabile! Aveți cuvântul.

FATFURIDI (către adunare). După ce-am vorbit dar din punctul de vedere istoric, vom încheia cât se poate mai scurt.

POPESCU. Parol? Numai dacă te'i țineă de vorbă! (răsete în partea unde sunt dascălii).

FARFURIDI. Rog nu mă întrerupeți, dați-mi voie!

TRAHANACHE (către partea unde e Popescu). Stimabile... nu 'nterupeți!

FARFURIDI. După ce am vorbit dar din punctul de vedere istoric și din punctul de vedere de drept, voi încheia precum am zis, cât se poate mai scurt. (Bea o sorbitură, apoi, reluându-și resuflarea, rar ca și cum ar începe o poveste). La anul una-mie-opt-sute-două-zeci-și-unu... fix... Rumoare și protestări în grupul lui Cațavencu.)

TOȚI (în cor cu tonul lui). Două-zeci-și-unu fix. (Rumoare și protestări).

FARFURIDI. Dați-mi voie.

TRAHANACHE (clopețel) Stimabile, onorabile! Nu întrerupeți... Aveți puținică...

După multe întreruperi, Farfuridi își sfârșește discursul, care e salutat cu aplause de o parte a adunării și în care, fiind vorba dacă trebuie să se revizuiască sau nu Constituția, oratorul își formulează definitiv următoarea părere:

Din două una, dați-mi voie! Ori să se revizuiască, primesc, dar să nu se schimbe nimic; ori să nu se revizuească, primesc! dar atunci, să se schimbe, pe ici colo, și anume în punctele... esențiale. Din această dilemă nu puteți ieși.

După o pauză, se deschide ședința și se dă cuvântul lui CAȚAVENCU:

Domnilor!... Onorabili concetățeni!... Fraților!... (plânsul îi înneacă) Iertați-mă, fraților, dacă sunt mișcat, dacă emoțiunea mă apucă așa de tare... suindu-mă la această tribună... pentru a vă spune și eu... (plânsul îi înneacă mai tare)... ca orice român, ca orice fiu al țerii sale... în aceste momente solemne... (de abia se mai stăpânește) mă gândesc... la țărișoara mea... (plânsul l-a biruit de tot) la România... (plânge. Aplauze în grup)... la fericire ei!... (acelaș joc de amândotă părțile)... la progresul ei! (asemenea crescendo)... la viitorul, ei! (plâns cu hohot. Aplauze sguduitoare).

IONESCU, POPESCU, TOȚI (foarte mișcați). Bravo!

CAȚAVENCU (ștergându-se repede la ochi, și remițându-se deodată; cu tonul brusc, vioiu și lătrător). Fraților, mi s'a făcut o imputare și sunt mândru de aceasta!... O primesc! Mă onorez a zice că o merit!... (foarte volubil) Mi s'a făcut imputare că sunt foarte, că sunt prea, că sunt ultraprogresist... că sunt liberschimbist... că voi progresul cu orice preț. (scurt și foarte retezat) Da, da, da, de trei ori da! (Aruncă roată priviri scânteietoare în adunare. Aplauze prelungite).

CAȚAVENCU. Da! (cu putere din ce în ce crescendo). Voiu progresul și nimic alt decât progresul: pe cale politică... (ingrașă vorbele).

POPESCU. Bravo!

CAȚAVENCU. Socială...

IONESCU. Bravo!

CAȚAVENCU. Economică...

POPESCU. Bravo!

CAȚAVENCU. Administrativă...

IONESCU. Bravo!

CAȚAVENCU. Și... și...

IONESCU, POPESCU, GRUPUL... Bravo! Bravo!

TRAHANACHE. (clopoțind) Rog, nu întrerupeți pe orator, stimabile...

CAȚAVENCU, (cu tărie) Nu mă tem de întreruperi, venerabile

domnule președinte... (către adunare și mai ales către grup cu tonul sigur). Puteți, d-lor să întrerupeți, pentru că eu am tăria opiniilor mele... (reintrând în tonul discursului și îngrășând mereu vorbele) și... și... finanțiară (Aplauze prelungite) .. Da, suntem ultraprogresiști, da suntem liberschimbști... Or... conduși de aceste idei, am fundat aci în orașul nostru «Aurora Economică Română», societate enciclopedică-cooperativă, independentă din cea din București... pentru că noi suntem pentru descentralizare. Nu... eu nu recunosc, nu voiu să recunosc epitropia Bucureștenilor, capitaliștilor, asupra noastră; căci în districtul nostru putem face și noi ce fac dâșii în al lor.

GRUPUL (aplauze). Bravo!

CAȚAVENCU. Societatea noastră are de scop să încurajeze industria română, pentru că, dați-mi voie să vă spui, din punctul de vedere economic, stăm rău...

GRUPUL (aplauze). Bravo!

CAȚAVENCU. Industria română e admirabilă, e sublimă, putem zice, dar lipsește cu desăvârșire. Societatea noastră dar, noi, ce aclamăm? Noi aclamăm munca, travaliul, care nu se face deloc în țara noastră!

GRUPUL. Bravo! (aplauze entuziaste).

TRAHANACHE (clopoțind). Stimabile... nu...

CAȚAVENCU. Lăsați, d-le președinte, să întrerupă... nu mă tem de întreruperi!... În Iași, de exemplu,—permiteți-mi această digresiune, este trist dar adevărat! — În Iași n'avem niciun negustor român, niciunul!...

GRUPUL (mișcat). A!

CAȚAVENCU. Și cu toate aceste toți falșii sunt jidani! Explicați-vă acest fenomen, acest mister, dacă mă pot exprima astfel!

GRUPUL. Bravo! (aplauze).

CAȚAVENCU. Ei bine! Ce zice societatea noastră? Ce zicem noi?... Iată ce zicem: această stare de lucruri este intolerabilă! (aprobări în grup. Cu tărie). Până când să n'avnm și noi falșii noștri? Anglia își are falșii săi, Franța își are falșii săi, până și chiar Austria își are falșii săi; în fine orcare națiune, orcare popor orcare țară își are falșii săi (ingrașă vorbele)... Numai noi să n'avem falșii noștri!... Cum zic: această stare de lucruri este intolerabilă, ea nu mai poate dura!...

Dar tocmai când Cațavencu eră în culmea oratoriei lui bombastice și nu se temea de nicio întrerupere, iată că se arată Ghiță, Pristandă și Cetățeanul Turmentat care-l întrerupe:

CETĂȚEANUL (foarte șovăind. Sgomot).

TRAHANACHE (clopoțind). Faceți puțintică tăcere.

CAȚAVENCU (care, în timpul scurt al rumorii provocate de intrarea lui Pristandă și a Cetățeanului Turmentat, și-a consultat hârtiuțele, cu ton predominant).

Fraților, iată ce spun statutele societății noastre la art. I :
« Se formează în urbea noastră o societate Enciclopedică-Cooperativă cu numele de «Aurora Economică Română». Scopul societății este ca România să fie bine și tot românul să prospere».

CETĂȚEANUL (care, dela intrare, a venit șovăind până în mijloc și s'a turnat pe un scaun în fața tribunei, se scoală și ridică mâna). Și eu ! (sughite) și eu sunt ! (Șovăie și iar se toarnă pe scaun.—Râsete în fund, rumoare în față).

CAȚAVENCU (către Trahanache, întorcându-se către masa prezidențială).
Domnule Președinte, rog să nu fii întrerupt...

TRAHANACHE. Par'că ziceai stimabile, că întreruperile..

CAȚAVENCU. Da, (cu dignitate) dar..

TRAHANACHE. În sfârșit... (clopoțind) Nu întrerupeți, mă rog..

CAȚAVENCU (căutând șirul). Ziceam dar: „... ca România să fie bine și tot românul să prosper»...

CETĂȚEANUL (se scoală șovăind și ridică mâna). Și eu sunt ! (sughite rău ; râsete, rumoare).

TRAHANACHE. A ! (sculându-se peste masă). Ce ? ce ești dumneata stimabile ?

CETĂȚEANUL (sughitând). Mă cunoaște d. Naie... (arată pe Cațavencu). Cioclopedică... (râsete rumoare).

CAȚAVENCU (nervos). Ce ?

CETĂȚEANUL. Română !... (râsete; sughite) Aurora !... (sughite; râsete, rumoare din ce în ce mai mare).

TRAHANACHE (nervos și el, către adunare, clopoțind). Faceți tăcere stimabile !... (către Cetățeanul Turmentat) Cum ?

CETĂȚEANUL (șovăind). Cioclopedică ! (sughite) Comportativă (sughite) Economie ! (sughite) Societate care va să zică... (râsete și rumoare mare)

IONESCU. E turmentat !...

POPESCU. E tun ! (grupul se mișcă; unii se scoală).

CETĂȚEANUL (sughitând și strigând). Sunt membru !

TRAHANACHE (agitând clopoțelul cu putere, către Ionescu și Popescu)
Stimabile ! stimabile, (cu afabilitate) rog dați afară pe onorabilul !

IONESCU, POPESCU ȘI GRUPUL. Afară ! E turmentat ! Afară !...
Ionescu și Popescu îl îmbrăncesc spre ușă. Cațavencu s'a dat jos dela tribună și vorbește cu câțiva din grup).

CETĂȚEANUL (îmbrăncit de dascăli și opunându-se). Nu mă'mbrănciți. .
că amețesc !

IONESCU, POPESCU ȘI GRUPUL. Afară !

CETĂȚEANUL. Membru ! (Toată scena aceasta a fost însoțită de râsete și rumoare. Dascălii au dat afară pe Cetățeanul Turmentat. În adunare mișcare.

Pristandă se apropie de tribună, în vreme ce dascălii și grupul lor, în mijloc cu Cațavencu, se agită și-și reiau locurile).

PRISTADĂ (misterios lui Trahanache). Coane Zahario, dă-i zor! Trebuie să-l lucrăm pe onorabilul, pe d. Naie Cațavencu: ordinul lui conul Fânică... Sunt la ușă, când oi tuși de trei ori, d-ta proclamă candidatul și ieși pe porțiță... și pe urmă, treaba mea...

(Actul III, Scena I—VI).

Această convorbire nu anunță nimic bun pentru Cațavencu, care, în acest timp crezându-se singur de izbândă, ia în batjocură pe Farfuridi și Brânzovenescu. Încă de mai înainte autorul ne-a făcut să vedem că Trahanache, care credeă că scrisoarea lui Tipătescu către soția sa este o plastografie, dovedise de astă dată o adevărată plastografie a lui Cațavencu, prin care acesta înșelase tocmai Societatea «Ciclopedică» cu cinci mii de lei. Acest lucru, ajuns la cunoștința lui Tipătescu, îi ușurează dintr'oa dată situația, și, de unde el eră învins, el devine acum învingătorul. Aceleași mijloace pe care le întrebuițase Cațavencu, ca să se impuie, le întrebuițează acum Tipătescu ca să-l dărâme. O vorbă numai de-a lui Tipătescu, și Cațavencu e arestat, spre a fi judecat ca «escroc» — și deci ucis politicește. De aceea, cu toate că toată întrunirea ni se pare că merge spre proclamarea candidaturii lui Cațavencu, cu toate că el însuși promise cu mulțumire suspendarea ședinței, ca să se proclame candidatura, crezând că va fi a sa, totuși Trahanache va proclamă candidatura lui Agamiță Dandanache, impus de guvern.

Totuși această proclamare nu se face fără ca Tipătescu și mai ales Zoe, care ascultau ce se petrece de după un grilaj cu perdele, să nu treacă prin niște violente emoțiuni:

TRAHANACHE (către Cațavencu, care e la tribună și protestează în contra lui Farfuridi care readuce în sală p: Cetățeanul Turmentat). Stimabile, (clopoțind) aveți puținică răbdare... Fiind că orele sunt înaintate...

CAȚAVENCU. Dați-mi voie....!

TRAHANACHE (ridicându-se). Fiind că unii dintre domnii alegători au început să plece, ar fi bine, cred, mâine fiind alegerea..., ea chiar acum să rugăm pe onorabilul orator să-și întrerupă discursul un moment, să aibă puținică răbdare, pentru ca să proclamăm numele candidatului propus de comitetul nostru.

CAȚAVENCU (cu aer foarte degajat). Primesc cu mulțumire, d-le președinte. (Coboară de la tribună, către grupul său) Numele candidatului!

TOȚI (din grup și din sală). Da! numele candidatului.

ZOE (tremurând, incet), Fănică!

TIPĂTESCU (incet). Taci! n'ai grijă!

TRAHANACHE (citind foaia între lumânări). Stimabile! candidatul pe care-l susține comitetul nostru, este domnul...

IONESCU. Naie Caț...

TRAHANACHE (întrerupându-l) Ai puținică răbdare... (citind) domnul...

CAȚAVENCU. Domnul... (Toată lumea ascultă cu mare nerăbdare și în deplină tăcere; Zoe se stânge după grilaș lângă Tipătescu.

TRAHANACHE. Domnul... Agamiță Dandanache! (Mișcare de satisfacție în fund. În grupul din față turburare. Zoe și Tipătescu ascultă mișcați).

CAȚAVENCU (sărind în loc și răcnind). Trădare! (gesticulează viu în mijlocul grupului său. În fund aplauze).

TRAHANACHE (în picioare). Dați-mi voie! (clopoțind, după un moment de tăcere). Cine a pronunțat cuvântul trădare? (Toată lumea e în picioare și în fierbere.

CAȚAVENCU (din mijlocul grupului cu putere) Eu!

GHIȚĂ BRÂNZOVENESCU ȘI CETĂȚEANUL TURMENTAT (și cei din fund). Afară! afară moftologul!

TRAHANACHE (trăgând clopoțelul foarte violent, către grupul din fund). Aveți puținică răbdare! (către Cațavencu) Și cine este trădător, stimabile?

CAȚAVENCU (foarte aprins). Acela care falsifică numele candidatului odată hotărât, acela care uită, care trădează interesele și onoarea familiei sale... (cu un glas colosal) D-ta!

TRAHANACHE (trântind clopoțelul pe masă, în culmea indignării). Apoi, ai puținică răbdare, stimabile! Mă scoți din țâțâni... Eu falsificator?... Pe mine cetățean onorabil, pe mine, om venerabil, să vie într'o adunare publică, să mă facă fașificator... cine? (Rumoare mare. Tipătescu și Zoe ascultă palpitând) cine? (cu energie) Un plastograf patentat!

CAȚAVENCU (Sărind din loc) Plastograf!

TOȚI DIN FUND (strigând amenințător) Afară plastograf!

TOȚI DIN FAȚĂ (asemenea). Afară falsificatorul! trădătorul! (fierbere mare).

CAȚAVENCU (spumând se repede din mijlocul grupului său la tribună cu pumnii închești și sbierând febril. Un moment tăcere). Fraților! domnilor! un moment, onorabili concetățeni! Am voit să acoper o rușine care se petrece de atâta vreme în sânul orașului nostru... (Zoe și Tipătescu mișcare). Am voit să cruț opinia publică de o lo-

vitură scandaloasă:..... Astăzi însă am fost lovit așa de crud în dignitatea mea, încât nu mai pot tăce. (Zoe și Tipătescu mișcare). Acest onorabil cetățean, (arată pă Trahanache) acest om venerabil, d. Zaharia Trahanache....

TRAHANACHE (cu poftă). Ei? Eu....

CAȚAVENCU. Este atât de naiv, încât crede că e plastografie un document olograf.... (Zoe și Tipătescu mișcare de groază).

Zoe. Fânică!.. (șovăie).

TIPĂTESCU (susținând-o și răcnind cu o supremă putere). Ghiță! (se repede la porțița grilajului... Zoe se agață de el și-l oprește. Rumoare mare).

PRISTANDĂ (punând mâinile amândouă lângă gură ca o portvoce și strigând asemenea spre partea de unde i-a venit chemarea).

Prezent! (către cei din fund). Pe el, copii! (Grupul din fund [cu Pristandă, Farfuridi, Brânzovenescu, Cetățeanul Tarmentat, se reped la tribună și pun mâna pe Cațavencu).

CAȚAVENCU (continuând a sbiera în mijlocul sgomotului). O scrisorică a prefectului cătră...

GRUPUL LUI CAȚAVENCU. Pe ei, fraților! (Grupul din față dă năvală spre fund).

TOATĂ LUMEA. Afară! ho! huideo! (Sgomot la culme, strigăte, hui-dueli, fluerături, Zaharia Trahanache a eșit repede pe porțița grilajului, a dat dincolo de Zoe și de Tipătescu, și toți trei ascultă ce se petrece în adunare. Pristandă, Farfuridi, Brânzovenescu au apucat de gât pe Cațavencu și-l târăsc afară. Grupul Ionescu și Popescu sunt grămadă peste cei din fund. Toate cuvintele și mișcările acestea din urmă se fac deodată și într'o clipă. -- Cortina se lasă asupra primei mișcări a scandalului.

(Act. III, ultimele scene).

Dar nici triumful lui Tipătescu nu este așa de complet, pe cât ne-am putea închipui. El nu alege, e drept, pe adversarul său Cațavencu; dar, în locul lui, el dă sprijinul în alegeri unui om pe care nu-l cunoaște și care nu numai că este un fel de zăpăcit și de zevzec, dar a ajuns să se impună ca să fie ales prin aceleași mijloace pe care le condamnă cu înverșunare la Cațavencu. Această situație, în care vedem cât de necompletă este izbânda lui Tipătescu, ne-o zugrăvește admirabil poetul în câteva scene din actul IV, care se petrece în grădina lui Trahanache:

TRAHANACHE (foarte politicos). Poftim, poftim, stimabile.

TIPĂTESCU. Cine să fie?

ZOE. Un străin?...

TRAHANACHE (coborînd). Dă-mi voie, Joița, să-ți recomand pe d. Agamiță Dandanache!

ZOE și TIPĂTESCU. Dandanache! (complimente)

TRAHANACHE. Candidatul nostru !... Adică ce candidat, alesul nostru!

DANDANACHE (vorbește peltic și săsăit). Sărut mâna... Si domnul? Bărbatul dumneaei?

TRAHANACHE. Nu, eu sunt bărbatul dumneaei, dumneaei este nevasta mea, cum am avut onoarea să mă recomand...

DANDANACHE. Si d-voastră?

TRAHANACHE. Și eu?... bărbatul dumneaei... Eu (serios) Zaharia, Trahanache, prezidentul Comitetului permanent, Comitetului electoral și... ai pușintică răbdare... (se caută în buzunar și scoate o cartă de vizită, pe care i-o dă lui Dandanache), sunt aicea toate comitetele...

DANDANACHE (ia cartă) Mersi!... Si domnul?

TRAHANACHE. Domnul Fănică Tipătescu, prefectul nostru, amicul meu și al familiei mele.

DANDANACHE. (lui Fănică) Imi pare bine, d-le prezident! (și dă mâna. Trahanache trece lângă Zoe).

TIPĂTESCU. Și mie, onorabile, nu mai puțin... Sunt încântat.. Dar cu ce ocazie pe la noi?

DANDANACHE. Cu ocazia aledzerei, neicursorule, cu ocazia aledzerei, stii m'a combătut opozițiunea și colo, și dincolo... și rămăsesem eu... care familia mea de la patuzsopt în Cameră... rămăsesem mă 'nțelezdi fără coledzi... și așa am venit pentru aledzere.

ZOE. (cu răutate). Nu trebuiă să vă mai deranjați.

DANDANACHE. Ba încă țe deranz, conța mea! Da stii, nu fățeă să nu fașem măcar act de prezență...

TRAHANACHE. Se înțelege! foarte bine, foarte bine! trebuie, trebuie!

DANDANACHE. Da de deranz ... destul! Inchipueste-ți să vii pe drum cu birza ținți postii, hodoronc-hodoronc, sdronca-sdronca... stii, m'a sdrunținat!...și clopoței... (gest) îmi țiuie urechile; stii așa sunt de amețit și de obosit.. nu-ți fați o idee, conța mea, (căt-re Trahanache) nu-ți fați o idee, d-le prefect, neicursorule, (căt-re Tipătescu) nu-ți fați o idee, d-le prezident, puicursorule...

TIPĂTESCU. Firește.

ZOE. Mai e vorbă...

DANDANACHE. Adineaori am sosit, eră să trag la otel... dar birzarul... el stia de țe viu, mi-a arătat pe d. prefect, (arată pe Trahanache).

ZOE (încet căt-re Tipătescu, care råde). Și încă mai răzi, Fănică!...

TRAHANACHE. Da, mă duceam pe la alegere ca să văz cum mergem... Nu-i vorba, de mers, megem strună... dar știi de obicei, ca un cap ce sunt al partidului, trebuie să fiu acolo...

DANDANACHE (strângându-i mâna) Bine că te-am găsit, neicuserule, mersi. (vorbesc amândoi de o parte).

ZOE (către Fănică, încet) Iată, Fănică, pentru cine mi-am pierdut eu liniștea... Și spune drept, dacă nu era mai bun Cațavencu?

TIPĂTESCU (scurt) E simplu, dar îl prefer; cel puțin e onest, nu un mișel!

TRAHANACHE (către Dandanache), Stimabile, eu te las aci cu amicul Fănică și cu Joițica... Eu trebuie să mă duc la alegere: peste o jumătate de ceas se deschide urna; trebuie să fiu acolo.. D-ta n'ai nicio grijă, mergem la sigur, la noi opoziție nu încapă... suntem tari, stimabile... tari... Nu o să ai majoritate, stimabile...

DANDANACHE. Cum se poate? Să nu te pomenesti cu vreun balotaz? ai?... a mai pățit-o și alții...

TRAHANACHE. Adică, ai puținică răbdare, balotaj la noi? Zic: nu majoritate, unanimitate o să ai, stimabile.

DANDANACHE. A așa? (cu siguranță) Se 'nțelege.. Niți nu se putea altfel.

TRAHANACHE. Salutare, stimabile, salutare... La revedere, Fănică.... La revedere, Joițico! (iese).

DANDANACHE. Cum îți spui, să nu m'aleg, puicuserule, nu merdeza... Eu, familia mea, de la patuzsopt... luptă, luptă și dă-i și dă-i și luptă... și eu mă 'nțelegi tocmai acuma să rămâiu pe din afară... fără coledzi!... și cât pe-ați neicuserule, să nu mă aleg!...

ZOE. Să nu te-alegi d-ta cu meritele d-tale! eră peste puțință...

TIPĂTESCU. Peste puțință...

DANDANACHE. Ei uite așa, cu meritele mele, conită, vezi! eră cât p'ați, dar stii cât p'ați. . . . Intreabă-mă neicuserule, să-ți spui: nu vrea comitetul țentrul și pațe; zifea că nu sunt marcant. Auzi, eu să nu fiu marcant!... Am avut noroc, mare noroc am avut. Să vedeți. Intr'o seară..... ținevă — nu spui ține..... persoană însemnată... da becher — vine și zoacă la mine cărți... și când pleacă își uită pardesiul la mine. A doua zi voiu să-l îmbrac... gândiam că-i al meu... văz că nu-i al meu; îl caut prin buzunare și dau... peste țe te gândești?

TIPĂTESCU. Peste?

DANDANACHE (râzînd). Peste o scrisorică.

AMÂNDOI. O scrisorică?

DANDANACHE. De amor...

AMÂNDOI (miscoți). O scrisorică de amor?

DANDANACHE. O scrisorică de amor către becherul meu, de la nevasta unui prieten, — nu spui ține... persoană însemnată.

ZOE. Ei și ?

TIPĂTESCU, Ei ?

DANDANACHE. Ei, țe să-ți mai spui, puicursorule? Adu o birză mă băiete, de grabă... Mă sui în birză și mă duc la persoana, la becherul, — nu spui ține — e persoană însemnată — : Găsește-mi, mă înțelegzi, un coledzi ori dau scrisoarea la «Războiul», De coleă până coleă . . gâr, mâr.. a trebuit, conia mea, să țe deze, și tranc! depesa aici, neicursorule...

ZOE (agitată treptat în măsura povestirii lui Dandanache) A ! domnule Dandanache, ai făcut rău.... fapta d-tale este... să-mi dai voie, să-ți spui...

TIPĂTESCU (incet). Zoe!

DANDANACHE. Asă e, puicursorule, c'am întors-o cu politica? Aud ? Țe eră de făcut? Aminteri, dacă nu-mi dedeă în gând asta, nu mă aledzeam... și nu merdzeă de loc, neicursorule; fă-ți ideie! familia mea de la patuzsopt (coborând către public) și eu în toate Camerele, cu toate partidele, ca românul imparțial... și să rămăiu fără coledzi!

TIPĂTESCU. Vezi bine! (Mușcându-și buzele) Dar nu ne-ai spus sfârșitul istoriei... scrisoarea.

ZOE. Da, scrisoarea...

DANDANACHE. Care scrisoare ?

TIPĂTESCU. Scrisoarea becherului...

DANDANACHE. Care becher ?

ZOE (nervoasă). Persoana însemnată..... scrisoarea de amor..... arma d-tale politică, cu care te-ai ales...

TIPĂTESCU. Scrisoarea, pe care voiai s'o publici în «Războiul», dacă nu...

DANDANACHE. (aducându-și în sfârșit aminte). A da! scrisoarea..... da... am prițeput...

ZOE. Ei scrisoarea ?

TIPĂTESCU. Ce s'a făcut ?

DANDANACHE. O am pusă acasă la păstrare... dar stii, la loc sigur...

ZOE. Nu i-ai înapoiat-o persoanei ?

DANDANACHE. (cu mirare). Cum s'o înapoiez ?

TIPĂTESCU. Iată te-alegi, el și-a ținut cuvântul...

ZOE. Trebuie s'o dai înapoi...

DANDANACHE. Cum se poate, conia mea, s'o dau înapoi ! S'ar puteă să fac asă prostie? Mai trebuie s'aldată... La un caz iar... pac! la «Războiul»,

ZOE (cu desgust). A ! (Trecând lângă Fănică, incet și cu tonul lui de mai sus) E simplu, dar e un om onest. (tare către Dandanache) Domnule Dan-

danache, am să vă fac o rugăciune: o să rămâneți la masă la noi... Mă rog să nu povestiți istoria cu scrisoarea becherului d-voastră.

(Act. IV, scenele III, IV).

Cu toată această recomandație, Dandanache i-o povestește mai pe urmă lui Trahanache, care, firește, în simplitatea lui sublimă, n'o pune deloc în raport cu scrisoarea «plastografiată» de Cațavencu, ceea ce nu împiedică continua tortură comică a celor doi vinovați. Pe lângă aceasta, și unul, și altul, dar mai cu seamă Zoe, nu se pot bucura încă de succesul lor, din pricină că până la acea oră, nu știu de urma lui Cațavencu, n'au putut deci să-i facă cunoscut, că, dacă va publica scrisoarea, va fi dat judecății ca falsificator din pricina plastografiei dela Societate, și sunt frământați de temerea ca nu cumva adversarul, pe care-l trăseseră pe sfoară, să nu publice scrisoarea, spre răsbunare. Această temere însă se rezolvă îndată rămânând pe sufletul lor numai cu alegerea «neicșorului» și «puicșorului» Dandanache;—și se rezolvă, pentru că autorul trebuie să ne arate completa neisbândă și ridiculizare a lui Cațavencu, personagiul principal al comediei. În adevăr, acesta pierduse la întrunire scrisoarea cu pricina, care fusese iarăși găsită de Cetățeanul Turmentat și, deastădată, înapoiată Zorii. Cațavencu, deci, nu o mai putea întrebuința. În acelaș timp el mai aflase că plastografia dela Societate i s'a descoperit. El deci pare cu desăvârșire pierdut.

Autorul ne arată mai întâiu îngrijorarea Zorii, câtă vreme nu știe unde e Cațavencu și furia ei în contra lui, când aude că a pierdut scrisoarea, care putea astfel să cadă în mâna altui răuvoitor :

ZOE (coborînd precipitat treptele), Ai auzit, Fănică? Ai auzit? Onestul tău d. Agamiță, care triumfează, păstrează scrisoarea... Ce trebuie să facă onestul Cațavencu, care n'a reușit, care-și mușcă acum mâinele, își mestecă turbarea și mă ochiește din cine știe ce ascunzătoare? (agitată) A! mi-e groază să mă gândesc. Ce face Cațavencu? unde e ascuns șarpele? de unde o să-și arunce veninul asupra mea!

TIPĂTESCU. Zoe! Zoe! fii bărbată...

ZOE (Innecată). Nu mai pot, nu mai pot. Vorbele lui Dandana-

che mi-au luat toată puterea, mi-au frânt inima... A! înnebunesc de frică (își ascunde obrazul).

PRISTANDĂ (venind repede din stânga) Coană Joițico! Coană Joițico!...

TIPĂTESCU. Ghiță!

ZOE (tresărind). Ghiță... Ce e? Spune!

PRISTANDĂ (oprindu-se). Coană Joițico, voiam să...

ZOE (fierbând) Spune, nu mă chinui! Ce e? A publicat-o? dă-mi-o s'o văz! (foarte agitată) dă-mi-o s'o văz!

TIPĂTESCU. Zoe, ești nebună!

PRISTANDĂ (a parte). Curat nebună!

ZOE. Da, sunt nebună! și ție trebuie să-ți mulțumesc de asta.

PRISTANDĂ (căutând s'o calmeze). Nu, coană Joițico, nu e nimica publicat... «Răcnetul» nici n'a apărut astăzi... După ce a fugit Cațavencu, dascălimea s'a apucat la ceartă, s'a bătut, l-au bătut pe popa Pripici și nici vorbă să mai scoață gazeta... S'a spart partidul independent... s'a spart! (încet Zoi, trecând spre Tipătescu) Am să vă spun ceva secret, acū numaidecât...

TIPĂTESCU. Nu spuneam eu! Dar Cațavencu?

PRISTANDĂ. Nu l-am găsit, coane Fănică, par'că a intrat în pământ (bătându-se repede pe frunte, ca și cum și-ar aduce aminte de ceva). A! ce-am uitat! Să mă iertați, sărut mâna, coane Fănică... Ministrul... nu, ministrii, toți șapte, vă chiamă la telegraf numaidecât... de-aiă vă căutam așa de zor...

TIPĂTESCU. La telegraf? Ce mai vor dela mine?

PRISTANDĂ. Nu știu, dar bate telegraful de un ceas, coane Fănică, trebuie să mergeți.

TIPĂTESCU. A blestemată politică!... Zoe! Zoe, curaj, mă duc..

ZOE. Du-te.

TIPĂTESCU. Mă întore îndată (ii sărută mâna) Zoe, fii cuminte! Nu suntem pierduți; n'ai grijă; la revedere! (pleacă prin fund).

ZOE. La revedere!.. A!... cum pot să iubesc pe omul ăsta! (cade pe gânduri. Pristandă urmărește pe Tipătescu până la ieșire și se uită după el până se depărtează, apoi introduce pe Cațavencu).

ZOE (reprezindu-se la el). D-le Cațavencu, ai voit să mă pierzi pe mine și te-ai pierdut și pe d-ta. La ce-ai fugit, pentru Dumnezeu! la ce-ai dispărut? Fănică are în mână o poliță, ale cărui giruri le-ai plastografiat, ca să ridici cinci mii de lei de la societate... Știi?

CAȚAVENCU. Știu, madam', că o are, (dezolat) știu, dar ce e de făcut?

ZOE. Om nebun! ți-ai pierdut mințile? mai întrebi ce e de

făcut! Nu știi? Să-ți dau polița: scapă-mă, să te scap! să schimbăm: dă-mi scrisoarea...

CAȚAVENCU (dezvoltat). Madam'! madam'! peste putință...

ZOE. Ce?

CAȚAVENCU. Scrisoarea d-voastră...

ZOE. Ei?

CAȚAVENCU. N'o mai am!...

ZOE. Nu se poate!...

CAȚAVENCU. N'o mai am!...

ZOE. Minți!

CAȚAVENCU. Nu minți; n'o mai am!

ZOE. Nenorocitul, ce-ai făcut-o?

CAȚAVENCU. Am pierdut-o!

ZOE (dând un țipăt și uitându-se pierdută în toate părțile). A! de ce nu pot să te omor!

CAȚAVENCU. Omoară-mă, madam', omoară-mă, dar nu e vina mea!

ZOE. Cum ai pierdut-o? când ai pierdut-o? unde ai pierdut-o?

CAȚAVENCU. În scandalul, în bătaia de alaltăeri seară dela întrunire, cine, nu știi... mi-a smuls pălăria din cap... scrisoarea o aveam în căptușala pălăriei...

ZOE. Care va să zică, adevărat, ai pierdut-o?

CAȚAVENCU. Da!

ZOE. Mi-ai pierdut scrisoarea... și nu știi, nu bănuiești pe unde poate rătăci scrisoarea mea?

CAȚAVENCU. Nu.

ZOE. Nu?

CAȚAVENCU. Nu...

ZOE (desperată). A! ești un om pierdut!.. pierdut!.. Eu poate că mai scap... căci poate să mai scap! dar d-ta... (cu putere). D-ta ești pierdut!... Când te-a arestat Fănică, te-am scăpat eu... acum te arestez eu și n'ai să scapi decât atunci când mi-oi găsi scrisoarea... pentru că poate să mai am noroc s'o gălesc... Roagă-te la Dumnezeu s'o găsească... A! s'a întors jocul, d-le Cațavencu... începe să te părăsească norocul și să mai treacă și în partea noastră... A! ești pierdut! da, pierdut!.. (strigând în fund) Ghiță! Ghiță!

CAȚAVENCU. Doamnă, pentru Dumnezeu! (se uită 'n toate părțile).

ZOE. Ghiță...! (către Cațavencu) Nu te uită pe unde să scapi... Nu mai e scăpare: plastografii dovediți nu mai au scăpare... s'a mântuit... Ghiță! Ghiță! (merge strigând în fund și se întâlnește piep în piept cu Cetățeanul Turmentat).

CETĂȚEANUL TURMENTAT (cu pălărie albă a lui Cațavencu, intrând și coborînd forte bine dispus). Nu e Ghiță, eu sunt...

ZOE. Ce cauți?

CAȚAVENCU (aparte). Pălăria mea!

CETĂȚEANUL. Pe d-voastră, coană Joițico.

ZOE. Ce vrei cu mine?

CAȚAVENCU. Ei uite și d. Naie. Salutare onorabile!

ZOE (nervoasă). Ce vrei? spune ce vrei?

CAȚAVENCU. Ce vreau eu, bine vreau. Eu am o vorbă: o mie de ani pace! (gest de ipaciență din partea femeii) Eu, coană Joițico, am găsit o scrisoare.

ZOE. Pe care ai lăsat-o să ți-o fure onorabilul d. Cațavencu...

CAȚAVENCU (sdrobit). Doamnă!

CETĂȚEANUL. Las-o aia; am mai găsit una.

ZOE. Ei, ce-mi pasă!

CETĂȚEANUL. Nu vă supărați, coane Joițico, să vedeți... nu v'am spus tot. Eu până să nu intru în politică, cum am zice care va să zică, până să nu devin negustor și apropietar, am fost împărțitor... la poștie... mă cunoaște conul Zăharia!

ZOE. Ei! ieși odată și lasă-mă!... Ghiță!

CETĂȚEANUL. Și d'atunci, care va să zică, eu dau scrisoarea după adresă. Dacă nu găsec andrisantul, scriu pe ea cu plaiavă: «andrisantul necunoscut», ori, «nu se află», ori, «mort», care va să zică, fiecare după cum devine... (Zoe se plimbă impacientată în fund) dar dacă găsec andrisantul i-o dau andrisantului... Bunioară acuma. Eu am găsit alaltăeri, în învâlmășala de la Primărie, o pălărie...

ZOE (coborînd). O pălărie?

CAȚAVENCU (aparte). Mizerabilul...

CETĂȚEANUL. O pălărie, da, asta... și astăzi tot îndesând-o pe capul meu, s'o potrivească—că mi-era strimță—am vrut să-i scot căptușeala s'o mai lărgesc... când colo în căptușeală peste ce dau?..

ZOE. O scrisoare!

CAȚAVENCU. O scrisoare!

CETĂȚEANUL. O scrisoare, da, domnule Naie... Nu mai mergem pe la o țucă?...

ZOE (foarte emoționată). S'o vedem!

CETĂȚEANUL. E de la conul Fănică: andrisantul sunteți d-voastră

ZOE. Dă-mi-o, dă-mi-o degrabă!

CAȚAVENCU. Sunt în adevăr pierdut!

ZOE. Degrabă, dacă o ai!

CETĂȚEANUL. O am, n'am pierdut-o... nu m'am mai întâlnit (sughite și arată pe Cațavencu) cu onorabilul! (Scoate o scrisoare din căptușeala pălăriei și o dă Zoi).

CAȚAVENCU (a parte). A ! mizerabilul !

ZOE (care a smucit scrisoarea). A !

CAȚAVENCU (incet către Cetățeanul Turmentat, care a trecut lângă el). Nenorocitul ! ți-ai aruncat norocul în gârlă : te făceam om !

CETĂȚEANUL. Nu puteam... andrisantul cu domiciliul cunoscut. (arată pe Zoe).

ZOE. Cum să-ți mulțumesc ? Ce ceri de la mine ?

CETĂȚEANUL. Să-mi spui d-ta, pentru cine votez. Jaca mai e un sfert de ceas și se închide alegerea.... eu.... pentru cine votez ?

(Actul IV, Scena VII și VIII).

Autorul ar fi putut să sfârșească făcând pe Tipătescu să dea pe Cațavencu pe mâna parchetului. Un astfel de desnodământ însă ne-ar fi jignit și opera s'ar fi terminat fără să ne facă să râdem. O astfel de împrejurare ne-ar satisface întru cât privește imoralitatea lui Cațavencu în mod serios și deci efectul acestei satisfacțiuni nu s'ar potrivi cu sentimentul comicului, ce formează fundamentul operei. Și cu atât mai mult ne-ar impresiona neplăcut, cu cât pedeapsa i-ar veni de la Tipătescu și Zoe, care nici ei nu sunt mult mai de treabă decât dânsul și care au fost totuși prea puțin pedepsiți prin alegerea lui Dandanache.

De aceea poetul nu pierde pe Cațavencu, ci se mulțumește să-l pună în situația, admirabilă în comicul ei, de a fi iertat de Zoe, cu obligațiunea ca să conducă manifestația publică ce se organizase cu ocazia alegerii. Astfel veselia ce ne-au provocat-o deosebitele situații și incidente comice, se menține până la urmă, iar la sfârșit se accentuează prin faptul că toate personagiile de ale căror dureri trecătoare am răs în decursul desfășurării acțiunii, ajung să fie toate mulțumite, cu toate că acțiunea n'a făcut decât să-i înjosească neconținut:

Brânzovenescu și Farfuridi cu alți alegători mai spălați, în costume de pretenție provincială, intră venind din casă, coborînd pe treptele din dreapta ; salutări de toate părțile. Prin fund. Cațavencu, Ghiță polițaiul, îmbrăcat țivil, Cetățeanul Turmentat, Ionescu și Popescu, intră conducând manifestația publică. Cei ce vin prin fund sunt toți amețiți, și mai ales Cațavencu și Cetățeanul Turmentat, care înghite și sughite mereu. După ei vin o mulțime de cetățeni cu ramuri verzi și steaguri, asemenea foarte chiefuiți. Toată lumea cu borcane de băutură în mâni. Din casă, în urma lui Farfuridi, Brânzovenescu și celorlalți alegători, vin feciorii cu sticle de șampanie. — Ghiță Pristandă, îndată ce sosește în scenă, face semn muzicii să tacă. Muzica tace. Se împart pahare de șampanie frunțașilor. — Tipătescu, Zoe, Trahanache, Dandanache sunt în stînga).

FARFURIDI (luând un pahar de șampanie). În sănătatea domnului Agamiță Dandanache, alesul nostru ! Să trăiască ! (urale și muzică. Pristandă ține cu, mâna tactul uralelor. Toți ciocnesc și beau).

DANDANACHE (îndemnat de Zoe și Tipătescu, trece în mijloc cu paharul în mână). În sănătatea alegătorilor... care au probat patriotism și mi-au acordat... (nu nemerește) asta... cum să zic de !... zi-i pe nume de !... a ! sufradzele lor... eu, care familia mea de la patuzsopt în Cameră, și eu ca românul imparțial, care va să zică... cum am zice... în sfârșit să trăiască ! (urale și ciocniri).

TRAHANACHE (cătore Cațavencu, care a coborât spre el și Tipătescu). Și așa zi, ai? d'ai noștri, stimabile? Bravos ! mă bucur !

CAȚAVENCU. Venerabile neică Zahario, în împrejurări ca acestea, (mișcat) micile pasiuni trebuie să dispară !

TRAHANACHE. Ei, aici mi-ai plăcut ! bravos ! bravos ! să trăiești !

CAȚAVENCU. În sănătatea venerabilului și imparțialului nostru prezident, Trahanache ! (Urale și ciocniri).

(Zoe vede pe Cetățeanul Turmentat în grămadă, ia un pahar și merge de i-l oferă).

CETĂȚEANUL. În sănătatea coanii Joițichii ! că e (eughite) damă bună (ciocnește cu ea; ea-i strânge mâna din toată inima. Urale, ciocniri).

CAȚAVENCU (lui Tipătescu încet). Să mă ierți și să mă iubești (expansiv) pentru că toți ne iubim țara, toți suntem români !... mai mult sau mai puțin onești (Tipătescu râde). În sănătatea iubitului nostru prefect ! Să trăiască pentru fericirea județului nostru ! (Urale ciocniri).

TRAHANACHE (luând un pahar și trecând în mijloc foarte vesel). Ei, aveți puținică răbdare !.. Nu cunosc prefect eu ! eu n'am prefect : eu am prieten ! În sănătatea lui Fănică ! Să trăiască pentru fericirea prietenilor lui ! (sărută pe Fănică, apoi pe Zoe. Fănică sărută mâna Zoi).

(Urale. Dandanache între alegători, cu Farfuridi și Brâncovenescu le povestește încet, făcând gestul cu clopoței ; la dreapta, în fund, Pristandă, Cetățeanul Turmentat, muzica și lume. În stânga Zoe, Tipătescu, Trahanache cu alți alegători. În mijloc Cațavencu).

CAȚAVENCU (foarte amețit, impleticindu-se 'n limbă, dar tot îngrășindu-și silabele). Fraților ! (toți se întorc și-l ascultă) După lupte seculare, care au durat aproape treizeci de ani, iată visul nostru realizat ! Ce eram acum câtva timp înainte de Crimeea ? Am luptat și am progresat ; eri obscuritate, azi lumină ! eri bigotismul, azi liber-pasismul ! eri întristarea, azi veselie !... Iată avantajele progresului ! Iată binefacerea unui sistem constituțional !

PRISTANDĂ. Curat constituțional ! Muzica ! Muzica !

(Muzica atacă marșul cu mult brio. Urale detunătoare. Grupurile se mișcă. Toată lumea se sărută, gravitând în jurul lui Cațavencu și lui Dandanache, care se strâng în brațe, în mijloc Dandanache face gestul cu clopoței. Zoe și Tipătescu contemplă dela o parte mișcarea. Cortina cade repede asupra tabloului).

(Act. IV scena XIV).

Analiză. I. «O scrisoare perdută» e una din compozițiile a cărei citire sau reprezentare provoacă în sufletul cititorului sau ascultătorului o mare veselie. Oamenii și faptele ce ne înfățișează ne fac neconținut să râdem pe socoteala lor. Râdem de deosebitele personajii nu numai când ele însele sunt vesele, dar chiar, sau mai cu seamă, când sunt triste. Firește că nici lui Zoe, nici lui Tipătescu nu-i vine la socoteală faptul că sunt în mâna lui Cațavencu, care le-a găsit scrisoarea. Zoe e neliniștită în mai tot timpul acțiunii, plânge și chiar leșină. Tipătescu este într'una agitat și neastâmpărat și la un moment dat e în stare să facă mici fărâmi pe Cațavencu, în a cărui putere se află. Dar aceste necazuri ale acestor personajii sunt superficiale, și nu pot avea nicio urmare serioasă asupra vieții, nici măcar asupra sănătății lor. Suferința lor e o suferință trecătoare, iar noi petrecem pe socoteala lor, pentru că judecăm că aceste dureri le merită, și unul, și altul, ca unii ce sunt imorali, Zoe înșelându-și bărbatul, iar Tipătescu, prietenul. Cu cât judecăm că sunt mai imorali, și suferința lor mai superficială, cu atât frământările lor ne apar mai ridicule, mai comice. Acelaș fel de observații sunt de făcut asupra eroului principal Naie Cațavencu și a tuturor celorlalte personajii. Cațavencu urmărește cu stăruință un scop, voiește să-și impună voința lui, dar mijloacele pe care le întrebunțează sunt atât de josnice, încât din capul locului ne fac să-l desprețuim. Autorul știe totuși să ni-l înfățișeze astfel încât acest dispreț să nu ne provoace întristarea, ci veselia. Astfel mai întâiu Cațavencu este arestat, perchiziționat, purtat pe la casa prefectului, expus la insultele acestuia. Tocmai din pricina mijloacelor de desprețuit ce întrebunțează spre a-și manifesta voința, el încearcă o serie de suferințe, iar aceasta ne răsbună oarecum de imoralitatea lui și ne fac ca, în loc să ne întristăm, să ne veselim de neizbânda faptelor lui. Admirabila scenă dintre el și Tipătescu în care își formulează pretențiile pentru schimbul scrisorii și în care îl vedem nevoit s'o i-a la fugă după mobilele din salonul prefectului, pentru ca să nu fie cotozgit de acesta, este caracteristică în această privință. Nu mai puțin situațiile ulterioare. Disprețul mândru cu care Cațavencu

ii face în pismă lui Farfuridi și celorlalți și siguranța cu care privește triumful său, ne-ar face o impresie foarte neplăcută, dacă n'am simți neconținut, din felul lui de manifestare, că este expus în tot momentul la o cădere, care-i va răsbună pe toți, precum și pe noi care-l urmărim, de îndrăzneala lui nerușinată. Această cădere un moment este atât de gravă,—anume când e pe aproape de a fi dat pe mâna justiției,—că, spre a nu fi impresionată dureros, cerem ca autorul să intervină și să-l scape; iar felul cum îl scapă — punându-l să prezideze un banchet și să conducă o manifestație în onoarea tocmai aceluia care ajunsese la ținta, ce el însuși o urmărise cu atâta înverșunare — îl face ridicul în ultimul grad și-l mulțumește, și pe dânsul, și pe noi care-i cunoaștem faptele. În definitiv, ridiculul lui stă în faptul că întrebuintează mijloace josnice pentru scopuri ce-ar fi putut fi ajunse ușor pe altă cale și că, din pricina aceasta nu-și poate ajunge scopul, cu toate stăruințele pe care le depune. Cu alte cuvinte, ridiculul lui răsare din disproporția sau contrastul dintre mijloacele și aspirațiunile sale, și dintre aspirațiunile sale și rezultatul final la care ajunge.

Compoziția de mai sus deci, deși e scrisă în proză, dă expresie unui — sentimentul de veselie rezultat din comic — și este prin urmare o operă *poetică*. Pe de altă parte, acest sentiment, fiind provocat printr'o acțiune care este menită spre a fi reprezentată, opera poetică, ce-l întrupează, este *dramatică*. Iar întru cât conține un sentiment contrariu sentimentului ce l-am descoperit în tragedie, această operă dramatică e o *comedie*.

II. Cercetând obiectul sau materia, în care se întrupează sentimentul comic, adică faptele și caracterele, ce ni se înfățișează, observăm că ele sunt constituite de viciile oamenilor. Cațavencu este un ambițios, care prin orice mijloace vrea să dobândească o situațiune politică; Tipătescu este un prieten înșelător, căci se folosește de încrederea amicului său Trahanache, e un administrator necumpătat și neonest, căci arestează fără temei legal pe Cațavencu și tolerează înșelăciunile lui Pristandă și-ale oamenilor de care se poate folosi (plastografia lui Cațavencu); Zoe, deși vrea cu orice preț să treacă în fața lumii de femeie cinstită,

totuși își înșală bărbatul și poartă masca unei iubiri pe care nu o are; Trahanache este un om naiv într'unele, dar practic și necinstit în altele: practic și necinstit, căci mulțumită influenței politice ce are în orașul său își face toate treburile; naiv, căci absorbit de combinațiile politice, duce încrederea în Tipătescu până la absurd; Pristandă, cu toate circumstanțele atenuante—«famèlie mare, renumerațiune, după budget mică»—este slugarnic și vecinic supus celui mai tare, pentru ca cu atât mai bine să se folosească de banul statului; Farfuridi este un fel de Cațavencu mai puțin imoral, dar mult mai incult și mai nerod, un om a cărui îndrăzneală nu se manifestă decât în lucruri mici (telegrama anonimă!) și ale cărui împotriviri dau pe față o voință nesigură și fără temei; Cetățeanul Turmentat este om cinstit, are un suflet generos și independent față de indivizi, dar este totul fără voință față de guvern: este mai presus moral decât ceilalți, dar este vițios. Și așa mai departe. Toate aceste personaje au dar câte un vițiu, câte o pată sufletească. Aceste viții însă nu sunt așa de mari încât să pericliteze viața lor. E adevărat că mai toți pot ușor căde sub puterea codului penal, dar mediul în care se mișcă e de așa natură, că pot tot așa de ușor scăpa de urmările lui. Cu alte cuvinte, conținutul acestei comedii—ca și al oricărei alte comedii—sunt neajunsurile firii omenești întrucât nu aduc pierderea individului, care le posedă.

Așa fiind, este evident că comedia, în deosebire de tragedie, poate prezenta în afară de interesul poetic, și un interes practic mai pronunțat. Din momentul ce într'o comedie întâlnim un vițiu, pe care-l avem și noi, suntem în mod firesc influențați de impresia de ridicul ce ne produce acel vițiu, și dispuși pe viitor ca să ne desbărăm de dânsul. Cu alte cuvinte comedia zugrăvind vițiurile oamenilor, poate contribui la îndreptarea lor. Aceasta însă nu însemnează că poetul, scriind comedia sa trebuie să vrea cu tot dinadinsul să facă operă de moralitate; o asemenea intențiune ar putea să-l facă să exagereze felul de a vorbi și de a lucra al personagiilor și le-ar face să nu mai fie verosimile. De aceea, poetul comic e dator în primul rând să fie *obiectiv*, adică să ne înfățișeze personagiile în firescul lor, pentru ca să

ne facă în adevăr impresia că trăiesc în carne și oase înaintea noastră. Din momentul ce el a izbutit să facă aceasta, efectul moral asupra publicului se produce întreg, fără ca totuși el să-l fi urmărit cu dinadinsul. În această privință, «O scrisoare pierdută» e un model. Personagiile sunt desinate cu o rară obiectivitate; dar aceasta n'a împiedecat-o să contribuie în bună parte la reformarea moravurilor politice josnice, pe care le descrie: personagiile dintr'înșă fiind vii, a impresionat pe mai mulți și sigur, iar unele din vorbele lor au devenit populare și cu ele se bicioiesc neconștient apucăturile rele ale oamenilor politici.

III. Cercetând acum care sunt elementele mai însemnate prin care poetul ne provoacă râsul în această comedie, observăm că ele sunt de mai multe feluri. Astfel noi râdem bunoară, în această comedie de felul de a fi al lui Pristandă: râdem când îl vedem atât de slugarnic, atât de natural servil și am putea concepe o comedie în care el ar avea să joace rolul principal, și în care toate efectele ar proveni din înfățișarea unui slugarnic în toate situațiunile posibile. În acest caz Pristandă ar deveni un caracter, iar comedia, care l-ar întrupa, ar fi o *comedie de caracter*.

Mai râdem în această comedie de combinația deosebitelor momente ale acțiunii, precum sunt peripețiile scrisorii, aci găsită, aci pierdută, iarăși pierdută și iarăși găsită de unul și acelaș individ, fapte care modifică situațiunea deosebitelor personagii, făcându-le rând pe rând fericite sau nefericite. Este ceea ce se numește *intriga* comediei. Râdem de aceste schimbări neașteptate sau *peripeții*, și am putea concepe o comedie în care aceste schimbări să fie partea cea mai interesantă a piesei, întru cât personagiile nu ar fi concepute decât ca niște mijloace de complicare ale intrigei, iar nu ca niște creațiuni care ne-ar interesa prin ele însele. O asemenea comedie ar fi o *comedie de intrigă*.

Dar ceea ce ne face cu deosebire să râdem în comedia de mai sus sunt obiceiurile pe care le au deosebitele personagii. Felul cum se face politică în societatea în care ele se mișcă, cum se fac alegerile, cum se administrează fondurile statului, ce grad de cultură au deosebitele organe publice — dau cel mai mare număr de elemente comice. De aceea, această comedie este o *comediă de moravuri*.

Teorie. § 43. Se numește *comedie* o operă dramatică care întrupează sentimentul ridicolului cu ajutorul deosebire viții ale oamenilor întru cât nu le aduc nenorociri reale.

§ 44. Efectul comic răsare din pricina nepotrivirii sau contrastului între aspirațiile personagiilor și între mijloacele ce întrebunțează spre a le realiză, precum și din disproporția sau contrastul dintre eforturile ce ele fac spre a ajunge la o țintă și neizbânda sau izbânda lor finală.

§ 45. Comediile, reprezentând viciile oamenilor și făcându-ne să râdem de ele, au totdeauna un efect moral asupra noastră. Acest efect însă nu se obține complet decât când poetul comic izbutește să creeze personajii care să ne pară că trăiesc în adevăr. În acest caz zicem că poetul este *obiectiv*. Când însă poetul comic se preocupă mai mult de efectul moral al comediei, decât de însuflețirea personagiilor sale, atunci opera sa își pierde dramatismul și devine retorică sau satirică.

§ 46. Comediile sunt de trei feluri: 1) *Comedii de caracter*, unde tot interesul se concentrează asupra unui personajiu în care se întrupează un anumit fel de a fi. Astfel ar fi Misanthropul, Sgârcitul, Zăpăcitul, Intrigantul, Lăudărosul, Ipocritul. Celebre comedii de acest fel sunt: «*Misanthrope*», «*Tartuffe*», și «*L'avare*», câte trele de poetul francez *Molière* (1622–1673), cel mai mare poet comic al timpurilor moderne.

2) *Comediile de moravuri*, în care interesul se concentrează cu deosebire asupra felului de viață socială, pe care-l reprezintă personajii. Astfel sunt bunăoară: «*Les précieuses ridicules*» de *Molière*, unde ni se înfățișează cultura falsă a multor femei din secolul XVII în Franța, și «*O scrisoare pierdută*», în care ni se înfățișează viața politică în România pe la sfârșitul secolului XIX. Și, în fine,

3) *Comediile de intriga*, în care efectul comic provine din pricina ingenozității cu care sunt combinate

deosebitele momente ale acțiunii. Ca tip al acestui fel de comedie este «*Le malade imaginaire*» de *Molière* în care vedem personagiul principal demascând falsa iubire a soției sale de-a doua, prefăcându-se că a murit.

Între aceste comedii pot intra și *farsele*, dintre care cea mai celebră este «*Les fourberies de Scapin*», tot de *Molière*.

Exercițiul LIX. Să se citească și să se caracterizeze «*Cucoana Chirița în provincie*» și «*Fântâna Blanduziei*» de *V. Alecsandri*.

Exercițiul LX. Să se facă în scris analiza comediei «*Cucoul Leonida față cu reacțiunea*» de *I. L. Caragiale*.

Exercițiul LXI. Să se judece limba și stilul din «*O serioasă pierdută*», arătându-se mijloacele ce întrebunțează poetul spre a scoate efecte comice.

3. DRAMA ROMANTICĂ

62. DESPOT VODĂ

de

V. Alecsandri

Persoanele.

ALEXANDRU LĂPUȘNEANU, Domnul Moldovei,

RUXANDRA, Doamna lui Lăpușneanu,

DESPOT ERACLIDUL, aventurier și apoi Domnul Moldovei,

MOȚOC, boier mare în Moldova,

TOMȘA, boier mare, mai în urmă Domnul Moldovei,

CIUBĂR-VODĂ, un nebun,

ANA, fica lui Moțoc,

LASCHI, nobil polon,

CARMINA, soția sa,

SPANCIOC

HARNOV

STROIICI

TOROIPAN

} boerii Moldoveni,

LIMBĂ DULCE, JUMĂTATE, ostași de pază,

Boieri, curteni, popor. ostași.

Poetica.

Culmea Carpaților ce desparte Bucovina de Transilvania.—Uu brad în dreapta.
Panorama de munți în fund.

JUMĂTATE (rezemat de brad, cântă).

Frunză verde de stejar,
Sus pe munte la hotar
Zi și noapte stau pândar...

LIMBĂ DULCE (vine din stânga, obosit, aducând un fedeleș pe umăr).

Uf! Iată-mă pe culme cu fedeleșu 'n spate!

JUMĂTATE. Venit-ai, Limbă Dulce?

LIMBĂ DULCE.

Venit, măi Jumătate,

Dar cad de oboseală... Știi tu că dintr'un sbor

Sunt zece mii de stânjeni de-aici pân' la izvor?

JUMĂTATE.

Or fi, dar apa-i bună... Ian s'o cercăm de-i rece?

LIMBĂ DULCE (dându-i fedeleșul). Na!

JUMĂTATE (bea).

Adă... A!!

LIMBĂ DULCE.

Îți place?

JUMĂTATE.

La inimă chiar trece...

Cuminte zicea tata; «Dă-mi Doamne, orce-oiu vrea,

Iar mai cu seamă apă ușoară 'n calea grea».

LIMBĂ DULCE. Nu se temeă de broască, eră voinic moș Tincă,

Dar tati-i era groză de apă... și 'n opincă.

Iar bei?

JUMĂTATE.

Incă o dușcă... Mă arde setea 'n pept.

LIMBĂ DULCE. Bețiv mai ești!

JUMĂTATE.

Gândește... de eri de când te-aștept!

Pe astă culme goală, incredințată nouă,

Mâncăm răbdări prăjite și bem numai când plouă;

Cât despre somn...

LIMBĂ DULCE.

Nici vorbă... pândarului i-e scris,

C'un ochiu închis să doarmă și celălalt deschis.

(Răsună codrul de un buciom în stânga).

JUMĂTATE.

Un buciom se aude în codri... Ce-o fi oare?

LIMBĂ DULCE. Boierii din Suceava fac astăzi vânatoare.

I-am întâlnit de vale cu patru urși blăniți,

De somnul cel mai veșnic tuspatru adormiți,

Și mai eră cu dânșii... mult am mai răs văzându-l...

Un soi de hopdeoparte cu portul și cu gândul

Numit Ciubăr și Vodă... (Se îndreptează spre fund)

JUMĂTATE.

Știu, un nebun de soi,

Cu visuri de Domnie, cum sunt mulți pe la noi.

LIMBĂ DULCE. Dar ce văd colo 'n vale, în țara Ungurească?

JUMĂTATE. Ce vezi?

LIMBĂ DULCE.

JUMĂTATE.

LIMBĂ DULCE.

JUMĂTATE.

LIMBĂ DULCE.

JUMĂTATE.

LIMBĂ DULCE.

JUMĂTATE.

LIMBĂ DULCE.

JUMĂTATE (oprindu-1).

LIMBĂ DULCE.

JUMĂTATE.

LIMBĂ DULCE.

JUMĂTATE.

LIMBĂ DULCE.

O ceată 'ntreagă în haină husărească.

Mulți-s ?

Mai mulți de zece mai mulți și vin mereu...

Dar ceata se oprește... Iaca! doi dintre ei

Descalcă și 'n grabă apucă pe cărare

La deal... îi vezi ?

Văd... Iată-i ajunși sub dâmbul mare...

Țin sfat și iarăși pleacă.... Or fi niscai fugari

Ce vreau să treacă 'n Țară.

Ce-or fi, Maghiari, Tătari,

Să-i prindem!

Dar, să-i prindem, căci noi suntem de pază

Aici la pragul Țării... Feri, măi, să nu te vază!

Știi ce? Hai de pe culme pe ei să ne-aruncăm.

Ba nu; la pândă-aice mai bine s'așteptăm.

Vin' colea, după stâncă.

Ce pândă? Lupta-i dreaptă

Ei doi, noi doi!... nu 'ncepe nici pândă; nici...

Așteaptă,

Nu fii nătâng, ascultă...

Române, doi și doi...

Ascultă,-ți zic.

Ce?

Care-i mai mare dintre noi ?

Tu... fie pe-a ta voie... așa-i, n'ar fi dreptate

Cu doi voinici să lupte c'un om și... Jumătate.

(Ies amândoi prin dreapta).

(Actul I, Tabloul I, Scena I).

După această scenă între Limbă Dulce și Jumătate, doi ostași de pază la granița Moldovei, n'am bănuî deloc că acțiunea ce se va desfășura va fi tragică. Aceste două personaje fac glume pe socoteala lor, a suferințelor lor și a altora, iar efectul firește e tocmai contrar tragicului. Dar în scena următoare, care începe mai pe acelaș ton, personagiile Despot și Laschi, și mai cu seamă cel dintâiu, care este și eroul dramei, se arată cuprinși de mari aspirații, și cu exprimarea lor, tonul se schimbă, și acțiunea se desemnează din ce în ce mai serioasă. De la comedie, trecem pe nesimțite la tragedie:

LASCHI (după culme, în fund). Despot, ajuns-ai ?

DESPOT (sărind pe culme).

Iată!

LASCHI (ivindu-se).

Ha! iată-mă și eu.

Greu e suișul, frate! Dă-mi mâna.

DESPOT

Ține.

LASCHI (sărind pe scenă).

Greu!

Uf!.... Caldu-i!... De m'ai stoarce ai face, zău, o baltă!

(Se pune jos, la rădăcina bradului).

A fost un timp odată, când stânca cea mai 'naltă,
Mi ți-o urcam eu, Laschi, ca cerbul cel ușor.
Acum simt ca o cange înfiptă în pic or,
Și pare că mă trage...

DESPOT.

La deal?

LASCHI.

Ba nu, la vale.

DESPOT.

Orcum, ești verde încă și ai oțel în șale.

LASCHI.

Așa-i!... Mă simt, zău, încă puternic, cât un tun.

Mi-e dragă lumea, frate, și-mi place traiul bun.

Eu nu sunt, ca Evreii, ce zic că viața-i lungă

Sau scurtă, măsurând-o pe banii lor din pungă.

Eu zic: Hei! deee Domnul mulți ani ca să trăim

Și planurile noastre curând să le 'mplinim!

(Se scoală și se plimbă pe scenă).

Iată-ne-ajunși cu bine pe 'naltele hotare

Ce zac între Moldova și Țările Maghiare.

Loc trist, de lupte crunte, cu sânge plămădit,

Căci fiarele-s cumplite, dar omu-i mai cumplit!...

Privește colo 'n față, în zarea luminată:

Ca mantie regală, frumoasă și bogată,

Apare'n ochii noștri Moldova, dulce raiu,

Comoară nesecată de bun și dulce traiu

Ea are grâu și miere și vinuri, ah! ce vinuri!

Toiag de bătrânețe, viu balsam pentru chinuri.

Și însă Moldovenii orbi, crunți, nepăsători,

Stropesc ades cu sânge grădina lor de flori.

Cum e stăpânul casei, așa-i și grădinarul.

Așà, căci Lăpușneanul... el mână astăzi carul.

El bate 'n boi.

DESPOT.

O! Despot, pe-acest mănos pământ

LASCHI.

Domniă odinioară un Domn viteaz și sfânt,

DESPOT.

Un Ștefan, leu năprasnic, a cărui largă ghiară

LASCHI.

Rupeà cnplrit dușmanii, și 'n țară, și 'n afară.

Pe vremea lui boierii ostași erau, ostași

Cum n'au mai fost!... Acuma, nepoții lor trufași,

Mici râvnitori de tronuri, seci, răi, ieșiți din minte,

Păgâni prin a lor fapte, s'ating de cele sfinte,
 De sceptru, de moșie, de neam și de popor,
 Iar țara, muma, piere gemând sub talpa lor.
 Cu Vodă Lăpușneanul ei astăzi nu se 'mpacă?
 Nu! n'ar putea nici dracul pe tron ca să le placă.
 Le trebuie, se vede, un Domn căzut din cer?
 Ba mai de grabă-un.. Despot cu brațul lung de fer,
 Să bată, să apese pe dârza lor cerbice
 Și 'n capul lor sâmânța de vrăjbă să o strice...
 Și iată de ce, frate, primit-am bucuros
 Ca să ajut avântu-ți de dor ambițios,
 Sunt Leah! cu Moldovenii în veci n'am împăcare:
 Tu cauți un tron, Despot?... eu caut răsbunare!

(dându-i mâna)

Fii Domn!

DESPOT.

Prea bine, însă nu crezi mai nemerit
 Ca brațul deocamdată să fie... poleit,
 Și mâna sdrobitoare să fie deocamdată
 Ascunsă 'ntr'o mânășă?

LASCHI.

Ca laba cea șireată
 Ce unghia și-ascunde?

DESPOT.

Intocmai.

LASCHI.

Minunat!

Bravo!... mânășă... laba... pricep, ești diplomat.

In arta de căpeană ești meșter cu ispită.
 In arta de căpeană ești meșter cu ispită.

DESPOT (zâmbind).

LASCHI.

Am fost crescut la Roma, în școala iezuită.
 Ești om cu două daruri: sub haina de oștean
 Porți inima vitează și cugetul... viclean.

DESPOT.

Așa spuneă Carmina, când ea glumiă cu tine.
 Ah! cât a fost de bună soția ta cu mine!

Eu, un pribeag din lume, un svânturat străin,
 In casa ta mănoasă căzut chiar din senin!

Eu, piatră nestimată din splendidă cunună
 In pulbere svârlită acum de-o rea furtună!...

Ah! Laschi, multă lume călcat-am pribegind,
 Luceferi mulți în cale-mi văzut-am strălucind,

Dar suflet bun și nobil, ca scumpa ta soție,
 Eu n'am văzut, mă crede, la nici o 'mpărăție.

LASCHI.

Așa-i c'am avut parte în lume de noroc?
 Carmina-i jună, însă de juni ea-și bate joc,
 Și numai pentru mine suspină ea.

DESPOT (in parte zâmbind).

Sărmanul!

LASCHI. Și-apoi înc' o virtute : urăște pe Sultanul.

DESPOT. In toate-i dar perfectă!

LASCHI (cu mândrie).

In toate!

DESPOT.

Om fericit!

Nimica nu-ți lipsește din câte ai dorit.

Mărirea? te alintă ca pe-un copil în fașe:

Tu stăpânești în pace mulțimea de orașe,

Ești cap, ești om de cârmă, neștiutor de frâu.

Averea?... la picioare-ți lin curge, ca un râu.

Norocul?... O soție frumoasă, iubitoare

La Zips, castelul falnic, îți luce, ca un soare,

Pe inima-i spaniolă lipindu-te iubit...

Om fericit ești, Laschi de trei ori fericit!

Iar eu, o biată frunză de vânt în veci purtată,

Putea-voiu rădăcină să prind în loc vr'odată?

Mă chiamă viitorul la el..

LASCHI.

Aleargă dar

La glasul lui, și fie-ți mersul nu în zadar.

Colò, jos, în Suceava găsi-vei răsvrătirea,

Clocind și pregătindu-ți mărirea sau peirea.

Fii om, mergi!

DESPOT.

Dar! voi merge... Născut pe-al mării mal,

Voi ști să 'nfrunt eu soarta.

LASCHI.

Infrunt'o bărbătește!

Iar, dacă ea de tine ar râde muiereste,

Găsind că nu ești vrednic de-a fi ce zici c'ai fost,

Atunci din nou la mine să cauți adăpost.

Eu pentru tine, Despot, aici am întins nada.

Acum îți zic : La luptă, izbândă, iată prada!

Moldova i-o comoară!... ferice-ar fi de ea

Să cadă cu-a ei scule pe mâna ta... ș'a mea.

Pas! eu te las, adio, și s'auzim de bine!

(Se îndreptează spre fund)

Când îi fi mare, Despot, să te gândești la mine.

DESPOT.

Adio, Laschi... Viața e plină de furtuni.

Tu cu a ta soție să faceți rugăciuni

Pentru Despot.

LASCHI (coborând culmea). Adio! (Dispare).

DESPOT.

Ba nu.. la revedere!

(Act. I, Tab. I, Scena II).

Din această scenă vedem că în Despot se desemnează o tendință clară, care va căuta să se realizeze. El, un aventurier cu multe calități trupești și sufletești, voinic, frumos, isteț și ager, și mai presus de toate cunoscător de lucruri și având mari aspirațiuni — precum îl vom vedea — vrea să-și pună toate aceste calități în serviciul unei ținte: Domnia Moldovei. Dacă însă aceste ar fi calități curate și s'ar potrivi cu împrejurările în care lucrează, de sigur că el, după mai multe obstacole serioase, și-ar ajunge ținta. Sentimentul, ce ar fi potrivit să se întrupeze într'o astfel de acțiune, ar fi cel de măreție și ar fi un subiect epic. Dar Despot, deși are calități eminente, are mari defecte, care pe măsură ce înaintează triumfător către ținta sa, se dau din ce în ce pe față și îl vor prăvăli tocmai când el se va crede în culmea măririi. O asemenea soartă ne poate izbi pe fiecare dintre noi, și această reflecțiune ne produce groază; în acelaș timp însă strălucitele calități ale eroului ne fac să-l privim cu simpatie și să simțim, odată cu aceasta, și milă de soarta lui. Din împreunarea acestor sentimente de milă și groază știm că răsare sentimentul tragic care constituie fondul tragediei. Acest sentiment însă nu e pur, pentru că opera conține și scene comice, ca cele de mai sus. Opera dramatică nu va fi dar nici tragică, nici comică, ci pur și simplu *dramatică*. În orice caz, în această dramă desfășurarea acțiunii eroului care va aduce triumful și căderea lui este analoagă cu aceea din tragedie.

Din scena precedentă am văzut că, cu calitățile sale, Despot a subjugat pe Laschi care-l va ajuta cu bani și cu influența lui, să-și facă drum spre tronul Moldovei; în acelaș timp însă observăm că Despot a făcut o greșală intrând în legături de dragoste cu Carmina, soția lui Laschi. Descoperirea acestei legături va fi una din cauzele căderii sale. Deocamdată el însă nu se gândește de loc la urmările acestei legături, ci dă curs liber înaltelor sale aspirațiuni care ni-l fac simpatice și ne insuflă încredere în mersul său înainte:

DESPOT (se plimbă pe scenă și privește cu mulțumire împrejur lui).

A!... iată-mă 'n Moldova!... măririi, averi, putere

Aici sunt partea celui ce ști-a zice: vreau!

Eu vreau—de-acum ajute-mi în plin norocul meu!

Eu, slugă-odinioară lui Iacob Eraclidul,
 Dar nobil prin avântul sufletului ca Cidul;¹
 Eu, bulgăr de aramă schimbat în aur, eu,
 Fiu de pescar din Creta, Germania și Franța,
 Cu-a mea soție, spada, cu soră mea, speranța.
 Azi vin și pun piciorul pe-acest pământ român
 Și zic: Moldova 'n mine cunoaște-al tău stăpân!
 Deci puneți mari podoabe, frumoasa mea mireasă,
 Să faci cu mine-o nuntă de mândră 'mpărăteasă!
 Imbracă-a tale haine țesute 'n mii de flori,
 Incinge curcubeul alungător de nori
 Și 'ntinde pe-ai tăi umeri, în zi de sărbătoare,
 Hlamida ta ce poartă-o lună,—o stea și-un soare...
 Acum a sosit timpul de fericire plin,
 Ca să-ți alegi un mire viteaz, măreț, străin,
 Un mire din Bizanța, cum se cuvine ție,
 Ca să fondăm aice greceasca dinastie.
 E timpul, o! Moldovo, uniți noi amândoi,
 Să facem visuri, planuri și fapte de eroi,
 Să ștergem umilința din fruntea creștinească,
 Să liberăm Bizanța și patria grecească!
 Intreagă lume-așteaptă să vadă 'n Răsărit
 Un soare nou, cu raze de foc, pe cer ivit
 Să ardă Semiluna, cât nu e lună plină,
 Și planta cea păgână s'o sece 'n rădăcină.
 Eu fi-voiu acel soare aprins de Dumnezeu,
 Și tu, Moldovo scumpă, tu fi-vei cerul meu!
 A! tremure Osmanul sub paloșul dreptății
 La răcnetul lui Despot și al creștinătății,
 Căci azi începe ziua creștinei re'nvieri,
 Căci jur a fi eu, Despot, stăpân acestei țări...

(Pleacă și iese în dreapta).

(Act. I, Tabl. I sc. III).

În scena următoare, poetul ne arată personagiile asupra
 cărora va trebui să influențeze calitățile eroice ale lui Despot,
 pentru ca să-l ducă la Domnie. Aceste calități se vor im-
 pune lesne, pentrucă poetul ne arată pe boieri, nemulțu-
 miți de Lăpușneanu și în stare de a se răsvrăți, dacă ar
 aveà pe cine să pună Domn:

(Bucium și glasuri depărtate în stânga).

1 Celebru erou spaniol.

VÂNĂTORI (aducând cerbi și urși).

STROICI (intră din stânga, examinând pe jos urme de fiare).

Pe-aici a trecut cerbul.

(Intră Toroipan).

Vezi urma, Toroipane?

TOROIPAN. Văd, iaca !... Tomșa, Harnov, Moțoc, Spancioc, Șoimane,
Veniți!

(Boierii intră, în costume de vânători).

Stroici ! copilandrul, abiă scos din pelinci,

A dat de urme...

TOȚI.

Urme de cerb ?

TOROIPAN, (râzând)

Ba, de opinci —

Eră încălțat cerbul.

(Toți râd înaintând pe scenă. Vânătorii, ce aduc vânatul, se opresc în fund).

MOȚOC.

Stroici este copil încă:

El, câte păsări vede...

TOROIPAN.

Le prinde și mănâncă,

STROICI.

M'am înșelat întocmai ca vărul meu Spancioc,

Când te-a luat pe tine de urs, ca moș Moțoc,

Când te-a luat de bivol, și chiar, zău, ca și tine,

Când te crezi om.

TOROIPAN.

Ia seama cu cine grăiești...

STROICI.

Cine?

Măi, pane Toroipane, gorunu-i 'nalt și gros,

Securea-i mică, însă gorunul cade jos.

TOROIPAN. Ia seama-ți zic!

(Stroici și Toroipan scot paloșele. — Harnov îi desparte).

MOȚOC (intervenind).

Ajungă-atâtea vorbe goale.

SPANCIOC. Hei ! de și-ar sparge capul, ce de mai hârbi de oale
Ar sbura 'n vânt!

MOȚOC.

Așa e, Spancioc, dar fătul meu,

Stricatul este lesne și dresul este greu.

Noi am plecat de-acasă voioși în vânătoare

Prin munți, la cerbi, la iepuri, la urși, la căprioare.

Din jalnica Suceavă cu toții am ieșit

Să răsufăm un aer mai viu, mai răcorit,

Să asvârlim în vânturi gâlceava și aleanul,

Să mai uităm în pace pe Vodă Lăpușneanul,

Iar nu șă facem certe.

SPANCIOC.

Moțoace, în zadar,

Cutreierat-am munții chiar până la hotar,

1 Ca să poată intra în măsura versului trebuie să unim pe o și i din mijlocul cuvântului într'un diftong — să facem adică o *sinizeză* silită.

Sărind din stâncă 'n stâncă prin dealuri și vălcele
 Și nopțile pe iarbă dormind sub brazii, la stele.
 Eu unul pretutindeni zăresc trecând, sburând,
 O umbră urâcioasă, muncită de-un râu gând,
 Ce tainic printre arbori se furișă 'n tăcere
 Și cu doi ochi de ură ne fulgeră.

MOȚOC.

Părere,

Spancioc!.. tu ești lunatic, ți-e frică de strigoi,
 De iele, de vântoase, de staffii, de moroi,
 Și ai ajuns acuma în mintea-ți visătoare
 Să faci din Lăpușneanul o umbră pânditoare...
 Nu-i umbră-acel ce mușcă din sânul bieteii Țării,
 Nu, chinurile Țării nu-s umbră de dureri.
 Nu-i umbră tirania călare pe robie!
 Da-i umbră, tristă umbră, a noastră bărbăție,
 Căci de-am avea voință și inimi de oțel,
 Tiranul... vai! nici umbră n'ar rămâneă din el!
 Moșoace, ești prea aspru, și asprele-ți cuvinte
 Imi par nepotrivite cu vârsta ș'a ta minte.
 Privește împrejur-ți cu ochi mari, bărbătești,
 Și spune nouă 'n față, de cine te 'ndoiești?
 De mine?

TOMȘA.

Ba nu, Tomșa.

MOȚOC.

De mine?

SPANCIOC.

Niciodată.

MOȚOC.

De mine?

STROIICI

Nu copile; ai inimă curată.

MOȚOC.

De mine dar?

HARNOV.

-Nu Harnov.

MOȚOC.

De mine?

TOROIPAN.

Nicidecum.

MOȚOC.

Nu mă 'ndoiesc de nime, boeri, dar...

TOMȘA

Spune-acum

Pe-a cărui frunte astăzi vezi scrisă mișelia,
 Când este-anevoință de-a-și apăra moșia?
 O! vornice Moșoace, năpraznic luptător,
 De Domni ce nu-ți plac ție dibaciu răsturnător,
 Care-ai văzut atâtea ș'atâtea zile rele,
 Răspunde verde 'n ochii-mi: în cumpenile grele
 Găsit-ai vreodată Român nepăsător,
 Când draga lui moșie îi cere ajutor?
 Nu, nu! In lumea largă și care ne 'nconjoară
 Mai lesne tu găsi-vei un vultur mort ce sboară,

Un Grec fără trufie, un deal fără suiș,
 Căpaci fără de vârfuri, văi făr' de coboriș,
 Decât, atunci când Țara nu e la îndemână
 O lipsă de 'ndrăsneală în inima română!
 Așa e Tomșa.

TOȚI.
 MOȚOC.

Tomșa, îmi place să te-ascult,
 Când ne grăiești tu astfel... și voi, îmi place mult,
 Să văd a voastre fețe aprinse de-acea pară
 Ce falnic isbucnește din dragostea de Țară.
 A! simt o nouă viață intrată 'n al meu sân,
 Căci întrevăd sfâșitul tiranului hain...
 Acest stolnicul Petre, un om de rând, un stolnic,
 Ce până la domnie s'a prefăcut nevolnic,
 Puhoiu făr' obârșie, uitat-a cine-a fost...
 Să se ferească cerul de mintea celui prost!
 El calcă deopotrivă cu-o oarbă nepăsare
 Pe capul celui smerin, pe fruntea celui mare
 Și taie, schingiuieste și trece prin popor
 Ca viforul de ghiață, ce cade prin ogor.
 Priviți: e Țara plină de tristele-i victime,
 Ologi, ciuntiți, orbi, mizeri, slutiți de a lui cruzime,
 Incât, de-a sta călăul mult timp domnind aici,
 O să prefacă neamul în turmă de calici!

HARNOV (în parte arătând pe Moțoc).

MOȚOC.

HARNOV.

TOMȘA.

Amară-i este limba, de când nu-i la putere:
 Așa turbează vespea, când nu mai are miere.
 Ce mormăiești din buze tu, Harnov, într'ascuns?
 Iți place Lăpușneanul? cu el nu ți-e de ajuns?
 Ba... însă-aș zice o vorbă...

Eu nu știu ce ai zice,
 Dar zic eu, Ștefan Tomșa, cu cerul față-aice,
 Că mie nu-mi priește și Țării nu-i doresc
 Un domn, supusă slugă a Craiului leșesc,
 Un om a cărui frunte când mândră, când pălită,
 Stă dârză 'n sânul Țării și-afară un ilită.
 Această țară-a noastră nu știe a slugării;
 Ea lasă altor neamuri pe brânci a se târi.
 De însuși Ștefan Vodă Moldova e deprinsă
 Să ție mai sus capul, cu cât e mai învinsă.
 Deci piară orce proclat, țaran, vecin, stăpân,
 Pe tron, sub tron, orcine nu știe-a fi Român!
 Deci piară Lăpușneanul cu 'ntreaga-i seminție!
 Prea bine, dar pe cine să-l punem la Domnie?

MOȚOC.
 SPANCIOC.

E lesne-a schimbà Domnii, bătrânii încă spun :
Schimbarea de domnie, fălire de nebun.

MOȚOC.

Cum, tu, Spancioe, om tânăr, cu mintea luminată,
Te 'nchini la vorbe proaste din timpi de-altădată ?

SPANCIOC.

Mă 'n chin și cred, Moțoace, în datini strămoșești
Ca 'n dogmele prea-sfinte a legii creștinești;
Cred că treptat se pierde a neamului ființă,
Când el se depărtează de-a bunilor credință.
Dar! cred că astă țară, lipsită de noroc,
Sătulă-i de-a fi astfel tot scoasă în iarmaroc,
De-a trece, ca o vită, din mână 'ntr'altă mână!
Menit pentru Domnie din noi nu e niciunul,
Doar numai Ciubăr Vodă, Ciubăr Vodă, nebunul,
Și, de vă place vouă, nu mie 'ntr'adevăr,
Nu-mi place să văd tronul ascuns într'un ciubăr.
Spancioe, ești bun de glumă, dar gluma-ți câteodată..
Rostește adevărul ?

MOȚOC.

SPANCIOC.

MOȚOC.

STROIICI.

TOROIPAN.

SPANCIOC.

Ba-i groasă și prea lată.
Dar unde-i Ciubăr Vodă ? Noi l-am uitat de tot.
Lăsatu-l-am în codru călare pe un ciot,
Crezând că se găsește pe Ducipal călare
Și intră în Suceava, ca Domn cu îngâmfare,
Sărmanul! încă unul cu gărgăuni domnești,
Aceasta-i trista boală a minții românești.

(Ciubăr strigă speriat din stânga)

CIUBĂR.

TOȚI.

MOȚOC.

Săriți! Ajutor!

Ce e?

Ciubăr strigă 'n pădure!

SPANCIOC.

Aleargă, Stroici!

O! trist al lumii curs,

Cătam un Domn, și Domnul e 'n laba unui urs!

(Toroipan, Stroici și alți vânători ies repede în stânga).

MOȚOC (în parte). In contra tiraniei lui Lăpușneanul ura
Crește și la toți umple, și inima, și gura.
Resvrățul e în aer, ca fulgerul în nori.
Răbdare...

SPANCIOC (privind în stânga),

Ciubăr vine adus de vânători.

(Act. I, Tab. 1, Scena V).

In preocupările 'nalte ale deosebitelor personajei, poetul
nu se sfiște, în deosebire de poetul tragic, să introducă

personajii comice, ca să ne dea impresia reală a vieții, care este un amestec de veselie și 'ntristare. Cevă mai mult: Tot pentru acest motiv poetul îndrăznește să transforme în personajiu comic un personajiu tragic, provocând o *peripeție* în sufletul lui. Astfel e personajiu lui Ciubăr Vodă, nebunul, care, comic cât are mania măririlor, devine personajiu tragic, după ce scapă de spânzurătoare: frica îl scapă de nebunie, dar îl prefăce și-l hotărăște să se călugărească devenind un pustnic religios. El e trebuincios acțiunii, făcând mai întâiu un contrast viu cu aspirațiunile lui Despot, iar mai pe urmă, întrupând în sine indignarea sentimentului religios desprețuit de Despot, va deveni ucigașul acestuia. În scena următoare, vedem pe Ciubăr în prima fază:

CIUBĂR VODĂ (Purtând hlamidă petecită și stemă de hârtie poleită, intră susținut de Stroici și de Toroipan).

TOROIPAN. N'ai grijă.

CIUBĂR (slab).

Ah!

MOȚOC.

Ce este?

STROICI.

Nimic... l-am găsit față

Cu'n urs, ucis de Tomșa, pe care-l credeă 'n viață.

(Toți râd).

CIUBĂR (se pune pe o rădăcină).

Ah! apă, apă...

SPANCIOC.

Dați-i mai bine-un pic de vin:

E leac de spaimă.

STROICI (dând un teas lui Ciubăr). Ține!

CIUBĂR (bând).

A!... dar nu-i teasul plin!

Mai adă. (Bea). De pe ochii-mi o ceață se ridică,

Ah! sfinte Agaftocle, cum n'am murit de frică!

SPANCIOC.

Ce? frică?... Ciubăr Vodă, lui Papură nepot,

Fricos!... Eu n'o pot crede.

CIUBĂR.

Nici eu, Spancioe, nu pot;

Dar când am zărit ursul, deodată-am simțit, frate,
(oferindu-se) Brrr! un puhoiu de sloiuri curgându-mi

[ici, în spate.

Eră o matahală cât muntele Ceahlău,

Ce sta, sugându-și laba, infipt în drumul meu.

Ii strig în gura mare să dea într'o parte,

El nu!... atunci în grabă, eu dau să fug departe,

Dar fiara mă clocește cu ochii roși de foc

Și eu, cu dînsul față, rămân infipt pe loc!

Vroiam să-i spun că-s Vodă, Ciubăr Vodă, dar glasul
 Mi se tăiașe.-O! Doamne simțiam că-mi sună ceasul!
 Eră să mor !... o credeți boieri? . . . era să mor!

Ce jale, ce durere pe voi și pe popor!

Imi pare că văzduhul de clopote răsună;

Prin sate, prin orașe toți oamenii se-adună

Și zic cu înduioșire: «Ah! lumea-i pe sfârșit!

Ciubăr, adevăratul Domn, iată c'a murit!».

SPANCIOC. Și Dumnezeu să-l ierte!.. s'a dus în Iad zăloagă...
 Păcat numai de dânsul că îi lipsiă o doagă.

STROICI. Și-o Sâmbătă.

TOROIPAN. Ș'o Joe.

CIUBĂR.

Voi râdeți?

SPANCIOC.

Ba jelim

Și, ca pe un mort în viață, voiși te pohodim.

(Act. I, Tabl. I scena V)

In asemenea împrejurări și dispoziții se-arată Despot boierilor.

LIMBĂ DULCE. Hai, nu întinde vorba, hai!!

DESPOT.

Dar ce vrei, creștine?

De ce mă 'ntorci din cale?

LIMBĂ DULCE.

Mergi, zic, cât e cu bine

Că jur pe sfânta cruce...

DESPOT.

Măi, știi tu cine sunt?

LIMBĂ DULCE. Do-i face-un pas, cu ghioaca te culc mort la pământ.

(Despot, Limbă Dulce și Jumătate intră pe scenă).

DESPOT. Pe mine!

LIMBĂ DULCE. (Impingând pe Despot). Mergi.

MOȚOC.

Ce este, Române?

LIMBĂ DULCE.

Ce să fie?

Am prins colea sub stâncă un Ungar cu trufie,

Care-a trecut hotarul, ea vulpea, pe furiș,

Dar i-am scurtat eu calea pe dâmb în stejăriș.

MOȚOC.

Străine, spune nouă ce ești și cum te chiamă?

DESPOT.

Dar voi, care vi-e dreptul de-a-mi cere mie seamă?

TOMȘA,

Al nostru drept înscris e pe Țară 'n lung și 'n lat;

Boieri suntem de-ai Țării, în care ai intrat.

Moțoc, când te întrebă, răspunde cu 'nchinare.

CIUBĂR.

Și 'n fața mea te pleacă.

DESPOT (închinându-se lui Moțoc). Moțoc, vornicul mare!

LIMBĂ DULCE. Stăpâne, să las robul?

MOȚOC. Să-l lași.

LIMBĂ DULCE. Da-i prea limbut,
Și limba-i sfredel dulce de diavolul făcut.

SPANCIOC. De aceea Limbă Dulce te-au poreclit pe tine?

LIMBĂ DULCE (râzând).

Se poate. (lui Jumătate) Hmm! boierul m'a păcălit!

MOȚOC (lui Despot). Streine,

Urmează-ți drumu 'n pace; ești liber.

DESPOT. Nicidecum!

Recunoștința vie mai sclav mă face-acum;
Dar cine poartă 'n sânu-i curată conștiință,
Voios primește lanțul numit recunoștință.
Oreum mi-ar fi norocul în lume schimbător,
Imi voiu aduce-aminte de-al meu liberator,
Moțoc.

CIUBĂR. Ei! și de mine, nu?

MOȚOC. Vorbele-ți sunt bune

Și chipul de om neaș, dar cine ești, ne spune!

DESPOT. Eu sunt în voia soartei un vecinic călător,
Atras în calea-mi lungă de-un tainic viitor,
Purtat printre popoare din țarmuri depărtate,
Trecut cu spada 'n mână prin lupte încruntate.
Din frageda-mi pruncie eu sunt...

TOMȘA (către Spancioc). Un venetic.

DESPOT. Acel ce-a zis cuvântul de venetic, îi zic
Că a mințit, și-s gata de-a 'nfige cu-a mea pală
Cuvântul său în peptu-i... să iasă la iveală!

TOMȘA. Eu sunt! Eu, Ștefan Tomșa!... Văzut-am pe la noi
Mulți pribegiți fățarnici, viermi palizi de gunoi,
Ce vin și 'n sânul nostru fac cuiburi veninate.
Cine ești tu? Răspunde!... In vorbe îngâmfate,
La provocări sumețe de-un soiu de svânturat
Arunc disprețul.

DESPOT. Cine-s?... Ascultă înclinat:

Sunt Despot Eraclidul din Paros!... Al meu tată
A fost fruntaș de oameni în Grecia bogată,
Printț falnic, de pe tronul-i căzut și răsturnat,
Sub apriga urgie a Turcului turbat.

CIUBĂR. Ești printț?... deci văr cu mine?

TOMȘA. Ești bân de limbuție,
Dar unde ți-e dovada de 'naltă obârșie?

(Despot arată un pergament)

DESPOT. Priviți! Iată diplòma lui însuși Carol-Cvint
Și gloriosu-i nume în litere de-argint

(Moțoc și cu boierii, afară de Tomșa examinează diploma).

MOȚOC. Așa-i!... Fii, Eraclide, părtaș de-al nostru soare!
Ești oaspele Moldovii de bunuri dătătoare,
Căci astă țară vecinic primește 'n sânul ei
Cu drag pe bunii oaspeți, cu milă pe cei răi.

(Către vânători).

Aduceți teasuri pline de vin pentru cinstire!

TOMȘA (în parte, ieșind prin dreapta).

Ades în cupa plină se-ascunde o căire.

(Boierii iau teasuri și închină).

MOȚOC (lui Despot).

Noroc și voie bună!

CIUBĂR (asemenea).

Supus să-mi fii deplin!

DESPOT. Boieri, pentru Moldova paharul meu închin!

Să-i dee Creatorul în veci zile senine

Și-un Domn cu omenie, iubit de toți!

CIUBĂR (înaintând).

Ca mine

Ca mine! . . . Domn, ca mine, să poate-a fi mai bun?

Hai dar, boieri la curte!

DESPOT (lui Moțoc).

Ce zice?

MOȚOC (lui Despot).

Un nebun.

SPANCIOC. Boieri! . . . a sa 'nălțime Ciubăr ne poruncește.
La curte dar, căci tronul de dorul lui tânjește.

MOȚOC. Și dumneata, pribege, purtat din loc în loc,
E timp să guști odihna în casa lui Moțoc.
Hai!

(Boierii pleacă și ies prin dreapta. Limbă Dulce și Jumătate rămân singuri.)

LIMBĂ DULCE. Ce zici tu, Jumătate?

JUMĂTATE.

Imi știuie auzul.

LIMBĂ DULCE. Boierilor de astăzi nebunu-i călăuzul.

Din toți care-i mai tueș?

JUMĂTATE.

Nu știu.

LIMBĂ DULCE (arătând în culise).

Nu știu nici eu.

Dar cel mai cu drăcie, vezi tu? . . . e robul meu.

(Actul I, Tabloul I, scena VI)

Despot Vodă ni s'a arătat în această scenă om deplin. Semeț, când e întrebat cine este, el nu răspunde căci nu știe mai întâiu cu cine are aface; îndrăzneț, când Tomșa îl face venetic, el știe să se îmlădie și să înlătore conflictul

cu el, rămânând totuși învingător, când își arată titlurile. Aceste calități, cum și neamul din care arată că s'ar fi trăgând îl fac să pună stăpânire pe inima lor,—și chiar pe aceea a simplilor ostași. Reflecția din urmă a lui *Limbă Dulce*:

Dar cel mai cu drăcie, vezi tu? e robul meu

este caracteristică și ne concentrează interesul asupra faptelor viitoare ale eroului.

Dar aci, poetul ne-a arătat numai ceea ce petrece în sufletul boierilor, cu ajutorul căroră *Despot* va ajunge *Domn*, dar nu ne-a arătat pe *Domnul*, pe care va trebui să-l răstoarne, nici curtea lui. Expoziția dramei, cere ca poetul să ne învedereze și împrejurările în legătură cu tronul, la care râvnește *Despot*. De aceea actul I nu este terminat prin scena de mai sus. Pe scena teatrului se face o schimbare de decor, și, în locul pajiștei din munți ni se înfățișează o sală din palatul lui *Lăpușneanul*, unde poetul ne înfățișează pe acest *Domn*, pe *Ruxandra Doamna*, pe *Ana*, fiica lui *Moțoc* și alte personaje de curte — și ne arată ce impresie fac asupra lor, calitățile lui *Despot*. Aceasta e materia unui al doilea tablou care, împreună cu scenele de mai înainte, constituie materia primului act al dramei. Aci vedem că *Despot* cu voinicia, isteția și generozitatea lui pune în uimire pe boieri, pe *Doamna*, cu care zice că e văr, și cu deosebire pe *Ana*, fiica lui *Moțoc*. *Lăpușneanul* însă, simțindu-l ce urmărește, vrea să-i taie repede calea, se face că-l primește bine, ca pe-o rudă și ca pe un oaspe iubit, dar, la ospățul pe care-l dă, pune pe un om de încredere, *Toma Calaibacanul*, să-l otrăvească. *Despot* însă pătrunsese gândul neprietin al *Lăpușanului*, ia contraotravă, scapă de moarte și întetește dorința lui de tron prin setea de răsbunare. Astfel se termină actul I.

Eroul își urmează calea spre țintă. Simțind că *Moțoc* este a tot puternic printre boieri, el îi propune să-i ia fiica de soție. *Moțoc* atât așteaptă, pentru ca să caute să-l ridice *Domn* în locul lui *Lăpușneanul*. Calitățile sale apropie dar din ce în ce mai mult pe *Despot* de țintă, dar tocmai această legătură de dragoste cu *Ana*, fiica lui *Moțoc*, după legătura cu *Carmina*, este a doua slăbiciune care-i va aduce mai târziu

căderea. În scenele următoare, vedem într'o vie lumină o latură a caracterului lui Despot. Personalitatea lui măreață se impune boierilor, și, în conspirația ce ei fac în casa lui Moțoc, ei îl proclamă Domn:

MOȚOC, TOMȘA, HARNOV, SPANCIOC, STROIICI, TOROIPAN și alți cinci boieri intră prin fund, dau mâna cu Moțoc și merg de se așează împrejurul mesei. Tomșa e în capătul din stânga. Moțoc în dreapta.

MOȚOC. Poftim, boieri, prieteni! poftim, veniți încoace,
Și v'așezați pe jilțuri, ca s'fetcnici înțelepți,
Precât viteji la lupte, pre-atât la cuget drepți.

STROIICI. Dar unde este Despot tovarășul semeț
Ce a mirat orașul ca neaoș călăreț?
Noi l-am văzut călare pe smeul arăpesc
Sburând cum sboară vâzul din ochiul omenesc,
Și sub fereastra Doamnei, venită ca să-l vadă,
Săind să stee iapa și pe genuchi să cază,
Apoi sărind cu dânsa trei buți de Odobești
Sub ochii cei de pardos, sub ochii Lăpușnești.

SPANCIOC. Se zice că în vreme ce gloata strigă ura,
De ciudă Lăpușneanul cumplit își mușcă gura.
El s'așteptă ca Despot, slăbind ca un mișel,
Cu iapa s'o pătească cum a pățit-o el.

STROIICI. Dar un fecior ca dânsul de smei grijă nu are.
Voinic e din picioare, voinic și de călare.

TOROIPAN. Așa-i, și precât Despot pe cal e îndrăzneț,
E și armaș de frunte.

HARNOV. (cu un entusiasm comic). Sumeț... măreț... isteț!

UN BOIER. Și e mintos.

ALTUL. Și darnic.

ALTUL. Și de înaltă viță.

ALTUL. Stejarul bun și trainic dă tânără mlădiță.

MOȚOC. Boieri, îmi pare bine, că vă aud pe rând
Pe Despot, al meu oaspe, cu toții laudând,
Fiind de lumea 'ntreagă iubit, apretuit,
Căci am o bună veste cu voi de 'mpărtășit...
Cu fiica mea, cu Ana, vrea Despot să se 'nsoare.

HARNOV. Perechie minunată!... Ea lună și el soare!
Și când e cununia?

MOȚOC. Când? Voi sunteți chemați

A hotări și ziua și...

TOȚI.

Noi?

MOȚOC.

Voi!... ascultați :

Ne-am plâns în multe rânduri de Vodă... măcelarul,
Și 'n orce întâlnire ne-am revărsat amarul
Prin vorbe și blestemuri întocmai ca muieri:
Ba Lăpușneanu-i aprig și-i rău pentru boieri,
Ba Lăpușneanu-i tiran, ba-i fiară făr' de nume,
Ba-i hoț, călău, urgelnic, ba-i ciumă pentru lume.
Așa-i?

BOIERII.

Așa!

MOȚOC

Ei bine, ce suntem noi aici?

Stăpâni pe soarta noastră, sau robi plecați sub bici,
Ca, fără de pă sare și fără sânge 'n vine,
Noi să răbdăm pe tronul acestei țări, pe cine,
Pe-un tiran, pe-un fățarnic, o ciumă, un viclean,
Un dușman al Moldovei, un hoț, un Lăpușnean?
Răspundeți : se cuvine ca noi să fim o turmă,
Și el ghioagă¹ 'n mână de noisă rădă 'n urmă?
Nu, nu!

BOIERII.

Ce dar să facem?

SPANCIOC.

Din tron să-l răsturnăm!

STROIȚI.

Jurați pe-acea icoană că vreți?...
Din tron să-l răsturnăm!

MOȚOC.

Jurați pe-acea icoană că vreți?...
BOIERII (se scoală și întind mâinile spre icoană).

Jurăm, jurăm!

MOȚOC.

Jurați, boeri, că'n ceasul, când eu voiu da de știre,
Voi veți sări la goană cu toți într'o unire?

BOIERII.

Jurăm!

MOȚOC (cătore cer).

A tot puternic! Tu, Doamne, sfânt, sfânt, sfânt!
Primește la altaru-ți al nostru jurământ
Și pentru-al Țării bine din cer ne luminează
Și inimile noastre acum le 'mbărbătează!

BOIERII.

Amin! (Se pun iar pe jilturile lor).

SPANCIOC.

Amin, dar!... însă întreb iar pe Moțoc :

MOȚOC.

Dăm jos pe Lăpușneanul, urcăm pe cine 'n loc?
Pe un viteaz și darnic, de viță strălucită,
Armaș, călăreț ager, cu minte iscusită,
Precum ați spus-o înșiși, pe-un om ce-a învățat
Dela 'mpărații lumii a fi chiar împărat;
Pe-un om ce are dreptul la tron ca să aspire,
Și prin iubirea noastră, și prin a lui rudire.

¹ Ca să ritmăm bine acest vers, trebuie să despărțim în pronunțare vorba „ghioaga“ în trei silabe „ghi-oa-ga“, făcând din diftongul „ioa“, două silabe. Această separare a unei silabe în două, în mijlocul cuvântului, se numește *diereză*.

SPANCIOC. Dar unde-i?

(Moțoc se duce la ușa din dreapta, o deschide și aduce pe Despot).

MOȚOC. Iată-l!

BOIERII (sculându-se). Despot?

MOȚOC. Despot!

TOMȘA (se ridică indignat, răsturnând jilțul său). Un Bizantin!

Un Grec!... Ce! oare 'n țară nu crește decât spin?
 Ce! tot pământul nostru e în așa stârpire,
 Și neamul nostru ager e în așa 'njosire,
 Cât pe moșia noastră să nu găsim un pom
 Și pentru tronul țării să nu găsim un om!
 Unde-am ajuns, o! Doamne? Ce ți-am greșit noi ție,
 Ca un boier de-ai Țării, un Moldovan să vie
 C'un svânturat în mână, să ni-l arunce-aici,
 Ca domn, cum se aruncă pomana la calici!
 Rușine, făr' de lege, batjocură, trădare!
 Minți, Tomșo!

MOȚOC.

TOMȘA.

O! Moțoace, mă jur: păcatul mare
 Că n'ai intrat, bătrâne, de viu chiar în mormânt
 Cu 'n ceas mai înainte de-a zice-acest cuvânt!
 Vrei Greci tu la Domnie? deci sufletu-ți răspundă
 De răul care 'n Țară prin Greci a să pătrundă!

MOȚOC (stăpândindu-se).

Tu aiurești, sărmane... Eu nu-s hain, nebun,
 Când vi-l aduc pe Despot și Domn eu vi-l propun,
 Mi-e inima amară precum îți e și ție
 De a vedeà Moldova un cuib de anarhie
 În care tot smintitul se crede-un om prădat,
 Când vede tronul Țării de altul ocupat.
 Mi-e inima atinsă de-a morții grea lovire
 De a vedeà Moldova un câmp de jefuire,
 Pe care toți aleargă turbați, neodihniți,
 Ca să ajungă tronul, din care-s îmbrânciți.
 Au ochi ca să nu vadă, urechi să nu audă,
 Căci inima lor stearpă cu cârțița e rudă
 Și toți vecinii, dușmani acestei mândre țări,
 Gătesc a ei cădere prin chiar ai săi boieri,
 Hrănind în al lor suflet o poftă de Domnie
 Ce-aduce lor peire și Țării calicie.
 Destul!.. vreau pace 'n Țară, domnind sub cer senin;
 Și iată de ce, Tomșo, propun un domn strein.
 Cuvântul tău, Moțoace, mai rău te osândește.
 El lăudă streinul și neamul său hulește!

TOMȘA.

DESPOT (se înaintează cu multă demnitate, grav).

Viteze Tomşa ! Despot de tine-aici respins,
 Respectă tulburarea din sufletu-ți aprins,
 Și 'n tine el admiră virtutea strămoșească
 Ce vrea corcana Țării pe-o frunte românească.
 Dar, dacă prin mânie acum n'oi fi orbit,
 De-a fi, cum se cuvine, cu gândul liniștit,
 Ai înțelege, Tomşa, că naștere și nume
 Sunt jocuri de-ale soartei, care domnește 'n lume.
 Nu, Tomşa, nu e locul ce face pe-un bărbat
 Străin sau fiu al Țării, om rău sau lăudat,
 Căci omul mare 'n suflet, moșnean, străin el fie,
 In suflet poartă lumea întreagă drept moșie !
 Nu, Tomşa, nu-i cu dreptul de-a zice că-i stăin
 Acel care dorește la toți noroc deplin
 Și care pentru Țara ce l-a primit cu bine
 E gata să jertfească tot sângele din sine !
 Străin este acela crunt, orb, nelegiuit
 Ce 'nfige 'n rana Țării cuțitul otrăvit !
 Strein este acela ce, orce nume poartă,
 Nu-i pasă de a lui țară chiar de-ar vedea-o moartă !
 Nu dar eu, văr cu Doamna, străin aice sunt,
 Ci Lăpușneanul, dușman acestui drag pământ !
 Jos Lăpușneanul !

HARNOV.

STROICI.

TOROIPAN.

Moartea hainului !

Sfârșescă

Și viața-i, și Domnia !

Și Despot să trăiască !

HARNOV.

BOIERII (afară de Tomşa).

Dar, dar !

TOMȘA (către cer).

Sunt orbi, o ! Doamne, din cer nu-i ascultă !

DESPOT.

TOMȘA.

Boieri, recunoștința...

Recunoștința ta ?

Pe cine vrei să 'ntuneci ? cum noi s'avem credință
 In vorbele-ți viclene ș'a ta recunoștință,
 Când tu, chiar văr cu Doamna, fățarnic ca un hoț,
 Vrei s'o restorni din culme pe ea și pe-al ei soț ?
 A ! șerpe, vrei să luneci sub mantia domnească ?
 In lături !

DESPOT.

Lăpușneanul a vrut să m'otrăvească !
 In cupa lui perfidă, eu moartea am băut
 Și făr'a mea ispită de mult aș fi pierdut.

El vrea a mea peire?.. deci ghiară pentru ghiară!
 El zice: piară Despot!.. eu, Lăpuşneanul piară!
 Moţoc. Se va 'mplini cuvântu-ţi, poporul e cu noi.
 Tomşa. Cu voi poporul?.. fie!.. eu nu mai sunt cu voi!
 Mă duc, vă las orbirii, las Țara 'n seama voastră,
 Să dați seama de dânsa!

(Trece măreț pe dinaintea boierilor și se îndreaptă spre ușa din fund).

DESPOT. Ești dar în contra noastră?...
 Boieri, Tomşa ne lasă... El are 'ntru nimic
 Lui Vodă să ne vândă.

TOMȘA (cu dispreț).

Pribeag cu suflet mic!..
 Românul viețuiește și moare, când se jură,
 Cu arma albă 'n mână, nu cu trădarea 'n gură.
 Invață de la dâșii a fi Român, de poți.
 Boieri! gândiți la muma ce v'a născut pe toți!

(Iese. Boierii rămân pe gânduri. Despot și Moțoc grăiesc încet de o parte).

SPANCIOC. E aspru cu noi Tomşa.

HARNOV.

Lăsați-l ca să fie.

SPANCIOC. Avea gărgăuni, poate, de Domn, cine mai știe!
 Eu știu !...te'nșeli... Căci Tomşa, Român dintre străbuni,
 El, om în toată mintea, ferit de gărgăuni,
 El nu vrea Domn pe Despot pentru că-i Grec, dar oare
 Să n'aibă el dreptate, de Țară când il doare?
 Străbunii, duși de timpuri prin feluri de nevoi,
 Avea o zicătoare, venită pân' la noi:
 «Să te ferești, Române de cuiu străin în casă».
 Pe mine astă vorbă în pace nu mă lasă,
 Boieri, și eu cu Tomşa încep a sta pe gând.
 Știi că... mai că... îmi vine... firește judecând...
 Mă 'ntreb și eu acuma...

HARNOV.

MOȚOC.

Ce?

HARNOV.

Dacă e prielnic

De ș'am jurat... s'alegem un Grec ?..

MOȚOC.

Om șovăielnic !

Când omul are cuget, cuvântu-i e cuvânt,

Și fapta-i, și cuvântul, de o potrivă sunt.

HARNOV.

Așa-i, dar voi ce ziceți, boieri ?

UN BOIER.

Știm noi ?

MOȚOC.

Rușine !

(Despot vine în fața boierilor)

DESPOT. Boierii stau pe gânduri, nedumiriți?... Prea bine.
 Deci facă-se lumina în ochii tuturor,
 Și spuie toți dearândul cu glas deschis ce vor?
 Eu, fără ameteală de visuri de 'nălțare,
 Vreau gloria Moldovii ș'a ei neatarnare!
 Mai mult!... Vreau să rup jugul cumplit și rușinos
 Ce-apasă omenirea în fiii lui Cristos!
 Mai mult!... Vreau România 'nainte mergătoare
 În sfânta cruciadă lui Crist liberătoare
 Ca nime 'n cursul lumii, nici craiu, nici împărat
 De soartă-i să dispuie cu dreptul uzurpat.
 Această sentinelă la Răsărit, cu fală,
 Are-o menire mare și providențială,
 E zidul ce oprește potopul fanatic...
 Căzut acum e zidul, eu vreau ca să-l ridic!

(O pază... Boierii încep a se aprinde.)

STROIICI, entusiast.

Dar, Dar!

DESPOT. O cruciadă l'Apus se pregătește
 În contra Semilunii lui Mohamed ce crește,
 Ca meteor de moarte, pe cerul creștinesc.
 Doi împărați și Papa, vicar Dumnezeiesc,
 Filip, Ferdinand, Pavel, cu fulgerii în mână
 Stau gata să detune în hidra cea păgână,
 Și tristele victime din tristul Răsărit
 Așteaptă-acea minune a lanțului sdrobot!
 Sublimă încercare, măreață făptuire
 Ce 'nalță omenirea pân' la Dumnezeire!
 Cui se cuvine fala de-a fi începător,
 De nu acestui ager, mărinos popor
 Ce 'mpărtășind cu Ștefan, și inima, și gândul,
 Au îngrozit Osmanul ani patruzeci dearândul?
 Iată ce vreau eu, Despot, străinul... însă voi
 Ce vreți?

STROIICI Vrem Domn pe tine în pace și război.
 În ochii mei deschis-ai o zare nouă, largă...
 Tot sufletul spre dânsa cu tine vrea să meargă.
 SPANCIOC. Despot!... de ți-a fi fapta ca rostul... să trăiești!
 HARNOV. Trăiască Despot-Vodă!

MOTOC.

Tăcere, cumpătare,
 Urechia Lăpușneană aude 'n depărtare.
 Boieri, noaptea se 'ntinde și timpu-i princiios
 Hai s'atâțăm răscoala în breslele de jos

Și mâini în zori de ziuă să vază mândrul soare
 În brânci pe Lăpușneanul, pe Despot în splendoare !

BOIERII. Hai !

SPANCIOC (se apropie de Despot și-i dă mâna).

Să fii Român verde.

DESPOT.

Româr m'oiu arată.

STROICI (dând mâna cu Despot).

Despot, noroc !

MOȚOC (asemeni),

Unire !

HARNOV (închinându-se plecat).

Mulți ani, Măria Ta !

(Ceilalți boieri se închină și ies cu toții prin fund).

DESPOT (singur):

E vis?... sunt Domn, eu, Despot ? Din mic iată-mă-s
 [mare !

Boierii, capi ai Țării, cu-o nobilă mișcare

Mi-au dat frățeste mâna, voiși m'au aclamat...

Un singur numai, Tomșa, din toți cel mai bărbat...

El mi-a jurat o ură cumplită, ne'mpăcată,

El chiar mă va ucide, când va putea, vreodată...

Un glas de presimțire, mi-o spune 'n taină... dar

Prudent e să lași viața vrăjmașului barbar ?

Răbdare!... a mea spadă o voiu planta-o 'ntr'însul.

Și dacă Moldovenii vor fi nătângi, ca dânsul,

Voiu ști eu din lei aprigi a-i face mielușori.

(Actul II, tab. I, scenele VIII—XI)

Dar tocmăi când Despot se credeă ajuns la țintă și când își dedea pe față niște gânduri care l-arată inferior față de sineși și care-l vor doborî cu vremea, poetul introduce o peripeție în soarta lui Despot. Lăpușneanul, care-l pândește, îl prinde în mijlocul complotului prin oamenii săi, și-l osân-dește la moarte. Acum poetul ne arată sufletul lui Despot în nenorocire, așteptându-și moartea, și din vorbele lui vedem că nu e vrednic să moară. De aceea ne bucurăm când scapă din închisoare, grație istețimii sale și răutății Lăpușneanului, care-i trimesese în batjocură pe Ciubăr să-i ție de urît până la moarte :

Un beciu de închisoare. — Fereastră cu gratii în stânga. — Ușă în fund. — O masă cu două scaune în mijloc. — Fănar aprins.

DESPOT (pe scenă lângă masă).

O! soartă schimbătoare, ce râzi de omenire!

Nebun, cine se 'ncrede în tine cu orbire!

Nebun, cine se urcă pe-al muntelui suiș:
 Prăpastia, l-așteaptă cu-adâncu-i prăvăliș!
 Așa dar eu, sârmanul, a soartei jucărie,
 Ajuns iubit de-un ânger¹, aproape de Domnie,
 Iată-mă-acum aice din raiul meu căzut
 Și din lumina lumii în umbră iar perdut!
 Sunt eu?... Sunt treaz?... în viață?... și-adevărat e oare?
 Eu, Despot, vultur falnic, eu zac la închisoare!

(Se scoală și cată împrejur).

Acești păreți sunt umezi, triști, negri!... Ah! ei sunt
 Nu ziduri de palate, dar ziduri de mormânt!
 În ele cine intră, din ele nu mai iese
 Decât pe-o raclă neagră cu zilele-i culese!

(Inflorându-se)

O! reci fiori de groază prin sufletul meu trec,
 Râsuflu-aburi de moarte... Un biet străin, un Grec,
 La cine pot să aflu o rază de 'ndurare?
 La Doamna numai, însă nicio putere n'are,
 Căci Vodă Lăpușeanul, de milă-i depărtat,
 Cât de pământul negru e cerul înstelat.
 Cum?... mort în floarea vieții... Cum? mort, ca un mișel!
 Ucis de Lăpușeanul, lipsit de tron... și el!...
 O! nu, nu! nu se poate... cu unghiile tocite
 Voiu sparge-această hrubă ce 'n sânul ei mă'nghite
 (Se asvârlă turbat peste păreți și-i lovește cu pumnii).
 Deschide-te morminte!... dă-mi drumul să-mi răsbun!
 Cădeți, infame ziduri! (căzând pe scaun) Ah! Doamne sunt
 nebun...

(După o scurtă pauză)

Mizerie!... cu gândul pătrund bolta cerească
 Și brațul meu nu poate o piatră să urnească!

(Luduioșindu-se)

Ah! nu-i nicio sperare... Cei ce m'au cunoscut
 Vor zice-a fost un Despot, a fost... ce s'a făcut?
 Și toți m'or da uitării... chiar Ana.. lume, lume!
 Uita-va, și amorul, și jalnicul meu nume.
 Adio, planuri 'nalte; Adio, mari sperări,
 A lumei ideale sublime aspirări!
 Adio tot: junie, lumină, fericire...
 Nălucă este omul și viața o clipire.

(Privește fereastra)

¹ E vorba de Ana.

O! Despot, te salută a vecinicii zori.

Fii om!.. Când vine moartea, te 'nchină ei și mori!

(Stă abătut, cu capul plecat pe brațul lui).

CIUBĂR (intră; ușa se închide după el).

Ei!... Despot, frate Despot, așa-i că ai pățit-o?

DESPOT (tresărind).

Ce aud? ce văd?... Smintitul?

CIUBĂR.

Cu Vodă-ai împlinit-o

(Privește beciul).

Frumos palat!... privește: ce stofe pe pereți!

Pe jos ce de covoare țesute cu... bureți!

Ce mobile-aurite! Ce mândre policandre!...

Mărire ție, Vodă, măi Vodă Alexandre,

Că bine știi în curte pe oaspeți să primești

Și pe-ale tale rude cu drag s'adăpostești!

DESPOT (în parte).

Sărmane Despot, iată la ce-ai ajuns pe lume:

Să râdă și nebunii de tine cu-a lor glume!

CIUBĂR.

Despot!

DESPOT.

Ce vrei, năuce?

CIUBĂR.

Năuc ești tu și prost.

Tu vezi ce sânt eu astăzi, iar nu ceea ce am fost.

Am fost odinioară un Domn în strălucire,

Cât soarele cu mine eră 'n nepotrivire;

Puternic ca trei Cezari, frumos, ca Macedon,

Călare pe un sceptru, iar nu pe-acest baston,

Și mă loviam cu capul de nourii și de stele,

Și măsuram pământul cu pasurile mele!

Dar Vodă Lăpușeanul, un hoț, un destrămat,

M'a prins și de-a mea vâlfă în drum m'a desbrăcat!

Și eu, și tu, ajuns-am ca două frunze-uscate

De-o pânză de păiangen în aer aninate.

Tot vântul mic sau mare ne elatină suflând..

Ei! ș'apoi vântul bate, și câinii fug lătrând.

(Se apropie de fereastră).

DESPOT (în parte, sculându-se).

O! Doamne, să fiu oare și eu în a lui stare,

În câmpul nebuniei, pe-un gărgăun călare?

Cum? Visurile mele de falnic viitor

Să fi făcut din mine un om aiuritor,

Ca dânsul?...

CIUBĂR.

Frate Despot, știi tu ce-i mătrăguna?

O fată ce aleargă pe câmp când iese luna

Și merge de se scaldă în roua de pe flori
 Cu gând să se mărite c'un împărat în zori.
 Am prins-o într'o noapte,
 Dar hoțul Lăpușneanul mi-a șters'o, ca pe-o salbă!...
 Ce-mi pasă! Scaraoțchi îi este lui nănași,
 Iar eu al mătrăgunei sunt mire drăgălaș.

(Ia o poză maiestosoasă).

DESPOT. D r bine, Ciubăr, spune-mi cum ai intrat aici ?
 Și tu ești, că și mine, închis ?

CIUBĂR. Eu... Cine zice

C'a îndrăznit vr'odată o mână de capcân
 Măcar să se atingă de-al lumilor stăpân ?
 Nu! Am venit eu însumi la tine 'n pușcărie
 Trimis de Lăpușneanul, să-ți țin tovărășie.
 Ca să-ți grăiesc de moarte, ca un prieten bun,
 Pân' ce-a veni călăul al temniței tăun.

DESPOT. Cum ? Lăpușneanul însuși ți-a dat astă solie ?

CIUBĂR. El! și-ți trimite... iată... un dar de berbântie,

(Aruncă pe masă ecriul oferit de Despot Doamnei Ruesandra în actul I).

Șiraguri și pafiale, să ai cu ce-amăgî
 Nevasta lui Satana spre a vă îndrăgî

(Se pune pe scaun în față cu Despot).

Ei!... ce mai zici tu, Despot?... Așa-i că viața-i scurtă
 Așa-i că nu plătește nici cât un dram de turtă ?
 În faptul viu al vieții ne pare drumul lung.
 Trei pași de-abiă și 'n capăt picioarele ajung.
 Omul ca iarba!... viața ca... iapa cea bălțată,
 Cât trece dealul mare nu se mai vede.. iată!
 Eu unul cred că omul nerezemat de tron
 E mic ca și o muscă pe muntele Sion.
 Dar tu, ce ești acuma sosit pe prag de moarte,
 Ce zici ?

DESPOT (în parte).

O! ce ideie... (tare). Eu zic că relei soarte
 E drept să ne supunem când altfel nu putem.
 Cum asta ?

CIUBĂR.

DESPOT.

Tu, de pildă, lipsit de diadem,
 Să duci o viață tristă și plină de nevoie,
 Iar eu în astă țară să fiu Domn făr' de voie.

CIUBĂR.

Ce ? tu ? Domn ?

DESPOT.

Eu, Ciubere ! (tainie). Crezi tu că-s destinat
 A trece 'n ceea lume tăiat sau spânzurat ?

Te 'nșeli... ai mei prietini sunt gata ca să vie
In zori, și să mă ducă deadreptul la Domnie.
Ce spui? ce spui?

CIUBĂR.
DESPOT.

Și martur mi-e sfântul Dumnezeu,
Că eu fug de putere ca de păcat.

CIUBĂR.
DESPOT.

Nu eu!
Așa-i fatalitatea, și n'am, vai! ce mă face.
Am să fiu Domn, Ciubere, de-mi place, de nu-mi place.
Ah! (face un gest de desperare).

CIUBĂR.
DESPOT.

Și te plângi de asta?... Ești un nebun, nătâng.
Decât păstor de oameni mai bine, zău!...

CIUBĂR.
DESPOT.

Te plâng!
Eu sunt un biet om simplu, eu n'am visuri deșarte:
De grijile mării doare a fi departe.
Mi-e teamă să fiu capul unui popor.

CIUBĂR.

Ba, zău!

Decât a fi în coadă mai bine 'n frunte vreu.

(Despot, observând pe Ciubăr, care se călătează la cuvintele lui).

DESPOT.

Nu-mi place pompa lumii, nici la a mea ivire
Poporul să m'aclame, poporul să m'admire,
Și oștile să 'nchine stindarde 'n fața mea,
Și 'n frunte-mi să lucească surguciul, ca o stea,
Și surlele să cânte, și tunul să detune,
Și clopotele toate în cale-mi să tot sune.
Ș'apoi, Ciubere dragă, eu am cugetul drept,
Și mult și greu se bate a mea inimă 'n piept,
Când știu că tronul Țării e dreapta moștenire
A lui Ciubăr.

CIUBĂR (imbrățișând pe Despot). Ah! frate, ești bun, bun peste fire!

Nu eu când vine fala așa zice ba!.. Nu eu!

Hei! căci nu vrea norocul să fiu în locul tău!

DESPOT.

Ai vrea?

CIUBĂR.

Cum nu?

DESPOT.

E lesne.

CIUBĂR.

Cum, cum, cum?

DESPOT.

Foarte lesne.

CIUBĂR.

Dar cum?

DESPOT.

Te schimbă 'n Despot din cap și până 'n glesne.
Și mâni, în zori de ziuă, poporul adunat,
In locul meu te-a duce pe tine la palat.

CIUBĂR.

Mâni?

DESPOT.

Mâni. (In parte) S'a prins nebunul.

CIUBĂR (incântat).

Despot, m'ai scos din minte.

Domn!.. eu, Ciubăr!... dă-mi iute a ta îmbrăcăminte.
Dă-mi pălăria!

DESPOT.

Na-ți-o!

(Ciubăr schimbă haina pe mantaua lui Despot).

CIUBĂR.

Și, 'n schimb, na stema mea,

Dar fii cu îngrijire să nu te culci pe ea.

(Schimbă stema pe pălăria lui Despot).

DESPOT.

Ce-ți pasă: mâni te-așteaptă o stemă 'mpărătească.

CIUBĂR (vesel).

A! știu că Lăpușeanul de ciud'o să plesnească.

DESPOT.

Acum ici, lângă masă, te-așează liniștit

Și stai, ca un om mare, pe gânduri adâncit.

(Ciubăr se pune pe scaun).

Așă, și pălăria pe frunte ți-o apasă,

Nicicum să te cunoască cine-ar intra în casă.

Bine-i așă?

CIUBĂR.

DESPOT

Prea bine.

CIUBĂR.

Dar tu ce-ai să devii?

DESPOT.

Eu dintre morți, Ciubere, mă'ntorc printre cei vii.

Noroc de-acuma nouă!... cu pene 'mprumutate,

Tu sbori către mărire, eu către libertate!

(Îmbrăcat cu hlamida și încoronat cu stema lui Ciubăr, vine în fața scenii).

Nebun aici intrat-am? nu știu, dar nebun ies.

Priviți!... din pompa lumii cu ce, vai! m'am ales!

Cu-o stemă de hârtie, cu-o cârpă de hlamidă,

Cu tot ce poate face pe oameni ca să rădă.

Dar bună-i răsbunarea!... Pre sfântul Dumnezeu!

Voiu râde mult mai tare și eu la rândul meu!

(Iese).

UN GLAS (afară). Stăi! Cine-i?

DESPOT (imitând glasul lui Ciubăr). Ciubăr Vodă.

GLASUL.

Treci.

(Hohote de râs afară).

CIUBĂR (singur).

Prost! Să-mi lase mie

Tot ce-i mai scump: mărire, putere, avuție.

Și el să nu vroiască a fi chiar Domnitor!

Nebun! (cască) dar eu cu minte, mă 'nalț... și sbor, și sbor

Sus, sus pe vârful lumii, ce visul îi arată,

Când omul mândru doarme cu gura lui căscată...

Posnașă întâmplare!... (cască) eu Domn, eu Domn, eu

Domn!

Pe tron.. mă ure.. cu fală.. și însă... cad de somn!

(Adoarme cu capul pe masă)

(Actul II tabloul II).

Despot scapă, și în actul III, cel următor, îl vedem în Castelul lui Laschi în Polonia, unde acesta strânge bani și oaste să vină în ajutorul oaspetelui său, care, având simpatii printre boieri Moldoveni, și cu deosebire sprijinul lui Moțoc, poate cu mai mult temei decât la începutul dramei să aspire la tronul Moldovei. Dar eroul nu se mai vede lucrând, ca în actele precedente, și într'aceasta stă slăbiciunea operei. Ba încă, faptul că, spre a scăpa de solii Moldoveni care-l cer din parte lui Lăpșuneanu, este nevoit să se prefacă mort și să pună a i se citi pobrigania morților, înjosește oarecum figura lui de om energic, și interesul nostru pentru dânsul începe să lăncezească. Singurul lucru ce poetul ni-l arată temeinic aci este dragostea Carminei, soția lui Laschi, căreia Despot îi promite că o va ridică pe tronul Moldovei după ce o va despărți de bărbatul ei. Se scoate adică în relief prima greșeală care va contribui la peirea lui.

În actul IV, vedem pe Despot Domn în Moldova. Simpatiile, de care am văzut că se bucură printre Moldoveni, din pricina înaltelor lui calități, precum și oștirile ce Laschi, amanetându-și veniturilor, a putut să-i dea, sunt de ajuns ca să-l aducă la tron, după ce bate pe Lăpșuneanu. Ne-am așteptă acum să pună în lucrare strălucitele daruri ale minții lui în sprijinul acelei idei mărețe cu care fermecase pe boierii țării. Dar, deși poate în sufletul său ideea n'a murit, îndatoririle pe care a fost nevoit să le contracteze spre a ajunge la Domnie, și îngâmfarea pe care-o simte din înălțimea tronului și care-l face să nu ție seama decât de propria lui voință, și nicidecum de trebuințele Moldovei, dărâmă încet încet treptele pe care se înălțase, și acest fapt, împreună cu celelalte greșeli, îl prăvălesc la pământ. Tocmai dar ajungerea țintei pregătește căderea eroului. Și în aceasta constă desnodământul dramei.

Astfel în scena I din Actul IV, aflăm dela Jumătate și Limbă Dulce, care și-au pierdut veselia lor, că noul Domn a pus biruri grele, ca să plătească lui Laschi și altor oșteni străini. Cevă mai mult, aflăm că Despot s'a atins de legea Țării, luând odoarele sacre din biserici să toarne bani din ele și mijlocind ca să facă pe Moldoveni să-și lase legea strămoșască și să îmbrățișeze luteranismul. Pe Despot însuși

Il vedem mai departe cu credinciosul său Sommer, tăinuind despre noile biruri și batjocorind procesiunile pentru ploaie, pe care le fac preoții din Suceava. Il mai vedem apoi batjocorind pe Ciubăr pentru cucernicia sa în legea strămoșească; dar primejdia nu începe cu adevărat să-l pască decât când refuză să ia de soție pe Ana, fica lui Moțoc, după cum îi promisese.

DESPOT (In sala Tronului).

A!... Vornice Moțoace, ce zici de-acest lunatic! ¹

MOȚOC. Primejdios e, Doamne, căci este-un om fanatic.

DESPOT. Ce-mi pasă!... dar răspunde: ne vii cu bune vești?

MOȚOC. Prea bune! 'n fericire mulți ani să viețuești, Măria ta!

DESPOT. Ce veste din țara Muntenească?

MOȚOC. Impinși de noi în taină, ca să se resvrătească, Boierii sapă tronul lui Mircea, pre cât știu.

DESPOT. A! bine... însă Tomșa e mort sau încă viu? Ce face? ce urzește vrăjmașul?... în ce parte De țară el se află? aproape ori departe?

Undit-ai cu-a ta mînte în cugetu-i ascuns?
Aflat-ai a lui planuri? pătrunsu-l-ai?

MOȚOC. Pătruns,

Măria ta să fie în pace, nepăsare.

Sărmanul Tomșa-i searbăd și suflet nu mai are,
De când ai prins la mână zălog pe fiul lui.

DESPOT. O! dar, am pus piciorul pe puiul șarpelui;
Dar șarpele i-aproape, în umbra mea îl simt,
Și cercul său de ură se face tot mai strâmt.
Decând sunt în Suceava, de când sunt în Domnie,
El n'a dat ochi cu mine.

MOȚOC. Se teme de urgie...

DESPOT. Se teme?...nu, Moțoace.. De sigur a aflat,
Că eu pe toți oștenii români am dezarmat,
— Veniturile Țării fiind acum secate, —
Și că pe lângă mine aice, în cetate,
Nu am decât un număr restrâns de buni plăieși
Cu Ungurii lui Laschi, voinici de cei aleși.
Eu cred c'a lui dârzie devine și mai tare
Văzând acum scăderea puterii de-apărare.

MOȚOC. Ce-ți pasă dacă Tomșa ar fi înverșunat,

¹ Vorbește de călugărul Ciubăr.

- Când toți locuitorii, supuși, s'au bucurat
 Văzând pe tronul Țării odrasla Eraclidă
 Ce-a scuturat cu mâna-i copacul de omidă
 S'a scos din al Moldovii pământ suferitor.
 Pe Zay, Anton Secuiul și toți ostașii lor? ¹
 Așa-i!... am scos din sânu-i locustele străine,
 Ce mâncau tot, și 'n urmă m'ar fi mâncat pe mine.
 O știm, și noi boierii plecat îți mulțumim.
 Ne costă mult străinii aduși în Țară!... Știm
 Ce darnic a fost Despot plătind a lor simbrie —
 Ei au luat cu dânșii întreaga visterie...
 Dar astfel se cuvine să fie dătător
 Un domn măreț în toate și... recunoscător.
 Imi place să dau mâna deschisă, 'mbelșugată,
 Ca bunele serviciuri să verse bună plată.
 Pe Zay, Anton Secuiul, Rozel ș'alți Căpitani
 I-am încărcat de daruri, de scule și de bani;
 Le-am dat, și arme scumpe, și blane de samur,
 Și haine 'n flori de aur cusute pe 'mpregiur;
 Lui Laschi celui lacom, lui Laschi palatinul
 Cu zece mii de galbeni i-am dat întreg Hotinul;
 Apoi pe toții boierii, cu care-am complotat,
 La ranguri de mărire pe rând i-am ridicat,
 S'apropieți de mine, sub a coroanei rază,
 A lor înaltă frunte acuma scânteiază.
 Ei sunt chiar ai mei sfetnici, deși, 'mprotivitor,
 Nu totdeauna pacinic admit părerea lor.
 Așa-i... te ai plătit grabnic de orce datorie,
 Da-ți mai rămâne una de achitat.
- Cui?
- Mie!
- DESPOT (cu mirare). Nu ești Vornic de țară, cum ziceți voi, os sfânt?
- MOȚOC. Dar! însă totodată eu și părinte sunt.
- DESPOT. Ce vrei să zici, Moțoace?
- MOȚOC. Cum? nu mă înțelegi?
- DESPOT. Nu... ți-e legată limba, fă bine s'o deslegi.
- MOȚOC. Nu! Cât a fost Moldova în luptă mult amară,
 Eu am păstrat tăcere... Acum e pace 'n Țară,
 Și vin să-ți zic la rându-mi cu glasul de părinte:
 De Ana, de-a mea fiică, îți mai aduci aminte?
 Ah! Ana? Cum? trăiește? Cum? Nu-i adevărat
 Că a murit?

¹ Cu ajutorul cărora Despot bătuse pe Lăpușneanu'.

MOȚOC.

Trăiește cu-amoru-i neuitat.

Respeți tu jurământul de-a o luă soție ?

DESPOT.

Trăiește încă Ana ?

MOȚOC.

Dar !... La călugărie

Se hotărîse-a merge din ceasul ce-a văzut

In cursa Lăpușneană iubitul ei căzut ;

Dar jertfei sale crude, am pus împotrivire.

Ea-i sora numai... Ana așteaptă pe-al ei mire.

DESPOT.

Ah ! martor imi e Domnul cât încă o iubesc !

Ea-i cerul meu... și însă de cer mă despărțesc.

MOȚOC.

De Ana?... tu ?

DESPOT (îngăimăt).

Pricepe cu agera ta minte :

Domnia cu amorul nu are legăminté.

Nu!... fiecare treaptă a 'ntinsei omeniri

Iși are-a sale drepturi ș'a sale îndatoriri.

Ce vrea ca om, vai! Domnul nu poate să 'mplinească,

Silit fiind adese natura să jertfească,

Pe inimă-i se calce, ș'orcât de desperat,

Supus e să se 'nehine rațiunilor de Stat.

Aceste adevăruri... te vor convinge ele,

In interesul Țării ș'al dinastiei mele

M'obligă... cât de mare ar fi durerea mea...

Deși iubesc pe Ana... ea să renunț la ea...

Și chiar o alianță să cat ele m'obligă,

Pentru-ale mele planuri... cu spița unui rigă...

Această declarație voi face-o azi la sfat...

Nu te mâhnî, Moțoace... ce vrei?... sunt obligat.

(Se îndreaptă spre apartamentul său).

Azi ușile-s deschise... țin curte de dreptate...

Moțoace... te-am vrut socru?... te vreu'și mai mult .. frate!

(Iese prin stînga)

MOȚOC (posomorît, privește cu ură după Despôt).

Dar!.. frate precum Abel și Cain! A! tu crezi

Că mi-i fugî din mână ca apa?... și nu vezi

Că palidă mi-e fruntea și scurtă răsufllarea

Sub viforul ce naște în mine răsbunarea?

A lui Moțoc copilă nu-i demnă... tu mi-ai spus,

Alături cu tine să stee pe tron sus ?

Iți trebuie-alianță de regi... mi-ai spus tu mie,

Tu ce-ai avut drept sceptru un băț de calicie ?

Aș râde, dacă răsul ar mai găsi vr'un loc

Pe lângă-a lui mânia în pieptul lui Moțoc...

O! Grec, atât de mare-i a lui deșertăciune,
 Cât își admiră umbra, când soarele apune,
 Și crede, când o vede lungită pe pământ,
 Că umbra cu statura-i deopotrivă sunt...
 Dar ți-oiu scurtă eu, Despot, și umbra, și lumina,
 Și, 'n loc de-a ta mândrie, ți-i măsură tu vina.
 S'atuncea vei pricepe, cât ești tu de pitic.
 Nimic ai fost... și iarăși prin mine-i fi nimic!

(Spancioc și Stroici se arată în fund).

SPANCIOC. Moțoc șade pe gânduri cu fața nourată?
 Semn rău!.. Semn de furtună în zare adunată.

(Se apropie de Moțoc).

Hmm!.. Vornice Moțoace, ești trist, posmorît.
 De viață, de putere, de lume te-ai urît?
 Viața trece, puterea trece, și lumea trece;
 Zi dar măhnirii tale ca dânsel să plece.
 Măhnirea-i oaspe dușman ce trebuie-alungat.
 Ea-i parte femeiască; tu ești încă bărbat.

MOȚOC (repede). Spancioc, unde mi-e Tomșa?

SPANCIOC (zâmbind).

Nu știu.

MOȚOC.

Tu, Stroici, răspunde.

Unde-i Tomșa?

N'am știre.

STROICI.

MOȚOC.

Ba știți!.. El este unde

Ar trebui cu toții să fim, de mai avem
 In vine-un dram de sânge curat de-orce blestem.
 Nu știți unde e Tomșa? Nu? dar cine vă crede?
 Voi știți, o știți ca mine, că Tomșa se repede
 Acuma spre Suceava cu partizanii săi
 Și cu-a lui oaste mică, dar oaste tot de smei.
 Știți că viteazul Tomșa, Român cu preștiință,
 A spus de mult că Despot nu-i Țării de priintă,
 Și vine să-l răstoarne!... sunteți chiar pregătiți
 Și însă voi, cu mine, vă faceți că nu știți!
 Moțoace, cunoști multe!... iar dacă Tomșa vine.
 Gândești că bine face?

SPANCIOC

MOȚOC

Dar, dar! El face bine,

Căci Despot pe toți răii din culme-a întrecut!
 Chiar cerul, ca pământul, răbdarea și-au pierdut.
 Cum?... tu ne grăiești astfel?... tu care-odinioară
 Vroiai să legi de Despot pe dulcea ta fecioară,
 Pe Ana, și 'mpreună să i urci pe tron?

SPANCIOC

MOTOC.

Spancioc.

În rana ce mă arde, ah! nu aruncă foc.
Am fost orbit de ură în contra tiraniei
S'aprinș ca totdeauna de dragostea Moșiei...
Și 'n inimile noastre dibaciu s'a încuibat.
Acest fățarnic, Despot, amar ne-a înșelat,
Că-i om cu două fețe: în suflet poartă ură
Și dulcea desmierdare în ochi-i și pe gură.

SPANCIOC.

Așă-i!... el aveà miere pe buza lui, și noi
Ne-am adunat în juru-i ca muștele de roi.
Proști!.. am crezut că-i mazăre de stup, și de odată
Trezitu-ne-am cu-un trântor și cu mierea mâncată.

STROIICI.

E trântorul în faguri?... afară el din stup!
E lupu 'n stâna Țării?... pe lup, zăvozi, pe lup!

MOTOC.

Dămol, Stroici!.. să fim gata, când lupul se arată;
Să 'mpingem spre capcană jigania turbată,
Și Despot de la sine în ea va fi condus:

Așa e scris acelui ce cată tot în sus!
Netotul!.. în mărime se 'ndeasă făr' de cale,
Mărirea să-l înnece în valurile sale!

STROIICI.

MOTOC.

A! bine zicea Tomșa, dar nu l-am ascultat.
Dar!.. Despot e urgia cumplitului păcat!

El vrea ca să supuie, lipsit de-orce căință,
Vroința omenirii la simpla lui vroință.

Semețată fărdelegee!.. O! cum nu vă ireziți

Răsbunătoare umbre a Domilor măriți,
Ca sub privirea voastră, sub fulgerul privirii,

Tiranul să dispară în hăul nimicirii!

SPANCIOC.

Moțoc! lasă morții și chiamă pe cei vii

Cine-i strechiatul Despot, îl știm precum îl știi:

Un Grec, trecând prin ițe, ca sprintena suveică,

Un cuget ce răsună de glas de cucuveică,
Dar ce facem cu dânsul?

MOTOC.

Ce fac eu?

SPANCIOC.

Dar!

MOTOC (în taină).

Ce faci

Când cântă cucuveica pe casă?

SPANCIOC.

O-alung.

MOTOC.

Taci!

Boierii și breslași la Curte se adună...

(Actul IV, scenele V, VI, VII.)

Zadarnic vedem în scenele următoare pe Harnoy vistierul
ținând cu Vodă, și pe Ahmed Baraițtarul aducându-i întâ-

rirea de la Poartă. Visteria e goală, și birurile noi vor resculă poporul, iar confirmarea Porții e plătită fără știrea boierilor cu 10000 de galbeni, peste haračiu, și aceasta va ațâța și mai mult pe boieri. In sala tronului, unde Despot vestise logodirea lui cu ficia unui palatin polon, nemulțumirea boierilor izbucnește îndată ce aud cum trimisul sultanului înjosește Țara. Și-atâta e destul, pentru ca Tomșa, care pândia de departe, să răstoarne pe cel ce rămăsese fără sprijin:

Cei de mai 'nainte: AHMED BAIRACTARUL, HARNOV

BAIRACTARUL (după o temeneă).

Alah Ție, mărite Beilerbei.

Să verse-a sale daruri din cer, precum le vrei,
 Și fie-ți calea plină de flori de iasomie!...
 Sultanul, ce întinde a sa împărăție
 In patru părți a lumii, cât ochiul ostenit
 Nu-i vede începutul și fundul nesfârșit,
 Vărsând azi peste tine lumina-i suverană,
 Confirmă-a ta Domnie pe Țara Moldovană,
 Și 'n semn de muțumire că însuși ai crescut
 Cu zece mii de galbeni haraciul din trecut,
 Prin mine îți trimite o pală 'mpărătească
 Și-un steag cu semiluna lui Mohamed!

DESPOT (sculându-se).

Trăiască

Sultanul prea puternic!

BAIRACTARUL.

Și Despot, robul său!

(La cuvântul de rob, boierii sunt cuprinși de indignare).

MOȚOC (înaintând).

Rob!... Domnul țării noastre?... Pe sfântul Dumnezeu,
 Ce-aud?... In aste ziduri de capiște străbună
 Cuvântul de robie cu fală azi răsună!
 Și boltele 'nvechite nu cad, sub piara lor
 Să 'ngroape aici cuvântul de rob, umilitor!...
 Ce-aud?... Tu însuși, Despot, din buna ta voință
 Ai mai crescut haraciul cu-a Țării umilință,
 Făr' a 'ntreba de mine, de bresle, de boieri
 Și de popor ce zace în lipsuri și dureri?
 Ai mai crescut haraciul cu-o mână de risipă
 Fără-a vedeà că Țara sârmană-o dai de răpă?
 Ce lege ți 'nvoiește ca să dispui de ea?
 Ce sfetnic îndrăznit-a?...
 Ce sfetnic îndrăznit-a?...

DESPOT.

Ce lege? Vrerea mea!

Ce sfetnic?... Astă spadă, simbol al demnității.

Unealta vitejiei și cumpăna dreptății!

Eu port toată puterea, pe cap, pe braț, pe piept:

Puterea covârșește universalul Drept!

SPANCIOC (înaintând).

Vorbești de a ta spadă tu, Despot?... unde?... în față
Cu armele lui Ștefan? Privește-le și 'nghiață!

(Adresându-se către armele lui Ștefan cel Mare).

Odoare ciocărite sub mii de lovituri,

Care-ai tăiat aripa vrăjmașilor vulturi,

Săriți din zid și spune-ți lui Despot, rătăcitul,

Că cine-și cată reazem afară din popor,

Se reazimă pe-o umbră de nour trecător...

N'ai zis odinioară tu, Despot, cu glas tare:

Vreau gloria Moldovei ș'a ei neatărnare.

Ea-i zidul ce oprește potopul fanatic;

Căzut acum e zidul, eu vreau ca să-l ridic!...

Așa vorbeai atunce, ș'acum?

DESPOT.

Îți îngrădește

Gura, Spancio!

SPANCIOC.

Nu, Despot!... Acel care-ți vorbește

Boier e, stâlp de-al Țării, cu drept moștenitor

De a vorbi cu Domnii, fățiș, îndrăznitor,

Cu capul sus, cu glasul tare!

DESPOT

Gura-ți închide,

Spancio!... Moartea te paște!

SPANCIOC

Ș'apoi de m'ai ucide?

Ucisu' care moare zâmbind, disprețuitor,

Ucide mult mai crânce'n pe-al său ucigător...

Despot! am fost cu tine cât ai fost om al Țării;

Te-ai lepădat de Țară?... de-acum te las perzării.

(Iese prin fund)

MOȘOC

Rămâi în părăsire, Despot cu-ai tăi străini..

Tu porți pe sub coroană cununa cea de spini!

(Iese prin fund împreună cu alți boieri).

DESPOT (furiOS).

Periți, periți din ochii-mi, ființi cutezătoare,

Cu limbă îndrăzneată sub buze cobitoare!

Vărtelniți cărmuite de al trădării vânt!

Ca să-mi grăiți voi astfel, uitat-ați cine sunteți?

Inșelători de gloate, umblați cu Țara 'n gură,
Cercând a mă atinge cu-a voastră mușcătură!
Ha, ha! v'a lovit mila de Țară, când am vrut
Printr'un haraciu mai mare să-i fac un mare scut?
Ei bine, și poporul, și voi cu-averea voastră
Plăți-veți, și haraciul, și cununia noastră!
Voiu scoate eu din gură toți dinții cei de lup;
Voiu vinde, și cenușa, și pielea de pe trup.

(Ceilalți boieri părăsesc sala).

Și dacă n'ajunge, voiu pune la topire
Icoane, policandre, cruci, tot!...

(Deodată Ciubăr Vodă iese din popor aprins, indignat, fanatic).

CIUBĂR VODĂ

Nelegiuire!

Blestem!... apostazie!

DESPOT

Ce văd? iar un smintit?

Ciubăr-Vodă?

CIUBĂR

Eu însumi! să ți spun cu glas uimit,
Că inima-ți șerpoaică, de milă fiind stoarsă,
Apuci pe calea morții ce n'are cale 'ntoarsă.
Tu vrei să 'ntinzi pe scule o mână de tâlhar,
Dar trăsnetul, ia seama, te-așteaptă pe altar!
Ai zis? (în parte) Răbdare, Despot. (tare). Zi tot ce ai

DESPOT

[a-mi spune,

Dar cumpănește-ți bine cuvintele, nebune!

CIUBĂR

Păgâne! răzi de lege e'un răs neomenos?

Prefacă-ți-se răsul în bocet dureros,

Și toată veselia din sânul tău să piară!

Străin s'ajungi de lege, străin s'ajungi de Țară,

Căci, beat de-a ta putere, tu crezi că Dumnezeu

Se 'nchină ție, vierme, și e supusul tău!...

DESPOT

Ciubere! meriți moarte!... dârzia ta e mare,

Dar mi-ai scăpat tu viața... Eu ție-ți dau iertare!

HARNOV (vine speriat din fund).

Măria Ta, boierii oraș-au părăsit,

Și larma se întinde că Tomșa a sosit.

DESPOT

Cum?... Tomșa?

LASCHI (vine din fund alergând).

LASCHI

Despot, Despot!... în zarea depărtată

S'aude-un sgomot mare ș'o oaste se arată.

E Tomșa!

DESPOT (în picioare). Tomșa, Tomșa? (către ostași) La ziduri, bravi

[ostași!

Să nu rămâie 'n Țară nici urmă de vrăjmași!...

Face un gest poruncitor... Ostașii ies în grabă după Laschi.

(Actul V scenele VII, XIII).

În actul V, Despot e învins și împresurat împreună cu oștile lui Laschi, care încă-l apără în Suceava. El se silește din rășputeri și cu desnădăjduire, în care se vede cunoșcuta-i îndrăzneală, isteție și chiar generozitate, ca să scape. Dar legăturile vechi i se strâng din ce în ce în jur, greșelile i se descarcă asupra-i, și el trebuie să cadă. Astfel când el trimite pe Ana, care încă-l iubește, cu solie la Moțoc ca să părăsească pe Tomșa, căci îi va lua fiica de soție. Carmina, care venise după dâsul în Suceava și căreia îi promisese, și ei, s'o despartă de Laschi și s'o ia de soție, se revoltă din uneltirile lui Despot, îl blestemă și destăinuiește lui Laschi rușinea legăturilor lor. Atunci Laschi, ultima scăpare a lui Despot, își ucide soția, iar pe el îl părăsește soartea sale. Acum Despot începe să vadă prăpastia, în care are să cadă.

Poporul nu mai poate susține asaltul, căci e zdrobit de trei luni de suferințe. Zadarnic Despot caută să-l încurajeze cu vorba lui măiastră; zadarnic vrea să-l ademenească cu genereozitatea lui. Poporul, peste care nu știuse să domnească, îi ia Domnia înapoi și-l dă peirii prin mâna lui Ciubăr.

LIMBĂ DULCE (afară). Hai sus, la Vodă...

DESPOT.

Gloata se suie-acum pe scară...

Să fie vreo rescoală?

JUMĂTATE (afară).

Hai sus!.. ne-am săturat

De-atâtea lupte oarbe, de-atât sânge vărsat.

POPORUL (năvălind în sală).

Hai, hai!

DESPOT.

Ce vreți? Ce este?

LIMBĂ DULCE.

Măria Ta! Poporul

De nouăzeci de zile îl seceră omorul,

În cât a noastră grijă nu e cum să trăim,

Nu, Dumnezeu o știe, dar cum e să murim!

Răbdăm nenorocirea de nouăzeci de zile,

Văzând cum pier de foame soții, copiii, copile,

Și ne-a ajuns cuțitul... Nu vrem a mai răbdă...

Poporul vrea lui Tomșa cetatea a predă.

DESPOT.

Lui Tomșa, al meu dușman, să închinați cetatea?

Români! unde vă este credința și dreptatea?

LIMBĂ DULCE. Credința, ne-am plătit-o cu trei luni de dureri;

Dreptatea, noi o cerem!.. tu n'ai dreptul s'o ceri.
Când Țara-i chiar prin tine adusă la peire.

DESPOT. Sumețe!..

LIMBĂ DULCE. Sumeția-mi e rod de suferire.

Destul amar!.. destulă batjocură pe noi;

Hai să deschidem poarta, Români!

POPORUL.

Hai!

DESPOT.

Stați!.. O! voi.

Copii acelor oameni giganți de altădată,
Ce înfruntau sub Ștefan restrîște 'nviforată.
Ei toți, în locul vostru, sub zid s'ar îngropă.
Și voi!... Gândiți ce-ar zice eroii din vechime,
Găsindu-se azi față cu-a voastră micșorime?...
Dar ce-mi pierd eu cuvântul?... strămoșii erau smeii,
Români de viță bună, și voi niște mișei!..
Vă plângeți voi de lupte?

LIMBĂ DULCE

Ba nu!.. de sărăcie!

DESPOT (Aruncând o pungă cu galbeni poporului).

Na!.. puneți poleială l'a voastră mișelie.

LIMBĂ DULCE. Români!.. nu vă atingeți de băni cu păcat
Ce poartă al lui Despot chip mândru 'ncoronat.
E aur de icoană, e aur de potire,
Topit chiar de Satana cu a lui Despot știre!
E foc ce arde mână!.. Despot suntem țărani;
Nu vindem țara noastră, nici cugetul pe bani:
Ca să-ți culeagă darul ș'a ta pomană seacă
Ar fi că să se plece... Românul nu se pleacă!

(Respinge punga cu piciorul).

Opinca îți asvârlă pomana înapoi.

Nici noi suntem de tine, nici tu nu ești de noi!

(Către popor).

Hai!

DESPOT (amărit împarte)

Câtă umilire mi-a rezervat azi soarta!

S'a sfârșit tot! (tare). Vă duceți, sârmani! deschideți
[poarta!

(Actul V scena X).

În scenele finale, ce urmează, Despot, aproape de sfârșit, s'arată cu firea de la început, și mândria isteată și generozitatea șireată a caracterului său l-ar fi scăpat de perzanie, de n'ar fi fost fanatismul religios. Furia poporului a

putut-o înfrână, furia lui Tomşa a putut-o potoli, dar nu pe a fanaticului. Şi astfel, iertat de popor şi de Tomşa, cade totuşi sub junghiul lui Ciubăr, răsbunătorul legii pângărite:

MOTOC. Poarta-i deschisă, Despot!. Cetatea s'a predat
Şi Tomşa te ajunge; el intră în palat.
Cutremură-te!.. Moartea s'apropie de tine!

DESPOT. Nu eu, boieri, dar Tomşa cutremure-se 'n sine,
Că țin în a mea ghiară copilu-i drăgălaş:
Un pas.. şi el rămâne lipsit de copilaş!

(Iese în stânga pe când Tomşa intră prin fund).

TOMŞA (arătând pe Despot):

Pé dânsull.. înainte!.. duşmanu-i la strimptoare.

SPANCIOC. Stăi, Tomşa!.. un pas numai, şi copilaşu-ţi moare!

TOMŞA. Copilul meu!

SPANCIOC. Dar!.. Despot invins, desperător
E 'n stare să-l ucidă cu braţ răsbunător.

TOMŞA (după o luptă cu sine).

O! rumpe-mi-se pieptul în spasmele durerii,
Mai bine rău părinte decât rău fiu al Ţării!

(Către oşteni).

'Nainte!

(Uşile din stânga se deschid.—Despot apare).

CIUBĂR-VODĂ (arătând pe Despot):

Iată-l!.. iată, cumplitul Fariseu!

Tu Antihrist! tu, Despot, cuprins de Duhul rău,
In ţărna ce te-aşteaptă cobori din înălţime!..

TOMŞA. Ce mi-ai făcut copilul, călău plin de cruzime?

Despot se întoarce spre uşă şi face un semn. Iliaş intră şi vrea să aibă
la tatăl său)

DESPOT. Te uită, Tomşa, iată, copilul tău iubit!
Am respectat zălogul, odor nepreţuit,
Şi l-am păstrat în viaţă cu dragoste, cu bine,
Cum merită odrasla unui viteaz ca tine.

(lui Iliaş).

Mergi Iliaş!

ILIAŞ (aruncându-se în braţele lui Tomşa). Tătuică!

DESPOT (lui Tomşa).

Sărută-l fericit,

Şi fie-ţi gândul aspru de dânsul îmblânzit!

(înaintând)

Eu, Despot, Domn Moldovei prin însăşi voia Ţării.
Ş'ajuns prin mine însumi la culmile puterii,

Azi sunt căzut din tronul lui Ștefan celui sfânt
 Și vin, și 'n fața lumii declar acum că sunt,
 De-a mea fatalitate învins contra dreptății...
 Deci spada mea ciuntită o 'nchin fatalității!

(și aruncă spada jos).

TOMȘA.

Despot, pășind spre tronul de tine usurpat,
 Pe un păcat de moarte piciorul ți-a călcat.
 Și purpura domnească, picând pe-a ta privire,
 I-a fost, nenorocite, o pânză de orbire.

Blăstem!

Blăstem lui Despot!

Auzi?... om ne'nțelept!

CIUBĂR.

POPORUL.

TOMȘA.

Această țară bună—ea te-a primit la piept.
 Tu, Despot, ai vândut-o lui Ferdinand Germanul
 Lui Sigismund Polonul, lui Soliman Sultanul,
 La toți dușmanii, care ți-au fost de ajutor.
 Să te privești în față cu 'n vis amăgitor.
 Ai răs de toate: țară, oștime!...

Lege!

Ei bine,

MOȚOC.

CIUBĂR.

TOMȘA.

Fiți voi judecătorii!... Spuneți ce se cuvine
 Lui Despot Ereticul de țară vânzător?
 Pedeasa ce așteaptă pe-orcare trădător:
 Moartea!

Dar! moartea!

Moartea!

MOȚOC.

CIUBĂR.

POPORUL.

DESPOT (privind în fața tuturor cu mărire). Boieri, și tu oștime!

Mormântul, ca și tronul, e sacră înălțime,
 Și când vorbește omul pe piatră de mormânt
 E drept să se asculte solemnul său cuvânt..
 Râvnit-am tronul Țării, dar râvna mea regală
 A fost însuflețită de-o țintă colosală.
 Visând neatârnamea, vroit-am prin Români
 Să dau loviri de moarte Osmanilor păgâni.
 Am vrut cu-al nostru paloș, frângând soarta 'neruntată.
 Să scol creștinătatea pe-al ei mormânt culcată..
 De-mi ajută norocul s'ating visu-mi din sbor,
 Aș fi numit de lume erou, liberator;
 Dar nu m'a dus destinul și timpul la izbândă,
 Și iată-mă, eu Despot, căzut azi la osândă!
 Așa-i lumea deprinsă pe om a-l transportă
 Invingător, pe Olimp, învins, pe Golgota!.....

Vreți moartea mea?... sunt gata!... Ucideți, căci n'am
[teamă

De-a mele fapte 'n viață să dau în ceruri seamă;
Dar tronul mai sus este de brațul omenesc,
Și singurul său jude e judele ceresc!
Dar mirul e o rouă cerească, sântitoare,
Pe fruntea ce-a atins-o în veci neperitoare!
Nici soarele nu poate să o prefacă 'n nor,
Nici omul să o șteargă cu brațu-i muritor!
Vreți moartea mea?... Ucideți!... dar eu, tristă victimă,
Istoria Moldovei vreau s'o scutesc de-o crimă,
Să nu poarte stigmatul în ziua re'nvierii!

(Scoțându-și coroana de pe cap și aruncând-o).

Mi-arunc din cap coroana!... din mână sceptru-mi
[scot:

Nu mai sunt Domn!... Acum ucideți pe Despot!

(Toți rămân încremeniți).

ILIAȘ (cu lacrimi). Iertare, tată!

BOIERII.

Tomșa, iertare!

POPORUL.

Indurare!

TOMȘA..

O cereți?... fie!... Despot, de moarte ai iertare,
Dar tu la mănăstire pe viață-'i fi închis.

(Ciubăr, dând semne de o exaltare fanatică, se înaintează și strigă).

CIUBĂR Iertare!... cui!... lui Despot?... Iertare?... Cine-a zis?
In veci nu iartă cerul pe-acel care-l desfide!

(Se repede furios și injunghie pe Despot).

Ai vrut să ucizi legea?... Mori, legea te ucide!

DESPOT (căzând). Ah!... mor!

TOȚI (cu reprobare).

O!

TOMȘA (lui Ciubăr).

Crunt fanatic! turbat ucigător!

Pieri! Nu e sfânta cruce unealtă de omor.

(Ciubăr se retrage aiurit, cu ochii țintiți la trupul lui Despot — Semeni îl arestează.—In fund răsună deodată un țipăt dureros).

ANA (vine alergând desperată și ingenuchiază lângă

Despot)

Despot!... Mort!... Despot, moartă mă voi uni cu tine
O! Doamne... fie-ți milă... de dânsul... și de mine.

(Cade leșinată pe pietul lui Despot)

MOȚOC (uimit). Copila mea!...

TOMȘA (oprindu-l).

Moțoace, așa vrea Dumnezeu!

Acel ce-și vinde țara, își pierde neamul său!

(Actul V, ultimele scene).

Analiză. I. «*Despot Vodă*», și la citire, și cu atât mai mult la reprezentare, ne mișcă uneori într'un fel, alteori într'altfel. Incidentele în legătură cu prima fază a personajilor secundare Ciubăr, Limbă Dulce și Jumătate sunt de natură comică; celelalte și cu deosebire soarta eroului Despot este de natură tragică. Această operă dar prin unele părți ne provoacă veselia, prin cele mai multe seriozitatea iar rezultatul este un sentiment tragic temperat. În orice caz, fondul operei este un sentiment și deci avem a face cu o operă poetică. Pe de altă parte, această operă poetică are de materie o acțiune care e menită spre a fi reprezentată. Este deci o operă dramatică.—E adevărat că pe ici pe acolo personajii nu prea fac ceea ce ar conveni caracterului lor și situațiunilor în care se află, și, în loc să vorbească ele vorbește poetul prin gura lor. Exemplu izbitor este declarațiunea patriotică a lui Laschi asupra Moldovei, când conduce pe Despot în Actul I. Cu alte cuvinte, poetul nu este destul de obiectiv, nu ne reprezintă personajii numai cu ființa lor proprie și independentă de sentimentele lui personale, ci este uneori subiectiv, adică când și când pune într'insele sentimente străine de ele însele, dar care sunt scumpe autorului. Deși dar forma pe care o întrebuițează este pretutindeni dialogică, totuși uneori fondul nu e dramatic, ci liric. Aceste abateri nu sunt însă așa de numeroase încât lucrarea să piardă cu desăvârșire dramatismul ei; deci ea poate fi caracterizată, zicând că e o operă dramatică cu oarecare părți lirice.

Această poemă însă se deosebește de cele cunoscute până acum, prin faptul că în ea găsim împreunate elementul tragic și pe cel comic. Este ceea ce se numește o *dramă propriu zisă*, și anume o *dramă romantică*. Acest fel de dramă este deosebită de tragediile elene sau franceze, cunoscute sub numele de *clasice*, și este datorită cu deosebire geniului lui *Shakspeare*. Temeiul ei stă în ideia că, spre a impresiona mai mult pe public, trebuie ca opera dramatică săsemene cât mai mult cu realitatea, iar aceasta nu se poate face decât împreunând elementul comic cu cel tragic. Acest fel de a vedea a fost adoptat de poeții germani, dar cu deosebire de francezul *Victor Hugo*, șeful școalei poetice ce s'a numit *romantică*. Acest poet pe lângă unirea comicului cu tragicul,

mai admite în dramă și lirismul. «*Despot Vodă*» este produsă sub influența acestui poet. Ea este dar o dramă romantică în felul cum o concepea *Victor Hugo*.

II. Comparând «*Despot Vodă*» cu «*Antigona*», (o dramă romantică cu o tragedie) observăm între ele oarecare deosebiri caracteristice, derivate tocmai din acea tendință de a face ca evenimentele dramatice să se apropie mai mult de realitate. Astfel, pe când în «*Antigona*», în afară de conflictul tragic dintre eroină și Creon, poetul s'a ferit de a mai introduce în piesa sa și alte preocupări din viața personajilor sale, așa în cât ele nu trăiesc decât în și pentru acel conflict;—în «*Despot Vodă*»—și cu atât mai mult în modelele sale cele mai depărtate, în dramele lui *Shakspeare*—găsim scene epizodice, care ne arată uneori viața intimă și familiară a eroilor, și care parcă sunt făcute spre a ne abate interesul dela conflictul principal. Așa, bunioară, în «*Despot Vodă*», găsim scena de vânătoare, scenele între Limbă Dulce și Jumătate, între Limbă Dulce și Despot la graniță, și altele care nu sunt citate în extrasele de mai sus. Din această pricină, poetul nu este ținut ca în tragedie să aibă neconținut tonul susținut, ci întrebuințează adesea tonul familiar potrivit fondului acelor scene. Cu alte cuvinte, pe când tragedia clasică nu admite în viața eroilor săi decât scene pline de noblețe și în directă legătură cu desfășurarea acțiunii principale, drama romantică admite scene epizodice familiare sau comice orcât de depărtate ar fi ele de acțiunea principală. Aceste scene ne interesează prin faptul că el ne fac să pătrundem mai adânc în viața intimă sufletească a eroilor sau împrejurările, în care trăiesc viața lor de oameni în carne și oase. Scuza lor nu poate fi alta decât că, în locul unității de acțiune, loc și timp, cerută de tragedia clasică, drama romantică caută să realizeze din elemente mai deosebite și mai complexe, pe deoparte unitatea de caracter a personajilor, iar pedealta o unitate de sentiment superioară, combinând într'un singur sentiment complex sentimentul tragic cu cel comic. Această năzuință, când este realizată de poet, dă dramei romantice o superioritate incontestabilă asupra tragediei clasice.

III. Tocmai pentru ca să realizeze acest scop, drama ro-

mantică nu se mulțumește cu o acțiune simplă, ca aceea ce descoperim în «*Antigona*». În tragedia clasică sufletele eroilor sunt concepute ca perfect dezvoltate: poetul nu are trebuință să arate cum au ajuns personagiile să dorească ceea ce formează obiectivul voinței lor. Ele dela început sunt reprezentate ca fiind ajunse la un punct, când voința lor e necesar să se descarce într'o acțiune fulgerătoare. Și așa se întâmplă lucrurile în «*Antigona*». În drama romantică, avem o acțiune mult mai deslănătă, mai complicată, mai trăgănată, în care poetul ne arată pe îndelete deosebitele momente ce a precedat descărcării finale, care aduce căderea eroului. În «*Despot Vodă*», poetul, dacă ar fi vrut să facă o tragedie clasică, s'ar fi mărginit la simplul eveniment al căderii lui. Ne-ar fi arătat în primele acte pe erou în culmea mării, cu toate calitățile, care-l fac simpatic, cu toate defectele, care vor fi pricini de răsturnare, iar în actele următoare ni l-ar fi arătat căzând sub greutatea propriilor lui fapte printr'o acțiune repede și concentrată. Vasile Alecsandri însă, făcând o dramă romantică, a căutat să arate toate peripețiile vieții eroului de când a intrat în Moldova, cu aspirația de a-i cuceri tronul. Vedem rând pe rând deosebitele împrejurări care-l vor ridică, și înnodându-se rând pe rând deosebitele cauze care ridicându-l îl vor face să cadă. Această înfățișare *istorică* a acțiunii face adesea să lăncezească interesul, precum am avut ocazia s'o observăm, și trebuie un talent poetic extraordinar, ca, cu o asemenea operă dramatică, să ne țină încordat interesul, cum ni-l ține poetul clasic cu tragedia sa. Din acest punct de vedere, dar, tragedia clasică este superioară dramei romantice, fiind mai concisă și mai concentrată.

Teorie § 47. Se numește *dramă romantică* o operă dramatică de natură tragică, în care sunt primite și elemente comice. Sentimentul, ce constituie fondul unei asemenea drame, este dar un sentiment tragic temperat, mult mai complex în felul său decât tragicul și comicul pur. Acțiunea și caracterele ce ne înfățișează sunt mai complexe decât în tragedia clasică. Ea permite scenele epizodice și tonul familiar, dar caută să aducă la uni-

tate deosebitele sentimente contrarii ce conține și deosebitele caractere prin care le întrupează.

§ 48. Prin complexitatea acțiunii și caracterelor sale, ea și prin complexitatea sentimentelor cărora le dă expresiune, drama romantică e superioară tragediei clasice; e inferioară ei însă prin încetineala acțiunii și lipsa de concentrare a deosebitelor evenimente secundare în acțiunea principală.

Exercițiul LXII. Să se citească în traducere drama «*Macbeth*» de *Shakspere* și să se facă un studiu în scris asupra ei, analizându-i acțiunea și caracterele, și caracterizându-o.

Exercițiul LXIII. Să se arate care sunt părțile din «*Despot Vodă*» unde lirismul este clar, și ce personaje sunt mai obiectiv concepute și redată.

Exercițiul LXIV. Să se citească și să se caracterizeze «*Răzvan și Vidra*».

Exercițiul LXV. Să se analizeze versul întrebuițat în «*Despot Vodă*», știindu-se că acesta e versul cel mai întrebuițat de poeții noștri dramatice. Să se compare acest vers cu acela din «*Răzvan și Vidra*» din punctul de vedere al efectului lor în dramă.

Exercițiul LXVI. Să se citească și să se caracterizeze cele două bucăți următoare.

63. HAMLET

de

William Shakspere

Shakspere (1565—1616) este cel mai mare dramaturg al omenirii, cel care a creat caractere e cele mai puternice și mai adânci, cu ajutorul unei imaginațiuni care scânteiază la fiecare pas, în dialogurile personajilor sale, fără ca totuși aceste personaje să-și piardă caracterul lor propriu. Dramele sale cele mai însemnate sunt: «*Othello*», în care întrupează tragicul cel mai fioros al geloziei; «*Coriolan*», în care întrupează tragicul îndrănelii și încăpățânării; în «*Regele Lear*» întrupează tragicul nerecunoștinței fiiești; în «*Hamlet*», nehotărîrea; în «*Macbeth*», muștrarea de cuget; în «*Romeo și Julia*», iubirea. Tot așa de însemnate sunt și unele din dramele sale istorice ca: «*Richard III*», în care întrupează preversitatea și «*Henric IV*», unde găsim admirabilul tip al lăcomiei, lenei și lășității, Falstaff. Nu mai puțin remarcabile sunt și unele din comedile sale, în care găsim un farmec poetic neîntrecut, cum e «*Un vis dintr-o noapte de vară*», sau o adâncă pricepere a sufletului omenesc, cum sunt «*Shylock*» sau «*Negustorul din Venetia*» și «*Mierea dracului*».

MONOLOGUL LUI HAMLET

Hamlet e fiul regelui Danemarcei, care murise într'un chip misterios. Mama sa se căsătorește îndată, după ce rămâne văduvă, cu unchiul său. Aceste lucruri îl pun pe gânduri, e trist, abătut și nu știe ce să creadă. El bănuiește că tatăl său a fost ucis de unchiul său, că să-i ia soția și tronul. Într'o noapte fantoma tatălui său i se arată și-i confirmă crudul adevăr. Ca să-l răsbune însă, aceasta nu este de ajuns pentru firea lui nehotărîtă; el vrea să afle pe deplin adevărul. Se prefăce nebun și pune pe niște actori să joace o comedie, în care se petreceau fapte analoge cu cele dela moartea tatălui său. Regele se turbură și suspendă reprezentațiunea. Hamlet, convins că fantoma are dreptate, aleargă să omoare pe criminalul său unchiu, dar nehotărîrea sa îi dă motive să-l cruțe. Ceartă aspru pe mămă-sa, iar la protestările ei, auzind un sgomof după o perdea crede că e regele, dă cu sabia, fără să se asigure mai întâi de ce face, și ucide pe Polonius, care spionă. Astfel ucide pe tatăl Ofeliei, iubita lui. Cu acest fapt și cu extravagantele sale, el face pe Ofelia să înnebunească și să se sinucidă. În fine, după multe fapte, în care se vede boala nehotărîrii produsă de un exces de gândire, el e omorît într'o luptă cu fratele Ofeliei. Înainte de a muri ucide în fine pe regele criminal. Pasagiul ce urmează ne arată nehotărîrea voinței lui bătută de îndoiala gândurilor contrarii. Negăsind curaj și destul temei în sine ca săucidă pe unchiul său, după cum promisese fantomei, vrea să se sinucidă. Dar nici aceasta nu poate, din pricina reflecțiunilor ce-i învălmășesc mintea.

A fi sau a nu fi? Aceasta este întrebarea.

Este oare mai nobil ca un suflet curajos să sufere loviturile soartei celei rele sau, înarmându-se în contra acestui potop de nenorociri, să le pue capăt?

A muri? A dormi, nimic altcevă și în acest somn a zice: punem sfârșit suferințelor sufletești și miilor de dureri ce sunt legate de acest morman de pământ! O! Iată o izbândă pe care tot omul trebuie s'o dorească.

A muri?... A dormi. A dormi? A visă poate... A! Iată! Aci este toată greutatea. Știm noi ce visuri vom avea în acel somn al morții, după ce vom fi asvârlit departe. Vestmântul existenței noastre pământești?

La acest lucru trebuie să cugetăm mereu. Și tocmai această cugetare face să fie lungă, prea lungă, viața unui nenorocit.

Căci, dacă e vorba, cine ar voi să sufere înțepăturile și ocările lumii, nedreptățile apăsătorului, reaua purtare a celui mândru, suferințele iubirii disprețuite, ciudatele drumuri ale legii, obrăznicia celor puternici și disprețul neștiinței pentru merit și răbdare? Cine ar voi să le sufere când ar putea cu vârful unui cuțit să dobândească odihna?

Cine ar voi să ducă în spinare, gemând, povara unei vieți supărătoare, dacă n'ar fi teama despre un ceva, ce se află dincolo de hotarele existenței, în ținutul de unde nu mai vine cine s'a dus o dată?

Iată ceea ce ne turbură voința și ne-o slăbește; iată ce ne silește să suferim durerile prezente, în loc de a alerga după niște rele pe care nu le cunoaștem.

Astfel conștiința ne face lași; astfel ea aruncă peste cea mai puternică hotărâre a noastră vâlul îndoielii și pune stavilă oricărei încercări, zădărnicește orice acțiune.

Dar... tăcere! Iată frumoasa Ofelia.

63. ȘOLDAN VITEAZUL

de

V. Alecsandri

(Teatrul reprezintă o piață).

ȘOLDAN (e de gardă lângă o gherită. — El cată 'mprejur, lasă pușca și vine în fața publicului de cântă):

Eu sunt Șoldan Viteazul
Dincòlo, de la Breazu!,
Soldat de oaste nouă
Voinic însă cât nouă.
Intr'o zi, din păcate,
Mi-au pus un sac pe spate
Și coiful ist' pe cap
In care nici nu 'ncap;
Și m'au trântit la număr
C'o pușcă grea pe umăr
Cu trupul în mindir,
Cu călți¹ ici la chimir;
Ș'apoi mi-au zis: Șoldane!
Stăi smirna țopârlane,
Că de-acum ești soldat....
Soldat!... văzuși păcat?

Of! Doamne, boieri d-voastră... să nu vă fie vorba cu supărare... adică dă!... de unde eram om de ome-

¹ Eră pe vremea când puștile se încărcău pe la gura țevei cu praf de pușcă și călți.

nie, ca toți pământeni... cu sucman, cu opinci, cu Țari, cu pene de păun la pălărie, m'o luat bun teafăr din sat și m'o sucit și m'o schimosit și m'o tuns chilug, de-ar râde chiar babele acum de mine. (Arătându-și capul tuns). Dă! poftiți de vedeți... cap de român îi aista? par'că m'osmuls Rusaliile și m'osăscut bobocii... (Oftând) Ba nu, zău... adică cum s'ar prinde, șaga de-o parte... drept să vă spun...

Frunză verde, verde, verde,
De m'ați crede, crede, crede,
Mi-i destul
Zău, destul,
Și-s sătul,
Prea sătul

De cazarmă, ca de-o cușcă,
Și de muștru și de pușcă.
Căci mi-i dor de plugărie
Și de iarba din câmpie!
Valeu! valeu! inimioară,
Ca murguța sbiară, sbiară!

Așa zău!... după ce m'osrâns vârtos în chingi și m'osîngustat de-un palmar... apoi m'oscos la muștru... și cât ți-i ziuica Domnului de mare, mă țin la soare, ca pe un cocostârc... ian așa!... numai într'un picior... (se puse într'un picior) ci-că să mă învețe a face marș... una... a... două... și-i dă... și dă, cât îi ie glasul... o ține una și bună, chiar ca un palamar¹ cu isonu' la biserică... una... a... a... două (schimbă piciorul). Ș'apoi ian să mi te'mpingă păcatul să te clătini.. valeu, mămulica mea! îți toarnă niște proptele la fălci de-ți strămută căpriorii... Ba nu, zău, adică cum s'ar prinde... șaga de-o parte... nu-mi eră mai bine mie la țară? la locușorul meu, unde trăiam în tică de azi până mâine și mă drăgostiam cu Măriuca...

Dar apoi vorba ceea: ci-că nu-i în toate zilele Paște!... Intr'o zi, chiar din mijlocul horii, m'osumflat pe sus,

1 Paracliser.

ca să mă dee la miliție.... ci-că să mă facă viteaz, ca
 Ștefan Vodă... bietu' Ștefan Vodă!... unde-i să mă vadă
 făcând muștru și să se bucure!... Pușca la u... măr!...
 (ia pușca și face exercițiu) pușca la stra... jă!... la pi... cior!...
 pușca la u... măr!... marș... rantaplan, plan, plan... (face marș)
 Atâta-mi place și mie... darabana!... Când începe a bate
 și când începe mujica a cântă!... știi?... mă furnică prin
 inimă, mi s'aprend ochii, ca doi jăratoci, și-mi trece de
 dor de acasă... atunci, zău, că m'aș bate, dar m'aș bate
 pân'la moarte, pentru ca să apăr țara asta bună, care
 mă hrănește... atunci, zău... cum s'ar prinde.. șaga de-o
 parte.. uit și pe Măriucă și mă simt cu adevărat...

Că sunt Șoldan Viteazul
 Din còlo, dela Breazul
 Deși de oaste nouă,
 Voinic însă cât nouă,
 Atunce cu mândrie
 Mă văd la soldăție
 Cu coiful ista 'n cap,
 Deși nu-l pre încap.
 Voios mă pun la număr
 Cu pușca mea pă umăr
 Și-mi place ist mindir
 Și plumbii din chimir!
 Atunci, Român cu fală,
 Aș da în foc năvală,
 Să apăr țara mea
 De-orce nevoie grea!
 (Să închină la public ostășește)
 (Cortina cade).

Analiză. Această bucată poetică, în deosebire de cea pre-
 cedentă, nu e numai o parte dintr'o operă dramatică, ci o
 operă dramatică întreagă. Caracteristica ei e că singurul
 personajiu, pe care-l are, se adresează, pe când săvârșește
 acțiunea sa, publicului. E o operă dramatică numită *monolog*.

Teorie § 49. Se mai numesc *monologuri* și opere dra-
 matiche de sine stătătoare a cărui acțiune e săvârșită de
 un singur personajiu.

D. POEZIA DIDACTICĂ

1. POEMA DIDACTICĂ.

64. SCRISORILE CĂTRE PIZONI SAU ARTA POETICA

de

Horatiu.

1. Imaginația poetului poate fi orcât de liberă, numai deosebitele imagini ce crează să se îmbine într'un tot armonios; să formeze adică împreună o unitate:

Un cap de om c'un gât de cal un pictor de-ar legă
Și, unui trup cu felurimi de membre, de i-ar da
Vestmânt de pene 'mpestrițat, așa ca o femeie
Cu piept frumos în negru trunchiu de pește să se 'ncheie :
Asemeni monstru de-ați vedeă, amici, v'ați stăpâni
De răs ? Tot astfel, o Pizoni ¹, să credeți că va fi
Și cartea 'n care s'ar află imagini deșirate
Ca visele de om bolnav, lipsind de unitate
Dintr'un 'nceput până 'n sfârșit ! — Da, știu că la poeți
Și pictori dreptul le e dat să fie îndrăzneți,
Drept ce de altfel cer și eu și-l dau iar la orcine,
Dar nu spre-a îmbinà simțiri feroase cu blajine,
Nici șerpi cu păsări a 'nsoți, și nici tigrii, cu miei !—

2. Ca să facem o lucrare poetică bună trebuie întâiu să alegem un subiect după puterile noastre și apoi mijloacele potrivite pentru executarea lui.

---

¹ Pisones, frații cărora Horatiu le-a adresat epistola aceasta.

Pe noi poeții cei mai mulți, Pizone și voi, fii
 De dânsul vrednici, deseori, ce mai ales ne 'nșală
 E aparența binelui, căci, dându-mi osteneală
 A fi mai scurt, devin obscur și, grația de-o cat,
 Vigoarea și căldura-mi perd : cutare-i prea umflat,
 Cercând s'ajungă la sublim ; acel ce se ferește
 De vijelii, jos pe pământ nemernic se târăște ;
 Iar cine simplul prin minuni îl crede mai de preț,
 Când artă nu-i, fugind de-un rău, dăm în alt rău mai mare.
 Pe lângă ciroul lui Emil¹, un sculptor seamăn n'are,
 In bronzu-i, părul mlădios și unghii de-a săpă ;
 Dar nu-i artist, căci un întreg nu-l poate întrupă.
 Eu dac'ar fi să fac ceva n'aș vrea să mi se spună
 Că-i seamăn lui, cum n'aș dori să am o față bună
 Cu negri ochi și negru păr ș'un nas strâmb și turtit.
 Alegeți-vă scriitori subiectul potrivit
 Puterilor, și lung cereați pe umeri ce povară
 Puteți ori nu puteți purta. Nici ordinea cea clară,
 Nici abundența n'or lipsi unui așa subiect ;
 Căci ordinea de nu mă 'nșel, avea-va de efect
 Și farmec, de-a expune întâi ce la 'nceput se spune,
 Iar amănuntele la timp prielnice a le pune,
 Povățuind pe autor într'un poem promis
 La ce să fie mai cu drag și ce nu-i bun de zis.

3. Cuvintele n'au valoare eternă; poetul trebuie s'alegă
 pe cele ce le-a consfințit uzul:

Când toamna frunzele dispar, cad cele ce-au ieșit
 Întâi, și vorbele pier când s'au învechit,
 Iare cele nouă înfloresc de tinerețe pline.
 Supuși ai morții suntem noi și de la noi ce vine! ²
 Deci portul ³, unde stă Neptun ⁴ închis de mâni regești,
 Spre ocrotire flotelor de vânturi dușmănești,
 Și lacul îndelung steril, de vâsle doar bătut,
 Ce azi sub plugul hrănitor în holde-i prefăcut,

¹ Ciroul zidit de Emilius Lepidus.

² Citează aci luerări mari de pe timpul său ca să arate că tot ce este omenește
 e supus pieirii: un port foarte mare zidit de August, —secarea bălților pontine, în
 locul cărora s'au dat agriculturii câmpii roditoare, — rectificarea cursului Tibrului.

³ Inversiune: și ceea ce vinde de la noi.

⁴ Marea, oceanul. Metonimi.

Și valurile Tibrului ogoarelor funeste ¹
 Urmând acum un curs mai bun ; tot făcut ce este
 De om perî-va—și-au să stea cuvintele mereu
 Tot vii și mândre? Multe sunt căzute ce din greu
 Se vor sculă, ci multe iar, având azi, vâlvă mare,
 Cădeă-vor, după bunul plac al uzului ce are
 Putere singur de a da vorbirii rost și legi!

4. De asemenea, când e vorba de alte elemente ale formeii, trebuie să respectați tradițiunea. Epopea trebuie scrisă în exametri, elegia în distihuri elegiace, reunirea din exametri cu un pentametri, tragedia și comedia în iambi; odele trebuie cântate pe liră:

De lupte crâncene isprăvi și de eroi și regi
 Omer de mult ne-a arătat în ce ritm să se scrie.
 Durerea la 'nceput ș'apoi duioase bucurii
 În versuri inegale-au dat deplin avântul lor.
 Se ceartă dascălii cătând pe blândul autor
 Al elegiei și tot stau cu pricina 'neurcată.
 Cu iambii armă pe-Arhiloh mânia altă dată
 Ce 'n tragedie-adoptăți au fost și 'n comedii,
 Prielnici pentru dialog și-a gloatei gălăgii
 Predominând, actorilor dând viață și mișcare.
 Pe liră, Muza înălță a zeilor cântare,
 Slăvind eroii, fii de Zei, atleții 'vingători,
 Și caii care 'n alergări erau triumfători
 Și muncile amorului și mândra veselie !

5. Cu toate că fiecare specie poetică trebuie să-și aibă stilul său, totuși uneori tragedia se coboară la tonul comediei și comedia se înălță la tonul tragediei :

Subiectul comic nu e bun în tragic vers a-l scrie,
 Cum nici ospățul lui Tiest ² nu-i convenit să fie
 Descriș în stil familiar doar comediei dat!
 Păstreze-și fiecare gen, deci locul destinat.
 Dar Comedia uneori și ea-și ridică glasul
 Și Cremes mânios ³ certând își umflă des obrazul,

1) Se rapoartă la valuri: „Valurile Tibrului ce sunt funeste pentru ogoare“.

2) Tieste, Fiul lui Pelepos și al Ipodamiei, a sedas pe cumnată-sa, Europa. Atreu soțul Europei, i-a dat să mănânce copiii ce avusese cu dânsa.

3) Cremes, tip de avar din comedia „*Heautontimorumenos*“ a lui Terențiu.

Și tragicul în stil comun își sapune păsul său?
 Așa, săraci și exilați, Telefus și Peleu¹
 Alungă vorbele prea mari și frazele pompoase,
 Când vor să miște publicul cu inimi generoase.

6. Dar orce mijloace am întrebuiță, una să nu uităm:
 să dăm viață din viața noastră creațiunilor poetice, așa în-
 cât râsul și plânsul lor să se comunice și spectatorilor.
 Aceasta nu se poate dacă poetul, și după el actorul, n'a a-
 vut grijă ca să potrivească faptele și vorbele personagiilor
 cu caracterul lor.

Poema nu-i destul a fi frumoasă, dacă nu-i
 Duoiasă, dulce și nu dă avânt sufletului.
 Cum răs aduc acei ce rād pe chipul omenesc,
 Așa și lacrimi, cei ce plâng. De vrei să te jelesc,
 Să suferi însuși mai întâi: atunci îmi va fi milă
 De voi, Telefe și Peleu, iar de-'ți jucă în silă,
 Voi rāde sau voi adormi. Cuvântul potrivit,
 Obrazului va fi ținut: deci trist, când e mahnit,
 Răzbunător, de-i mănios, șagalnic, când glumește
 Și serios, când e 'neruntat.
 Iar vorbele cu-al vostru port la fel de nu vor fi,
 Plebeii și cu nobilii de rās s'or prăpădi.
 Cătați un selav, ca un erou, cumvā să nu vorbească,
 Bătrānul gārbov, ca un om în floarea tinerească,
 Matroanele de neam înalt, ca slujnicile lor,
 Neguțătorul cel pribeag, ca un cultivator.

7. Dacă vrem să facem o poemă, e bine să luăm subiecte
 cunoscute și să ținem în seamă caracterul tradițional al
 eroilor. Dacă imaginăm un subiect nou, trebuie ca persona-
 giile să aibă unitate de caracter. Valoarea unei poeme nu
 stă însă subiect, care poate să fi fost tractat și de altul,
 ci în chipul original în care e conceput:

Urmează faima, scriitor, sau bine sprijinit
 Să fie ce vei nāscoci. Pe Ahile cel mare
 De-l iei, fă-l iute, înfocat, crunt, fār' de îndurare,
 Prin arme a tot cuceritor, de-asupra legii stānd;
 Medea, mândră, crāncenă; pe Ino, tot plāngând

¹ Telefus și Peleus, personaje mitologice, care au avut o viață lungă și plin de
 mări și au căzut apoi în groaznice mizerii.

Ixion, perfid; trist Orest; Io, în pribegire ¹⁾!
 Când înscenezi un lucru nou și-ți iei îndrituire
 Un nou caracter a creă, să fie susținut
 Pân' la sfârșit, făr' a clinti, cum e dintru 'nceput.
 E greu de-a întrupă idei abstracte, generale,
 Și mult mai nemerit să iei subiectul dramei tale
 Din Iliada, decât tu, tu primul om să fii
 De-un fapt ce nu e cunoscut, și nu-i știut să scrii.
 Subiectul cât de popular, al tău să fie poate!
 Când din făgașul cel banal și răsbătut l-'ai scoate
 Și dacă nu vei căută, prea drept traducător,
 Cuvântul cu cuvânt să-l dai, și când, imitator
 Nu vei cădeă în greutăți, în care te vor ține
 Legat, ori firea lucrului, ori teama de rușine.

8. Intr'o poemă, să nu căutăm a explică lucrurile prea de departe, ci să intrăm deadreptul în miezul lor; numai așa putem izbuti să obținem un tot:

Intoarcerea lui Diomed n'o spună dând de scop
 El ²⁾ moartea Meleagrului, cum nici războiul Troii
 Ingemănatul Ledei ou; ³⁾ ci vecinic dă nevoii
 Pas grabnic spre desnodământ, iar pe auditor
 Il svârle, ca și cum le-ar ști, în miezul faptelor,
 Sacrificând pe cele ce nu le 'nfrumusețează.
 În măestritate-i minciuni așa se 'mperechiază
 Ce-i fals cu ce-i adevărat, încât nu-i de găsit
 Deosebire între cap, de mijloc și sfârșit!

9. In descrierea sau înfățișarea personagiilor, trebuie să ții seama de caracteristica vârstelor;

1) Medea a avut copii cu Jason și pentru că acesta a părăsit-o, ea și-a ucis oopii.— Ino eră soția lui Atamante, regele Tebei. Acesta, întorcându-se odată de la vânătoare, a fost apucat de un acces de nebunie și și-a sfâșiat un copil. De aci jalea femeii.— Ixion a fost adăpostit de Joe în Olimp și a îndrăznit să iubească pe Junona.— Oreste eră fiul lui Agamemnon. El a răsbunat pe mama sa Clitennestra, ucizând pe tatăl său. Dar a fost persecutat de Furi. — Io a fost iubită de Jupiter, care a prefăcut-o în junică. Ea a rătăcit multă vreme până când, ajungând în Egipt, și-a reluat forma omenească. Toate acestea sunt subiecte tragice.

2) El, adică poetul cel bun.

3) Meleagru fiul lui Oirneus, a avut un frate Tideu. Diomede eră fiul acestuia. A povesti toată legenda lui Meleagru unchiul lui Diomede, când subiectul este Diomede, ar fi de sigur o mare greșală. 2. Leda a fost iubită de Jupiter, care s'a coborât pe pământ prefăcut în lebedă. Leda a năcut 2 ouă: di tr'unul a ieșit Castor și Clitennesta, din altul Polux și Elena. Elena a devenit soția lui Menelau, regele Spartei, și a fost răpită de Paris. De aci războiul Troian. A încep povestirea cu amorul lui Jupiter pentru Leda, când subiectul este războiul Troian, ar fi iarăși de sigur o mare greșală.

Năravurile vârstelor pe rând le observați
 Cu cele 'n cursul anilor prefaceri ale firii.
 Copilul mic abia umblând, abia dedat vorbirii,
 Se ia la joc cu alți copii, se mânie curând,
 Se 'mpacă și se schimbă iar în clipă vrând nevrând.
 Cel tânăr fără de mustăți, de Mentoru-i departe,
 Se bucură de cai, de câini, de pajiștea lui Marte; ¹
 Ca ceara-i mlădios la rău, respingător de sfat,
 Nătâng la cele de folos, de daruri înfocat,
 Semeț, chieltuitor, grăbit să schimbe de iubire! ²
 Dar gusturile se prefac cu bărbăteasca fire:
 Ea la protecții, la averi și la măririi tinzând
 Ș'un pas greșit, ce-ar trebui să 'ndrepte, nefăcând.
 De multe rele-i bântuit bătrânul: vecinic strânge
 Și nu se 'ndură, calicos, de stare-a se atinge;
 Fricos și rece 'n daraveri, le-amână ne'ncetat;
 Nehotărît, prepuitor, de soartă îngrijat,
 Ursuz, cicălitor, jălind tot vremea din vechime,
 Când tineriã el, censurând, lovind în tinerime.

10. Pe scenă nu trebuie să reprezintăm fapte prea crude:
 ce nu se poate arătã, să se povestească :

Un fapt pe scenã-i povestit sau este 'nfățoșat;
 Dar prin urechie mai puțin e sufletul mișcat
 Decât prin ochii credincioși, când publicul primește
 De-a dreptul vii impresiuni; de-aceea te ferește
 Pe scenã toate să le pui, privirii ascunzând,
 Ce vei puteã desfășura cu graul mai curând.
 Deci nu în public pe copii Medea să-i jertfească,
 Nici criminalul de Atreu ospățul să-și gătească;
 Ori Cadmu 'n șearpe-a se schimbã și Procne 'n rânduneã. ³⁾
 Asemeni lucruri nu le cred, nici firea-mi nu le vrea!

11. Drama să aibã cinci acte, iar Corul să fie trebuincios ac-
 țiunii ca martor și sfătuitor bun și blând în contra celor răi;

Cinci acte drama nici mai mult, nici mai puține iară
 Să n'aibã, dacã vreți mai des s'o joace și s'o cearã,

¹ Câmpul lui Marte erã un loc de pleumbare publicã, unde se făcea jocuri.

² Franțuzism. În adevãr în franțuzește „changer“=a schimbã, se construiește cu prepozițiunea „de“. Nu însă și în românește.

³ E vorba de ospățul pe care Atreu l-a pregãtit pentru Tieste.— Cadmus a pleca în cãutarea surorii sale Europa; spre sfãrșitul vieții a fost prefãcut de zei în șarpe Procne erã ficia lui Pandion, regele Atenci. Ea a dat bãrbatului sãu sã mănãnce pe unchiul lui Ituz. Zeii au prefãcut-o în rândunicã.

Și Corul are rolul său, e un actor, aparte;
 Ceeace 'ntre-acte cântă el, de drept să facă parte
 Din acțiune, strâns fiind de scopul ei legat.
 Al celor buni apărător și sfetnic devotat,
 El stâmpără mâinile, virtutea o iubește,
 Cântând dulceața meselor frugale, el slăvește
 Dreptatea, legea, pacea — dar de porți deschizător,—
 E streaja tainii și la zei fierbinte rugător
 De-a sprijini pe cei sărmani, pe trufași când dăramă!

11. Comedia s'a născut în urma tragediei, din glumele groase ale satirilor câmpeni. Acesta nu e un cuvânt ca cel ce scrie satire să spună grosolăni și să aibă stilul incult. El trebuie să respecte, ca într'o dramă, caracterizarea personagiilor și să facă versuri corecte. Pentru aceasta trebuie să studieze pe Greci:

Acel ce'n lupta pentr'un țap tragedia 'nstrună
 Curând pe Satirii câmpeni pe scenă goi îi scoase
 Și fără de-a se 'njosori, joc dete glumii groase;
 Căci trebuia c'un farmec nou momit și încântat
 Un public de la jertfe 'ntors băut și ne'nfrânat.
 Eu n'aș cătă, iubiți Pizoni, să pun într'o lucrare
 Satirică, grosolăni și un stil neînflorit,
 Nici aș îndepărtă 'ntr'atât cel tragic colorit,
 Incât să nu se poată ști, de-i Davus ce vorbește
 Ori Pitia ce, bani luând lui Simo, l'amăgește,
 Sau e Silenus paznicul și servul unui zeu.¹⁾
 De versuri modulate rău orcine jude nu-i,
 Ș'au fost poeziilor Romani prea lesne 'ngăduite.
 Au făr'de regulă și eu să scriu pe nemerite?
 Ori că greșalele-mi de toți căzute-s socotind?
 Să stau cu sufletul ticnit iertarea năzuind?
 Așa de critică doar scapi, dar merit nu-ți gătești,
 Voi zi și noapte studiați modelele grecești!

12. Tragedia, datorită lui Tespis, se perfecționează de Eshile;
 comedia îi urmă, dar legea îi înfrână escesele;
 Tragedia de Tespis fu găsită cum se spune,
 Plimbând în carul său actori la cânturi iscusii,²⁾

¹ Davus, nume de slav. Pitia e iar numele unei slave care înșală pe stăpânul ei, sgârcit, și, luându-i bani, îi dă fiecei acestuia. Silen, personaj mitologic, făcea parte din cortegiul lui Dionisos (Bacus); era totdeauna beat.

² Tespis (600 a. Chr.) Se consideră a fi inventorul tragediei a cărei origine se găsește în jocurile ce se făceau la serbările lui Dionisos.

Ce piesele-i jucau, pe ochi cu drojdie spoii.
 Eshil 'n urmă le dădù mantaoa cea bogată
 Și masca arătându-le, pe scena ridicată
 Să umble în coturni și graiu să aibă maiestos. ¹⁾
 Bătrâna comedie fu urmașu-i glorios,
 Dar libertatea o 'nrâl și legea fu silită
 Excesele-i a stâmpără, cu gura amuțită,
 Lipsit de dreptul de-a lovî stând Corul rușinat ²⁾.

13. Scriem bine când gândim bine, deci trebuie să studiem scrieri morale și filozofice. Poetul însă trebuie să fie plăcut și folositor, să nu dea învățături prea lungi, iar creațiunile lui să pară adevărate.

Temeiul artei de a scri, din cugetări răsare.
 În cărțile socratice ³⁾ luați-vă 'ndreptare,
 Și vorbele vor sosi ușor având idei.
 Poeții sau să placă vor sau vor să instruiască,
 Sau chiar, fiindu-ne plăcuți, să și ne folosească;
 Învățăminte scurte dați, căci astfel o să fiți
 Cu ușurință înțelegeți și 'n minte 'ntipăriți;
 Căci spiritul cel îmbuibat prisosu-l dă afară.
 Tot ce va fi închipuit adevărat să pară;
 Să nu ne ceară piesele să credem ce vor vrea.

14. Operile poetice au deosebite valori:

Pictura și poetica au multă-aseamănare :
 Acest tablou de-aproape-i bun și celălalt din zare;
 În umbră unu-i prețios și altu 'n plină zi,
 De ochii criticei serveri nevrând a se păzi:
 Acesta place—o dată doar, și cela 'n totdeauna.

15. Poezia este folositoare; ea a îmblânzit pe oameni și i-a adus la civilizație:

Pe omeni în păduri ascunși, Orfeu cuvântător
 Divin, i-a înfrânat de traiu sălbatic și omor ;

1 Eshile a adus mari îmbunătățiri teatrului. Se consideră a fi inventorul mășcilor, al încălțăminteii cu talpă lată, care înalță pe actor (coturn), al mantalei largi și maiestose pe care o îmbrăcau actorii.

2 Vechia comedie grecească eră foarte licențioasă și punea pe scenă persoanele cu numele și chipul lor. De aceea s'au luat măsuri ca se interzică asemenea comedii.

3 Cărțile socratice, adică principiile filozofului Socrat, care s'au desvoltat de urmașii lui: Platon, Aristotel.

De-aceea spun că el lei crunți și tigrii îmblânzit-a;
 Cu cântecu-i se zice iar că Amfion clădit-a
 Cetatea Tebei, stâncile cu blânde rugăciuni
 Purtându-le din loc, în loc ¹. Străvechi înțelepciuni
 Au despărțit ce e profan de sacru, și ce este
 Privat, de public și—au oprit împărechieri inceste,
 Căsătoria 'ntemeind, orașe ne-au clădit
 Și datu-ne-au table de legi; așa au dobândit
 Onor și faimă cei poeți divini, și-a lor cântare.
 Apoi a răsărit Omer, și-a lui Tirteu ² suflare
 Poetică înflăcără curagiul bărbătesc
 În luptele răsboinice. De-atuncea se rostesc
 Oracoli, cum și moraliști, în versuri, și favoarea
 Regească dată-i Muzelor; prin ele-alinătoarea
 De grele munci, a Teatrului ispită se găsi. ³
 De Apolôn și Muze dar n'ai dreptul de-a roși!

16. Artă fără talent și talent fără artă nu pot produce bune opere.

S'a discutat adeseori de-i arta sau natura
 Ce fac poeții mari! Eu zic ca nu dă 'nvățătura
 Fără de talent rod bun, precum nici geniul incult;
 Ci unul alteia îndemn la lucru—și dau mai mult.

17. Cei mulți admiră pe un poet din interes. Trebuie să ne ferim de aceste admirații interesate, și să citim producțiile noastre criticilor luminați, care nu te cruță când faci greșeli.

Precum telalul mușterii la negustori adună,
 Așa poetul cu moșii și bani mulți, ce-i dau bună
 Dobândă, pe lingușitori îi strânge 'n jurul său;
 Iar, dacă masa-i din belșug întinsă e mereu
 Și pentru cei săraci mai dă și chezășii, să-i scoată
 Din judecăți și 'neurecături, mira-m'aș să mai poată
 Deosebî amicul fals de cel adevărat!
 Tu dac' ai vrea să dai cuivă un lucru, sau i-ai dat,

¹ Orfeu, poet legendar al Grecilor, îmblânziă fiarele cu cântecul lirii sale. Amfion făcea pietrele să salte una peste alta, ca să zidească cetatea Teba.

² Titeu, poet liric grec. Legenda spune că eră schiop și a fost trimis de Ateniени Spartanilor ca să răză de ei; dar Tirteu i-a îmbărtat cu cântecelele încât au învins pe dușmani.

³ Preeții și pretesele dădeau oraeolele în versuri. Au fost și câțiva filozofi greci care și-au scris operele în versuri. Poetul adaogă că s'a găsit că reprezentațiile teatrale pot fi alinătoare de grele munci.

Să nu-i citești nimic, când e cuprins de bucurie,
 Căci o să strige: «bun ! frumos ! divin ! și o să fie
 Uimit la fiecare vers, ba chiar vor roura
 Din ochi-i lacrimi, jucând, săltând în cinstea ta.
 Cum cei plătiți le mormântări mai cu prisos și-arată
 Durerea decât cei ce-o au în piept învederată ;
 Așa lingușitorii par a fi mult mai mișcați
 Decât prietenii cei buni. Se zice, îndemnați
 De regi făr' de măsură-a bea, sunt oamenii pe care
 Ei vor prin sila vinului a-i pune la 'nceercare,
 De-s vrednici a le fi amici. Voi versuri dacă scriți,
 De-a vulpilor fătărnicii să nu vă amăgiți !
 Când lui Cvintiliu¹ îi citiai ceva, zicea : «Fă bine
 «Și îndreptează ici și ici!»—«Dar mai frumos nu vine,
 «C'am încercat de-atâtea ori», spuneai ; el sfat dedea
 Să ștergi, și versul cel pocit să-l tragi iar la rându.
 Iar, de cercai a-ți apăra în loc să 'ndrepti greșala,
 Tăcea 'nevrând ca în zadar să-și strice chibzuiala,
 Lăsându-te deplin stăpân tu singur să-ți admiri
 Lucrarea și persoana ta, lipsit de 'mpotriviri !

Trad. de D. C. Ollănescu.

Analiză I. Compozițiunea de mai sus, precum vedem, cuprinde cu privire la arta poetică un șir de povețe cam fără ordine, așa cum s'ar putea da de obicei într'o scrisoare către un prieten. De fapt așa e și intitulată: «Scrisoarea către Pizoni». Aceste povețe sunt de natură abstractă. Compozițiunea poetică să aibă unitate; când scrii să alegi subiect potrivit; să-ți alegi mijloace potrivite cu subiectul; să nu te depărtezi de tradițiune, când ne înfățișezi un erou; să nu dai învățături prea lungi; să cultivi modelele grecești, etc., toate sunt reguli generale, așa cum le întâlnim în paragrafele unui manual de Poetică. Cu alte cuvinte, materia acestei compozițiuni a fost constituită dintr'un șir de idei prozaice. S'ar părea dar că avem aface acî cu o compozițiune prozaică, care s'ar deosebî de celelalte compozițiuni de acest fel numai prin faptul că e versificată: s'ar părea că fondul ei n'ar fi poetic. De fapt însă lucrurile stau altfel. E adevărat că unul din elementele fondului, materia sau obiectul, nu este

¹ Quintilius Varus poet și critic latin, a fost amic cu Horațiu.

poetic; dar acest obiect, fiind concretizat, întrupat în imagini caracteristice, se transfigurează: ideile generale ce-l constituie ne apar vii și frumoase, și astfel se pune în evidență celălalt element esențial al fondului: sentimentul. Cu alte cuvinte, acest obiect, deși prozaic, este astfel conceput și concretizat că ne face efect poetic.

Astfel, buniolară, ca să ne arate folosele poeziei, poetul nu se mulțumește ca să ne spună în mod prozaic că ea a îmblânzit sufletele oamenilor, precum se dovedește prin unele tradițiuni în legătură cu vechii poeți, ci, ca într'o odă eroică, citează trei patru fapte în care se vede admirațiunea poetului pentru puterea poeziei, ca și când ar fi vorba de faptele unui erou:

Pe oameni în păduri ascunși Orfeu, cuvântător
Divin, i-a înfrânat de traiu sălbatic și omor,
De-aceea spun că el lei crunți și tigrii înblânzit-a!

Tot astfel, în loc să spună prozaic că rolul Corului în dramă este de a fi un personagiu colectiv care e martorul evenimentelor, care sfătuiește pe personagii și câteodată ia parte la acțiunea lor cântând binele și sprijinind pe cei slabi, poetul ni-l descrie ca pe o persoană ce ar trăi și ar lucra înaintea noastră:

Ai celor buni apărător și sfetnic deodat'
El stâmpără mâniile, virtutea o iubește;
Cântând dulceața meselor frugale, el slăvește
Dreptatea, legea, pacea, dar — de porți deschizător —
E straja tainii, și la zei fierbinte rugător
De-a sprijini pe cei sărmani pe trufași când dărâmă.

Așa fiind, ceea ce ne impresionează în aceste povețe nu este atât adevărul lor, fiindcă poetul nu ni le explică ca un prozator, ci *frumusețea* lor: imaginile în care le întrupează, apoi, din punctul de vedere al formei, limba curată și turnată, stilul înflorit, în care le exprimă, versurile, în care le înstrunează. Este ceea ce se numește o compoziție poetică de gen *didactic*.

II. Cercetând obiectul acestei poeme, observăm că el se compune în întregime din idei generale științifice care sunt relative la același subiect: toate sunt reguli ce se rapoartă

la știința poeziei, la Poetică. Și precum s'a găsit un poet ca să facă opere poetice din expunerea regulilor poetice, tot așa s'au găsit alți poeți care au făcut opere poetice, expunând regulile și legi relative la alte domenii ale cunoștinței omenești. Așa poetul grec *Esiod* (sec. VII a. Chr.) a compus o poemă asupra agriculturii «*Lucrări și zile*» (*Erga kai emera*); iar mai târziu poetul latin *Virgiliu* a compus asupra aceluiaș subiect poema numită «*Georgice*». Iar *Lucrețiu*, alt poet latin, a expus sistemul filosofic al lui *Epicur*, în poema didactică «*De rerum natura*». Aceste poeme, al căror obiect constă într'un sistem de idei generale, constituiesc specia de poezie didactică numită *poema didactică*.

Teorie. § 50. Se numesc *poezii didactice* acele compoziții poetice al căror obiect este constituit dintr'o serie mai mult sau mai puțin sistematică de idei generale.

§ 51. Poeziile didactice al căror obiect este de natură științifică, practică sau filozofice se numesc *poeme didactice*.

Exercițiul LXVII. Să se găsească în «*Scrisoarea către Pizoni*» care sunt pasagiile mai poetice și să se supună pentru ce.

Exercițiul LXVIII. Să se facă o compoziție prozaică în care să se cuprindă în mod sistematic *toate* ideile din aceeași poemă.

Exercițiul LXIX. Să se examineze versificația traducerii de mai sus, să se caracterizeze și să i se judece valoarea poetică.

2. SATIRA

65. AVARII

de

Horățiu

Cum se face, Mecena, că nimeni nu trăiește mulțumit cu viața, pe care i-a dat-o voința lui sau i-a adus-o întâmplarea, și laudă pe cei care duc o altfel de viață?

«O fericiți neguțători!» zice oșteanul încărcat de ani, cu mădularale frânte de muncă multă. Din contră, neguțătorul, cu corabia supusă asvârlitoarelor vânturi zice: «Miliția este

mai bună, căci ce? se dă atacul și într'o clipă, ori vine moartea cea repede, ori vesela izbândă».

Când jăluitorul, sosit cu noaptea în cap, îi bate la poartă, cunoscătorul dreptului și legilor laudă pe plugar.

Cel care s'a pus chezaș și e adus de la țară în oraș, socotește fericiți numai pe orășeni.

Pilde de acest fel sunt așa de multe că ar putea să ostenească chiar pe Fabiu cel flecar. Ca să încetez odată cu ele, ascultă ce vreau să zic.

Dacă un zeu oarecare ar zice: «Iacă eu voi face acum ce voiți: tu care ești acum soldat vei fi neguțător; tu care ești om de legist, vei fi țăran; voi de aici și voi de acolo schimbați-vă locurile. Haide! De ce stați?» N'ar voi nimeni, deși li s'ar da putința să fie fericiți. Cum dar să nu se supere Jupiter și să nu spuie că pe viitor nu va mai ascultă așa lesne cererile oamenilor?

De acum însă nu mai râd, ca cel glumeți, măcar că... ce oprește a spune adevărul râzând? Așa fac dascălii cei pricepuți, care dau copiilor câte o plăcintă, ca să învețe mai lesne buchile. Să căutăm totuși a vorbi serios.

Cel care rostogolește greul pământ cu plugul cel tare, cârciumarul pișicher, militarul, marinarii, care aleargă îndrăzneți peste toate mările, toți zic ea ei îndură munca pentru ca să se poată odihni, când își vor fi agonisit de mâncare, precum harnica furnică (căci pe ea o dau de pildă) apucă în gură orice poate să apuce și face grămezi, fiind chibzuită și gândindu-se la viitor. Dar ea, îndată ce a venit iarna, nu mai iese din culcușul ei nicăieri și se folosește cu înțelepciune de bucatele mai dinainte adunate; pe când pe tine, nici vara cea călduroasă nu te depărtează de la câștig, nici focul, nici apa, nici sabia, nimic nu-ți stă în potrivă, numai să nu fie altul mai bogat decât tine. La ce-ți folosește să te duci plin de frică și să îngropi pe furiș în pământ o grămadă de aur sau de argint? Dacă ai lua dintr'nsa pe cât îți trebuie, ți-ar ajunge un păcătos de as. Și, dacă nu faci aceasta, la ce-ți slujește grămada adunată?

Tu ai să treieri o sută de mii de măsuri de grâu în aria ta, dar stomacul tău n'are să mănânce mai mult decât al meu.

Semeni cu un orb care ar duce în spinare sacul cu pâine și el nu s'ar alege cu nicio bucățică...

Dar e plăcut, vei zice, să iei dintr'o grămadă mare.

— Dacă tu iei din grămadă tot cât luăm noi din puținul nostru, atunci ce preț mai mare are hambarul tău decât coșulețul nostru ?

O bună parte din oameni, amăgiți de-o poftă înșelătoare zic: «Niciodată nu ai destul, căci lumea te prețuiește pe cât ai». Ce să-i faci? Il lași să se ticăloșască, pentru că așa vrea el. Se ține minte că era odată la Atena un sgârcit care eră obișnuit a desprețui astfel vorbele poporului: «Poporul mă flueră, dar eu aplaud acasă, când văz banii în ascunzătoare». Tantal muncit de sete, în zadar cearcă să guste din râul ce fuge dela buzele sale.

De ce râzi? Schimbând numele povestea vorbește despre tine. Tu dormi cu gura căscată peste sacii adunați din toate părțile și ești nevoit să-i aperi, ca pe niște lucruri sfinte și să te uiți la ei ca la niște icoane.

Nu știi la ce slujește banul? Să cumperi pâine, varză vin... Ce! Îți place să păzești înghiețat de frică, noapte și zi, să te temi de hoți, de foc, de servitori? Decât așa bunătați mai bine lipsă! Aș vrea să fiu sărac. Dacă te apucă niseai friguri, ori altă boală te trânteste la pat, cine o să stea la capătăiul tău cine o să-ți dea doftoriile, cine o să îndemne pe medic să te vindece mai iute? Nici nevasta, nici copilul nu te iubește; vecinii și cunoscuții te urăsc.

Pune-ți hotar și mai contenește munca, îndată ce ai căpătat ceea ce urmăria. Nu face ca un oarecare Umidiu. Povestea nu e lungă. Bogat, de putea să-și măsoare banii, nu să-i cântărească, eră așa de sgârcit încât nu s'ar fi îmbrăcat niciodată mai bine ca un servitor și se temeă să nu moară de foame. Ce a folosit? Libertă l-a tăiat în două cu o secure.

— Atunci ce mă sfătuiești? Să trăiesc ca Meniu, ca Nomentan?

— Dacă te oprese să fii avar, nu te îndemn să fii risipitor și stricat. Este o măsură în toate lucrurile; sunt niște limite hotărâte dincolo și afară de care nu poate fi nimic drept.

(Din Satria I, Cartea I.)

Analiză. I. Cercetând materia acestei compoziții față de aceea din bucata precedentă, observăm că ea se aseamănă cu aceasta din urmă prin faptul că amândouă constă într'un șir de idei generale în legătură cu preceptul «nu fii sgârcit, ci bucură-te de averea ta; dar nu fii nici risipitor». Par'că ar fi un discurs în versuri prin care autorul caută să convingă pe cititorii săi, că lucrul cel mai bun în viață e să ții calea de mijloc între risipă și sgârcenie. Cu alte cuvinte, materia sa e de natură retorică. Cu toate acestea, compozițiunea nu e retorică, fiindcă ceea ce ne interesează în ea nu sunt atât ideile și sfaturile (și ca probă e faptul că, despre ele, nici nu dăm măcar osteneala ca să le primim sau să le respingem), ci felul cum sunt concepute și întrupate. Din acest mod de concepție și întrupare răsare sentimentul de seninătate și de liniștită veselie, care înconjoară, ca o aureolă, toate argumentele și sfatul pe care-l intemeiază, transfigurându-le, și făcând să le vedem *frumoase*. Această compoziție, deși adică are o materie retorică, dă expresiune totuși unui sentiment—este deci, întru cât conține un șir de idei generale, o *poezie didactică*.

II. Conținând comparația între această poezie didactică și cea precedentă, observăm că ea se deosebete de cea de mai sus, prin faptul că preceptele ce dă sunt de natură *morală*; dar mai cu seamă prin faptul că poetul, dându-le, izbește pe toți acei care nu le urmează, și-i biciuiește, fie râzând de ei, fie învinovățindu-i de faptele lor. Cu alte cuvinte, odată cu preceptele sale, poetul își exprimă *sentimentul de repulsiune* față de anume oameni și de anume fapte omenești. Este adică o *poezie satirică* sau o *satiră*.

Teoria. § 51. Se numește *poezie satirică* sau *satiră* o operă poetică didactică, în care poetul nu numai întrupează în imagini frumoase anume precepte morale, dar își exprimă în acelaș timp sentimentul său de repulsiune încontra celor ce le calcă, râzând de dânșii sau indignându-se în contra lor.

Exercițiul LXIX: Să se arate argumentele ce cuprinde satira de mai sus.

Exercițiul LXX. Să se citească și să se caracterizeze «Satira duhului meu» și «Scrisoarea III» determinând în ce chip—glumet sau serios—își arată autorii lor sentimentul de repulsiune, și în potriva căror fapte.

Exercițiul LXXI. Să se cerceteze versificația din «Rugăciune» și din «Satira duhului meu» și să se supună ce raporturi se găsește între ea și aceea din «*Ţiganiada*».

Exercițiul LXXII. Să se citească și să se facă scurte rezumate din «Scrisoarile» și «Epistolele» lui *Gr. Alexandrescu*.

67. SATIRA DUHULUI MEU

de

Gr. Alexandrescu

— Trageți toți câte-o carte! Domnule, ești cu mine;

Șezi mă rog în potrivă, și vezi de joacă bine!

— Dar ți-am spus, euconiță, că eu din întâmplare

Nici bine nici nebine nu pociu să fac cercare.

Am cuvintele mele; aste jocuri plăcute,

Cu voia dumitale, îmi sunt necunoscute.

— Nebun cine te-o crede, vrei să te rugăm poate!

Astăzi chiar și copiii știu jocurile toate:

Veacul înaintează. Carò; vezi că ți-e rândul;

Dar ce făcuși acolo? unde ți-este gândul?

Când eu am dat pe Riga, bați cu alta mai mare?

Astfel de neștiință e lucru de mirare! —

Așa-mi zicea de unăzi, cu totul supărată,

O damă ce la jocuri e foarte învățată.

Apoi șoptind pe taină cu câteva vecine:

— Vedeți, zise, ce soartă, și ce păcat pe mine?

Două greșeli ca asta, zău, sufletul mi-l scot,

A! ce nenorocire! *ma chère*, ce idiot!

Vino acum de față și stai la judecată,

Tu care le faci astea, ființă prea ciudată,

Spirit, ce joci o rolă în lumea trecătoare;

De ce treabă mi-ești bună, putere gânditoare,

Când nu pociu la nimica să mă ajut cu tine,

Când nu te-ai deprins încă nici vistul să-l joci bine?

Nu mai ești tu acela, care, în copilărie,

Știai pe din afară vestit' Alexandrie,

Și vieța ciudată a unui Craiu cu minte
Care lăsă pe Dracu fără de încălțăminte? ¹

Tu care, mai în urmă, râzând d'aceste toate,
De rost puteai a spune tragedii însemnate,
Meropa, Atalia și altele mai multe,
Declamându-le toate cui vrea să te asculte?

Negreșit, îmi vei zice, ții minte ce îmi place,
Dar cărțile cu mine nu pot să se împace.
Mai lesne pot a spune hojiile urmate
La zece tribunale sub nume de dreptate ;
Mai lesne pot să număr pe degetele mele
Câți sfinți avem pe lună și câte versuri rele,
Decât să bag de seamă ce carte nu e dată,
A cui este mai mică și cine o să bată.
Când sunt în adunare, n'am altă mulțumire
Decât să se deschidă sugeturi de vorbire :
Atunci sunt gata, liber ascult și cu plăcere
Tușesc, zâmbesc, mă leagăn, și-mi dau a mea părere.
— Frumos răspuns! Ascultă : pe cât mie îmi pare,
De lume, de năravuri ai slabă încercare ;
Trebuie să știi jocul și danțul ce-ți lipsește
Și niște mici petreceri ce se zic românește
«Jocuri nevinovate»: Nevinovate fie
Măcar că vini destule din ele pot să vie. . .
Trebuie să faci pasuri și complimente bune;
La vorbe serioase când alții se vor pune
Să n'ascuți, să spui glume, să scoți la jucării,
Și pân' a râde alții să râzi tu mai întâiu

Vezi domnișorul cela, care toate le știe,
Căruia vorbă, spirit îi stă în pălărie,
In chip de a o scoate cu grații prefăcute ?
Hainele după dânsul sunt la Paris cusute :
Singur ne incredințează. Lornetă atârnată
Este și mai străină de-o formă minunată;
Vrea s'o cumpere Prințul, dar, ca un om cu minte,
Dumnealui o tocmise cevă mai înainte.
Când le-a spus astea toate, o ia la ochi, privește
Chiar pe dama aceea, care atunci vorbește ;

¹ Arghir, eroul poemei ce poartă numele lui, a furat de la Dracul o perechie de papuci, cari slujiau drept aripi aceluia ce se încălță cu dânsii (Nota autorului).

I-o dă în nas, se pleacă și în sfârșit o lasă,
Zicându-i: «Ce lornetă ! te-arată mai frumoasă !»

Fieșicine cunoaște, ce cap tânărul are :
Dar pentru că dă bine din mâini și din picioare
Și trânteste la vorbe fără să se gândească,
Am văzut multă lume cu duh să-l socotească.
Iată de ce talente avem noi trebuință !

Dar tu, care uiți lesne, spirit făr' de știință,
Socotești că poți oare, prin altfel de mijloace
Arătându-te în lume vreo figură a face ?
Pretenția aceasta mi s'ar părea ciudată.

Când pe la nunte, baluri, ne ducem vreo dată,
(Căci din nenorocire puternică natură
Ne-a unit împreună cu-o strânsă legătură)
Râd, văzându-te singur și într'un colț d'o parte,
Par'c'ai fi mers acolo, ca să compui o carte,
Iar nu ca să te bucuri cu lumea dimpreună.
Dacă vr'o coconiță, frumoasă, dulce, bună,
Crezând că ne prefacem, ne 'ndeamnă, ne poștește,
Ne ia la joc, greșala-i îndată și-o plătește.
Rar să se afle-damă de mijloc așa tare,
Ca să n'o fac să cază la cea d'intâi mișcare.
Asta ți-e talentul și darurile toate !

Cât pentru darul vorbeii, ce crezi că îl ai, poate,
E numai o părere ; îți cer și iertăciune,
Că nici pentru prieteni minciuni nu voi a spune.
Adevărat, se 'ntâmplă să zici pe la soroace
Câte o vorbă două, care la unii place.
In câte rânduri însă distracțiile tale
Te fac să scoți cuvinte ce nu ar fi cu cale,
Să superi din greșeală persoane însemnate,
Ba încă câteodată și dame delicate...--
Râzând d'acele două, statornică perechie,
Care își petrec seara șoptindu-și la urechie ;
De celelalte patru contese ideale,
Umflata de pretenții și vrednice de jale,
Pe care dacă prințul le ia la bal de mână,
Nu mai vorbesc cu nimeni câte o săptămână.
Astăzi râzi de-o pedantă, mâne de-o prețioasă,
Zici de una ajunsă în vârstă cuvioasă,
Că atestatul vremei nu va să-l priimească ;
Și d'alta ce iubește de cinste să vorbească,

Ce laudă virtutea și 'n veci ți-o pomenește,
Zici că e virtuoasă, cât știm noi evreiește.

Greșelile acestea îți fac un urît nume.
Tu știi ce se întâmplă, când se aude 'n lume
Că cinevași s'apucă defectele s'arate;
Mulți scot sub al tău nume minciuni nenumărate.
S'a vorbit într'o casă de un fanfaron mare,
Declamând sentimente ce singur nu le are,
Care la lot ar pune suflarea omenească,
Când cinevâ cu dânsul ar vrea să o tocmească:
S'a zis cevâ de Iancu, de Stan, de Lăurescu;
Cine le-a scos acestea?— Le-a scos Alexandrescu.
Fâr' a zice nimica, singura ta zâmbire,
De t'ei află de față, e o 'nvinovățire.
In zadar te porți bine și lauzi câteodată,
Chiar lauda în gură-ți de satiră-i luată.

Așa, în loc să critici greșalele străine,
In loc să râzi de alții, mai bine râzi de tine.
Invață danțul, vistul și multe d'alde alea,
Iar, de vrei să faci versuri, ia pildă de la Pralea¹).

Ed. 1884, 1847, 1863.

68. SCRISOAREA III.

de

Mihail Eminescu.

(Fragment).

De-așa vremi²) se 'nvredniciră cronicarii și rapsozii...
Veacul nostru ni-l umplură saltimbacii și Irozii.
In izvoadele bătrâne pe eroi mai pot să caut.
Au cu lira visătoare ori cu sunete de flaut
Pot să 'ntâmpin patrioții ce-au venit de-atunci încolo?
Inaintea acestora tu ascunde-te, Apollo!
O eroi! care 'n trecutul de măririi vă adumbriseți,
Ați ajuns acum de modă de vă scot din letopiseți
Și, cu voi, drapându-și nula, vă citează toți nerozii,
Mestecând veacul de aur în noroiul greu al prozii.

¹ Pralea, traducătorul Psaltirei în versuri. (Nota autorului).

² Vremile lui Mircea cel mare, care cu mica lui putere și marea lui iubire de moșie, a putut să țină piept Turcilor învingând pe îngâmfatul și îndrăznețul lor Sulțan, Baiazid.

Rămâneți în umbră sfântă, Basarabi și voi Mușatini,
 Descălecători de țară, dătători de legi și datini,
 Ce cu plugul și cu spada ați întins moșia voastră
 De la munte pân' la mare și la Dunărea albastră!

Au prezentul nu ni-i mare! N'o să-mi dee ce-o să cer?
 N'o să aflu între-ai noștri vre un falnic juvaer?
 Au la Sibaris nu suntem lângă capiștea spoielii?
 Nu se nasc glorie pe stradă și la ușa cafenelii?
 N'avem oameni ce se luptă cu retoricele sulifi
 În aplauzele grele a canaliei de uliți?
 Panglicari în ale Țării care joacă, ca pe funii,
 Măști cu toate de renume din comedia minciunii?
 Vezi colò pe uriciunea fără suflet, fără cuget,
 Cu privirea 'mpăroșată și la fălci umflat și buget,
 Negru, cocoșat și lacom, un izvor de șiretlicuri,
 La tovarășii săi spune veninoasele-i nimicuri.
 Toți pe buze au virtute, iar în ei monedă calpă,
 Cvintezentă de mizerii de la creștet până 'n talpă!
 Și de-asupra tuturor, oștea să și-o recunoască,
 Iși aruncă pocitura bulbucății ochi de broască...
 Dintr'aceștia țara noastră își alege astăzi solii!
 Oameni vrednici ca să șază în zidirea sfintei Golii,
 În cămăși cu mâneci lungi și pe capete scufie,
 Ne fac legi și ne pun biruri, ne vorbesc filozofie!
 Patriotii, virtușii, etitori de așezăminte,
 Unde spumegă desfrâul în mișcări și în cuvinte,
 Cu evlavie de vulpe, ca în strane, șed pe locuri,
 Și aplaudă frenetic schime, cântece și jocuri!
 Și apoi în Sfatul Țării se adun' să se admire.
 Bulgăroi cu ceafa groasă, grecotei cu nas subțire, —
 Toate mutrele acestea sunt pretinse de Roman,
 Toată greco-bulgărimea e nepoata lui Traian!
 Spuma asta 'nveninată, astă plebe, ăst gunoi,
 Să ajung' a fi stăpână, și pe Țară, și pe noi?
 Tot ce 'n țările vecine e smintit și stârpitură,
 Tot ce-i însemnat cu pata putrejunii de natură,
 Tot ce e perfid și lacom, tot Fanarul, toți iloții,
 Toți se scutură aicea și formează patrioții,
 În cât fonții și flecarii, găgăuții și gușății,
 Bâlbâiți cu gura strâmbă, sunt stăpânii astei nații!
 Voi sunteți urmașii Romei? Niște răi și niște fameni!
 I-e rușine omenirii să vă zică vouă oameni!

Și această ciură 'n lume și aceste creaturi
 Nici rușine n'au să iee în smintitele lor guri
 Gloria neamului nostru spre-a o face de ocară,
 Indrăsnește ca să rostească pân' și numele tău, Țară!
 La Paris . . . . .
 Acolo v'ați pus averea, tinerețele la stos!
 Ce a scos din voi Apusul, când nimic nu e de seos?
 Ne-ați venit apoi, drept minte, o sticlută de pomadă,
 Cu monoclu 'n ochi, drept armă bețișor de promenadă,
 Vestajiți fără de vreme, dar cu creeri de copil,
 Drept științ' având în minte vre-un vals de Bal Mabil,
 Iar, în schimb cu-averea toată, vr'un papuc de curtezană...
 O te-admir, progenitură de origine romană!

Și acum priviți cu spaimă fața noastră sceptic, rece,
 Vă mirați, cum de minciuna astăzi nu vi se mai trece?
 Când vedem că toți aceia care vorbe mari aruncă
 Numal banul îl vânează și câștigul fără muncă,
 Azi când fraza lustruită nu ne poate înșelă,
 Astăzi alții sunt de vină, domnii mei, nu este-așă?
 Prea v'ați arătat arama, sfâșiind această țară,
 Prea făcurăți neamul nostru de rușine și ocară,
 Prea v'ați bătut joc de limbă, de străbuni și obicei,
 Ca să nu s'arată odată, ce sunteți: niște mișei!
 Da, câștigul fără muncă, iată singura pornire;
 Virtutea e-o nerozie geniul e-o nefericire!

Dar lăsați măcar strămoșii, ca să doarmă 'n colb de cronici:
 Din trecutul de mărire v'ar privi cel mult ironici!
 Cum nu vîi tu, Țepeș Doamne, ea, punând mîna pe ei,
 Să-i împarți în două cete: în smintiți și în mișei,
 Și în două temniți large cu de-a sila să-i aduni,
 Săi dai foc la pușcărie și la casa de nebuni!

3. FABULA.

68. TOPORUL ȘI PADUREA.

de

Gr. Alexandrescu

Minuni în vremea noastră nu vād a se mai face
 Dar că vorbeiau odată lemne și dobitoace
 Nu rămâne 'ndoială, pentru că, de n'ar fi,
 Nici nu s'ar povesti.

Și caii lui Ahil care prooroceau
Negreșit că au fost, de vreme ce-l trăgeau.

Întâmplarea ce știu și voi s'o povestesc
Mi-a spus-o un bătrân pe care îl cinstesc

Și care îmi zicea

Că și el o știe

De la strămoșii lui,

Care strămoși ai lui ziceau și ei c'o știu

De la un alt strămoș, ce nu mai este viu,

Și pe-ai cărui strămoși, zău, nu pociu să vi-i spuiau.

Într'o pădure vechie, — în ce loc nu ne pasă,

Un țăran se dusesese să-și ia lemne de casă.

Trebuie să știți însă, și pociu să dau dovadă,

Că pe vremea aceea toporul n'avea coadă.

Astfel se încep toate : vremea desăvârșaste

Orce inventă omul, orce spiritul naște.

Așa țăranul nostru numai cu fieru 'n mână

Incepû să slujească pădurea cea bătrână.

Tufani, paltini, ghindari, se îngroziră foarte ;

«Tristă veste, prieteni să ne gătim de moarte!»

Incepură să zică, toporul e aproape ;

«In fundul unei sobe țăranu-o să ne 'ngroape!»

— «E vreunul de ai noștri cu el ca să-l ajute?»

Zise un stejar mare ce avea ani trei sute

Și care eră singur cevă mai la o parte.

— «Nu». — «Așa ! Fiți în pace : astădată avem parte,

«Toporul și țăranul alt n'o să izbutească

«Decât să ostenească».

Stejaru-avû dreptate :

După multă silință, cercări îndelungate,

Dând în dreapta și 'n stânga cu puțină sporire,

Țăranul se întoarse fără de izbutire.

Dar când avû toporul o coadă de lemn tare,

Puteți judecă singuri ce tristă întâmplare.

Istoria aceasta, de-o fi adevărată,

Imi pare că arată

Că în fieșce țară

Cele mai multe rele nu vin de pe afară,

Nu le aduc străinii, ci ni le face toate

Un pământean de-ai noștri, o rudă sau un frate.

Analiză. I Comparând această compoziție cu cele imediat precedente observăm că se aseamănă cu ele în faptul că are în fondul său o idee generală privitoare la relațiile dintre oameni: cele mai multe rele nu ne vin dela străini, ci de la ai noștri. Dar se deosebete de dânsule prin faptul că această idee este exprimată deadreptul și frumos, numai într'o parte a compozițiunii—și anume la urmă; la alte compoziții de acelaș fel ea se găsește la început. Orcum ar fi însă, mai avem de observat, că ceea ce ne face plăcere în această compoziție nu este atât partea în care se exprimă ideea generală, cât cealaltă, unde ni se povestește, după o introducere glumeață, o întâmplare absolut imaginară în care e vorba de un om care, ducându-se la pădure cu toporul fără coadă, n'a putut tăia niciun copac, fiindcă nici unul dintre copaci nu-i venise în ajutor, dar care, după ce i s'a dat acest ajutor, a nimicit pădurea—și deci nu atât din pricina toporului, cât din pricina coadei făcută dintr'unul din copacii pădurii. Această istorioară, cum vedem, este nereală, dar slujește să ne înfățișeze într'un mod viu ideea ce se formulează la sfârșitul bucații, provoacă adică în noi un sentiment. Cu alte cuvinte, fondul acestei compoziții constă 1) dintr'un sentiment care e provocat de 2) anume materie sau obiect. Această materie însăși constă: a) dintr'o idee generală privitoare la relațiunile dintre oameni, și b) dintr'o întâmplare luată din viața plantelor (de cele mai multe ori însă din viața animalelor și chiar din a oamenilor), a cărei povestire dacă ar putea fi de sine stătătoare, ar fi de natură epică. Intru cât această compoziție ne mișcă, ea este o *poezie*; iar intru cât conține o idee generală' această poezie este *didactică*.

II. Continuând comparația dintre această poezie și cele precedente, observăm că ea conține o parte epică: povestirea întâmplării ce se imaginează că se petrece în genere în viața ființelor care n'au judecata omenescă. Inșă, această parte epică nu este nicidecum de sine stătătoare, ci ne interesează numai intru cât ne face să pricepem mai bine o idee generală. O asemenea istorioară, plăsmuită, nu în vederea ei, ci în vederea lămuririi unei idei deosebite, se numește *alegorie*. Poezia didactică având, de fond un senti-

uent întrupat într'o istorioară alegorică ce lămurește o idee generală privitoare la relațiunile dintre oameni, este o *fabulă*.

Teorie. § 53. Se numește *fabulă* o poezie didactică prin care un poet lămurește o idee privitoare la relațiunile dintre oameni cu ajutorul unui fapt luat în genere din viața animalelor. Narațiunea acestui fapt n'are o existență de sine stătătoare, ci-și împrumută interesul de la ideia pe care o concretizează. O asemenea narațiune se numește *alegorică*.

Exercițiul LXXIII. Să se arate care sunt ideile abstracte din conținutul fabulelor următoare.

70. CAINELE ȘI CAȚELUL

de

Gr. Alexandrescu

«Cât îmi sunt de urîte unele dobitoace,
 Cum lupii, urșii, leii, și alte câteva,
 Care cred despre sine că prețuiesc ceva!
 De se trag din neam mare,
 Asta e o întâmplare.
 Și eu poate sunt nobil, dar s'o arăt nu-mi place.
 Omenii spun adesea că 'n țări civilizate
 Este egalitate;
 Toate iau o schimbare, și lumea se cioplește,
 Numai pe noi mândria nu ne mai părăsește!
 Cât pentru mine unul, fieștecine știe,
 C'o am de bucurie,
 Când toate lighioanele, măcar și cea mai proastă,
 «Căine» sadeă îmi zice, iar nu «domnia voastră».
 Așa vorbiă deunăzi cu un bou oarecare
 Samson, dulău de curte, ce latră foarte tare.
 Cățelul Samurache, ce ședeă la o parte,
 Ca simplu privitor,
 Auziînd vorba lor,
 Și că nu au mândrie și nici fumuri deșarte.
 S'apropie îndată
 Să-și arate iubirea, ce are către ei:

— «Gândirea voastră, zise, îmi pare minunată,
Și simțământul vostru îl stimez, frații mei!»

— «Noi, frații tăi?» răspunse Samson plin de mânie.

«Noi, frații tăi, potaie?

O să-ți dau o bătaie,

Care s'o pomenești!

Cunoști tu cine suntem și ți se cade ție,
Lichieă nerușinată, astfel să ne vorbești?»

— «Dar ziceați?... — «Și ce-ți pasă? Te 'ntreb eu ce ziceam?»

Adevărat, vorbiam

Că nu iubesc mândria și că urâsc pe lei,

Că voi egalitate, dar nu pentru căței».

Aceasta între noi adesea o vedem,

Și numai cu cei mari egalitate vrem.

Analiză. I. Cercetând elementele alegoriei prin care ni se arată în mod viu ideea că oamenii de cele mai multe ori vor egalitate cu cei mari, iar nu cei mici, observăm că ele sunt constituite din personajii luate din viața animalelor: doi câini și un bou, și dintr'o acțiune la care ele au luat parte. Urmărind povestirea acestei acțiuni, mai observăm că ea se prezintă cu o expoziție, un nod, un desnodământ, ca orce poezie epică, și că autorul, spre a o face interesantă, caută să ne înfățișeze fiecare personaj cu un caracter propriu. Samson, dulău de curte, ce latră foarte tare, vorbește liniștit cât vorbește cu boul, dar, îndată ce vede pe Samurache că se bagă în vorbă, îl ocarăște numaidecât și-l amenință cu bătaia. Samurache, care e doar un cățeluș și care se simte fericit că poate să intre în vorbă cu cei mari, când este apostrofat de Samson, de-abia mai poate să slomnească un cuvânt: frica și zăpăceala îi închide gura. Cu alte cuvinte, fabulistul, în crearea alegoriei sale, caută să îndeplinească condițiunile ce se cer de la o narațiune epică. Dar narațiunea alegorică din fabulă se deosebește de narațiunea epică printr'un farmec particular, provenit din următorul fapt: personagiile alegoriei, fiind de cele mai multe ori luate din lumea animală, fabulistul ca să le facă interesante trebuie să țină seamă pe deoparte de obiceiurile animalelor, de caracteristicile lor proprii, iar pe de altă parte de stările sufletești pe care noi oamenii le avem în situa-

țiuni analoage cu acelea în care se află acele personaje animale. Astfel, în această fabulă, admirăm adevărul stărilor sufletești ale lui Samurache și Samson, fiindcă vedem că seamănă cu acelea ale noastre, și în același timp punând pe Samson să zică că-i pare bine când e numit «câine sadea, iar nu «domnia voastră», poetul nu ne face să uităm că avem aface cu niște câini. Din pricina aceste îndoite caracterizări, fabula este una dintre cele mai grelei compozițiuni poetice.

II. Mai observăm că această fabulă conține în alegorie numai evenimente din viața animalelor; pe când în «*Toporul și Pădurea*» joacă rol în întâmplarea alegorică, și omul. «*Căinele și căfelul*» este o *fabulă propriu zisă*; «*Toporul și Pădurea*» este un *apolog*.

Teorie. §. 54 În alegoria fabulei găsim de obicei scene din viața animalelor. Pentru ca fabulistul să izbutească în compoziția sa, trebuie să păstreze toate regulile națiunii epice, căutând însă ca în vorbirea și acțiunile deosebitelor personaje animale să se vadă caracterele oamenilor reprezentați printr'însele, și în același timp să respecte și obiceiurile și viața intimă a acelor animale. Cu alte cuvinte vorbirea și acțiunea lor să ni se pară cât se poate de *naturală*.

§ 55. O fabulă în a cărei alegorie joacă rol și omul, se numește *apolog*; e *fabulă propriu zisă* când elementele alegoriei sunt împrumutate din viața altor ființe (sau lucruri decât omul).

Exercițiul LXXV. Să se analizeze fabulele următoare și să se arate care dintre ele îndeplinește mai bine aceste cerințe.

71. VULPEA ȘI BURSUCUL.

de

Alex. Donici

— «Dar din cotro și unde,
Alergi tu așa iute?»

Bursucul, întâlnind pe Vulpe-au întrebat.

— «Oh, dragă cumetre, am dat peste păcat:

Sunt iată surgunită!

Tu știi că eu am fost în slujbă rânduită

La o găinărie.

Cu trebile ce-aveam, odihna mi-am lăsat

Și sănătatea mi-am stricat;

Dar tot eu am căzut în groaznică urgie

Pe niște pâri nedovedite,

Precum că luam mite.

Tu singur martur ești, în adevăr să spui:

De mai văzut cumvâ, măcar cu vre un pui?

—Nu, dragă cumătră; dar, când ne întâlneau.

Eu cam ades vedeam:

Că tu pe botișor

Aveai și pufușor.»

Se 'ntâmplă și la noi de vezi,

Cum unul altul, având loc, așa se tânguiește.

Incât îți vine mai să-l crezi

Că-abiă din leafă se hrănește;

Dar astăzi butcă, mâne cai,

De unde oare-i vine? și când ai vrea să stal.

Să faci curată socoteală

Pentru venit și cheltuială,

N'ai zice ca bursucul: că are pufușor

Pe botișor?

72. LUPUL MORALIST

de

Gr. Alexandrescu

V'am spus, cum mi se pare, de nu veți fi uitat,

Că lupul se 'ntâmplase s'ajungă împărat;

Dar, pentru că v'am spus-o, voiu încă să vă spui

Ceeace s'a întâmplat sub stăpânirea lui.

Auzise împăratul, că 'n staturile sale

Fac năpăstuiți multe păroșii dregători,

Că pravila stă 'n ghiare, că nu e deal sau vale,

Unde să nu vezi jertfe mai mulți prigonitori,—

Porunci să s'adune obșteasca adunare

Lângă un copaciu mare:

Căci vrea pe unii alții să mi-i cam dojenească
 Și în puține cuvinte
 Să le aducă-amine
 Datoriile lor.

Toți se înfățișară: și 'nălțimea lupească
 Incepù să vorbească
 Cu glas dojenitor :

«Domnilor de tot felul! Bune sunt astea toate ?

Datoriile slujbei astfel le impliniți ?

N'aveți nicio sfială, nici frică de păcate,

Să faceți nedreptate și să năpăstuiți ?

Toate slujbele voastre, Țara vi le plătește ;

    Încă pe la soroace,

    Și câte-un dar vă face.

    Dar reaua nărăvire,

    Ce o aveți din fire,

    Nu se tămăduiește.

    Vedeți cu ce morți grele

    Se sfârșesc toate 'n lume

    Și cum lasă rău nume

    Acei care fac rele.

Gândiți-vă că poate veți da cuvânt o dată

    La 'nalta judecată ;

Gândiți-vă la suflet și luați dela mine

    Pildă a face bine.»

    Ast cuvânt minunat, —

Pe care domnul Lupul auz că l-a 'nvățat,

    Trecând pe lângă sat,

La ziua unui sfânt, când preotul citiă

    Și propovăduiă, —

Pe mulți din dregători să plânge i-a 'ndemnat.

«E! ce ați hotărît, jupânilor amployați ?

    Oare-o să vă 'ndreptați ?»

Ii întrebă atunci înălțimea îmblănită,

Ce purtă o manta de oaie jupuită;

«Spuneți o să schimbați purtarea-vă cea proastă ?

—«Să trăiți la mulți ani, Dobitocia Voastră.»

Răspunse un vulpoi, în slujbă lăudat :

    Ne poate fi iertat,

Să vă 'ntrebăm smerit pe Înălțimea Ta,

De unde-ați cumpărat postavul de mantă ?»

    Când mantaua domnească este din piei de oaie,

Atunci judecătorii fiți siguri că despoaie.

73. VULPEA LIBERALA.

de

Gr. Alexandrescu.

Vulpea, fără 'nctare,

Strigă în gura mare,

Că de când Elefantul peste păduri domnește,

Trebile merg la vale și lumea pătimizește ;

Că este nedreptate ;

Că va să cheltuiască

Veniturile toate

Pentru masa domnească.

De-acestea Elefantul, cât a luat de știre,

Temându-se cu dreptul de vre o răsvrătire,

Pe Epure la Vulpe cu un bilet trimise,

O invită la curte, o 'mbrățișă și-i zise :

— «Am aflat jupâneasă că ai mare talent :

Voiu să te pui în pâine ;

Și, începând de mâine,

Iți dăm cu mulțumire,

Ca un semn de cinstire,

Al găinilor noastre întins departament ;

Caută-ți bine treaba !»

— «Pe seama mea te lasă !»

Răspunse oratorul și, sărutându-i laba,

Se 'ntoarse-acasă.

In ziua viitoare,

Vulpea, ca totdeauna, veni la adunare,

Dar însă oblojită, pe sub barbă legată,

Și cu un lipan mare la cap înfășurată.

— «Ce ai de suferi astfel ? o întrebare toate».

— «Imi e rău de aseară, îmi e rău cât se poate,

Și cu trebile Țării să mă lăsați în pace.

Domnul știe ce face :

El ne'nctat gânlește la al obștei folos.

Adio, sunt bolnavă ! M'am înecat c'un os !

73. DREPTATEA LEULUI.

de

Gr. Alexandrescu.

Leul de multă vreme ridicase oștire,
Să se bată cu riga ce se numiă Pardos,
Căci eră între dânșii o vechie prigonire
Și gâlcevere mare pentru un mic folos.

Vreau, adică, să știe
Cui mai mult se cuvine,
Să ție pentru sine,
Un petic de câmpie

Și un colț de pădure de tot ne'nsemnător,
Ce despărțiă ținutul și staturile lor.
Acum sânge mult curse și multe luni trecură,

Făr'a se puteă ști
Cine va birui.
Elefantul năsos
Și bivolul pieptos
Cu lupul coadă lungă
Multe izbânzi făcură.

Fieșcare tulpină eră plină de sânge,
Ici se vedeă un taur jumătate mâncat,
Lângă el un tovarăș ce sbiară și îl plânge,
Colo un porc sălbatic fără două picioare.
Și mai la vale vulpea se tăvălește, moare,
Oftând după curcanii, ce încă i-au scăpat;
Iar mai vrednic de jale era viteazul urs
De două coarne groase în inimă pătruns.
Leul, văzând că lupta nu se mai isprăvește,
Trimise la Maimuța, vestită vrăjitoare,
Ce spun că știă multe și că proorociă
Intâmplările toate... după ce se treceau.
Trimise, zic, la dânsa să-i facă întrebare
Cum poate să ajungă sfârșitul ce dorește.
Ea se puse pe gânduri, tuși, apoi răspunse,
Rozând cu mulțumire darurile aduse:
«Ca să poată împăratul lesne să biruiască,

«Trebuie să jertfească

«Pe acel ce în oaste e decât toți mai tare,
«Mai vestit în răsboaie, mai vrednic și mai mare».
Auzind astea Leul, strânse a sa oștire:
«Lighioanelor», zise, «vin să vă dau de știre

«Că astăzi din noi unul trebuie să murim:
 «Așa va proorocul. Rămâne--acum să știm
 «Cine este mai tare.
 «Cât pentru mine unul, cum vreți... dar mi se pare
 «Că nu prea sunt puternic... căci pățimesc de tuse».
 Vulpea eră aproape: «Ce-are aface!» răspunse,
 «Înălțimea ta ești
 «Orcât de slab poștești;
 «Dar și puterea noastră
 «Este destul de proastă!»

Strigară tigrii, urșii și cu un cuvânt toate
 Lighioanele acelea, ce ereau mai colțate..

«Nu rămâne îndoială!» le răspunse 'mpăratul.

Epurele sărmanul—cred că-l trăgeă păcatul—

Veni să-și dea părerea.

Toți câți îl zăriră

Asupra-i năvăliră.

«Ia vedeți-l! strigară, «cu bună 'ncredințare

«El este cel mai tare!

«S'ascundeă urechiatul și nu-i plăceă să moară

«Ca să ne facă nouă biruință ușoară!

«Pe el copii! Luați! El are să 'mplinească

«Ce ne-a zis proorocul din porunca cerească».

Câinii atunci săriră

Și 'n grab țî-l jupuiră.

Se află vre-o țară und' l'asă 'ntâmplare

Să se jertfească Leul? Niciuna mi se pare

Nu știu cum se urmează, nu pricep cum se poate

Dar văz că cei puternici ori unde au dreptate.

74. LES ANIMAUX MALADES DE LA PESTE

de

La Fontaine:

Poetul francez *La Fontaine* (1621 — 1693) este cel mai mare fabulist. El a scris 12 cărți de fabule, remarcabile prin firescul și simplitatea povestirii, prin finețea observațiilor și cu deosebire printr'un sentiment de liniștită și filozofică privire a faptelor omenești și prin farmecul limbii.

Un mal qui répand la terreur,

Mal que le ciel en sa fureur

Inventa pour punir le crimes de la terre,
 La peste (puisqu'il faut l'appeler par son nom)
 Capable d'enrichir en un jour l'Acheron,
 Faisait aux animaux la guerre.
 Ils ne mouraient pas tous, mais tous étaient frappés
 On n'en voyait point d'occupés
 A chercher le soutien d'une mourante vie;
 Nul mets n'excitait leur envie;
 Ni loups ni renards n'épiaient
 La douce et l'innocente proie;
 Les tourterelles se fuyaient:
 Plus d'amour, partant plus de joie.
 Le lion tint conseil, et dit:—«Mes chers amis,
 Je crois que le ciel a permis
 Pour nos péchés cette infortune,
 Que le plus coupable de nous
 Se sacrifie aux traits du céleste courroux;
 Peut-être il obtiendra la guérison commune.
 L'histoire nous apprend qu'en de tels accidents
 On fait de pareils dévouement.
 Ne nous flattons donc point; voyons sans indulgence
 L'état de notre conscience.
 Pour moi, satisfaisant mes appétits gloutons,
 J'ai dévoré force moutons.
 Que m'avaient-ils fait? nulle offense;
 Même il m'est arrivé quelquefois de manger
 Le berger.
 Je me dévouerai donc, s'il le faut: mais je pense
 Qu'il est bon que chacun s'accuse ainsi que moi;
 Car on doit souhaiter, selon toute justice,
 Que le plus coupable périsse».

— «Sire», dit le renard, «vous êtes trop bon roi;
 Vos scrupules font voir trop de délicatesse.
 Eh bien! manger moutons, canaille, sottise espèce,
 Est-ce un péché? Non, non! Vous leur fîtes, seigneur
 En les croquant, beaucoup d'honneur;
 Et quant au berger, l'on peut dire
 Qu'il était digne de tous maux,
 Étant de ces gens-là qui sur les animaux
 Se font un chimérique empire.
 Ainsi dit le renard; et flatteurs d'applaudir.
 On n'osa trop approfondir

Du tigre, ni de l'ours, ni des autres puissances,
 Les moins pardonnables offenses.
 Tous les gens querelleurs, jusqu'aux simples mâtons,
 Au dire de chacun, étaient de petits saints.
 L'âne vint à son tour, et dit: — «J'ai souvenance,
 Qu'en un pré de moines passant,
 La faim, l'occasion, l'herbe tendre, et je pense,
 Quelque diable aussi me poussant,
 Je tondis de ce pré la largeur de ma langue;
 Je n'en avais nul droit, puisqu'il faut parler net.
 A ces mots, on cria haro sur le baudet.
 Un loup, quelque peu clerc, prouva par sa harangue
 Qu'il fallait dévorer ce maudit animal,
 Ce pelé, ce galeux, d'où venait tout leur mal.
 Sa peccadille fut jugée un cas pendable.
 Manger l'herbe d'autrui! quel crime abominable!
 Rien que la mort n'était capable
 D'expiér son forfait. On le lui fit bien voir.
 Selon que vous serez puissant ou misérable,
 Les jugements de cour vous rendront blanc ou noir.

Analiză comparativă. I. Titlul lucrării precedente a lui *Alexandrescu* ne prevestește că ni se va arăta cum e dreptatea Leului, și printr'aceasta cum se înfățișează adesea dreptatea celor puternici în societățile omenești. Poetul trebuie să aleagă un fapt prin care să se scotă cât ma în relief dreptatea puternicului rege al animalelor.

Intâmplarea se petrece în împărăția Leului:

Leul de multă vreme ridicase oștire,
 Să se bată cu riga ce se numiă Pardos,
 Căci eră între dânșii o veche prigonire
 Și gâlcevire mare pentru un mic folos.

Intrarea în materie este clară și momentul este bine ales. Știm că Leul se află în luptă cu un vrăjmaș. Am fi însă curioși să știm care va fi fost pricina neînțelegerii lor, căci versul al patrulea ne înfățișează lucrul ea fiind interesant. Poetul ne spune îndată:

Vreau, adecă, să știe
 Cui mai mult se cuvine,
 Să ție pentru sine,
 Un petec de câmpie

Și un colț de pădure de tot ne'nsemnător
Ce despărția ținutul și staturile lor.

Iată pentru ce se bat cei doi suverani. Poetul a vrut aici, ca și în alte scrieri ale lui, să riză de acele războaie pornite numai din ambiția celor mari, și nicidecum din vreun motiv puternic. Știm cauza războiului. Ne întrebăm acum : în ce punct ne aflăm cu lupta, cine învinge ?

Acum sânge mult curse și multe luni trecură,
Făr'a se putea ști
Cine va birui.

Va să zică soarta războiului nu eră hotărîtă. Prevedem că aci trebuie să se găsească începutul complicațiunilor de mai târziu care ne vor arătă cum s'a manifestat dreptatea Leului.

Poetul nu ne satisface îndată curiozitatea aceasta, ci ne descrie starea lucrurilor în vremea luptelor :

Elefantul năsos
Și bivolul pieptos
Cu lupul coadă lungă
Multe izbânzi făcură.

Așa dar el ne înfățișează pe câțiva dintre luptători. Scurta descripție a lor prin epitetele artistic aruncate lângă fiecare nume ne face să primim cu interes această întârziere de a se apropiă de nodul narațiunii :

Fieșcare tulpină era piină de sânge,
Iei se vedeă un taur jumătate mâncat,
Lângă el un tovarăș ce sbiară și il plânge,
Colo un porc sălbatic fără două picioare
Și mai la vale vulpea se tăvăleşte, moare..

În mijlocul acestui tablou serios al luptei, nu se poate împiedică de a aruncă nota glumeată :

Oftând după curcanii ce încă i-au scăpat.

Tabloul se sfârșește cum a început, adică serios:

Iar mai vrednic de jale eră viteazul urs
De două coarne groase în inimă pătruns.

Iată în ce stare eră țara Leului. Tot așa trebiue să fi fost și în țara protivnicului. Putea oare regele să rămâie nepăsător la nenorocirea țării sale ?

Leul, văzând că lupta nu se mai isprăvește,
Trimise la Maimuța, vestită vrăjitoare,
Ce spun că știu multe și că proorociă
Intâmplările toate... după ce se treceau.

Acum acțiunea înaintează. Așteptăm să vedem ce va zice Maimuța :

Trimise, zic, la dânsa să-i facă întrebare,
Cum poate să ajungă sfârșitul ce dorește.

Această repetiție face mai interesant răspunsul ; arată că regele a pus preț mare pe ce va spune ea. Vrăjitoarea știe și dânsa, cât e de ascultată și nu vrea deodată să-și dea pe față puterea-i de proorocire. Trebuia ca lucrul să se petreacă cu oarecare ceremonie. O delegațiune se prezintă la dânsa :

Ea se puse pe gânduri, tuși, apoi răspunse,
Rozând cu mulțumire darurile aduse....

Parantezul acesta ne arată că lucrul este și mai interesant; căci delegațiunea i-a adus și daruri. Pricepută trebiue să fi fost ea în ale vrăjitoriei. Ceeace va spune ea va fi un adevărat oracol:

«Ca să poată împăratul lesne să biruiască,
*Trebuie să jertfească
«Pe acel ce în oaste e decât toți mai tare,
Mai vestit în răsboaie, mai vrednic și mai mare.

Oracolul a vorbit. Vorba lui este sfântă și toți trebiue să i se supună. Delegațiunea o comunică numaidecât împăratului, care ia măsuri urgente :

Auzind astea Leul, strânse a sa oștire....

Ne așteptăm acum la complicarea faptului. Suntem gata să ascultăm discursul lui către ostași. Tonul lui trebiue să fie solemn dar scurt:

«Lighioanelor», zise «vin să vă dau de știre
 «Că astăzi din noi unul trebuie să murim :
 «Așa va proorocul. Rămâne-acum să știm
 «Cine este mai tare.»

Admirăm elocvența comandantului. Ea este puternică, dar și meșteșugită, căci întrebunțază persoana I «să murim», ca să facă de la început impresia că și el este între cei care stau gata să se jertfească pentru binele comun. Cercetarea începe. El însuși își arată starea în care se afla :

«Cât pentru mine unul, cum vreți... dar mi se pare
 «Că nu prea sunt puternic... căci pățimese de tuse».

Acum îl cunoaștem pe Leu. Noi știm că el e cel mai puternic și eram foarte curioși să aflăm ce va zice el. Rădem cu toții de modul sum se scuzează și de boala de care suferă. Așteptăm să vedem ce vor zice ceilalți și cine va avea curajul să se jertfească ?

Vulpea eră aproape: «Ce-are aface !» răspunse.

«Înălțimea ta ești
 «Orcât de slab poțtești».

Vulpea reprezintă lingușirea. Ea vrea să scape cu or ce preț; de aceea se strecoară pe lângă împărat și-i aprobă părerea cu voce tare:

«Dar și puterea noastră
 «Este destul de proastă!»
 Strigară tigrii, ursii și cu un cuvânt toate
 Lighioanele acelea ce erau mai colțate...

Minunat efect face aci epitetul cu două sensuri *colțate* (cu colți mari, deci puternice, — obraznice). Ele cereau respalata pentru aprobarea ce acordase Leului. Așteptăm cu nerăbdare răspunsul lui, căci vedem că toate animalele puternice s'au scăpat de jertfire :

«Nu rămâne îndoeală!» le răspunse 'mpăratul.

Va să zică au scăpat și ele. Am înțeles în parte cum este dreptatea Leului. Aci este punctul culminat al narațiunii.

Acum ne întrebăm : cine va fi jertfit? Presimțim că va trebui să fie unul dintre cei slabi, dar nu știm cine :

Epurele sârmanul — cred că-l trăgea păcatul —
Veni să-și dea părerea.

Acum totul s'a clarificat. Suntem sigur că el va fi jertfit. Așteptăm numai să ni se desfășoare evenimentele. E admirabilă, plină de viață scena ce urmează:

Toți câți îl zăriră

Asupra-i năvăliră.

«Ia vedeți-l!» strigară, «cu bună 'ncredințare

«El este cel mai tare!

«S'ascundea urechiatul și nu-i plăcea să moară

«Ca să ne facă nouă biruința ușoară!»

Ce s'o fi pitit, ce și-o fi strâns urechile sârmanul! Știm însă că soarta lui e hotărîtă. Va muri. Acum nu ne mai așteptăm răspunsul lui căci nu-i vor da răgaz ceilalți, bucuroși că au pus mâna pe el. De aceea desvoltarea scenei, desnodământul povestirii, e foarte natural:

«Pe el copii! Luați-l! El are să 'mplinească

«Ce ne-a zis proorocul din poruncă cerească.»

Acum totul e sfârșit...

Câinii atunci săriră

Și 'n grab ți-l jupuiră.

Acum am înțeles pe deplin cum este dreptatea Leului și printr'însa dreptatea celor mai puternici.

II. Așa se desfășoară una din cele mai frumoase fabule ale lui *Grigorie Alexandrescu*. Ea este inspirată din celebra fabulă a lui *La Fontaine* «*Les animaux malades de la peste*». Ideia generală de arătat în mod viu este în amândouă lucrările aceeași: *cei mari au totdeauna dreptate față de cei mici*. Trebuie să aleagă fiecare două extreme: pe cel mai puternic și pe cel mai slab. *La Fontaine* alege pe Leu și pe Măgar. Cel dintâiu se impune, de aceea îl vedem și la *Alexandrescu*; dar pentru celălalt poetul nostru alege pe

Epure. Am putea zice că a nemerit mai bine decât *La Fontaine*, căci Măgarul tot mai are ceva putere, pe când Epurele este cu totul lipsit de putința de a se apăra. *Alexandrescu* nu putea să ia pe Măgar și din alt punct de vedere. La fabulistul francez criteriul după care se va alege cel ce are să se jertfească este *vinovăția cea mai mare*. La *Alexandrescu* este *forța cea mai mare*. Contrastul este perfect între Leu și Epure. Ar fi putut Epurele să figureze cu succes și în dezvoltarea fabulei franceze, căci stricăciunea ce face Iepurele e tot așa de mică pe cât e și a Măgarului.

Motivul pentru care se cere jertfă este altul la poetul nostru. *La Fontaine* spune că ciurma făcea pustiiri grozave printre animale și, ca să scape de ea, trebuia să se facă o jertfă. *Alexandrescu* ne arată în lupta două țări de animale și, pentru a învinge, se cere consiliu de la un prooroc, și proorocul poruncește jertfa.

Incontestabil că, cu aceste schimbări, *Alexandrescu* a avut ca model pe *La Fontaine*. După ce împăratul spune că n'are putere, Vulpea ca și în *La Fontaine*, îi aprobă cuvintele. Tot asemenea Tigrul și Ursul figurează în amândouă fabulele, după Leu.

Introducerea celui ce are să cadă jertfă este însă deosebită la fiecare poet. *La Fontaine*, spune că fiecare animal *eră dator să spună ce a făcut, să-și enumere păcatele*. *Alexandrescu* ne dă lucru ca ne prevăzut și obține în adevăr un efect extraordinar. Nimeni nu-l cheamă pe Epure; dar veni și el să-și dea părerea. A fost destul să se ivească, pentru ca să fie osândit la moarte.

În rezumat, lucrarea lui *Alexandrescu*, pe lângă ceaea ce împrumută de la fabulistul francez, are destule puncte originale, ca să fie o frumoasă fabulă.

Epizodul cu mergerea delegațiunii la Maimuță, ca și descripția stării lucrurilor în timpul războiului, apoi neprevăzutul cu care introduce pe Epure, cum și amănuntele expunerii dau poeziei imitate meritul originalității.

Exercițiul LXXV. Să se traducă în limba literară bucățile 75 și 76.

Exercițiul LXXVI. Să se facă în scris o analiză comparativă între «Toporul și Pădurea» și «La Forêt et le Bûcheron» luându-se de bază fabula franceză.

75. LA FORÊT ET LE BUCHERON

de

La fontaine.

Un bûcheron venait de rompre ou d'égarer
 Le bois dont il avait emmanché sa cognée.
 Cette perte ne put sitôt se réparer
 Que la forêt n'en fût quelque temps épargnée.
 L'homme enfin la prie humblement
 De lui laisser tout doucement
 Emporter une unique branche,
 Afin de faire un autre manche :

Il irait employer ailleurs son gagne-pain ;
 Il laisserait debout maint chêne et maint sapin
 Dont chacun respectait la vieillesse et les charmes.
 L'innocente forêt lui fournit d'autres armes.
 Elle en eut du regret. Il emmanche son fer :
 Le misérable ne s'en sert
 Qu'à dépouiller sa bienfaitrice
 De ses principaux ornements.
 Elle gémit à tous moments !
 Sont propre don fait son supplice.

Voilà le train du monde et de ses sectateurs :
 On s'y sert du bienfait contre les bienfaiteurs.
 Je suis las d'en parler. Mais que de doux ombrages
 Soient exposés à ces outrages,
 Qui ne se plaindrait là-dessus ?
 Hélas ! j'ai beau crier et me rendre incommode,
 L'ingratitude et les abus
 N'en seront pas moins à la mode.

4. EPIGRAMA.

76. UNUI PREZIDENT DE TRIBUNAL.

Vezi, aprod, de fă tăcere,
 Nu putem nici să vorbim;
 Judecarăm opt procese,
 Fără să le auzim.

(După I. B. Rousseau)

77. UNUI POET.

- On vient de me voler !—Que je plains ton malheur !
 — Tous mes vers manuscrits...—Que je plains le voleur !

(Lebrun).

78. UNUI INGAMFAT

Te-ai înălțat atât de sus,
 Iubitul meu amic,
 Incât să nu te mir că-mi pari
 De jos atât de mic.

(A. C. Cuza).

Analiză. Cercetând aceste mici compozițiuni în comparație, bunăoară, cu satira, vedem o asemănare fundamentală; și ele, ca și ea, au de fond un sentiment de repulsiune cu deosebite nuanțe, față de un defect, o apucătură rea, o inferioritate a cuivâ pe care poeții vor s'o censureze, scoțând-o în relief. Se deosebesc însă de satiră prin faptul că ele constau fiecare numai în câteo scurtă observațiune a defectului, care, pentru a face impresiune, trebuie pusă, firește, într'o formă cât se poate mai concisă. Aceste compozițiuni poartă numele de *epigramă*. Farmecul epigramelor stă în *spirit*, adică în ciocnirea ingenioasă a două idei între care descoperim un raport neașteptat. Această mică scăpărătură, care dă sentimentului de repulsiune ce descoperim în epigramă, când o coloratură serioasă, când una veselă, când ironică și mușcătoare, când ușoară și amabilă, constituie partea de adevărată poezie dintr'însă.

Teorie. § 56. Se numește *epigramă* o formulare scurtă și spirituală a unei observațiuni de natură satirică.

Exercițiul LXXVII. Să se arate ce figuri stilistice au întrebuințat autorii epigramelor de mai sus, pentru ca să obțină efectul dorit.

E. POEZIA PASTORALA

79. MOARTEA LUI DEFINIS

de

Teocrit

Teocrit (300—220 p. Cr.) poet elen din Sicilia, este cel mai însemnat poet pastoral întrucât el nu numai ne înfățișează partea exterioară a vieții de țară, dar și sentimentele adânci și adevărate ce sunt în legătură cu ea.

TIRSIS

Căprare, dulce e murmurul apelor și freamătul brazilor de pe la izvoare, dar și tu dulce cânti din fluer. După Pan, poți să iei al doilea premiu; ție ți se cade să iei iedul; carnea este frumoasă, până când ajunge să dea lapte.

CĂPRARUL

Oiere, glasul tău este mai dulce decât apa care se varsă jos de pe înălțimea înaltei peștere. Dacă muzele vor lua ca dar un berbec, tu vei lua ca premiu un miel sugar, iar dacă lor le vor placea să ia un miel, tu vei lua o oaie.

TIRSIS

Fii bun, căprare, în numele nimfelor, fii bun de șezi colo pe acea 'naltă movilă unde sunt mărăcinii, și cântă din fluer; iar în acest răstimp eu îți voiu paște caprele.

CĂPRARUL

Nu-i voie, oiere; n'avem voie să cântăm din fluer în miazăzi. Ne temem de Pan; căci de sigur acum este ostenit de

vânat și se odihnește; el este cumplit, și totdeauna o fiere amară îi stă în nări.

Dar apoi tu, Tirsis, cântai odată nenorocirile lui Dafnis, și ai întrecut și muzele păstorești. Vino să ședem sub ulm dinaintea icoanei lui Priap și a zânelor izvoarelor, unde este și scaunul cel păstoresc și stejarii. Și dacă vei cânta, precum odinioară ai cântat când te-ai măsurat cu Cromis cel din Libia, îți voi da o capră care fată câte doi iezi, ca să o mulgi de trei ori pe zi, o capră care, deși are doi iezi, poți să umpli dela ea două găleți; îți voi da și o cupă adâncă pardosită cu ceară dulce, cu două mânuși, de curând făcută și încă miroase a săpătură. Pe la buzele ei șerpuiește volbura, volbura îmbrobodită cu flori aurite; iar învârtitura ei șerpuiește veselă pe rodul ei gălbior. Înăuntru este săpat un pescar bătrân și o peșteră stâncoasă, pe care cu grabă bătrânul târaie un mare năvod, ca să-l arunce, și pare un om vrednic ce-și pune toate puterile; ai spune că pescuiește cu toată puterea mădularelor sale, așa de tare i s'au umflat din toate părțile vinele de la gât, deși este cărunt și puterea lui este vrednică de tinerețe.

Puțin mai departe de bătrânul pescar este o vie, frumos încărcată de struguri roșietici, pe care o păzește un copil mititel care șade pe gard. Lângă el, deoparte și de alta, sunt două vulpi din care una umblă încet, încet prin rândurile vișelor și mănâncă tot ce-i de mâncat, iar cealaltă face toate vicleniile pe lângă traista copilului, și par'că-i zice că n'are să-i dea pace până nu-și va dobândi gustarea. Iar el împletește un frumos paner de prins lăcuste, cu spicuri de grâu, și nu-i prea pasă atât nici de traistă, nici de plante, cât se bucură de împletitură.

Din toate părțile cupei jur împrejur, se întinde un spin moale, o minune Eolică, semn care ți-ar uimi inima. Eu ca să-l cumpăr, am dat luntrașului Calidoniu o capră și o turtă mare de cașcaval făcută de lapte alb. Și până acum nici n'au atins-o buzele mele, ci este neatinsă. Această cupă foarte ușor ți-aș dărui-o, dacă tu, iubite, îmi vei cânta doritul cântec. Și nici nu te pizmuiesc, aide dragă; căci de sigur n'ai să păstrezi cântecul pentru Ades, unde se uită toate!

TIRSIŞ.

Incepeți, iubite muze, începeți cântecul păstoresc!

Eu sunt Tirsis cel din Etna, și glasul lui Tirsis este dulce
Unde erați oare, nimfelor, unde erați când Dafnis se to-
piă? Prin văile frumoase ale Peneului sau ale Pindului
căci de sigur nu vă țineți de marile ape curgătoare ale
râului Anap, nici de vârfurile Etnei, nici de sfânta apă a
Acidelui.

Incepeți, iubite muze, începeți cântecul păstoresc.

Pe el îl plânseră cu urlete șacalii, îl plânseră lupii, îl plân-
seră și leii din păduri, că murî.

Incepeți, iubite muze, începeți cântecul păstoresc.

La picioarele lui plânseră cu jale multe vaci, mulți tauri,
apoi multe vișele și viței.

Incepeți, iubite muze, începeți cântecul păstoresc.

Întâiu și 'ntâiu venî din munte Hermes¹ și zise:

— «Dafnis, cine te necăjește? pe cine, dragă, iubești așa
de tare? îți ziceau mai 'nainte boar², dar acum pari a fi
căprar³.

Incepeți, etc.

Veniră văcarii, veniră oierii, veniră căprarii: toți îl în-
trebau ce a pățit.

Venî Priap și zise:

— «Nenorocite Dafnis, de ce te topești tu? Dar și fată
cutreieră cu picioarele pe la toate izvoarele și la toate pă-
durile, căutându-te».

Incepeți, etc.

Dar lor nimic nu le răspunse văcarul, el își sfârșiă dră-
gostea cea amară, și-și împliniă sfârșitul ursitei.

Incepeți, etc.

Venî însăși plăcuta Afrodită răsând pe ascuns, răsând
însă cu o grea mânie și zise:

— «Dar tu, Dafnis, te mândriai că vei doborî dorul, nu
te-ai doborît oare tu însuți cu dorul cel greu?»

Incepeți, etc.

1 Zeul Mercur.

2 Boar, păzitor de boi. Aceștia erau cei mai de frunte dintre toți păstorii.

3 Păzitorul de capre eră inferior.

Ei dară îi răspunde și Dafnis :

— «Nesuferită Afrodită, pizmașă Afrodită, Afrodită urită de oameni, zici acuma că orice soare a apus pentru noi? Dafnis și în Ades va fi o durere rea pentru dor!

Incepeți, etc.

Văcarul nimic nu are aface cu Afrodita; du-te la Ida, unde munteanul Adonis paște frumoasele oi.

Incepeți, etc.

«Du-te iarăși și cată să stai aproape de Diomedea și spune-i: «Am învins pe văcarul Dafnis, luptă-te dar cu mine».

Incepeți, muze etc.

O lupi, o șacali, o urși cu culcușuri prin munți, rămâneți sănătoși! Eu văcarul Dafnis nu mai sînt prin păduri, nu mai sînt prin dumbrăvi, nici în rediurile sfinte. Rămâi sănătoasă, Aretuza¹, și riuri care vărsați frumoasa voastră apă în Timbris.

Incepeți, etc.

«Eu sunt acel Dafnis care pășteam aici vacile, Dafnis, care adăpam aici taurii și vițelele.

Incepeți, etc.

«O Pan, Pan, ori unde ești, sau prin munții cei mari ai Liceului, sau că te plimbi prin marele Menal, vino în ostrovul Siciliei și lasă culmea Elicei și mormântul cel 'nalt a lui Licaonide, mormânt de care și fericiții se miră.

Incetați, muze încetați cântecele păstorești.

«Vino stăpâne, și ia acel fluer frumos, care miroase a miere de ceară deasă, și care se îndoaie pe la buze. Căci eu acum sunt târît de dor către Ades.

Incetați, etc.

Acum, măracini purtați crini, purtați și voi spini, și frumosul Narcis să înflorească pe jneapăn². Intoarcă-se toate din calea lor firească și bradul facă pere, când Dafnis moare, și pe câni gonească-i cerbii, și bnfnițele din munți să se măsoare în cântec cu privighietorile.»

Incetați, etc.

Și el zicând acestea încetă. Iar Afrodita voiă să-l ridice ;

¹ Fântâna celebră din insula Ortigia, lângă Siracua.

² Brad pitic și târător de pe vârfurile munților.

dar tot inul ursitelor se sfârșise, și Dafnis trecuse apele, și vârtejul acoperi pe omul iubit de muze și neurit de nimfe,
Incetați, etc.

Și tu dă-mi capra și cupa, ca să mulg într'insa și să închin muzelor.

O! salutare, de multe ori salutare, muzelor; eu și la urmă fiind, pentru voi cânta-voi mai dulce.

CĂPRARUL

Să ți se umple de miere frumoasa ta gură, Tirsis, să ți se umple de faguri de miere, și să mănânci dulcea smochină din Egil, căci adevăr tu cânti mai bine decât greerul.

Iată-ți cupa; uită-te dragă, ce frumos miroase, ți-ar părea că este spălată la izvoarele Orelor. Vin aici, Chiseta; și tu mulge-o.

(Trad. de I. Caragiane).

Analiză. I. Această compozițiune ne mișcă prin frumusețea sentimentelor simple, curate și duioase ce cuprinde. Căprarul, care dorește să-i cânte Tirsis; Tirsis care, deși știe așa de bine să cânte, protestează cu modestie și vrea cântarea din fluer a Căprarului, descrierea darurilor pe care acesta vrea să i le dea lui Tirsis, dacă-i ascultă rugăciunea, și-apoi cântarea acestuia și primirea cupei, ne umplu sufletul cu un sentiment adânc și totuși dulce, pe care par'că nu l-am întâlnit până acum. Această compozițiune este dar o *poezie*.

II. Această poezie conține o simplă întâmplare între doi păstori, care se întâlnesc la pășune; dar ceea ce ne impresionează nu este această întâmplare însăși, acțiunea care se petrece. Deși compoziția are formă dialogică și deci ar putea fi reprezentată, ea prin reprezentare ar pierde în loc să câștige. Sentimentul ce cuprinde ni-l putem însuși deplin numai prin simplă lectură. Deci nu e o poemă dramatică. Nu e nici poezie epică cu formă dialogată, pentru că acțiunea ce ne-am închipuit-o ca povestită n'are nicio însemnătate, nu prezintă nici o complicațiune în care să descoperim o expoziție, un nod, un desnodământ, ca într'o baladă sau legendă oare-care. În acelaș timp iarăși, deși vor-

birea celor doi păstori este așa de poetică și de încărcată de simțiri adevărate și deși cântarea lui Tirsis constituie o adevărată poezie lirică, totuși întreaga compoziție nu este lirică, pentru că, în afară de acel sentiment ce se străvede din toată bucata și pe care am putea să-l raportăm la poet, interesul nostru este legat cu deosebire de anume personaje care, deși nu ne mișcă prin acțiunea lor, ne mișcă prin personalitatea lor simplă și duioasă și totuși distinctă, ca și când ar fi personaje epice sau dramatice. Lirismul lor nu întunecă însușirile lor proprii de oameni în carne și oase, care lucrează puțin dar simt mult, și pot fi concepuți cu desăvârșire deosebiți de poet. Cu alte cuvinte, în această compoziție descoperim elemente lirice, epice și dramatice, fără ca s'o putem pune totuși în vreuna din aceste genuri de poezii.

În afară de aceasta, mai observăm că acest fond complex este în legătură cu fapte ce se petrec în viața simplă dela țară; aceste fapte (întâlnirea Căprarului cu Tirsis, convorbirea lor, cântată lui Tirsis, răsplătirea lui) constituie materia, în care se întrupează acel sentiment adânc curat și duios, ce ni se transmite la citire. Caracteristica acestei bucăți este dar de a avea de materie niște evenimente caracteristice ale vieții de țară. Este o *poezie pastorală*.

Teorie. § 57. Se numesc *poezii pastorale* operele poetice care cuprind sentimente adânci, curate și duioase, ce se exprimă prin deosebite evenimente caracteristice ale vieții simple de țară.

Ea se numește bucolică sau *eglogă*, când are forma dialogată, și *idilă*, când are forma narativă sau descriptivă.

Exercițiul LXXVIII. Să se citească și să se caracterizeze compozițiile următoare pe temeiul § 56.

Exercițiul LXXIX. Să se studieze elementele epice, lirice și dramatice dintr'însele arătând în fie care din ele care sunt cele precumpănitoare.

80. TITIR ȘI MELIBEU

de

Virgiliu

MELIBEU

Titire, tu sub frunzișul boltuit al unui fag
 Stai cu fluerul tău dornic și cânti doinele cu drag,
 Dar noi scoși din țara noastră rătăcim prin țări străine,
 Îmbătat de-o umbră dulce, tu doinești atât de bine
 Și 'nveți codrii să răspundă cântului duios al tău!

TITIR

Mi-ai făcut un zeu aceasta! El va fi deapuri zeu
 Pentru mine, Melibee. Și, cât voiu trăi sub soare,
 Pe altarul lui junghia-voiu miei și tinere mioare,
 El mi-a dat deplină voie să pasc turmele, să fac
 Tot ce vreau, să zic din fluer cântecele, care-mi plac.

MELIBEU

Nu te pizmuesc de asta; dar mă mir și eu de una:
 Pentru ce p'aceste câmpuri ni s'a pripășit furtuna,
 Și de ce-i atâta sgomot? Uite, însumi eu, mâhnit,
 Imi port caprele puține p'acest câmp nenorocit;
 Abia due acum o capră: colo 'n aluniiș d'o parte
 A fâtat doi iezi, sârmană, gemeni dragi meniți la moarte!
 Au rămas acolo iezii între stânci! Acest amor
 Mi l-a prevestit adesea trăsnetul în vr'un stejar —
 Însă zeul, cine-i, spune-mi! zeul tău cum se numește?

TITIR

N'ai văzut tu încă Romo! Eu credeam copilărește,
 Că acest oraș e 'ntocmai ca orașele la noi —
 Astfel miei sunt asemeni oilor, și sunt tot oi,
 Astfel seamănă cățeii, câinilor: și cu iertare,
 Că atâta mi-eră mintea, să alătur mic cu mare,
 Dar acest oraș stă mândru și-i atât de uriaș!
 Peste toate celelalte se ridic' acest oraș
 Ca ștejarul cel puternic peste edera din cale.

MELIBEU

Titire, ca să vezi Roma, ce-au fost păsurile tale?

TITIR

Libertatea, Melibee! Mi-a surâs târziu de tot,
Alb mi-e părul, barba albă, și d'acum nu mă socot
Om întreg într'a puterii, dar ea mi-a surâs! Și iată,
Dup' un veac de așteptare pentru veci, ea mi s'arată:
De când am pe Amarilis, Galatea mea s'a dus.
Pân' aveam pe Galatea — lucru verde fie spus—
Nu eră nicio nădejde s'ajung liber, să-mi fac stare,
Măcar c'am jertfit din turmă vr'un berbec ales de mare
Și 'n oraș am duș adese cașul cel mai bine stors,
Dar cu bani eu niciodată din oraș nu m'am întors.

MELIBEU

Mă miram eu, de ce, tristă, rătăciâi pe la izvor
Și plângeai tu, Amarilis, chemând Zeii 'ntr'ajutor;
Titir, vai, eră departe! Câmpul neted și izvorul,
Brazilii tăi și vița viei, Titir, toate îți duc dorul,
Când ești dus!

TITIR

E grea robia. N'am putut de ea să scap,
Nu știam un chip anume; și nici nu-mi treceă prin cap
Că un zeu eră aproape să-mi aducă zile bune.
Și eu l-am văzut în Roma, l-am văzut! Frumos și june,
Melibee! Și 'n tot anul p'altar jertfe am să-i pui,
Când de trei ori patru zile ține sărbătoarea lui.
El mi-a zis aceste vorbe, celui cu durere lungă:
«Mergi, băiete, paște-ți turma! Crește-ți oi și dă-le'n strungă!»

MELIBEU

Fericit ești tu! Câmpia este-a ta d'acum! A ta!
E un petec mic, bătrâne, e pietros, nu-l poți ară
Și la mijloc e mocirlă cu pietriș—și-atât e bine!
Este-al tău și, orcum este, el ajunge pentru tine.
Miorițele bolnăve nu vor Paște 'n loc strein,
Iarba neobicinuită; și nici turmele, ce vio
Ca să pască 'nvecinate, nu-ți vor face supărare,
Să te temi că au vr'o boală ori vr'un rău de 'mprumutare,
Fericit ești tu! Tot traiul îți va fi de-acuma drag.
Vei doini duioasa doină prin pădurile de fag,
Și din streapătul pădurii vei pricepe fericirea!
Uite-aici, izvorul vesel, murmurându-ți adormirea,

Gardul colo, până 'n fundul țarinei! O mândru ce-i
 Și de zumzătul d'albine pline-s florile te tei!
 Uite stânca năpustită peste văi amețitoare
 Și pe deal auzi cum sună foarfecile muncitoare
 A vierului; și 'n frunza ulmului bogat de flori
 Turturelele 'ndrăgite jalnic gunguresc în zori!

TITIR

Mai întâiu va fi pe ceruri luna 'n drumul ei întoarsă.
 Mai întâiu ieși-vor peștii pe uscat din marea stoarsă,
 Și, schimbând întreaga fire și al vremii căpătâi,
 Mai întâiu va bea din Tibru neamul scitic, mai întâi
 Va bea apă Teutonul dintr'a Parților izvoare,
 Decât eu să uit vr'odată p'acest zeu, al doilea soare.

MELIBEU

Ah! dar noi, care ni-e soarta? Să ne perdem rătăciți,
 Unii 'n Africa setoasă, alții 'n iarnă, pe la Schiți
 Ori la searbădul de Daxes, ori în noaptea 'ndepărtării
 Chiar la marginile lumii, la Britani, la robii mării.
 Mai vedea-voiu eu vr'odată còlnicul unde-am crescut
 Și coliba cea săracă cu păreții slabi de lut
 Și cu glii acoperită? Mai vedea-te-voiu pe tine,
 Lunca satului, cu lanul cel cu spicele puține,
 Dar destul d'ajungătoare să nu mor de foame 'n drum!
 Cel mai prăpădit rășboinic e stăpânitor acum
 Peste-atâtea lucruri scumpe inimii din noi! Și lanul
 Cel muncit cu ani de zile ni l-a pustiit dușmanul!
 Ce-i al nostru? Tu 'nvrăjbire, ne-ai dat morții și pe noi!
 Am muncit, și pe-a cui seamă? Pentru cine? Biete oi,
 Duceți-vă! Și voi capre, fericite 'ntr'altă vreme,
 Duceți-vă! Niciodată de-acum nu mă voiu mai teme
 Că prăpastia vă 'nghite, când săriți pe stânci în joc...
 Nu voiu mai vedea spe'unca! Nu voiu mai avea noroc
 Să v'aud sbieretul vesel, când din scalcia plecată
 Vă taiu crengile amare—niciodată, niciodată!

TITIR

Astăseară, Melibee, vino la coliba mea.
 Dormi cu noi, îți vom așterne pat de fân. Și vei avea
 Din ajun și caș și poamei Vîno; din cămine fumul
 Ese alb, și tot mai negru umbrele ne-acoper drumul

(Trad. de G. Coșbuc).

81. RODICA

de

V. Alecsandri.

Purtând cofița cu apă rece
Pe ai săi umeri albi, rotunjori,
Juna Rodică voioasă trece
Pe lângă junii semănători.

Ei cu grăbire îi sar în cale,
Zicând: Rodică, floare de crin,
«In plin să-ți meargă vrerile tale
«Precum tu, dragă, ne ieși cu plin!

«S'ajungi mireasă, s'ajungi crăiasă,
«Calea să-ți fie numai de flori,
«Și casa, casă și masa masă,
«Și sânul leagăn de pruncușori».

Cu grâu de aur, ei o presară,
Apoi cofița întregă o beu.
Copila râde și 'n cale-i sboară
Scuturând grâul din părul său.

82. VARA LA ȚARA.

de

Al. Depărățianu

Poet român, care a trăit până după jumătatea secolului XIX. Poeziile sale sunt pline de neologisme și franțuzisme. O fericită excepție este aceasta poezie simplă și sinceră, care în afară de unele expresiuni prea crude și câteva neologisme, nu păcătuiește decât prin unele tendințe prea satirice și prin lungime.

Locuința mea de vară
E la țară:
Acolo eu voiu să mor
Ca un fluture pe floare,
Beat de soare
De profum și de amor.

Acolo e fericirea
Și iubirea
Timpului patriarhal;
Viața ce aci s'ascunde,
Curge 'n unde,
Curge 'n unde de cristal!

Ale soarelui copile,
D'albe zile
De Cuptor și Cireșar,
Ca pe niște surioare
Pe fecioare
Din colibi le chiam'afar'.

Și ca roiul de albine.
Pe coline,
Pe vâlcele, pe câmpii
Toată ziua mi se 'ncură
Și murmură
Copilițe și copii!

Sfânta poezie 'n mantă
 Radiantă
 D'alb, de roșu și de-azur
 Investmântă deal și vale
 Câmp și cale :
 Nu lasă nimic obscur !

Numai vara cerul face
 Cu noi pace :
 Numai vara ochiul meu
 Vede 'n raze și 'n lumine
 Toate pline
 De mila lui Dumnezeu.

Plaiul verde de smaraldă
 Mi se scaldă,
 Ca o nimfă, 'n râu divin
 De junețe și vieață,
 Ce-o resfață
 Și-i sărută d'albul sân !

Și, cum undulă pe spate
 Resfirate
 Bucle blonde la virgini,
 Ca miresele cu mirii,
 Când zefirii
 Sbor cu ele pe colini,

Spicul blond cu paie de-aur,
 Scump tezaur
 Pentru mari și pentru mici,
 Undulează 'n mii de valuri
 Intre maluri
 De sulfină și d'aglici !

Astfel basmele-azurate
 Și 'nstelate
 Cu-al lor cer de Oriint
 Spun că 'n țările 'ncântate
 Sunt bogate
 Mări de aur și d'argint.

Și prin holdele splendide
 Joc silfide
 Cu piciorul de copil,

Svelte, agere, ușoare
 Surioare
 Cu Camila lui Virgil...

Trageți danțul pe răzoare
 O ! fecioare
 Cu privirile cerești !
 Danțul, cântecul și-amorul
 Sunt izvorul
 Fericirii omenești !

Insăși umbrele obscure
 Din pădure,
 Invălite 'n giulgiul lor
 Sar pe sumbra bălărie
 Intr'o mie
 De 'nvărtiri într'un picior.

Și când noaptea pe poene
 Cânt'a lene
 Melancolicul păstor,
 Nu știți Ielele cum danță
 Și se lanță
 Imbătate de amor !...

O ! grațioase idile !
 In ce zile,
 In ce nopți ați înflorit,
 D'așă odori minunate,
 Parfumate,
 Din fruntea lui Teocrit ?

N'ați înflorit voi în ora,
 Când e hora
 Elfilor înamorați,
 Cu praf de-aur p'aripèle
 Și de stele,
 Ca 'mpărații 'necoronați ?

Când angelicele cânturi
 Peste vânturi
 Se înalț' de pe câmpii,
 Răpesc verguri, flori și raze
 In extaze
 D'ale verii poezii ?

Niciun timp aurorale
 Pastorale,
 Niciun timp versuri cerești
 Nu dă, ca vara, splendoare
 Și candoare
 Poeziei omenești.

Și pentru asta eu, vara,
 Iubese țara,
 Pentru asta voi să mor,
 Ca un fluture pe floare,
 Beat de soare
 De parfum și de amor !

Moară tonții în palate
 Imbrăcate
 Cu covoare d'Ispahan,
 Ei, ce chiem pietrele triste,
 Ametiste
 Și părinte—pe tiran !

Tonții, care pentru-o mână
 De țărână
 Iși dau sângele din ei,
 Fac din crâncenele crime
 Înălțime,
 Și din demoni, Dumnezei !

Mie dați-mi valea verde,
 Unde pierde
 Omul negrele gândiri,
 Unde-ți uiți de infamia
 Și selavia
 Auritelor zidiri !

Nu mai voi s'aud de cine
 Face bine
 Sau de cine face rău:
 De la mic până la mare
 Fiecare
 E victimă sau calău.

Lumea noastră e un mare
 Stârv, din care
 Mii de bestii se nutresc,
 Mii de pasări și de fiare,
 Ce prin ghiare
 Impart hoitul omenesc !

Vai!.. și cum își bate pieptul
 Înțeleptul,
 Care, zi cu zi cărpind
 Ale sale zile pline
 De suspine,
 Vede cărțile-i mințind !

În Paris, în Londra, 'n Viena
 De la Sena
 Pân' la marea de Azof,
 Vede toată 'nvățătura
 Că e gura,
 Și stomacul—filozof !

Gură d'om, gură de câine,
 Cere pâine,
 Fii tiran, tâlhar, păgân...
 Numai gura s'aibă pâine.
 Om sau câine,
 Te cunoaște de stăpân !

Dați-mi, dați-mi valea verde,
 Unde pierde,
 Omul negrele gândiri ;
 Unde-ți uiți de infamia
 Și selavia
 Auritelor ziduri ;

Unde mândra păsărică
 Se ridică
 Până 'n cerul luminos,
 Și, din ceru-i plin de soare.
 Cu oroare
 Abiă vede omul jos !..

Exercițiul LXXXI. Să se citească și să se recitească de multe ori, și să se observe care sunt strofele, ce întunecă sentimentul fundamental și care, deci, ar trebui șterse

CUPRINSUL

POETICA

A. Poezia Lirică.

	<u>Pagina</u>
1. IMNUL.	
1. Psalmul 193 de <i>Regele David</i> , (notația despre acest autor)	1
Analiză.	2
§ 1. Poezia	6
§ 2. Fond (sentiment și) obiect (materie). Imagin caracteristic; unitate în poezie	6
§ 3. Sensibilitate, imaginație; inspirație și izvoare de inspirație	7
§ 4. Originalitatea de fond, condiții esențiale ale poeziei	7
§ 5. Analiza, fondului unei poezii	8
§ 6. Poezia lirică	8
§ 7. Imnul, oda, oda sacră	8
<i>Exercițiul I</i> (asupra fondului)	8
2. Carmen saeculare de <i>Horafiu</i> (notația despre acest autor) trad. de <i>D. C. Ollănescu</i>	8
3. Imn religios de <i>V. Alecsandri</i> (notația despre acest autor)	11
Analiză	16
§ 8. Forma poeziei (stilul în genere)	16
§ 9. Elementele formei poetice: limba, stilul propriu zis, simetria	1
§ 10. Legătura dintre fond și formă. Originalitatea de formă	16
§ 11. Importanța simetriei.	17
§ 12. Versul și elementele sale: ritm, rimă, măsură, cezură	17

<i>Exercițiul II</i> (asupra fondului și formei poetice)	17
4. Rugăciune de <i>Gr. Alexandrescu</i> (notiță despre acest autor)	17
5. Imn către sonre de <i>V. Alecsandri</i>	19
<i>Observări metrice</i>	20
Resumat (strofe, gruparea rimelor)	22
<i>Exercițiul III</i> (asupra caracterizării fondului)	22
IV (» » strofelor)	22
2. ODA EROICĂ.	
6. Odă la statuia lui Ștefan cel mare de <i>V. Alecsandri</i> .	22
Analiză	23
§ 13. Oda eroică (cu notă asupra legăturii dintre imnuri, ode eroice și marșuri)	25
<i>Exercițiul V</i> (asupra adâncimei sentimentului și bogăției inspirațiunii)	25
<i>Exercițiul VI</i> (asupra rimei)	25
7. Cinci Mai 1821 de <i>Alessandro Manzoni</i> (note despre acest autor) trad. de <i>N. Țincu</i>	25
8. Odă statuii lui Mihaiu Viteazul de <i>V. Alecsandri</i>	28
<i>Observări metrice</i>	30
Rezumat (asupra măsurii: hiat, eliziune, contopire)	33
<i>Exercițiul VII</i> (asupra hiatului, eliziunilor, contopirilor)	31
VIII (» caracterizării fondului și formei	32
9. Oda ostașilor români de <i>V. Alecsandri</i>	32
<i>Observări metrice</i>	33
Rezumat (Ritmul: versuri iambice și trohaice, accente fundamentale, principale, secundare; regula ritmului	37
3. PASTELUL.	
10. Malul Siretului de <i>V. Alecsandri</i>	39
Analiză	39
§ 14. Pastelul	40
§ 15. Regula pastelului	40
<i>Exercițiul IX</i> (asupra fondului pastelului)	40
<i>Exercițiul X</i> (asupra ritmului și corecțiunii lui)	40
11. Iarna de <i>V. Alecsandri</i>	40
12. Oaspeții primăverii de <i>V. Alecsandri</i>	41
13. Căderea Rinului	41
<i>Exercițiul XI</i> (asupra fondului deosebitelor pasteluri)	42
<i>Exercițiul XII</i> (asupra « <i>Pastelurilor</i> » lui <i>Alecsandri</i>)	42
14. Veneția de <i>Mihail Eminescu</i> , (notiță despre acest poet	43
<i>Observațiuni metrice</i>	44
Resumat (Forme fixe de versificație; sonet)	44

	Pagina
4. ELEGIA.	
15 Melancolie de Mihail Eminescu	44
Analiza	45
§ 16 Elegia; doină; cântec	47
<i>Exercițiul XIII</i> (asupra fondului și formei elegiei)	47
<i>Exercițiul XIV</i> (asupra caracterizării)	47
16. Dor și jale de N. Nicoleanu, (notiță despre acest autor)	50
<i>Observări metrice</i>	48
Resumat (Felul rimelor după numărul silabelor)	48
<i>Exercițiul XV</i> (asupra felurilor de rimă)	48
17. Cea din urmă noapte în Roma de Ovidiu (notă despre autor) trad. de St. Vârgolici	49
<i>Observări metrice</i>	52
Resumat (Versuri albe)	52
18. Laura de Petrarca, (notiță despre autor)	52
19. Sonet de Mihail Eminescu	53
20. Ce te legeni codrule de Mihail Eminescu	54
<i>Observări metrice</i>	54
Resumat (Versuri simple și complexe, trohaicul simplu și complex, grupuri și unități metrice)	56
<i>Exercițiul XVII</i> (asupra grupelor și picioarelor metrice)	57
21. O rămâi de Mihail Eminescu	57
<i>Exercițiul XVIII</i> (asupra versurilor simple și complexe)	57
22. S'a dus amorul de M. Eminescu	57
<i>Observări metrice</i>	58
Resumat (Versul iambic simplu și abundent complex de 14 silabe)	59
<i>Exercițiul XIX</i> (asupra caracterizării versificațiunii)	60
23. Povestea codrului de M. Eminescu	60
<i>Observări metrice</i>	61
Resumat (Rime bogate și sărace)	61
<i>Exercițiul XX</i> (asupra rimelor bogate)	61
<i>Exercițiul XXI</i> (asupra fondului)	61
<i>Exercițiul XXII</i> (asupra strofei)	61
24. Mai am un singur dor de Mihail Eminescu	61
<i>Observări metrice</i>	62
Resumat (Transformările versului iambic de 4 silabe)	62
<i>Exercițiul XXIII</i> (asupra fondului și izvoarelor de inspirațiune al doinelor)	63
25. Doina (Poezie poporană)	63
26. Dor de voinicie (Poezie poporană)	63
<i>Observări metrice</i>	63

	Pagina
Resumat (Asonanțe)	63
<i>Exercițiul XXIV</i> (asupra asonanței)	63
27. Voinicul (<i>Poezie poporană</i>)	64
28. Prutul „ „	64
29. Jale „ „	64
30. Necaz „ „	64
31. Dorința „ „	64
32. Floricica „ „	65
<i>Exercițiul XXV</i> (de traducere literară)	65
33. La jeune captive de <i>André Chénier</i> (notiță despre acest autor).	65
34. Gefunden de <i>Goethe</i> (notiță despre acest autor)	66
35. Schäfers Klage lied de <i>Goethe</i>	67
36. Ad Taliarchum de <i>Horatiu</i>	68

B. Poezia epică.

1. POEMA EROICĂ.	
37. Dan căpitan de Plain de <i>V. Alecsandri</i>	68
nalisă	79
§ 17. Poezia epică	79
§ 18. Poema eroică	80
§ 19. Regula poeziei epice	80
<i>Exercițiul XXVI</i> (asupra figurilor)	80
<i>Exercițiul XXVII</i> (asupra valorii epice)	80
<i>Exercițiul XXVIII</i> (planul de analiză a unei poeme eroice).	80
<i>Exercițiul XXIX</i> (caracterizarea unei poeme eroice)	81
38. Miorița (<i>Poezie poporană culeasă de V. Alecsandri</i>).	81
Analisa	82
<i>Exercițiul XXX</i> (asupra elementelor lirice și epice)	83
<i>Exercițiul XXXI</i> (de memorare)	83
<i>Exercițiul XXXII</i> (asupra versificațiunii)	83
39. El-zorab de <i>G. Coșbuc</i> (notiță despre acest poet)	83
<i>Exercițiul XXXIII</i> (asupra figurilor și versificației)	88
2. BALADA EPICĂ.	
40. Corbea (<i>Baladă poporană</i>)	88
Analisa	94
§ 20 Balada epică (cântec bătrânesc)	95
<i>Exercițiul XXXIV</i> (de analizare și caracterizare)	95
<i>Exercițiul XXXV</i> (de caracterizare)	95
<i>Exercițiul XXXVI</i> (asupra incorectitudinilor de rimă și rimă).	95
41. Blestemul Bardului de <i>Uhland</i> (notiță despre acest poet) trad. de <i>Șt. O. Iosif</i>	95

3. LEGENDA epică.

42. Daniil Sisastrul de *D. Bolintineanu* (notație despre acest poet) 97

Analisă 99

§ 21. Legenda epică 100

§ 22. Valoarea legendei epice 100

§ 23. Narațiunea epică (cu notă despre *legende și balade istorice*) . . . . . 100*Exercițiul XXXVII* (asupra caracterizării) . . . . . 100*Exercițiul XXXIII* (asupra valorii fondului) . . . . . 101*Exercițiul XXXIX* (asupra caracterizării) . . . . . 10143. Mircea și Solii de *D. Bolintineanu* 101   *Observări metrice* 102

Rezumat (Versurile plastice ale limbii române) 103

Exercițiul XL (asupra versificațiunii baladelor și legendelor citate) . . . . . 10344. Ștefan Vodă și Codrul de *V. Alecsandri* . . . . . 10345. Mama lui Ștefan cel Mare de *D. Bolintineanu* . . . . . 10446. Altarul mănăstirii Putna de *V. Alecsandri* . . . . . 10547. Pohod na Sibir de *V. Alecsandri* . . . . . 10748. Legenda rândunicii de *V. Alecsandri* 108

4. EPOPEA.

49. Iliada lui Omer (notație despre acest poet), după traducerea de *G. Murnu* 111

Analisă 145

§ 24. Epopea 148

§ 25. Regulele acțiunii epopeii; episodul 148

§ 26. Miraculosul (păgan, creștin, magic, filozofic) 148

§ 27. Regula în privința personagiilor din epopee; eroii 148

§ 28. Motivarea faptelor; caracterul eroilor 149

Exercițiul XLI (asupra caracterului zeilor din Iliada) . . . . . 149*Exercițiul XLII* (» epizoadelor din «*Eneida*» și din «*Divina Comedia*») . . . . . 149*Exercițiul XLIII* (asupra limbii și stilului «*Iliadei*») 149   *Observațiuni metrice* 149

Rezumat (versul dactilic; rezolvarea lui într'un vers iambic abundent) 151

Exercițiul XLIV (asupra versului dactilic și înlocuitorului său) 152

50. Odisea lui Omer 152

Analisă 154

§ 29. Narațiunea simplă și complexă în epopee 155

Exercițiul XLV (asupra narațiunii în epopee) 155

51. <i>Eneida</i> de <i>Virgiliu</i> (notiță despre acest poet) . . .	155
Analisă	156
§ 30. Epopee naturală și artificială	156
<i>Exercițiul XLVII</i> (asupra deosebirii din §-ul precedent) . .	157
51. a. <i>Calul Troii din Eneida</i> c. II (trad. <i>Coșbuc</i>) . .	157
51 b. <i>Didona din Eneida</i> c. IV (trad. <i>Coșbuc</i>) . . .	159
51 c. <i>Infernul</i> » » c. VI (» »)	162
51 d. <i>Turnus</i> » » c. XII (» »)	165
52. <i>Divina comedie</i> de <i>Dante Alighieri</i> (notiță despre acest poet)	166
Analisă	168
§ 31. Valoarea fondului într'o epopee	168
<i>Exercițiul XLVIII</i> (asupra §-lui precedent)	168
52. a. <i>Latini în Infern din «Divina Comedie»</i> CXV din « <i>Infern</i> » trad. de <i>G. Coșbuc</i>	169
<i>Observări metrice</i>	172
Resumat (terținele)	172
<i>Exercițiul XLIX</i> (asupra figurilor)	173
52. b. <i>Ugolino din «Divina Comedie», C. XXXIII</i> din « <i>Infern</i> », trad. de <i>G. Coșbuc</i>	173
5. POEMA EROICĂ COMICĂ.	
53. <i>Țiganiada</i> de <i>Ion Budai Deleanu</i> (notițe despre a- cest autor). Acțiunea principală	176
Acțiuni secundare și epizoade	206
Analisă	207
§ 32. Poema eroică comică	209
§ 33. Mijloace secundare pentru mărirea efectului comic .	210
§ 34. Caracterul național al poemei eroice comice	210
<i>Exercițiul L</i> (asupra caracterelor din <i>Țiganiada</i>)	210
<i>Exercițiul LI</i> (asupra limbei și stilului « <i>Țiganiadei</i> ») . .	210
<i>Observări metrice</i>	210
Resumat (versuri neregulate cu ritm amorf; regula lor) . .	211
<i>Exercițiul LII</i> (asupra versificației « <i>Țiganiadei</i> »)	211
6. NUVELA.	
54. <i>O faclie de Paști</i> de <i>I. L. Caragiale</i> (notiță despre acest autor)	211
Analisă	225
§ 35. Novela	226
<i>Exercițiul LIII</i> (plan de analiză a unei novele).	227
7. ROMANUL	
55. <i>Quo vadis</i> de <i>H. Sienkiewicz</i> (notiță despre acest autor)	227
Analisă	232
§ 36. Romanul	235

	Pagina
<i>Exercițiul LIV</i> (asupra analizei unui roman)	236
<i>Exercițiul LV</i> (de traducere literară)	236
56. <i>Après la bataille de Victor Hugo</i>	236
57. <i>Erlkönig de Goethe</i>	236
58. <i>Die Bürgschaft de Schiller</i> (notiță despre acest poet).	237

C. Poezia Dramatică

1. TRAGEDIA.

59. <i>Antigona de Sofocle</i> (notiță despre acest poet)	242
Analisă	265
§ 37. Opera dramatică	269
§ 38. Tragedia	270
§ 39. <u>Regula tragediei</u>	269
§ 40. Acțiunea dramatică; deosebirea dintre ea și cea epică; unitatea de timp, loc, acțiune; unitatea de sentiment și de caractere	269
§ 41. Forma operelor dramatice. Dialog, monolog. Scene, acte, tablouri	269
<i>Exercițiul LVI</i> (asupra caracterelor « <i>Antigonei</i> »)	279
<i>Exercițiul LVII</i> (asupra versurilor de traducerea « <i>Antigonei</i> »)	270
<i>Exercițiul LVIII</i> (aplicație la « <i>Năpasta</i> » de <i>I. L. Caragiale</i>).	270

2. COMEDIA.

60. O scrisoare pierdută de <i>I. L. Caragiale</i>	270
Analisi	300
§ 42. Comedia	304
§ 43. Fondul comediei; comicul; condițiunile lui	304
§ 44. Obiectivarea comediei și efectul ei moral	304
§ 45. Speciile de comedii. Comedia de caracter, intrigă, moravuri.	304
<i>Exercițiul LIX</i> (asupra caracterizării « <i>Cucoanei Chirița și Fântânei Bladuzia</i> »)	305
<i>Exercițiul LX</i> (asupra comediei « <i>Conul Leonida față cu reacțiunea</i> »)	305
<i>Exercițiul LXI</i> (asupra limbei și stilului din « <i>O Scrisoare pierdută</i> »)	305

3. DRAMA ROMANTICĂ.

61. <i>Despot Vodă de V. Alecsandri</i>	305
Analisă	348
§ 47. Drama romantică	350
§ 48. Tragedia clasică și drama romantică	351

	Pagina
<i>Exercițiul LXII</i> (asupra lui « <i>Macbeth</i> » de <i>Shakspere</i>) . . .	351
<i>Exercițiul LXIII</i> (asupra lirismului din <i>Despot Vodă</i>) . . .	351
<i>Exercițiul LXIV</i> (asupra caracterizării operei « <i>Răsvan și Vidra</i> » . . . . .)	351
<i>Exercițiul LXV</i> (asupra versificațiunii din « <i>Despot Vodă</i> » și « <i>Răsvan și Vidra</i> »)	351
<i>Exercițiul LXVI</i> (asupra caracterizării monologurilor) . . .	351
62. <i>Hamlet</i> (monologul lui <i>Hamlet</i>) de <i>W. Shakspere</i> , (notiță despre acest poet)	451
63. <i>Șoldan Viteazul</i> de <i>V. Alecsandri</i>	352
Analisă	355
§ 49 <i>Monologul</i>	355

D. Poezia didactică.

1. POEMA DIDACTICĂ.	
64. Scrisoare către Pizoni sau <i>Arta poetică</i> de <i>Horatiu</i> (trad. de <i>D. C. Ollănescu</i>)	356
Analiză	365
§ 50 <i>Poezia didactică</i>	367
§ 51. <i>Poezia didactică</i>	367
<i>Exercițiul LXVII</i> (asupra pasagiilor mai poetice din « <i>Arta poetică</i> »)	367
<i>Exercițiul LXVIII</i> (compozițiune în proză asupra « <i>Artei poetice</i> »)	367
<i>Exercițiul LXIX</i> (asupra verificațiunii din traducerea « <i>Artei poetice</i> »)	367
2. SATIRA.	
65. <i>Avarii de Horatiu</i>	367
Analisă	369
§ 52. <i>Poezia satirică sau satira</i>	370
<i>Exercițiul LXX</i> (asupra argumentației din satiră)	370
<i>Exercițiul LXXI</i> (asupra versificațiunii lui <i>Gr. Alexandrescu</i> în comparațiune cu aceea a lui <i>Deleanu</i>) . . .	371
<i>Exercițiul LXXII</i> (asupra « <i>Epistolelor</i> » și « <i>Satirelor</i> » lui <i>Gr. Alexandrescu</i>)	371
65. <i>Satira duhului meu</i> de <i>Gr. Alexandrescu</i>	371
67. <i>Scrisoarea III</i> de <i>Mihail Eminescu</i> (fragment) . . .	374
3. FABULA.	
68. <i>Toporul și Pădurea</i> de <i>Gr. Alexandrescu</i>	376
Analisă	378

	Pagina
§ 53. <u>Fabula</u>	379
<i>Exercițiul LXXIII</i> (asupra ideilor abstracte din fabulele următoare)	379
69. <i>Căinele și Cățelul de Gr. Alexandrescu</i>	379
Analisă	380
§ 54. <u>Regula fabulei</u>	381
§ 55. <u>Apologul și fabula propriu zisă</u>	381
<i>Exercițiul LXXIV</i> (asupra aplicării § 54)	381
70. <i>Vulpea și Bursucul de Al. Donici</i>	382
71. <i>Lupul moralist de Gr. Alexandrescu</i>	382
72. <i>Vulpea liberală de Gr. Alexandrescu</i>	384
73. <i>Dreptatea Leului de Gr. Alexandrescu</i>	385
74. <i>Les animaux malades de la peste de La Fontaine</i> (notiță despre acest autor)	386
Analiză comparativă	388
<i>Exercițiul LXXV</i> (de trad. literară)	393
<i>Exercițiul LXXVI</i> (de analiză comparativă)	393
75. <i>La forêt et la Bûcheron de La Fontaine</i>	394
4. EPIGRAMA	
76. <i>Unui prezident de tribunal de I. B. Rousseau</i>	394
77. <i>Unui poet de Lebrun</i>	395
78. <i>Unui îngâmfat de A. C. Cuza</i>	395
Analisă	395
§ 56. <u>Epigrama</u>	395
<i>Exercițiul LXXVII</i> (asupra stilului epigramei)	395

E. Poezia pastorală.

79. <i>Moartea lui Dafnis de Teocrit</i> (notiță despre acest poet)	396
Analisă	400
§ 57. <u>Poezia pastorală; egloda sau bucolica, idila</u>	401
<i>Exercițiul LXXVIII</i> (asupra § 56)	401
<i>Exercițiul LXXIX</i> (asupra elementelor lirice, epice și dramatice din poezia pastorală)	401
80. <i>Titir și Melibeu de Virgil</i>	402
81. <i>Rodica de V. Alecsandri</i>	405
82. <i>Vara la țară de Al. Depărateanu</i> (notiță despre acest poet)	405
<i>Exercițiul LXXX</i> (asupra defectelor bucății 82)	407

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
1987

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ